

MANA JELGAVA

MANA JELGAVA

Grāmatas sastādītājs: Andris Tomašūns

Māksliniece: Daiga Brinkmane

Grāmata izdota ar Zemgales Reģiona kompetenču attīstības centra finansiālu atbalstu

Grāmatā izmantotas fotogrāfijas no Jelgavas domes, Gederta Elias Jelgavas VMM, LLU, N. Reča, J. Kalvas, H. Krūzes, J. Bērziņa, V. Āboltiņa, V. Demeščenko, J. Penkas, I. Boldinas, M. Matrēvica, J. Strangates, M. M. Skrindas, P. Korsaka, A. Rāmlova, S. Lazdiņas, J. Meņķa, V. Beitiņas, R. Klaviņas, A. Radzeviča, M. Jansona, G. Timermaņa krājumiem un internetā brīvi pieejamiem publicējumiem.

Veltījuma lapa

SATURS

Jelgavniekiem	8
Zemgale	11
Livonijas laikā	17
Kurzemes un Zemgales hercogistes laikā	27
Krievijas impērijā	83
Latvijas Republikas laikā līdz 1940. gadam	149
Padomju okupācijas laikā	177
Pēc Latvijas neatkarības atgūšanas	205
Eiropas Savienībā	217

JELGAVNIEKIEM!

Kāds skolēns reiz skolotājam jautāja, cik ilgi dzīvo cilvēks? Tik ilgi, bija atbilde, cik ilgi cilvēki saglabā par viņu atmiņas. Pārfrāzējot šo atziņu, varam teikt, ka arī jelgavnieki dzīvo tik ilgi, cik ilgi viņus kāds Jelgavā atceras. Šī grāmata ir tapusi kā apliecinājums tam, ka Jelgavai un jelgavniekiem ir ko atcerēties.

Mūsu Jelgava ir pilsēta, kas dzimus Zemgalē gandrīz pašā Eiropas ģeogrāfiskajā centrā jau pirms 750 gadiem. Tas notika laikā, kad Baltijas jūras krastā sākās tiem laikiem nozīmīgas pārmaiņas. Kristīgās baznīcas pāvestu krusta karos aicināti Rietumeiropas bruņinieki, karakalpi un tirgotāji mēģināja Baltijas jūras austrumu piekrastes tautas pievērst kristībai. Toreiz Latvijas valsts un latviešu tautas vēl nebija, Zemgale bija dzimtene un tēvzeme zemgaljiem. Tā bija zeme starp tuvākajiem kaimiņiem kuršiem, sēļiem, žemaišiem, lībiešiem un latgaljiem, kurā dzīvoja slavenā zemgaliešu cilts. Jelgavai savu vārdu deva zemgalji. Pēc valodnieka Konstantīna Karuļa (1915-1997) skaidrojuma vārds *jelgs* ir apzīmējums zemai un mitrai vieta. Pilsētai no 13. gadsimta gan ir bijuši divi vārdi, un svešzemnieki savos rakstos to dēvēja par *Mytow*. Šī vārda izcelsme arī ir zemgaliska – domājams, ka tas cēlies no vārda *mit*, un tas varētu liecināt par senas tirgus vietas atrašanos Lielupes malā jau pirms tā brīža, kad krustneši izlēma šeit celt savu societināto pili. No pilsētas rašanās sākuma tajā uz dzīvi apmetās dažādu tautību pārstāvji. Jelgava labprāt deva uzņēmīgiem cilvēkiem patvērumu un pieņēma ienācējus no dažādām zemēm un tautām un nebēdāja daudz, ja jelgavnieki arī paši devās tālāk pasaulē, lai gūtu panākumus citās, tālās un svešās malās.

Kā cilvēks plāno un vada savu dzīvi, tā arī pilsēta ir dzīvojusi savu dzīvi. Jelgava kopš tās rašanās brīža vienmēr augusi, karos, ugunsgrēkos un pārbūvēs mainījusies, jauno laiku vējiem pielāgojusies, bijusi patvērumums, dzīves un darba vieta tūkstošiem cilvēku, kas lepni sauķuši sevi pilsētas vārdā, par jelgavniekiem. Cilvēki cēla Jelgavu un Jelgava veidoja cilvēku raksturus, deva viņiem savu pieredzas izjūtu.

Šī grāmata ir ūss dažādos izdevumos publicētās Jelgavas vēstures un jelgavnieku atmiņu apkopojums, stāsts par mūsu pilsētas vēsturi un tās slavenākajiem ļaudīm. Grāmata ir iecerēta un uzrakstīta

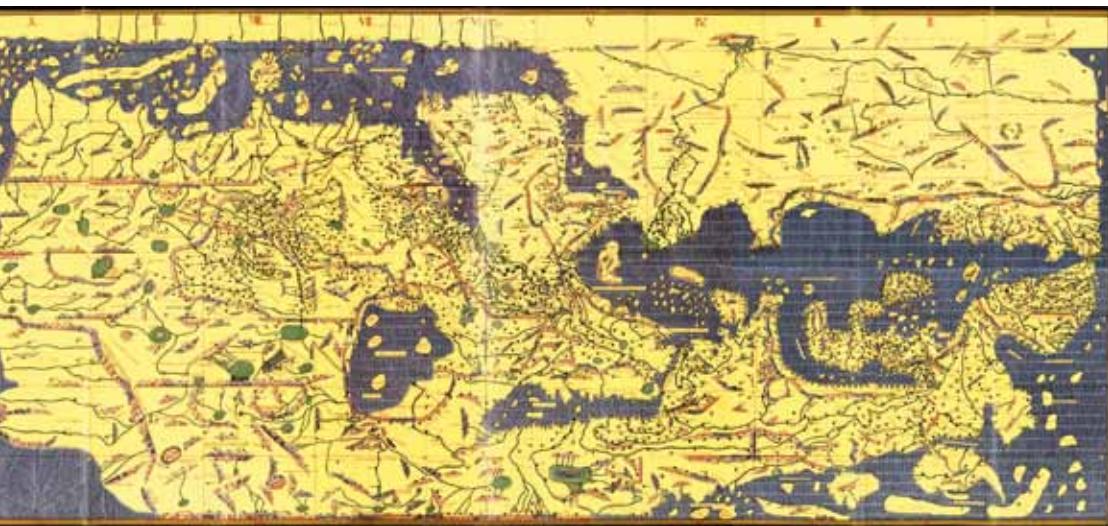
kā ilustrēta rokasgrāmata jelgavniekiem. Tā ir kā vadonis savas pilsētas vēstures takas pētot, kā ceļvedis mūsu identitātes apzināšanā. Jau no seno romiešu laikiem zināms – *Kas senatni pētī, to nākotne svētī.*

Novēlu, lai katram lasītājam, aizverot šīs grāmatas pēdējo lappusi, būtu skaidra viena atziņa: mēs esam jelgavnieki, un mēs esam lepni par to, ka esam jelgavnieki. Lai pēc tam tālāk dzīvē, katram savus pasaules ceļus ejot, tikai viens jautājums jūs pavada visu darbīgo un ražīgo mūžu – cik ilgi jelgavnieku atmiņās es dzīvošu?

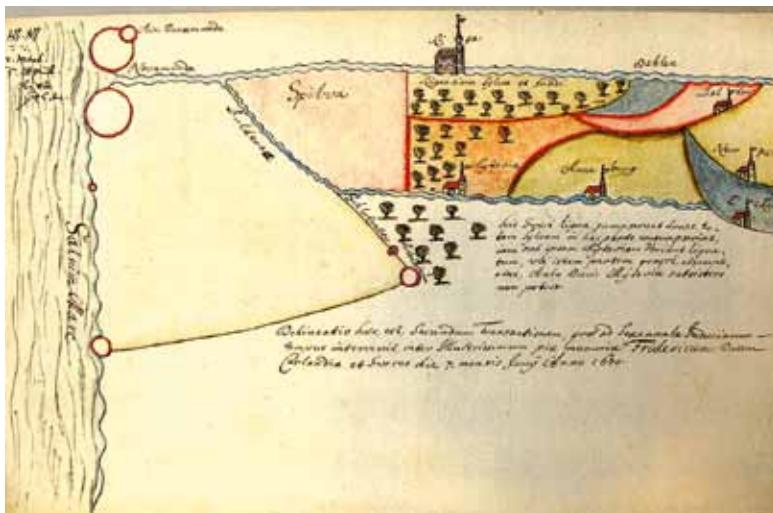
ZEMGALE

*Al – Idrisi zīmētā karte
Tabula Rogeriana, kurā
pēc vēstures pētnieku
domām ir atzīmēta
senās Mežotnes pilsētas
vieta.*

Par senāko mēģinājumu pasaules kartē iezīmēt vietas, kas ir Zemgalē mūsdienu Jelgavas tuvumā, varam uzskatīt arābu kartogrāfa, botāniķa, ceļotāja Al-Idrisi (1099-1165 vai 1166) karti, ko viņš izgatavoja 1154. gadā pēc normāņu izceļsmes Sicilijas karaļa Rodžera II pasūtījuma. Šajā kartē ir iezīmēta vieta *Medzuna*, ko vēsturnieki identificē kā zemgaļu senpilsētu – *Mežotni*.

Zemgale ir etnogrāfisks novads, kurš izveidojās Lielupes baseinā līdz 13. gadsimta beigām teritorijā, kas stiepās no Daugavas uz dienvidrietumiem, dienvidos līdz tagadējiem Jonišķiem, aptverot zemes, kurās dzīvoja senlatviešu cilts – zemgaļi. Ziemeļos tālākā zemgaļu pils bija Babītē, austrumos Daugmale, rietumos aiz tagadējās Auces – Dobe. Krusta karu laikā Rīgas arhibīskaps uzsāka Zemgales sadališanu, izveidoja Zemgales bīskapiju, bet Livonijas konfederācijas valstiņu – bīskapiju un Livonijas ordeņa – iekšējo pretrunu dēļ 14.gadsimtā Zemgale palika vienota, kā Livonijas ordeņa īpašums. Pēc zemgaļu sakāves 1290.gadā krustneši ieņēma pēdējās pilis Rakti, Sidrabeni un Dobeli. Rīgas arhibīskapijai piešķīra teritoriju ap Rīgu arī Daugavas kreisajā krastā un Babītē uzcēla arhibīskapa pili. Tad veidojās tā robeža starp Vidzemi un Zemgali – Kurzemi, kas pastāv arī tagad, mūsdienās kā administratīvā robeža starp novadiem. Zemes no Daugavas līdz tagadējai Olainei, daļa Jūrmalas ir no sākuma Rīgas, bet vēlāk Vidzemes tiesā. Livonijas ordenis, karojot ar Lietuvu 15.gadsimtā, zaudēja daļu no Zemgales dienvidu teritorijas. Līdz 1561. gadam, kad Livonijas kara laikā Livonijas konfederācija izjuka, dokumentos *Zemgale* kā zemes nosaukums netika īpaši lietots.

1630.gadā zīmēts zviedri plāns, kurā attēlots Slokas apgabals, caur kuru tecēja Lielupe, ļaujot viņiem kontrolei pār upi notiekošo tirdzniecību ar Jelgavu.

Kad 1561.gadā bija izveidota Kurzemes un Zemgales hercogiste, kas sevī ietvēra arī Augšzemi jeb Sēliju, Zemgales vārdu vēl arvien lietoja reti. Plašāk izplatīti bija jēdzieni *Kurzeme* un *kurzemnieki*, ar to saprotot zemes un tās iedzīvotājus Daugavas kreisajā krastā. Kad hercogi sāka domāt par hercogistes ienākumu pavairošanu tirdzniecības attīstības ceļā, Rīgas pilsēta un Vidzemes pārvaldītāji zviedri panāca, ka Kurzemes un Zemgales hercogiste 17.gadsimtā zaudēja zemes Jūrmalā, tā saukto Slokas apgabalu. Tas, ka nebija no Jelgavas tiesa ceļa pa Lielupi uz jūru, liezda Jelgavai tālāk visā tās pastāvēšanas laikā veidoties kā ostas pilsētai. 1795.gadā Kurzemes un Zemgales hercogiste tika iekļauta Krievijas impērijas sastāvā kā jaunizveidotā Kurzemes guberniju. No tā laika ir saglabājušies robežstabi starp Kurzemes un Vidzemes gubernām pie Olaines. Šī robeža starp Zemgali un Vidzemi saglabājas arī Latvijas Republikā, kad veidoja administratīvo pārvaldi – aprīņķus. Latvijas Satversmē Zemgales vārds ierakstīts, saprotot to kā etnogrāfisku apgabalu, nenorādot konkrētas robežas. Veidojot gan toreiz, gan tagad valsts pārvaldes sistēmu un administratīvo dalījumu, Zemgale tika izdalīta kā vēlēšanu apgabals, un šis dalījums ir spēkā arī šobrīd. Mūsdienās Zemgale kā vēlēšanu apgabals ir pavisam kas cits kā Zemgale – vēsturiskais etnogrāfiskais zemgaļu apdzīvotais apgabals. Piemēram, Aizkraukles novads plešas gan Daugavas kreisajā gan labajā krastā, kur ir jau cits – Vidzemes etnogrāfiskais novads. Arī Tukuma novada rietumu daļas iedzīvotāji labprāt sevi pieskaita pie kurzemniekiem, kaut administratīvi tā ir Zemgales daļa. Veidojot mūslaiku plānošanas reģionus, politiķiem bija vēlme

19.gadsimtā uzstādītie Kurzemes un Vidzemes guberniju robežstabi pie Olaines Rīgas Jelgavas šosejas malā mūslaikos kalpo kā norāde par robežu starp Zemgali un Vidzemi.

Pie Vecsvirlaukas Avotiņu mājām atklātā akmens laikmeta apmetnes vieta.

Dandāles depozīta priekšmeti.

pieturēties Latvijas administratīvajam dalījumam, respektējot nu jau likvidēto rajonu administratīvās robežas. Tas nozīmē, ka Zemgale beidzas netālu no Jelgavas, robeža braucot uz Rīgu ir aiz Dalbes, tālāk jau ir bijušais Rīgas rajons – Vidzeme – Olaines pagasts, Māruples pagasts, Jūrmala, Ķekavas pagasts. Jelgava tagad tiek uzskatīta par Zemgales kultūras un izglītības centru, bet pilsēta neatrodas Zemgales etnogrāfiskā novada centrā.

Senākie iedzīvotāji, ziemeļbriežu mednieki ieklejoja Zemgales pusē apmēram 11000-10000 gadus atpakaļ. Jelgavas pilsētas teritorijā līdz šim nav atklāti, bet pilsētas tuvumā gan ir zināmi tā laika arheoloģiskie atradumi. Vecsvirlaukas pusē, 8 km uz dienvidiem no Jelgavas, Svitenes upes krastā ir atrasta sena akmens laikmeta apmetnes vieta – Avotiņi, ko 1992. gada vasarā mācību un atpūtas nometnes laikā atklāja Jelgavas Spīdolas skolas – ģimnāzijas skolēni. Arheoloģes Ilgas Zagorskas vadītā arheoloģiskā ekspedīcija veica izrakumus un zinātniece secināja, ka šeit cilvēki dzīvojuši un medījuši apmēram pirms 10000 gadiem.

1914. gadā pie Jelgavas Dandālē atrada senu depozītu ar romiešu laika monētām un bronzas statueti, kas liecina, ka jau senos laikos ir pastāvējušis plaši tirdzniecības sakari. Senajās Livonijas hronikās 13.gadsimta notikumu aprakstos pie Lielupes ir pieminēta toreiz Rietumeiropas tirgotājiem labi zināma vieta – *Zemgaļu osta* un apmetne. Mūsdienās zinātniekim viens no pieņēmumiem ir, ka Zemgaļu osta varētu būt bijusi Jelgavas pils tuvumā. Lielupes

*Seno kuģu
rekonstrukcijas
Zemgaļu svētku
svinēšanas laikā pie
Mežotnes pilskalna.*

nosaukums agrākos laikos bija Buļļupe un tā līdz 1758. gadam ietecejā nevis Rīgas jūras līcī, kā tagad, bet Daugavā.

Par Jelgavas vārda izcelšanos latviešu folklorā ir vairākas legendas. Viena, ko folkloristi pierakstījuši 1930. gadā, stāsta: *Vienreiz pilsētām vajadzējis minēt vārdus, tad tās nenogrimušas. Jelgavā sabraukuši daudz minētāju, bet nevarējuši atminēt. Gājis viens vecis garām. Redzēdams tik daudzus, kas minējuši, vecis teicis; „Kas te par mītavu?” Tas bijis pilsētas īstais vārds, un Jelgava nenogrimusi...*

Jelgava ir daudzināta arī latviešu tautas dziesmās.

*Rītu braukšu Jelgavā,
Pirkšu skaistas pūra lādes.
Pirkšu lielas, pirkšu mazas,
Izdališu māsiņām.*

*Lielupe un skats uz
Jelgavu no Pils salas
ziemeļu galā.*

LIVONIJAS LAIKĀ

*Pāvesta Honorija
III attēls pie Jēzus
kājām Romā Svētā
Pētera bazilikas
mozaikā.*

Jelgavas pils uzcelšana ir saistīta ar Krusta kariem, kad Romas pāvesta Honorija III (1148-1227) sūtnis Modenas bīskaps Vilhelms (dz.ap 1184-1251) 1225.gadā lika celt pie Lielupes pili, lai būtu atbalsta punkts Zobenbrāļu ordenim Zemgales kristianizācijā. Zobenbrāļu ordenis, kura precīzais nosaukums ir *Kristus bruņinieku brālība – Fratres milicie Christi*, tika izveidots pēc Templiersu ordeņa parauga, kas bija vecākais mūku – bruņinieku ordenis (dibināts ap 1118. vai 1119. gadu). Ordeņa kodolu veidoja ordeņbrāļi, kas bija ordeņa lemtspējīgie locekļi. Ordeņbrāļi dalījās brāļos bruņiniekos un brāļos priesteros, un tika izvietoti pa esošajām pilīm ordeņa zemēs. Ierindas ordeņbrāļi, ietilpstot kādā no pils konventiem, atradās novadu komturu un fogtu pakļautībā, kas savukārt pakļāvās ordeņa mestram. Līdz 1209.gadam ordeņmestrss bija Venno no Rorbaħas, bet no 1209.-1236.gadam bijušais Naumburgas grāfs Folkvins. Bez tam ordenī ietilpa arī pusbrāļi un dažāda veida kalpotāji, kas ordeņa struktūru stipri sarežģīja. Lai klūtu par ordeņbrāļi vajadzēja dot šķīstības, paklausības un nabadzības zvērestu, kas nozīmēja, ka ordeņbrālim vajadzēja atteikties no privātpašuma un iespējas precēties un no viņa prasīja bezierunu paklausību. Zobenbrāļiem vajadzēja dot ceturto zvērestu – visu dzīvi veltīt cīnai ar neticīgajiem. Tādejādi ordeņa uzbūve paredzēja disciplīnu un paklausību, kas reāli ne vienmēr tika ievērotas, tomēr, ordeņa militārie spēki salīdzinot ar krustnešu karaspēku, bija disciplinētāki un uzticamāki. Zobenbrāļu ordenis bija episkopālais ordenis, jo atradās Rīgas bīskapa pakļautībā. Tomēr apzinoties, ka ir vienīgais reālais militārais spēks Livonijā, Zobenbrāļu ordenis centās ar laiku klūt patstāvīgāks. 1207.gadā ordenis panāca, ka tā valdījumā tiek

*Bīskaps Vilhelms no
Modenas,
13. gadsimta
zīmoga nos piedums.*

nodota 1/3 no iekarotajām teritorijām, kas tam deva regulārus un arvien pieaugošus ienākumus.

Zemgales pakļaušanas laikā pirmie aktivitāti izrādīja baznīcas pārstāvji, sākot dalīt varu vēl baznīcai nepakļautā zemē. 1218. gadā dibinātās Sēlijas bīskapijas sēdeklī 1225. gadā pārcēla uz Mežotni un, ievērojot to, ka diacēzes svarīgākā daļa atrodas Zemgalē, līdz pat 1225. gadam Sēlijas bīskapu dēvēja par *Zemgales bīskapu – episcopus Semigallie* vai *Semigallorum*, lai gan kūrijas oficiāli lietotais tituls bija Sēlijas bīskaps – *episcopus Seloniensis* un tā rezidence bija Babītes pīli. 1226. gada 21. martā, pēc Rīgas bīskapa Alberta (1165-1229) lēmuma, kas pieņemts saziņā ar pāvesta legātu Modenas Vilhelmu, par Sēlijas bīskapijas likvidēšanu un Zemgales bīskapijas nodibināšanu, Sēlijas otrs bīskaps Lamberts atteicās no Sēlijas zemēm un titula par labu Rīgas patronimālajam apgabalam, saglabājot Sēlijas ienākumus. Kā kompensāciju viņš bez Mežotnes saņēma arī Zemgales rietumu zemes un Zemgales bīskapa titulu. Tika noteiktas jaunās bīskapijas robežas. Redzams, ka bīskapijas radītāji vāji pārzinājuši Zemgales ģeogrāfiju un nezināja tās patiesās robežas. Rīgas bīskaps Nikolajs 1231. gada 9. augustā veica jaunu Zemgales zemju pārdali, Mežotnes un Upmales teritoriju pievienojot Rīgas diacēzei, bet pārējo Zemgales daļu nododot Rigai un ordenim, tādējādi, *de facto* likvidējot Zemgales bīskapiju. Pāvesta vicelegāts Alnas Balduīns, kura mērķos ietilpa jauniekaroto Livonijas zemju tieša pakļaušana pāvestam, panāca, ka 1232. janvārī pāvests Gregorijs IX personīgi viņu ieceļ par Zemgales bīskapu. Ar 1232.gada 3.februāra rakstu pāvests uzdeva Rīgas bīskapam, domkapitulam, ordenim un Rīgas pilsētai nodot Alnas Balduīnam iepriekšējā gadā pārdalītās Zemgales bīskapijas, kā arī Kursas zemes. 1232. gada 4. februārī Gregorijs IX attiecībā uz Zemgales zemēm izdeva vēl papildus rakstu, paziņodams, ka pats iesvētījis Zemgales bīskapu un uzdod atdot viņam Zemgali ar visu to, kas pie tās pieder. Mežotne kļuva par Zemgales prāvesta Heidenrika un kapitula mitekli. 1233. gada 20.aprīlī pāvests deva Mežotnes kapitulam Svētā Augustīna un premontiešu ordeņa satversmi. Pēc savas degradēšanas 1234. gada 9. februārī – atbrīvošanas no pāvesta legāta pienākumiem, kā arī visiem citiem amatiem, izņemot Zemgales bīskapa amatu – Alnas Balduīns Zemgales diacēzi 1236. gadā nodeva atpakaļ pāvestam. Pāvests Gregorijs IX 1234. gada 20. novembrī rakstīja, ka viņam ir tiesības apgalvot: *Sēlia, Zemgale un Kursa un visas citas Livonijas zemes, kas vai nu ar labprātīgu, vai spaidu misiju piegrieztas katoļu*

Zobenbrāļu ordeņa zīmoga nos piedums mestra Folkvīna laikā.

Bīskapa Alberta zīmoga nos piedums uz Latvijas jubilejas monētas par godu Rīgas 800 gadei.

Romas pāvesta sūtņa Alnas Balduīna zīmoga nos piedums.

ticībai, juridiski pieder Romas baznīcai. 1237. gada septembra vidū pāvesta legāts Modenas Vilhelms izdarīja diacēžu limitāciju un noteica robežas Rīgas, Kurzemes un Zemgales diacēzēm. Rīgas diacēzei tika pievienotas jaunas zemes – jaunā robeža sākās pie bīskapa Kokneses pils, gāja taisnā līnijā uz Abavas izteku, t.i., uz Jaunpili, pa Abavu līdz Ventai un pa Ventu līdz jūrai, iekļaujot Rīgas diacēzē visas kuršu un zemgaļu zemes starp šo līniju un

Rīgas jūras līci. Kursas diacēzē tika iekļautas visas zemes starp Nemunu un Ventu, kā arī tās zemes, kas atradās starp Abavu, Ventu un Zemgales robežu. Zemgales diacēzē ieklāva visas tās Zemgales zemes, kas atradās dienvidos no Kokneses Abavas līnijas, t.i. tās, kas bija palikušas pāri pēc Zemgales zemju pievienošanas Rīgas diacēzei, kā arī tās zemes, kas bija palikušas ārpus Kursas un atradās starp Nemunu un Daugavu, tādējādi Zemgales diacēzē tika ieklauta arī visai svarīga daļa no Lietuvas zemēm. Ar limitāciju Zemgales bīskapijas ienākumi tika samazināti tādā mērā, ka nevarēja vairs nodrošināt Zemgales prāvesta Heidenrika un kapitula locekļu iztiku un Zemgales bīskapija bija pārvērsta par baznīcas provinci, kas vairs nebalstījās uz reāliem pamatiem, jo tai

*Romas pāvests
Gregorijs IX –
Rafaelo freska.*

nebijā savu ienākumu. 1237. gadā Maincas virsbīskaps ar pāvesta piekrišanu par Zemgales bīskapu iecēla Licelburgas Heinrihu (?-1274). Zemgales bīskaps turpmāk materialā ziņā kļuva atkarīgs no Rīgas bīskapa Nikolaja. Taču reāli Heinrihs Livonijā kā Zemgales bīskaps nemaz neieradās. 1251. gada 3.februārī trīs pāvesta kūrijas kardinālbīskapu kolēģija izskatīja Zemgales bīskapijas jautājumu un nolēma, ka tā likvidējama un tās teritorija pievienojama Rīgas bīskapijai. Pamatojums šim lēmumam bija šāds. Zemgales diacēzes teritorijas samazinājums 1237. gadā limitācijas rezultātā noticis tādā apjomā, ka tā nespētu vairāk sevi uzturēt. 1250.gadā, iekarojot daļu Rietumzemgales, Livonijas ordenis, izmantojot Svētās Romas imperatora Fridriha II (1194-1250) 1245. gadā piešķirto pilnvaru, pārņēma savā virskundzībā 1/3 no jauniekarotajām zemēm. Pēdējo Zemgales bīskapu Licelburgas Heinrihu iecēla

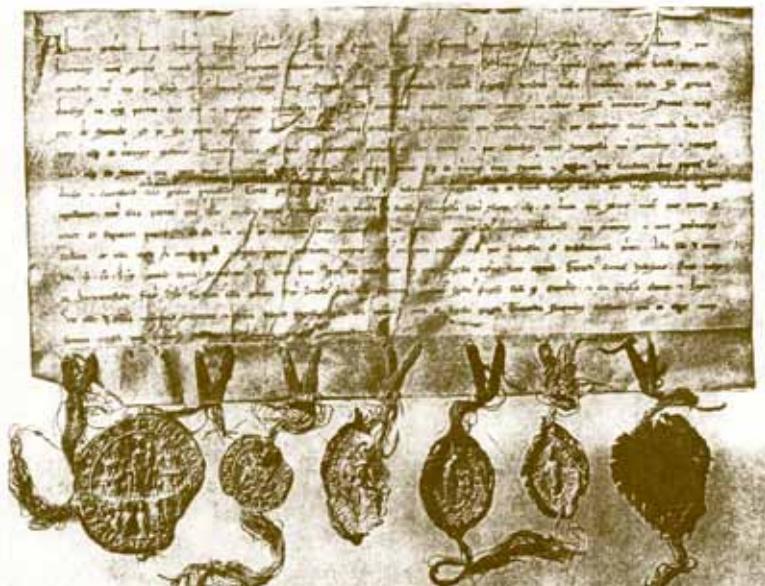
par Kurzemes bīskapu. Cīņā starp bīskapiem un ordeni, lielākais ieguvējs bija Livonijas ordenis, kas iekarotās Zemgales zemes paturēja savā valdījumā. Ir saglabājies līgums par Zemgales novadu sadalīšanu 1254.gadā. Līdz 1935. gada septembrim šis vecais pergaments glabājās Jelgavā Kurzemes provinces muzejā, tagad tas atrodas Latvijas valsts arhīvā.

Tā teksts tulkojumā skan šādi:

"Alberts, no Dieva žēlastības Igaunijas, Livonijas, Prūsijas un Rīgas baznīcas virsbīskaps, un Vācu mestrs Eberhards, Vācu ordeņa virsmestra vietnieks Livonijā, visiem, kam šī grāmata nonāks rokās, sūta sveicienu Jēzus Kristus vārdā. Darām zināmu visiem, ka miera un labas saskaņas dēļ starp mums un Vācu ordeņa brāliem, vienojoties ar Rīgas domkapitulu, zemi, kas saucas Upmale, piesaukuši Svētā Gara žēlastību, laimējot, sadalām trīs daļās. Kādi novadi un īpašumi piekrīt virsbīskapam un kādi brāliem, ar šo grāmatu esam parūpējušies atzīmēt uz mūžīgiem laikiem. Tā tad pirmā Upmales daļa sākas no tās upes, ko sauc par Lielupi, krasta, kas vērsts pret Daugavu, līdz upītei, ko sauc par Mēmeli, un ejot gar šās upītes labo krastu uz augšu līdz Medenes robežām. Otrā daļa atrodas starp Mēmeles kreiso krastu un Lielupes augšdaļu līdz tā sauktam Vēra mežam un tad gar abiem Lielupes krasiem uz augšu līdz Upītes un Saules novadu robežām. Šīs abas daļas uz mūžīgiem laikiem piekrītis virsbīskapam un viņa mantiniekiem. Trešā daļa sākas no pieminētā meža gar Lielupi uz leju līdz garas salas galam, ko parasti sauc par Garo salu; šīs daļas lejpus meža ir atdalītas

Svētās Romas imperators
Frederiks II.

Līgums – 1254.gadā noslēgtais Zemgales dalīšanas akts.

Livonijas ordeņa
karogs ar Svētās
Marijas attēlu
15. gadsimtā.

ar Lielupi līdz Plānes novadam, kas arī pieder augšējai daļai, un no šā novada līdz iekoptai kaimiņu zemei; šī daļa piekrīt Vācu ordeņa brāļiem, ar desmito tiesu, baznīcu patronāta tiesibām, mūžīgā valdījumā ar visām tiesibām un laicīgiem labumiem, izņemot tās tiesības, ko var izlietot vienīgi virsbīskaps vai virsdiakons.

Dots tā Kunga 1254. gada aprīļa mēnesī, mūsu pontifikāta pirmā gadā. Šī akta liecinieki ir tie, kuru zīmogi zemāk piekārti: Holšteinas grāfs Gerhards, bruņinieks Otens no Barmenstudas, franciskāņu ordeņa gardiāns, brālis Alberts, dominikāņu ordeņa priors, brālis Arnolds, Rīgas pāvests Hermans ar savu domkapitulu un citi jo daudzi klēriki un laji. Lai tomēr viss šis paliktu neapstrīdamā spēkā, šo grāmatu apstiprinām, piekarot mūsu un Vācu mestra Eberharda, kas tai laikā bija Vācu ordeņa virsmestra vietnieks Livonijā, zīmogu.

Pēc Zobenbrāļu ordeņa sakāves Saules kaujā 1236. gada 22. septembrī, 1237. gada maijā pāvests Gregors IX (1145-1241) paziņoja par Zobenbrāļu ordeņa pievienošanu Vācu ordenim. Livonijā Zobenbrāļu ordeņa vietā tika izveidota Vācu ordeņa filiāle – *Livonijas ordenis – Fratres de Domo Sanctae Mariae Theutonicorum Jerusalemitana per Livoniam*.

Zemgaļu pretošanās dēļ Jelgavas pils celtniecība tiek uzsākta ne ātrāk kā 1264. gadā Livonijas devītā ordeņa mestra (1263-1266) Konrāda fon Manderna laikā, un tās uzcelšana 1265. gadā tiek uzskatīta par mūsdienu Jelgavas sākumu. Zeme pils celšanai bija

Romas pāvests
Inocents IV.

nopirkta no Rīgas arhibīskapa. Romas pāvests tajā laikā (1262-1264) bija Inocents IV. Pils celšana aprakstīta Atskaņu hronikā:

*Pie Lielupes kad viņi tika,
Tad mestrs pili uzcelt lika
Tik tuvu zemgaļiem,
Ka šķīra to no tiem
Tik četras jūdzes.
Zemgaļi par to bij, zināms, drūvīgi.
Par Mitavu (Mitowe) to pili sauc.*

(Valda Bisnieka atdzejojums)

1265. gadā ordeņmestrs Konrāds fon Manderns ar karaspēku laupīja Zemgalē, atceļā sirotāji iekļuva zemgaļu sarīkotās lamatās, un tikai Jelgavas pils paglāba ordenbrāļus no sakāves. Pirmais, kurš sniedzis līdz mūsdienām saglabājušās ziņas par pils dibināšanu, ir 14. gadsimtā dzīvojušais Vācu ordeņa kapelāns, hronists Vartbergas

*Piemineklis ordeņmestroram
Konrādam fon Mandernam*

*Tērvetes pilskalns
mūsdienās.*

*Zemgaļu svētkos
Tērvetē vēstures
rekonstruciju kluba
dalībnieki senos
kaujas tērpos.*

*Livonijas ordeņa
celtā konventa tipa
Jelgavas pils
17. gadsimtā.*

*Lietuvas valdnieks
Gedimins
16. gadsimta
gravīra.*

Hermanis. Viņš pili sauc par *Mitoviam*. Visticamāk, pils bija no koka.

1266. gada 25. maijā kādā pāvesta Klementa IV (1265-1268) bullā pieminēts, ka pilī rit būvdarbi.

Jelgavas pils ir Livonijas ordeņa valsts daļā. Te atradās komtureja. Kādā 1271. gadā rakstītā dokumentā ir pieminēts, ka Jelgavas pilī ir komturs vārdā Johans.

Livonijas ordenim Jelgavas pilij bija liela loma Zemgales iekarošanas plānos. Atrodoties uz Zemgales ZA robežas, tā kalpoja kā atbalsta punkts iebrucējiem kara gājenos uz Zemgali un Lietuvu, līdz 1290. gadā krita pēdējā pretestību izrādījusi zemgaļu pils – Sidrabene (mūsdienās Žagarē). Nopietnu pretestību izrādīja zemgalī Dobelē un Tērvetē.

Komturam bija pakļauti 12 laicīgie un 6 garīgie Livonijas ordeņa brāļi, tiesnesis – fogts un sekretārs, kas kopā veica komturejas pārraudzību. Atbilstoši šim prasībām pēc Austrumprūsijas parauga būvēja jauna veida mūra pili, ko sauc par konventa ēku. Konventa ēku veidoja kopēja guļamistaba – dormitoris, ēdamistaba – remteris, kapela, kapitula zāle, komtura dzīvoklis. Visas šīs telpas bija otrajā stāvā. Pirmajā stāvā bija saimniecības telpas, noliktavas. Ēkai bija noslēgta četrstūrveida forma ar iekšēju pagalmu, ko ietvēra vairākstāvu krustējas, kas kā ārējais gaitenis savienoja telpas. Ordeņa mestra (1328-1340) Eberharda fon Monheimā laikā šādi tiek uzcelta arī Jelgavas pils. Pētnieku aprindās ir pieņemts uzskatīt ka 1328. – 1340. gadā pils un tai piekļauto ēku celtniecība ir pabeigta, to sauca par *Mythow*.

1323. gadā Livonijas ordenis, Riga un Lietuvas valdnieks

Gedimins (1275-1341) noslēdza līgumu, kas veicināja tirdzniecības attīstību caur Jelgavu un paredzēja tirgotājiem aizsardzību arī karu laikā.

1345. gadā Jelgavas pili ieņema Lietuvas valdnieka – kunigaiša Alīgīrda (1297-1377) karaspēks. Šis notikums minēts Vartbergas Hermaņa Livonijas hronikā: *Kamēr ordeņa mestrs ar karaspēku bija Sāmsalā, lietuvju kēniņš, savācis lielu karaspēku, gāja caur ordeņa zemēm. ... kēniņš nonāca līdz Mītavas pilij un to iekaroja kopā ar priekšpilsētu, bet, tā kā pils bija no mūra, tad nevarēja to nopostīt. Viņš aizveda līdzīgi garīdzniekus kopā ar astoņiem brāļiem un 600 cilvēkiem no tautas.*

Jelgavu 1361. gadā pēc 24. februāra, atnākot no Salaspils puses, atkal nopostīja lietuviešu karaspēks.

1376. gadā dižkunigaiša Ķēstuta (1297-1382) vadībā, kā atbilde pēc Livonijas ordeņa sirojumu iepriekšējā gadā Lietuvā, Jelgavā bija vēl viens lietuviešu iebrukums.

15. gadsimta vidū miestā pie Jelgavas pils dzīvoja ap 500 iedzīvotāju, kuru dzīvi un darbību sekmēja no Lietuvas uz Rīgu notiekošā aktīvā tirdzniecība.

Kurzemes tiesību vēsturnieks Cīgenhorns savā 1722. gadā izdotajā Kurzemes tiesību vēstures grāmatā apgalvojis, ka Jelgavai pilsētas tiesības un sava tiesa ir piešķirtas no 1435. gada, bet citu dokumentāru apstiprinājumu šim apgalvojumam pagaidām nav.

1492. gadā Jelgavas komtureja tika nodota Livonijas ordeņa landmaršalam – ordeņa karaspēka virspavēlniekam. Jelgava tad kļuva par landmaršala un viņu ieceltā pils pārvaldnieka rezidenci.

1522. gadā pirmo reizi minēts, ka Jelgavā ir sava baznīca. Par to raksta baznīcas vēsturnieks Teodors Kalmeiers (1809-1859), atsaucoties uz kādu mūsdienās zudušu dokumentu.

1557. gadā Solomons Hennings (1528-1589), vēlākais hercoga Gotarda Ketlera padomnieks baznīcu, skolu un grāmatniecības lietās, uzrakstīja Livonijas Kurzemes hroniku.

1558. gadā Krievija, jeb Maskavas lielkņaziste pieteica Livonijai karu, kurš ar pārtraukumiem turpinājās 25 gadus, sagraujot Livonijas konfederāciju.

1559. gadā Livonijas kara laikā Jelgavas pils maršals Jaspers no Minsteres gatavojās krievu karaspēka uzbrukumam, bet cara Ivana IV Bargā jeb Briesmīgā (1530-1584) karapulki apmierinājās ar zemnieku sētu izlaupišanu pilsētas apkārtnē.

Lietuvas valdnieks
Alīgīrds
16. gadsimta
gravīra.

Lietuvas valdnieka
Ķēstuta attēls
1379. gadā
uz zīmoga
nospieduma.

Krievijas cars
Ivans Bargais jeb
Briesmīgais.

Hercoga Jēkaba forts Gambijā 1732. gadā.

KURZEMES UN ZEMGALES
HERCOGISTES LAIKĀ

*Ketleru dzimtas
ģērbonis.*

*Lietuvas liekņazs
Mihails Radzivils.*

1561. gada 28. novembrī pēdējais Livonijas ordeņa mestrs Gothards Ketlers (1517-1587) noslēdza ar Polijas un Lietuvas karali Sigismundu Augustu (1520-1572) *Pacta Subjectionis* – pakļaušanās līgumu un kļuva par pirmo Kurzemes un Zemgales hercogu. Gothards Ketlers hercogisti valdījumā kā lēni saņēma no Lietuvas lielknaza.

1562. gada 5. martā ordeņa mestrs Gothards Ketlers Rīgā nodeva Lietuvas lielknzistes pārstāvim knazam Nikolajam Radzivilam (1512-1584) ordeņa varas atribūtus mestra amata zīmes, ordeņa

*Polijas karalis
Sigismunds Augsts.*

*Hercogs Gothards Ketlers un sieva –
Meklenburgas princese Anna.*

zīmogus, svarīgākos dokumentus, kā arī piļu un pilsētu atslēgas, saņemdamas pretī tiesības uz Kurzemes hercoga troni. Līdz 1566. gadam Gothards Ketlers bija arī Polijai piederošās Vidzemes – Pārdaugavas hercogistes administrators un tajā esošās poļu armijas virspavēlnieks, un, tāpēc līdz 1572. gadam dzīvoja Rīgas pili.

1564. gadā Jelgavas pils, hercoga Gotharda Ketlera laulību līguma projektā ar Meklenburgas princesi Annu (1533-1602), ir minēta kā atraitnes tiesa. Kāzas notika 1565. gadā, liekot pamatus Ketleru dinastijas jeb nama valdīšanas laikam Kurzemes hercogistē.

1567. gada 28. februārī Kurzemes bruñinieku landtāgā nolēma 70 vietas (27 Zemgalē un 43 Kurzemē) izveidot ar Gotharda Ketlera atbalstu baznīcas draudzes, kas uzskatāms par luterānisma kā protestantisma formas izplatīšanās sākumu Kurzemes hercogistē. Hercogs Gotards Ketlers pirmajā sasauktajā Kurzemes landtāgā ierosināja pieņemt *Baznīcu pārvaldes kārtību* – *Ordnung des Kirchenregiments*. Trīs gadus vēlāk hercogistē tika pasludināta jaunā baznīcas kārtība, kas visstingrākajā baznīcas audzināšanas garā regulēja visus baznīcas jautājumus, sākot ar baznīcēnu

*Salomons Hennings
(1528-1589)
Kurzemes hercoga
Gotharda Ketlera
padomnieks.*

Hercoga Gotharda
Ketlera un
princeses Annas
laulību līgums
1566. gadā.

Latīnu skolas skolēna attestāts – uzslavas raksts.

grēku nožēlošanu līdz baznīcas zvaniķa un ķestera pienākumu noteikšanai.

1567. gadā pie svētās Trīsvienības baznīcas bija izveidota *Latīnu skola*. Šo skolu vēlāk vadījuši vairāki slaveni rektori, pie mēram, dzejnieks Kristians Bornmans un Johans Heinrihs Kants (1735-1800), vācu filozofa Imanuela Kanta brālis.

Kopš 1568. gada kārtējos muižnieku landtāgus sasauga pārmaiņus Bauskā un Jelgavā.

1569. gadā pēc Lietuvas lielknazistes un Polijas karalistes

1567. gada
landtāga lēmuma
pergamenta lapa.

*Polijas karaļa
Sigismunda Augusta
ediks 1569. gadā*

*Kurzemes un
Zemgales hercogistes
gerbonis 1570.
gadā.*

Kurzemes sievietes attēls ap 1600. gadu.

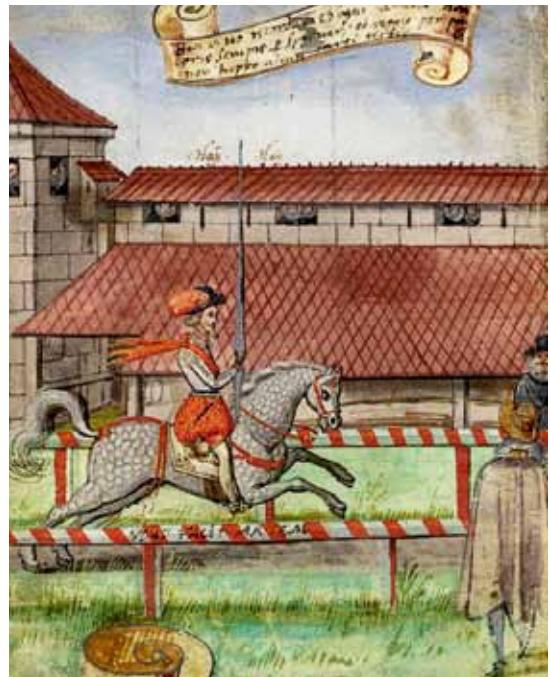
apvienošanās, hercogam bija jāatzīst arī Polijas karaļa augstākā vara. 3. augustā bija izdots Polijas karaļa Sigismunda Augusta apstiprināts edikts, ar kuru tiek uzskatīts, ka Kurzemes un Zemgales hercogiste inkorporēta Polijas karalistē un Lietuvas lielkņazistē. 1570. gadā, pateicībā par muižniecības atbalstu, hercogam nācās izdot *Privilegium Gotthardinum – Gotharda privilegium*. Muižnieki uzskatīja, ka hercogs ir *tikai pirmais starp līdzīgiem*, tādēļ pretojās jebkādam hercoga varas pieaugumam.

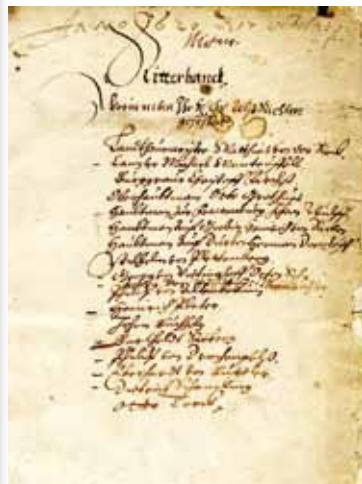
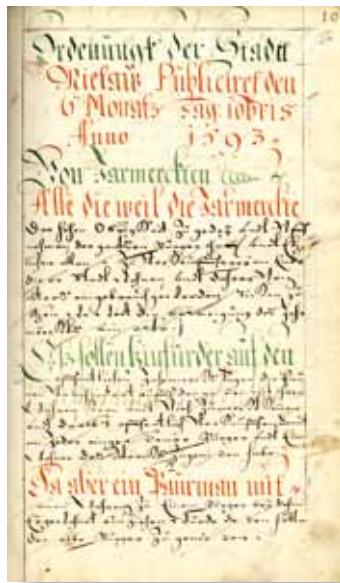
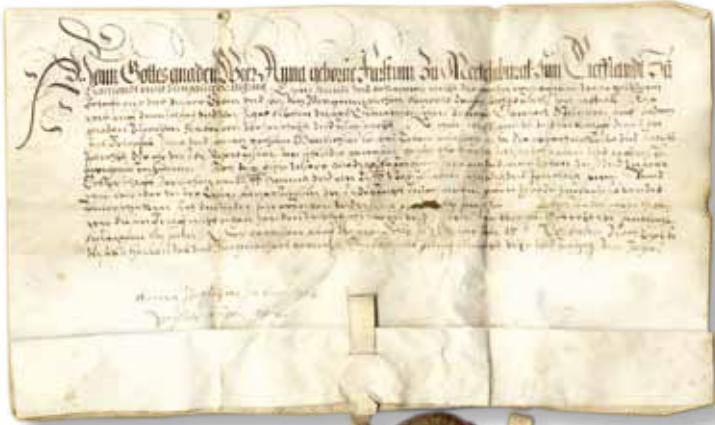
1570. gadā ar īpašu apstiprinājumu grāmatu – *Baznīcu pārvaldes kārtība* – noteica draudžu robežas. Baznīcas jautājumi tika apspriesti Jelgavas landtāgā 1570. gada jūnijā. Pēc tā slēgšanas hercogs izdeva ne vien privilēģiju apstiprinājumu muižniecībai, bet lika apkopot atsevišķā tekstā baznīcas organizācijas izveides un kristīgās morāles ieviešanas svarīgākos uzdevumus, kas, uzsverot baznīcas pārkārtošanu uz jauniem pamatiem, tika nosaukts par *Baznīcas reformāciju*. Cita stāpā te bija ietverts aicinājums izskaust *nevācu iedzīvotāju vidū izplatījušos apkaunojošo nepateicību pret veciem un slimiem cilvēkiem* un panākt, lai zemnieki uzņemtos rūpes par saviem nespējīgajiem ģimenes locekļiem. Vācu tautības nespējniekiem un ubagiem bija paredzēts būvēt hospitālus un

nabagmājas. *Baznīcas reformācijas* tiešais izstrādātājs bija kanclers Mihaels Brunavs, kura sākotnējo tekstu papildināja un uzlaboja hercoga Gotharda galma mācītājs un superintendents Aleksandrs Einhorns (?–1575). Ar laiku radās mācītāju ģimenes – dinastijas, kurās dēli sekoja tēvam amatā un bieži vien tajā pašā vietā. Pazīstamākās 16./17. gadsimtā mācītāju dzimtas hercogistē bija Einhorni, Manceļi, Adolfiji, Bernevici, Bilterlingi, Neanderi, Stenderi u.c. Par vienu no jaundibinātās Kurzemes evanģeliski luteriskās baznīcas uzdevumiem tika pasludināta cīņa ar iedzīvotāju, īpaši latviešu, pagāniskajām paražām. Mācītājiem bija jāraugās, lai zemnieki no Miķeļiem līdz *Visu svēto dienai* nepiekoptu dvēseļu jeb veļu mielošanu. Tāpat tika aizliegta vaska, sveču, vilnas, vistu, olu, sviesta ziedošana.

1572. gada landtāgā hercogs, veicinot *labas uzraudzības un kārtības izveidi garīgās un laicīgās dzīves jautājumos – Stiftung guter Polizey und Ordnung in geistlichen und Profan Sachen*, pasludināja ciešu savienību starp baznīcu un laicīgo varu. Vizitāciju laikā, kā arī vismaz reizi gadā, vietējam mācītājam bija uzdots iztaujāt draudzes zemniekus par viņu zināšanām dievvārdos un ticības mācībā, kā arī par to, vai netiek piekuntas pagāniskas izdarības. Tā Viskaļos 1606. gadā protokolā uzskaitīti saimnieku vārdi un atzīmēts saimes zināšanu līmenis, piemēram, Kenkuss Frīdrihs stāstījis, ka

Bruņinieku attēli ap 1600. gadu.

*1584. gadā hercogienes
Annas izsniepts
brīvlaišanas raksts,
kas apliecina, ka pēc
Zaļenieku zemnieka Jura
Spures uzstājīga lūguma
Anna viņu un viņa
mantiniekus uz mūžīgiem
laikiem atbrīvojusi no
mužas darbiem un
nodevām. Par to viņam
ik gadu hercoga galmam
jāpiegādā pods – ap
8,4 kg – medus un tāds
pats daudzums vaska, kā
arī vajadzības gadījumā
jāpilda kurjera pienākumi
hercogistes robežās.*

*Jelgavas pilsētas noteikumi
1593. gadā.*

*Lapa no
1606. gadā
mācītāja veiktās
zemnieku
noklausināšanas
protokola.*

varot noskaitīt *Mūsu Tēvs* ..., bet viņa kalpi un kalpones lūgšanas neprotot. Jegers Mačs vispār nav pratis lūgties, taču nesen apprečējies. Uz jautājumu, kā viņš varējis apņemt sievu, neko no dievvārdiem nezinādams, atbildējis: *Sewas bye wayagge*. Mačs nosolijās lūgšanas apgūt, jo sieva zinot katehismu un pārējā saime protot lūgties. Šis protokols arī liecina, ka sievietes tolaik ticības mācību pārzināja visumā labāk nekā vīrieši.

Gotharda Ketlera ģimene ar galmu uz Jelgavu pārcēlās 1573. gadā. Te 1574. gadā piedzima viņa dēls, nākamais hercogs, Vilhelms (1574-1640). Hercogs pārmaiņus uzturējās arī citās pilīs – Kuldīgā, Bauskā, Sēlpilī.

1573. gadā Jelgavas tiesas fogts bija Nikolauss Franks, bet viņa dēls, arī Nikolauss Franks, ir bijis mākslinieks, kas 1620.un 1639. gadā minēts kā portretists.

No 1573. gada Jelgavai bija hercoga Gothards Ketlers dāvātās pilsētas tiesības, maģistrāts un sava ģerbonis. Pilsētā dzīvoja 9000 iedzīvotāji un ir iekārtota sava namnieku grāmata.

1573. gadā sāka celt Svētās Annas baznīcu, vienīgo ziemeļu renesanses laika būvi pilsētā, kas pēc postījumiem pēdējā karā ir atjaunota un saglabājusies līdz mūsu dienām.

No 1573. gada saglabājušās ziņas par Latīnu skolas problēmām, jo katru gadu sliktā uztura un zemās algas dēļ aizbēga skolotāji.

1573. gadā izdotajā flāma Ābraama Orteliusa (1527-1598) atlantā, Livonijas kartē *LIVONIA NOVA DESCRIPTIO* ievietota norāde par Jelgavu – *Moitaw*.

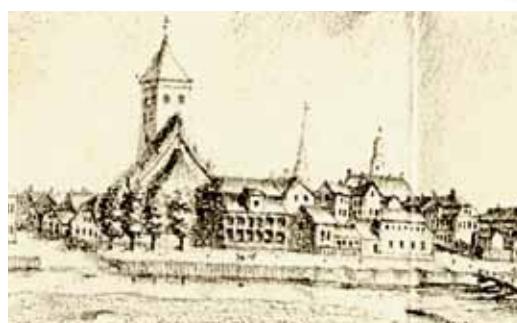
1574.gadā sāk celt Svētās Trīsvienības baznīcu, vēl vienu no renesanses laika būvēm pilsētā. Par baznīcas būvmeistaru vēlāk no

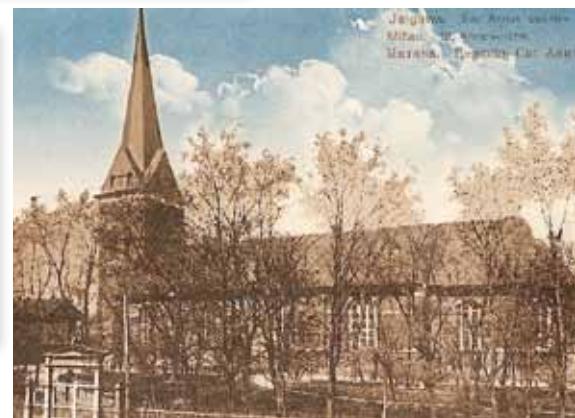
Ābraama Orteliusa Livonijas karte.

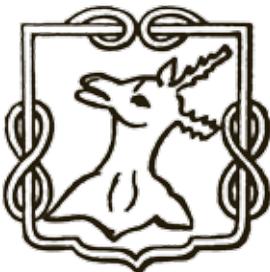

Jelgavas pilsoņu saraksta lapa no 1639. gada.

Svētās Trīsvienības baznīca 18. gadsimta zīmējumā.

Jelgavas pirmā zināmā ģerboņa atveidojums.

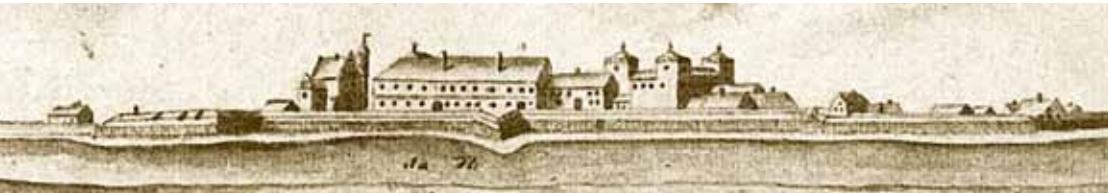
*Kurzemes hercoga
Gotharda
1576. gada šiliņš,
hercoga Vilhelma
1589. gada 3 graši,
hercoga Johana
Ernesta 1764. gada
dālderis,
hercoga Pētera
1780. gada dālderis.*

1592.–1615. gadam tiek pieaicināts Gerts Jorissts Jorisens Frēze. Svētās Trīsvienības baznīcas grāmatā minēti aptuveni 90 namnieki no Jelgavas pilntiesīgajiem pilsoņiem, kam piederēja nekustamais īpašums, un kuri bija samaksājuši pilsētas kasē nodokli, tā saukto *iepērkamo naudu*. Pirmais apbedītais jaunajos kapos pie baznīcas bija Johans Šlikums. 1575. gadā tornī uzstādīja Filipa Klopmaņa izgatavoto pulksteni un zvanu. Katrai iedzīvotāju kategorijai baznīcā pienācās sava vieta, ko ieņēma saskaņā ar baznīcas priekštāvju un vizitatoru sastādītu sarakstu. Tajā bija uzskaitīti katrā solu rindā sēdošo vārdi. Taču, lai šo kārtai un rangam atbilstošo vietu saņemtu, baznīcas lādē bija jāiemaksā noteikta naudas summa. Cits baznīcas peļņas veids bija maksa par kapenēm baznīcā.

1575. gadā Jelgavā sāka kalt naudu. Hercogistē spēkā bija Polijas naudas sistēma. 1 hercoga dālderis = 18 zekseri = 90 sudraba graši. 18 graši = 1 dreijers, 1/2 graša = dreipelķeris. Kā sīknauda kalpoja šiliņi. Hercoga laika nauda bija apritē līdz pat 1824. gadam, kad to sāka izņemt no apgrozībās.

*Jelgavas pils
17. gadsimtā.*

No 1576. gada ir zināms pirmsais pilsētas ģerboņa attēls – alņa galva. To savai rezidencei Jelgavai bija devis Gothards Ketlers. Pašam hercogam jau 1565. gadā Polijas karalis Sigismunds Augusts bija piešķiris ģerboni, kurā Kurzemi simbolizēja lauva, bet Zemgali – alnis. No tā alnis pārceļoja uz Jelgavas pilsētas ģerboni, kas tiem laikiem bija izplatīta parādība pilsētu ģerboņu piešķiršanas sakarā. 1576. gada 20. janvārī sastādītajā Jelgavas pils dienestnieku un hercoga galminieku sarakstā bija 113 personas, no tām 42 latvieši.

1577. gadā Jelgavā bija sava pilsētas rakstvedis Jēkabs, ar algū 70 mārkas gadā.

1577. gadā iesāka celt jaunu Latīņu skolas namu.

1578. gadā hercogs Gothards Ketlers ar savu ģimeni un galmu pilnībā apmetas uz dzīvi Jelgavas pilī. Jelgavā tolaik bija 175 nami, pārsvarā vienstāvu koka nami ar salmu vai lubu jumtiem. Katriem 10 namu iemītniekiem bija jāizrok viena dzeramā ūdens aka, namniekiem bija jāpiedalās nakts sardzēs. Pilsētā tobrīd bija 89 iedzīvotāji, kam ir piešķirtas Jelgavas pilsoņu tiesības. 1578. gadā Jelgavas pilī tika iekārtota pirmā aptieka – *Galma aptieka*, kuru vadīja Kristofers Limbekers. 20.gadsimtā bijusī *Galma aptieka* Jelgavā bija pazīstama kā *Hertela aptieka*, kas no 1888. gada piederēja farmaceitam Jānim Hertelim (1858- 1912). Jānis Hertelis bija pirmsais latvietis, kas aizstāvējis farmācijas maģistra disertāciju, bija strādājis Pastēra institūtā Parīzē, pirms pasaulē uzsācis hematogēna rūpniecisko ražošanu.

*Hertela aptieka
Pasta ielā
20. gadsimta
sākumā.*

1579. gada 4.augustā Polijas karalis Stefans Batorijs (1533-1586) pārapstiprināja savas vasaļvalsts, Kurzemes un Zemgales hercogistes ģerboni. Polijas karalis Stefans Batorijs hercoga Gotharda ģerboni mainīja, vēlēdamies uzsvērt tā vasaļatkarību no Polijas karaļa, un piešķira tam elementu no sava ģerboņa – vilka žokli ar trim zobiem. Līdz ar to arī Jelgavas alnim uz krūtīm parādījās mazs vairodziņš. Sākumā vairodziņā bija attēlota Ketleru dzimtas ģerboņa figūra – katla kāsis (zobains rīks katla pakāršanas augstuma regulēšanai virs uguns), kas ieskauj divu Polijas karaļu ģerboņu elementus – jau minēto Stefana Batorijs vilka žokli un

*Polijas karalis
Stefans Batorijs.*

Jelgavas pils 17. gadsimtā, redzama

*1582. gadā celtā baznīcinas ēka, zem kurās
iekārtoja hercogu kapenes.*

*Hercogistes ģerbonis
1596. gadā.*

1884. gadā, veicot hercogu kapenēs inventarizāciju, nofotografētais Gotharda Ketlera galvaskauss.

Sigismunda Augusta monogrammu. 1580. gadā, kā pilsētas galva – birģermeistars, ir minēts Jākobs Lovde.

1582. gadā pie Jelgavas pils tika iesvētīta vieta un 1583. gadā uzcelta īpaša baznīca, zem kurās iekārtoja kapenes Kurzemes hercogiem.

1586. gadā Jelgavā bija reģistrēti 197 iedzīvotāji ar pilsoņa-pilsētnieka tiesībām.

1586./1587. gadā ar hercoga Gotharda Ketlera finansiālu atbalstu tika iespiesta pirmā baznīcas grāmata latviešu valodā *Enchiridion* – rokasgrāmata latviešu draudzēs kalpojošajiem vācu mācītājiem.

Hercogs Gothards Ketlers nomira 1587. gada 17. maijā un tika apglabāts izbūvētajās Jelgavas pils baznīcas kapenēs. Hercogistes pārvalde 1591.gada 21.maijā Kalnamuižā tika sadalīta starp dēliem, paredzot, ka Vilhelms (1574-1640) rezidēs Kuldīgā, Frīdrihs (1569-1642) Jelgavā, bet jau 1589. gadā abi hercogi no karalja Varšavā muīžnieku seima laikā saņēma kopēju investītūras diplomu – Frīdrihs personiski, bet nepilngadigo Vilhelmu pārstāvēja padomnieki. Vienlaikus seims pieņēma likumu, kas pieļāva, ka, Ketleru dinastijai pārrūkstot, Kurzemes – Zemgales lēni varētu nepiešķirt jaunam hercogam, bet gan sadalīt vaivadijās un pievienot Lietuvas lielkņazistei.

Līdz 1587. gadam katoliem Jelgavā bija jāapmeklē luterānu baznīcas.

1588. gadā izpildot mirušā hercoga Gotharda Ketlera gribu, Jelgavā tika ierīkots *Nabagu hospitālis*, kas uzskatāms par pirmo pilsētas slimnīcu.

1589. vai 1590. gadā Jelgavā dzimis slavenais kokgriezējs Tobiass Heincs, kurš 1614. gadā aprecēja sava amatmeistara atraītni Magdalenu Blomi un mantoja kokgriezēja meistara Hansa Veidemana darbnīcu. 1622. gadā viņš pārcēlās uz dzīvi Rēvelē – Tallinā, bet izpildīja pasūtījumus arī Jelgavai. Piemēram, 1641. gadā pēc hercogienes Elizabetes Magdalēnas (1580-1649) pasūtījuma izgriezot Svētās Trīsvienības baznīcai altāra retablu. Miris kokgriezējs Rēvelē 1653. gada 9. februārī.

1591. gadā Kurzemes hercoga galmā Jelgavā bija 163 kalpotāji.

1591. gada 23.februārī hercogiene Anna izdeva svinības un ģērbšanos reglamentējošus noteikumus. Hercogienes Annas izdotais reglaments jeb nolikums pašlaik ir senākais zināmais šāda veida dokumenti attiecībā uz Kurzemes hercogisti. Preambulā viņa izsaka neapmierinātību ar Jelgavas iedzīvotāju izšķērdīgo dzīves

Gotharda Ketlera testaments
1587. gadā.

veidu, bet reglaments domāts visu hercogistes pilsētu un miestu iedzīvotājiem. Tā izdošana motivēta ne vien ar morāliem, bet arī pragmatiskiem apsvērumi, jo greznība un pārmērība izraisot nevajadzīgus izdevumus, kas rezultātā novedot pie izputēšanas. Nolikums sastāv no divām daļām. Pirmajā tiek reglamentētas saderināšanās, kāzu un kristību svinības. Saderināties bija ļauts baznīcā, baznīcas pagalmā vai *godīgu laužu mājā* liecinieku klātbūtnē. Ja saderināšanās vakarā līgavas mājā tiktu rīkotas viesības, tajās bija ļauts piedalīties ne vairāk par 10 viesiem un pasniegt ne vairāk par 3 ēdienu, neskaitot sieru un sviestu. Rātskunga kāzās drīkstēja būt ne vairāk par 60 viesiem, tirgotāja – 40, amatnieka – 30, bet vienkārša kalpotāja kāzas – 20. Kāzas bija jāsvin pirms dienā, un jaunajam pārim baznīcā jāierodas ne vēlāk par plkst. 11.00, citādi tos tajā dienā vairs nelaulāja. Kāzu svinībām bija jānotiek no plkst. 12.00 līdz plkst. 9.00 vakarā vasarā vai plkst. 8.00 ziemā, nākamajā dienā svinības turpināt bija aizliegts. Tāpat ēdienu skaits bija ierobežots uz 3–4. Vīnu un medalu drīkstēja pasniegt tikai rātskungu kāzu svinībās. Savukārt kristībās tika aizliegta jebkāda svinēšana. Bērnu bija jākristī 8 dienu laikā baznīcā, mājas kristības bija atļautas vien tad, ja bērns bija pārāk vārgs. Otrajā reglamenta daļā bija apkopoti noteikumi par apģērbu. Tā, neviens pilsētnieks, ieskaitot rātskungus, nedrīkstēja valkāt no samta vai atlasa šūtas drānas. Rātskungi drīkstēja valkāt zīdu un damastu, bet pārējiem tas bija liegts. Reglamentēta tika arī

*Tobiasa Heinca
pašportrets uz
hercoga lasāmpulsts.*

*Vecākais zināmais
Jelgavas pilsētas
plāns, zīmējis
Tobias Krauze
1652. gadā.*

Audēju amata kauss no 1643. gada.

Salaspils kauja 1605. gadā, hercoga Frīdriha komandētā kurzemnieku kavalērija ir attēlotā glezna centrā.

rotaslietu izmantošana, piemēram, sievietēm aizliedza nēsāt zelta rokassprādzes un ķēdes, vienīgi svarīgāko amatpersonu sievām atļāva likt ap kaklu zelta ķēdi, kam bija ne vairāk kā divdesmit posmi. Tāpat visām birgeru sievām aizliedza nēsāt svežemnieku vai muižnieku kārtai piederīgu apģērbu utt. Nolikuma pārkāpšana bija jāsoda ar naudas sodiem un greznumlietu konfiskāciju.

1593.gadā rāte kopā ar birgeru pārstāvjiem sastādīja jaunu noteikumu krājumu, kas reglamentēja atsevišķas pilsētas dzīves jomas – tirgošanās kārtību gadatirgū, maizes un gaļas kvalitāti un cenu, algādžu atalgojumu. Latviešiem krogos aizliedza spēlēt metamos kauliņus un kārtis, pretējā gadījumā krodzinieku sodija ar 5 mārku naudas sodu, bet spēlmaņus – ar pērienu. Kalpus un kal-

pones, ko pieķera netiklās darbibās kunga mājā, bija jāizraida no pilsētas. Vairāki noteikumi bija veltīti pilsētas labiekārtošanai – gar mājām un krogiem bija jāuzbūvē dēļu ietves, katriem 10 īpašniekiem jāieriko publiska aka, kur smelt ūdeni ugunsgrēku dzēšanai, naktīs jāpatrulē 7 cilvēku lielai sardzei.

1596. gadā hercogs Frīdrihs par savu pastāvīgo rezidenci izvēlējās Jelgavu.

1597. gadā ar Kurzemes hercogienes Annas pavēli tika iedibināts stiklinieku amats, apstiprināti amata noteikumi – šrāgas.

1599. gadā Jelgavā apstiprināti kurpnieku un ādmiņu amati.

1605. gada septembrī hercogs Frīdrihs ar savu karapulku poļu pusē piedalījās kaujā pret zviedriem pie Salaspils, palīdzot izcīnīt uzvaru.

1606. gada 5. septembrī hercogs Frīdrihs apstiprināja Jelgavas pilsētai savu pārvaldi regulējošu īpašu likumu *Policey*

Ordnung der Kurländischen Haubt und Residenze Stadt Mitau.
 Šo likumu ar 52 nodalām 1633. gada 23. jūlijā apstiprināja Polijas un Lietuvas karalis Vladislavs IV Vāsa (1595-1648). Likums darbojās līdz 1870.gada 16.jūnijam. Hercogs bija pilsētas aizbildnis – patrons. Hercoga Frīdriha apstiprinātie noteikumi gandrīz pilnībā atkārtoja iepriekšējos noteikumus, kā arī saturēja virkni papildinājumu, galvenokārt pilsētas pārvaldes lietās, piemēram, pilsētas rātē turpmāk bija 12 locekļi – birgermeistars, fogts un desmit rātskungi. Vairākās amatniecības nozarēs noteica izstrādājumu cenas, piemēram, līgavas svārki maksāja 4–6 mārkas, parastie sieviešu svārki 2–4 mārkas, bet zēķes – pusmārku. Tā kā pilsētnieki neievēroja iepriekšējos svinību rīkošanu regulējošos noteikumus un joprojām ģērbās pārmērigi grezni, policijas nolikumā atkal ietvēra pantus, kas reglamentēja apģērbu, kā arī kāzu, kristību un bēru rīkošanu.

No 1600.-1629. gadam poļu – zviedru kara laikā Jelgavu un tās apkārtni ļoti postūja abu karojosu pušu karavīri.

1607. gada 16./17.augustā nodega lielākā daļa Jelgavas koka namu.

1613. gada 10. maijā pilsētas rātē izskatītā kāda turīga pilsoņa Heinriha Blūmes mantojuma lieta parāda, ko 17. gadsimta sākumā nozīmēja būt turīgam jelgavniekam. Viņam piederējušas divas dzīvojamās mājas, graudu klēts, divi alus krogi, pirts, iebraucamā vieta, stallis, rija, kāpostu un augļu dārzs, un plāvas uz Lapskalnes muižas pusī.

1614. gada 2. maijā hercogs Frīdrihs piešķīra privilēģiju kannulējējmeistaram Hermanim Fūesam, atlaujot viņam bez kannu liešanas nodarboties arī ar alus darišanu. Viņa amatnieku darbnīca vēlāk devusi nosaukumu tagadējai Jura Mātera ielai, ko sauca par *Kannulējēju ielu – Kannengieserstrase*.

1615. gada 5. jūlijā hercogs Frīdrihs pirmo reiz noteica stingras Jelgavas pilsētas robežas, kas gandrīz nemainīgas saglabājas līdz 20. gadsimta 20. gadiem.

1615. gada 20. augustā hercogs Vilhelms, vēlēdamies stiprināt savu varu kā monarhs, sadūrās ar muižnieku pretošanos. Viņš sūtīja savus ļaudis arestēt muižnieku vadonus brāļus Magnusu un Gerhardu Noldes, kas sadursmē tika nogalināti. Hercogam Vilhelamam pēc tam nācās pamest Kurzemi un doties trimdā uz Daugavu.

*Polijas karalis
Vladislavs IV Vāsa.*

*17. gadsimta svinā
atlieši tā laikā
lielgabals – rotālieta,
atrasts Lielajā ielā
būvdarbu laikā
2012. gadā.*

*Hercogs Vilhelms
1615. gadā.*

Muižnieku Noldes
dzimtas ģerbonis.

1616. gada 21. janvārī Jelgavā sasaucu muižnieku landtāgu un poļu karaļa sūtītā izmeklēšanas komisija ar Cēsu bīskapu Šenkingu priekšgalā izmeklēja muižnieku Noldes slepkavību. Polijas seims 4.maijā hercogu Vilhelmu atcēla no hercoga amata.

1616. gada 30. jūnijā pie Jelgavas bija jūtama zemestrīce, par ko savā grāmatā *Teologiskas un filozofiskas meditācijas par zemestrīci* 1619. gadā rakstīja mācītājs Georgs Mancelis, un šīs ziņas var uzskatīt par vecākajām ģeoloģiskās dabas ziņām Latvijā. Bijuši jūtami spēcīgi apakšzemes grūdieni un atskanējusi dārdoņa, ir kā rūktu pērkons.

1617. gadā Jelgava, pēc Polijas karaļa dekrēta *Formula Regiminiis – Valdības formula* – izdošanas, tika atzīta par vienīgo hercogistes

Brāļi Gothards un Magnuss Noldes.

Jeruzālemes viesnīca,
nams kurā
1616. gadā
uzturējās muižnieki
brāļi Noldes

rezidenci Kurzemes hercogistē. Jelgava kļuva par Kurzemes un Zemgales hercogistes galveno pilsētu. Kurzeme, līdzīgi Polijai, bija kļuvusi par muižnieku republiku, ar vāju hercoga varu. Poļu komisija ar Kulmas bīskapu (1614-1624) Janu Kučborski priekšgalā bija izstrādājuši *Kurzemes statūtus* – likumu krājumu, tā laika hercogistes konstitūciju. Likumi stājās spēkā 1617. gada 18. martā. Saskaņā ar *Valdības formulu* hercogs nedrīkstēja izšķirt nevienu svarīgu politisku jautājumu, sevišķi, ja lieta skāra muižniecības tiesības un privileģijas, bez augstākajiem virspadomniekiem – landhofmeistara, kanclera, oberburggrāfa un landmaršala. Virspadomnieki kopā ar diviem mācītiem tiesību doktoriem veidoja hercogistes valdību. *Valdības formula* noteica hercogistes administratīvo iedalījumu četrās virspilskungu tiesās jeb iecirkņos un atcēla agrākos landtāgu lēmumus. Turpmāk landtāgiem bija jāsanāk ne retāk kā reizi di-

vos gados. Ja iepriekš tajos varēja piedalīties jebkurš muižnieks, tad tagad tikai tā sauktie politiskās draudzes izvirzītie deputāti no priviliģētās bruņniecības. *Valdības formula* noteica Gregora kalendāra, jeb jaunā laika skaitīšanas stila, ieviešanu hercogistē ar 1618. gada 1. janvāri.

No 1617. gada Kurzemes hercogistē katoļi atkal oficiāli varēja noturēt savus dievkalpojumus.

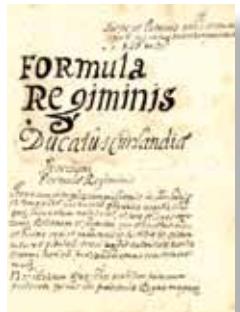
1618. gada 31.a ugustā Kurzemes muižnieku landtāgā sprieda arī par akadēmiskas ģimnāzijas dibināšanu. Hercogs šo ideju atbalstīja, bet ar noteikumu, ka muižnieki uzturēs ģimnāziju par saviem līdzekļiem. Par ģimnāzijas dibināšanu landtāgi sprienda arī 1645. un 1684. gadā, bet bez rezultātiem, jo muižniecība nevēlējās izdot par skolas celtniecību un iekārtošanu savu naudu.

1620. gadā hercogs Frīdrihs Jelgavas Svētās Trīsvienības baznīcai uzdāvināja uz Driksas pusi zemi kapsētas ierīkošanai.

1620. gadā sākās Kurzemes dižciltīgās muižniecības saraksta – *matrikulas*, jeb *bruņniecības sola* veidošana. Par pirmajiem bruņniecības sola tiesnešiem hercogs Frīdrihs iecēla landhofmeistarū Matiasu fon der Reki, kancleru Mihaelu Manteifeli, burggrāfu Kristofu Firksu un vēl 15 personas, kuru dižciltīgā izceļsmē neradīja šaubas. Bruņniecības tiesa izskatīja iesniegtos dižciltības pierādījumus un lēma par dzimtas ierakstīšanu īpašā bruņniecības grāmatā jeb matrikulā. Bruņniecības tiesa darbojās ar pārtraukumiem no 1620–1634. gadam. Pēc tam par uzņemšanu matrikulā lēma hercogistes landtāgs. 1634. gadā bruņniecības solu Kurzemē veidoja 110 dzimtas, apmēram tikpat daudz dzimtu tajā netika uzņemtas. Ārpusē palika galvenokārt hercoga Vilhelma atbalstītāji un sīkmuižnieki. Tikai matrikulā ierakstītajiem pienācās īpašuma tiesības uz bruņniecības muižām, tiesības ieņemt amatus hercogistes administrācijā un piedalīties landtāgos. Tāpat arī tikai matrikulētos muižniekus drīkstēja uzrunāt ar titulu *Edel* – cildens, dižciltīgs, kas pasvītroja viņu parākumu un īpašo statusu sabiedrībā. Taču ar laiku šo titulu sāka lietot arī no namnieku kārtas cēlušies hercoga ierēdņi un virsnieki, tādēļ 1684.gadā landtāgs nolēma, ka turpmāk bruņniecībai piederīgo tituls būs *Wohlgeboren* – *labdzimis*, kamēr nedīžciltīgajiem ļāva paturēt iepriekšējo titulu *Edel*.

1620.–1629. gada atsākušās poļu un zviedru militārās sadursmes Vidzemē cīņā par varu skāra arī Kurzemes hercogisti.

1621. gada 2. oktobra pēcpusdienā zviedru armijas avangards iegāja Jelgavas pilsētā, uzreiz izvietojot tirgus laukumā dažus

*Formula Regiminis –
1616. gadā sastādītā
dokumenta
pirmā lapa.*

*Polijas karalis
Sigismunds III – Vāsa.*

*Muižnieku
Rekes dzimtas
ģerbonis.*

*Bruņniecības sola
protokolu grāmatas
pirmā lapa.*

vieglos lielgabalus. Uz pili nosūtīja trumpetistu ar prasību hercoga karavīriem padoties un atdot pili zviedriem. Nākamajā rītā pie Jelgavas pienāca zviedru galvenie spēki kopā ar karali Gustavu II Ādolfu (1594-1632), un, redzot milzīgo pārspēku, toreizējais virspilskungs, Codes muižas īpašnieks Gothards Šrēderss, lika atvērt vārtus zviedriem un nodeva pils atslēgas zviedru karavadonim grāfam Mansfeldam. Vēl tajā pat dienā – 1621. gada 3. oktoembrī – Zviedrijas karalis paziņoja, ka pēc labprātīgās padašanās viņš garantē Jelgavas iedzīvotājiem to privileģijas un drošību, taču par to pretī pieprasīja uzticības zvērestu. Ar karaļa sekretāra starpniecību birgeri panāca, ka zvēresta nodošanu atlika uz pusgadu. Tā vietā bija jādod rakstisks solījums, ka viņi nekādā veidā nepalīdzēs poļiem un lietuviešiem. Pilsētā tika novietots feldmaršala Hermaņa Vranglela (1587-1644) komandētais karspēks – 2000 karavīri. Zviedru karavīri, laupot pili un pilsētu, Jelgavu ļoti izposta. Pils ieņemšanas laikā iegūtās trofejas – Kurzemes hercoga karapulku ieroči, karogi, vēl šodien apskatāmas Stokholmā Karaliskajā ieroču glabātavā. Ir saglabājies hercogienes Elizabetes Magdalēnas sastādīts sūdzības uzmetums Zviedrijas karalim. Sarakstā minēti ar pērlēm un zeltu izšūti apgērbi, auduma tapetes, aizkari, segas, gultasveļa, sešas gultas ar baldahīniem, melnkoka spogulis sudrabā ietvarā u.c. Īpaši atzīmēts Jelgavas Trīsvienības baznīcai pasūtītais altāris ar hercogienes un hercoga Frīdriha skulptūram pilnā augumā 2000 guldeņu vērtībā, ko zviedri nolaupījuši Rīgā akmeņkaļa darbnīcā. Kopējais zaudējumu apjoms sasniedza 29 830 guldeņu jeb florīnu.

1621. gadā Zviedrijas karalis Gustavs II Ādolfs lika Jelgavas Svētās Trīsvienības baznīcas grezno altāri, ar hercoga Frīdriha un viņa sievas Elizabetes Magdalēnas portretiem dabīgā lielumā, kā

*Hercogienes
Elizabetes
Magdalēnas
medaljons ar
portretu.*

kara laupījumu aizvest uz Zviedriju. Rīkojums netika izpildīts, altāris transportēšanas laikā gāja bojā.

1622. gada janvārī Jelgavu no zviedriem mēģina atkarot pulkvežu Rekes un Korfa vadīts karapulks, kurā ir daudz latviešu zemnieku, palīgā ieradās karavadoņa Alberta Staņislava Radzivila (1595-1656) komandēts lietuviešu karaspēks. Zviedru garnizons 5 mēnešus ir aplenkts pilī. Aplenkums beidzās jūnijā, kad zviedru garnizons padevās, bet drīz Jelgavai atkal uzbruka zviedru karaļa Gustava II Ādolfa vadīta armija. Atkal pilsēta tika ieņemta, bet poļu garnizons palika ielenkts pilī.

1622. gada novembrī Jelgavā starp zviedriem un poļiem tika noslēgts tā sauktais *Jelgavas pamiers*. Polija – Lietuva piekrita uz laiku atteikties no zviedru ieņemtās Vidzemes daļas, jo 1621. gada 16. septembrī zviedru karaspēks pēc mēnesi ilga aplenkuma bija ieņēmis Rīgu. Pamiers paredzēja, ka tikai Pārdaugavas hercogistes dienvidaistrumu daļa – Latgale un Piltenes apgabals – paliek Polijas-Lietuvas tiešā kontrolē. Kurzemes un Zemgales hercogiste turpināja pastāvēt kā suverēns Polijas – Lietuvas lēnis.

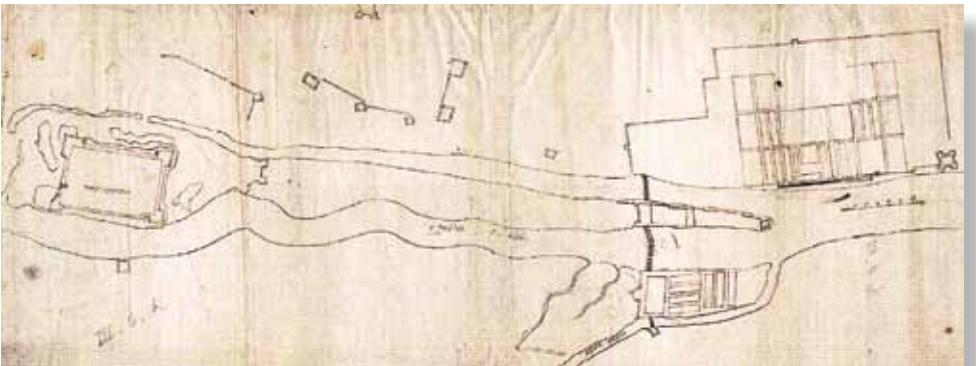
1622. gadā zviedru armijas vajadzībām tapis zīmējums, kas parāda zviedru armijas atrašanās vietu nometnē pie Jelgavas. Zīmējums šobrīd ir zināms kā vecākais Jelgavas attēlojums, kurā redzams, ka Jelgavas pils atrodas uz pussalas starp Lielupi un večupi, ko jelgavnieki sauca par *Ezeru*.

*Zviedru
karavadonis
Hermanis Vrangels.*

Zviedrijas karalis Gustavs II Ādolfs.

*Pirmais zināmais
Jelgavas plāns,
ko 1622. gadā,
uzbrūkot Jelgavas
pils garnizonam,
izgatavoja zviedri.*

1622. gadā tika ievadīts Hercoga Frīdriha ierosināts tiesas process pret Jelgavas pils komandantu Šrēderu, kurš 1621. gadā bez kaujas bija nodevis pili ar visiem pils kara un pārtikas krājumiem zviedriem. Šrēderu atzina par vainīgu. 1623. gada jūnijā hercogs Frīdrihs deva pavēli uzsākt atsevišķu izmeklēšanu par Jelgavas birgeru rīcību zviedru 1621. gada oktobra uzbrukuma laikā. 4. jūlijā tiesa pilsētniekus atzina par līdzvainīgiem Jelgavas pils zaudējumā, par ko tie būtu pelnījuši bargu sodu. Tomēr rūpēs par pilsētas uzplaukumu hercogs atstāja spēkā visas pilsētas tiesības un privileģijas, liekot konfiscēt mājas tiem īpašniekiem, kas bija paklausījuši zviedru aģitācijai un pārcēlušies dzīvot uz Zviedrijas valdījumiem. Nākamajā dienā birgeri atjaunoja savu uzticības zvērestu hercogam Frīdriham, cita starpā soloties aizsargāt pili pret ienaidnieku, nežēlojot savu dzīvību.

1623. gadā Jelgavā plosījās kāda sērga.

1624. gadā Jelgavu piemeklēja ilgi un posta pilni plūdi.

Hercogs Frīdrihs no 1625. gada mēgināja iegūt Kurzemei neitrālas valsts statusu. Hercogs nemitīgi sūtīja delegātus gan pie poļu, gan zviedru karjošo armiju pavēlniekiem, gan arī pie abiem karaļiem.

1625. gada 21. septembrī Jelgavu atkal postīja zviedru armija. Šoreiz pils aizstāvji Jelgavas virspilskunga Dzeldas muižas īpašnieka Ernsta fon der Osten-Sakena (1555-1625) vadībā izrādīja pretestību, tomēr zviedru pārspēks bija acīmredzams. Nedaudzajiem pils aizstāvjiem drīz vien sāka izsīkt munīcijas krājumi, un viņi stipri cieta no dažādām slimībām. Zviedri no Svētās Trīsvienības baznīcas puses apšaudīja pili, kapsētā ierīkoja nelielu skansti jeb tā saukto pusmēnesi, bet altārdaļā uzlauza dažus kapus un aplaupīja līķus. Pēc ilgām pārdomām, savstarpējām apsprendēm un sarunām ar zviedriem, pilī esošie aizstāvji nolēma

padoties. 1625. gada 23. septembrī tika sastādīts padosanās līgums jeb *akords*, kas sastāvēja no 11 punktiem. Zviedri atlāva garnizonam un pārējiem aizstāvjiem aiziet ar godu – ar mantām un plīvojošu karogu, bet hercoga īpašums atkal kļuva par trofeju iekarotājiem. Zviedru pulkvedis Duvalds nepildīja poļu karaspēka komandierim pulkvedim Rekem doto solijumu, neļaut armijai ieņemtajā pilsētā laupīt. Pilsēta trīs dienas nonāca zviedru armijas varā, tika laupīts un dedzināts, pilsoņi meklēja glābiņu no zaldātiem un dzīvoja baznīcas.

1629. gadā Altmarkas pamiers nespēja ierobežot zviedru un poļu karakalpu laupīšanas Kurzemē arī pēc karadarbības pārtraukšanas.

1629. gadā Jelgavas rāte pie Platones upes iegādājās kieģeļu cepli.

1630. gadā Jelgavā sāka celt katoļu baznīcu, ko pabeidza 1643. vai 1644. gadā.

1630. gada 7.jūnijā Kurzemes hercogiste zaudēja daļu no savas teritorijas, kas ietekmēja turpmākos hercoga Jēkaba plānus par jūras ostas atvēšanu Jelgavā. Saskaņā ar noslēgto robežlīgumu, zviedri ieguva visu zemes joslu starp Lielupi un jūru no Daugavgrīvas līdz Slokas upei, līdz vietai, kur stāvēja vecā Slokas skansts un dzirnavas, līdz ar šīs upes abu krastu lietošanas tiesībām, bet no skanstes un dzirnavām robeža virzījās augšpus līdz apvidum, kur Kauguru ciems robežojās ar citiem Tukuma pilskunga iecirkņa ciemiem, un tālāk uz leju līdz jūrai. Tādējādi Kurzemes–Zviedrijas robežai rietumos bija jāiet līnijā Kauguri–Sloka, tomēr reāli robeža atradās daudz tuvāk Daugavgrīvai, atstājot Bullu muižu zviedriem, bet Buldurus hercogam. Apgabalā, uz kuru zviedri pretendēja, tiem atlāva cirst malku jaunierīkotās Daugavgrīvas skansts vajadzībām. No šīm tiesībām Zviedrijai nācās atteikties 1660. gadā, kad starp Poliju–Lietuvu un Zviedriju noslēdza miera līgumu. Savukārt Krievijas ķeizariene Katrīna II 1783. gadā, risinot sarunas ar Kurzemes hercogisti par tirdzniecības un robežu konvencijas noslēgšanu, pavēlēja izpildīt 1630. gada līguma noteikumus *pilnā mērā*, kā rezultātā no Kurzemes atdalīja Slokas apgabalu, ko pievienoja Vidzemes gubernijai.

1631. gadā tika izdota Georga Manceļa grāmata latviešu valodā *Vade mecum! – Nāc man līdz!*, 1615. gada luterānu rokasgrāmatas pārstrādāts izdevums, kas bija papildināts ar pirmo laicīga satura tekstu latviešu valodā – antīkā vēsturnieka Jozefa Flāvija stāstu par Jeruzalemes izpostīšanu. Grāmata tika iespiesta Gerharda Šrēdera tipogrāfijā, Rīgā, kur grūtības sagādāja latviešu valodas rakstībai atbilstošu burtu izliešana. Rezultātā grāmata maksāja veselas 10

*Jelgavas katoļu
baznīca 20.gadsimta
sākumā.*

Hercogs Jēkabs
15 gadu vecumā.

mārkas. Lai ieinteresētu pircēju, Šrēders uzrakstīja priekšvārdu, kas ir pirmais tāds gadījums Latvijā, adresētu latviešu lasītājam: *Esmu ar lielu darbu šo grāmatu ikkatram saimniekam par labu sataisījis. ... Ja viņš nespētu baznīcā nākt, tad viņš tomēr savā mājā no savu bērnu vai no citu godigu cilvēku, kas lasīt māk, var likties priekšā lasīties. Tāpēc neapraudi, mans draugs, to naudu, ko tu par šo grāmatu izdod, bet apdomā, kādu lielu mantu un dāvanu tu savai dvēselei esi dabūjis. Dazs izplītē un apdzier vienā dienā vairāk un tikai lielos grēkos iekrīt.*

1632. gadā no Rīgas uz Prūsiju tika atklāts zirgu pasts un ceļš vedā cauri Jelgavai.

1633. gada jūlijā Viļņā hercogs Frīdrihs saņēma lēni no karalja Vladislava IV (1632–1648) rokām, ceremonijā piedalījās arī Jēkabs. Tādējādi simboliski tika apliecinātas Jēkaba troņa mantošanas tiesības. Izrādot pateicību karalim, princis līdz ar paša vervētiem dažiem simtiem karavīru 1634. gada februāra beigās vai marta sākumā devās uz Krieviju, lai sniegtu palīdzību Polijas–Lietuvas spēkiem, kas karoja ar krieviem par Smoļenskas atgūšanu.

No 1634.–1637. gadam nākamais hercogs Jēkabs uzturējās Anglijā, Holandē un Francijā.

1634. gada zviedru algotā kartogrāfa Georga fon Švengela zīmētajā militārajā kartē iezīmēta arī *Jelgava – Mitav* – tiesa, kļūdaini iezīmējot to Lielupes labajā krastā pie Iecavas upes ietekas Lielupē. Šajā kartē Lielupi sauca par *Bullen Aa – Lielā Bullupe*, un tā ietek nevis Rīgas jūras līcī, bet Daugavā pie Daugavgrīvas cietokšņa.

1634. gadā zviedri Jelgavu nodeva atpakaļ hercogam Frīdriham valdījumā. Kāds tā laika hronists rakstīja: *Zeme bija izpostīta. Zemnieki sabēguši mežos. Lopi no muižām bija aizdzīti. Jelgavas apkārtne astoņu jūdžu apkārtne līdzinājās tuksnesim.*

1635. gadā pēc Štumsdorfas pamiera līguma miera laika dzīve pamazām atjaunojās arī Jelgavā. Štumsdorfas pamiera līgumā 1635. gadā Kurzemes hercogs bija piesaukts kā *miera prokurators* – starpnieks starp naidīgajām pusēm miera meklēšanas procesā.

1636. gada 7. jūnijā tika izdots *Hercoga Frīdriha muižu pārvaldes nolikums*. Lai varētu uzlabot muižu apsaimniekošanu, hercogs izdeva īpašu nolikumu muižu pārvaldniekiem. Tas sastāvēja no 68 punktiem. Cita starpā tika noteiks, ka muižās jāierīko zivju dīķi un tajos ielaistās zivis jāzvejo ar hercoga saimniecības pārziņa jeb rentmeistara ziņu, turklāt lielākās zivis bija jāsūta uz hercoga galmu, bet mazākas jālaiž atpakaļ dīķi. Tāpat bija aizliegta

Georga Manceļa
vārdnīcas «Lettus»
titullapa

*Tobago salas
zīmējums no
Jēkaba Juškevica
1931. gadā izdotās
grāmatas
«Hercoga Jēkaba
laikmets Kurzemē».*

ozolu izciršana un līdumu līšana mežos, bet meža ugunsgrēku izraisītājiem draudēja nāves sods. Ja zemniekiem uzlika pārmērīgas kļaušas vai nodevas, viņi drīkstēja sūdzēties par muižkungu. Šis nolikums kalpoja par paraugu vēlāk izdotajiem hercoga Jēkaba muižu noteikumiem.

1636. gadā Kurzeme tika iedalīta 7 prāvesta iecirkņos. Jelgavas iecirkņa prāvests bija arī Kurzemes superintendent – baznīcas draudžu uzraugs. No 1637.gada Jelgavā sāka darbu mācītājs Georgs Mancelis (1593 - 1654), kurš pēc tam līdz pat savai nāvei bija hercoga galma mācītājs.

1637. gadā bija pirmais kurzemnieku mēģinājums ar 212 kolonistiem kolonizēt Tobago salu. Topošais Kurzemes hercogs Jēkabs bija saņēmis no sava krusttēva Anglijas karala Džeimsa I (1566-1625) tiesības saimnieciski darboties uz šīs salas, ko Anglija uzskata par savu ietekmju sfēru.

1638. gada vasarā Frīdrihs, it kā slimības dēļ, atteicās no varas Jēkaba labā. Patiesībā hercogs Frīdrihs, Jēkabs un arī muižniecība noslēdza īpašu vienošanos, kas fiksēta dokumentā ar apzīmējumu *Instrumentum Cessionis – Cesijas instruments*. Tas Jelgavā bija sagatavots landtāga laikā un landtāga noslēgumā 1638.gada 20. jūlijā. To parakstīja hercogs Frīdrihs, kanclers Kristofs Firkss, oberburggrāfs Oto Grothuss, padomnieki Georgs Kīnrāts un Kristofers Deršavs, deputātu maršals Heinrihs fon Pletenbergs, kā arī 15 landtāga deputāti. Hercogs Frīdrihs paziņoja, ka lielā vecuma dēļ un saskaņā ar karala atļauju viņš pasludina Jēkabu par

*Anglijas karalis
Džeims I.*

*Hercoga Jēkaba laika kuģa makets,
20. gadsimta sākuma
fotogrāfijā.*

*Hercoga Jēkaba rikojums Jelgavā 1640. gada
26. novembrī kalpotājam Samuelam
Vagneram ar kuģi St. Jacob doties uz Spāniju.*

līdzvērtīgu valdnieku, taču ar noteikumu – kamēr vien Frīdrihs spēs, viņš realizēs pārvaldi pats. Jēkabam piešķīra tiesības pēc savas vēlmes piedalīties tiesas sēdēs un vajadzības gadījumā arī aizstāt tēvoci sesijās, taču visus spriedumus bija jāpasludina Frīdriha vārdā. Otrajā dokumentā Frīdrihs, *lai piešķirtu patiesu spēku šai cesijai*, nodeva hercogam Jēkabam valdījumā vēl arī Kuldīgas pili un vairākas muižas. Jēkabs saņēma savā rīcībā Ventspils ostu, kura viņam bija jāizbūvē par saviem līdzekļiem.

1638. gadā Kurzemes un Zemgales hercogistē sāka valdīt hercogs Jēkabs, ievērojamākais no Ketleru dzimtas hercogiem.

1638. gadā iznāca Georga Manceļa sastādītā pirmā vācu – latviešu vārdnīca *Lettus*. Georgs Mancelis pie grāmatā ieliktās panorāmas bildes bija lietojis abus pilsētas nosaukumus, saprotot ar *Mitavu* nocietināto pili, bet ar *Jelgavu* pie pils esošo nocietināto pilsētu.

1638. gadā landtāgs pieņēma lēmumu, kas atļāva zemniekiem dzert kāzas divas dienas, kamēr pilsētnieki to drīkstēja darīt tikai vienu dienu. Likumi bieži vien netika pildīti. Zemnieki kāzas un citus godus atzīmēja daudz ilgāk nekā bija atļauts, joprojām piekopa aizliegtās senču paražas un nereti ģērbšanās un uzvedības stilā pārkāpa savai kārtai uzliktos ierobežojumus.

1638. gadā hercogs Jēkabs uz Kurzemi uzaicināja holandiešu kuģbūves meistarus, Ventspili un Kuldīgā iekārtoja kuģu būvētavas, bet Jelgavā nē, jo Lielupes ieteci jūrā kontrolēja zviedri un Rīga, kas nebija ieinteresēti hercogistes jūras tirdzniecības flotes un karaflotes izveidē. 1639. gadā ūdenī nolaida pirmo jaunbūvēto kuģi, bet 1643. gadā hercogam jau bija 8 karakuģi un 12 tirdzniecības kuģi, 1658. gadā 47 kara un 60 tirdzniecības

kuģi. Piemēram, Dānijai 1644. gadā ir 27, bet Zviedrijai karala flotē 1630. gadā bija 30 kuģi.

Hercogs Jēkabs Vilņā 1639. gada 15. februārī parakstīja solījumu uzbūvēt katoļu baznīcu Kuldīgā, bet pēc hercoga Frīdriha nāves arī Jelgavā.

1639. gada 16. februārī Polijas karalis Vladislavs IV Vāsa (1595–1648) Jēkabam izsniedz investītūras – hercoga amatā ievešanas – diplomu. Hercoga Jēkabs kļūst par līdzvaldnieku savam tēvocim hercogam Ferdinandam. Ir saglabajies Jelgavas pilsoņu saraksts, kurā uzskaitīti birgeri, kuri bija samaksājuši ārkārtas nodokli jeb *kontribūciju*. Nauda bija paredzēta izdevumu segšanai, kas radās hercogam Jēkabam dodoties uz Vilni, lai saņemtu lēnī Kurzemes hercogisti. Katrs birgeris bija devis maksu pēc savām vēlmēm un iespējām, piemēram, atzīmēts, ka birgermeistars Jakobs Buselbergs solījies maksāt 10 dālderu, bet neiedevis neko, tiesas fogts Bartolds fon der Vīke samaksājis 30 dālderu, pārējie rātskungi devuši 10–40 dālderu. Tirkotāju vidū ar dāsnumu izcēlās Vilhelms Andersons, kurš šķīrās no 60 dālderiem. Prestižākā no amatnieku cunftēm – zeltkalju, kurā bez 9 zeltkaljiem bija arī pulksteņmeistars Jakobs Vulfs un gleznotājs Nikolauss Franks, kopā savāca 27 dālderus, turklāt divi no zeltkaljiem bija atzīti par nabadzīgiem un nemaksāja vispār. Lielākā daļa birgeru deva dažus dālderus.

1641. gada 29. novembrī Svētās Trīsvienības baznīcā mācītājs Georgs Mancelis iesvētīja jauno retablu – altāra ietvardekoru.

1641. gadā Svētās Annas baznīcai sāka būvē torni, ko pabeidza 1649. gadā.

1642. gada 16. augustā nomira hercogs Frīdrihs. 1643. gada 18. februārī viņa mirstīgās atliekas novietoja Jelgavas Sv. Trīsvienības baznīcā, bet 22. februārī, skanot baznīcas zvaniem, bungām un trompetēm, svinīgi pārnesa uz pili. Zārku nesa 20 dižciltīgie. Kopumā bēru gājienā piedalījās vairāki simti cilvēku – mācītāji, ierēdņi un kalpotāji, pilsētu un muižniecības pārstāvji. Polijas karali, Brandenburgas un Saksijas kūrfirstus, kā arī citas valdošās

*Hercoga Jēkaba
1657. gada
tirdzniecības
ligums ar Anglijas
protektoru
Oliveru Kromvelu.*

Hercoga Frīdriha bēru gājiens.

personas pārstāvēja 165 delegāti. 23. februārī – Jelgavas pils kapenēs apglabāja arī no Pomerānijas atvestās hercoga Vilhelma mirstīgās atliekas un no Kuldīgas atgādāto hercogienes Sofijas zārku.

1642. gadā hercogs Jēkabs atkal vienojās ar Kurzemes muižnieciņu, ka Jelgava būs vienīgā rezidences pilsēta hercogistē.

No 1642. – 1662. gadam hercoga Jēkaba galmā darbojās galma gleznotājs Pauls Neibūrs.

1645. gadā Kurzemes muižnieku landtāgs pieņēma lēmumu, ka jaunais finansu gads sākas 24. jūnijā. Tā Jelgavā aizsākās Jāņu dienas tirgus, darījumu un ligumu slēgšanas laiks, kad jelgavniekus un viesus izklaidēja dažadas izpriecas, teātris. Pilsētā veiktā skaitīšana uzrādīja ap 800 koka namu un līdz 9000 iedzīvotāju.

1645. gadā minēts, ka Jelgavas pili ir iekārtota reformatoru baznīcas zāle, ko izmantoja hercoga sieva Luīze Šarlote – kalviniste.

1645. gadā pabeidza 1642. gadā iesākto Jelgavas katoļu baznīcas pārbūvi.

*Jelgavas pilsētas
nocietinājumu un
cietokšņa izbūve
hercoga Jēkaba laikā*

*Zviedrijas karaliene
Kristīne I ap 1660. gadu*

*Romas pāvests
Inocents X.*

1647. gadā hercogs Jēkabs ar Zviedrijas karalieni Kristīni (1626–1689) noslēdza *mūžīgās neutralitātes līgumu*. Hercogam jāspej kārtot diplomātiski attiecības ar trim specīgiem kaimiņiem – Poliju, Zviedriju un Krieviju. Par to hercoga Jēkaba sieva Luiza Šarlote rakstīja: *Poli mums pārmet, ka esam pārāk zviedriski, zviedri atkal sūdzas par mūsu neuzticību – tiem mēs esam pārāk poliski.*

No 1648. gada hercoga galmā strādāja mākslinieks Magnuss Hibeuss, ar algu 270 florīni gadā. 1660. gada 6. augustā Grobiņā hercogs Jēkabs bija apstiprinājis dokumentu, kas apliecināja *mūsu godājamam galma gleznotājam, Jelgavas akcizes rakstvedim, mūsu mīļajam un uzticamajam Magnus Hibeuss...* sakarā ar ilggadīgo uzticamo un centīgo kalpošanu Mums, ir viņa sievas Anadas Mundas kalpošanu *Mūsu mīlotajai laulātajai draudzenei... nododam zemes*

gabalu pie Platones ar vienu zemnieku, kas paliek Hibeusa, viņa sievas un bērnu rīcībā, cik ilgi tie dzīvos.

1648. gadā ap Jelgavas pili un pilsētu sāka izbūvēt jaunus nocietinājumus. Apkārt pilsētai uzbēra pēc holandiešu kara mākslas sistēmas veidotus nocietinājuma valņus, kuru taisnās daļas – *kurtīnes* – savienoja 13 bastionus. Uz bastioniem atradās 120 lielgabali. Valņus ietvēra padziļināti grāvji. Jelgava ieguva pilsētas vārtus – *Annas, Dobeles, Ezera, Mazos vārtus*. Darbu apjoms bija iespaidīgs, un, lai varētu Jelgavu pārvērst cietoksnī, tika nodarbināti apmēram 1000 zemnieku ar 500 pajūgiem, bija noalgoti seši valņu meistari un seši mūrnieki. Izdevumu tāmē būvdarbiem bija 58971 valsts dālderi.

1649. gada 10. februārī Polijas karalis Jans II Kazimirs Vāsa (1609-1672) atkārtoti apstiprināja Jelgavas pilsētas tiesības.

*Mazo vārtu
piemiņas zīme*

*Jēkaba kanāls un
Dzirnavu dīķis
pilsētas tirgus
laukumā
20. gadsimta sākumā.*

Jezuītu misijas ēka Jelgavā.

Ap 1650. gadu radies viens no hercoga Jēkaba plāniem – ieceļ par Austrālijas kolonizēšanu, ko viņš piedāvājās veikt sadarbībā ar Romas pāvestu Inocentu X (1574-1655). Būdams luterānis, hercogs Jēkabs piedāvāja katoļu pāvestam sadarbību, lai iegūtu finansējumu 40 kuģu un 24000 vīru lielai ekspedīcijai uz Austrāliju. Lai varētu ieceri realizēt, hercogs Jēkabs par Piltenes

*Jēkaba kanāls pie
Dambja un Kanāla
ielām 20. gadsimta
sākumā.*

Zviedrijas
karalis Kārlis X
Gustavs.

Krievijas
cars Aleksejs
Mihailovičs.

bīskapu iecēla Jakobu Gorecki, kas kļuva par vidutāju sarunās. Vērienīgais projekts netika īstenots, jo pāvests Inocents X nomira nepaguvis dot savu piekrišanu, un viņa pēcnācējs nebija ieinteresēts sarunas turpināt.

1651. gada 13.augustā hercogs Jēkabs izdeva rīkojumu pārbaudīt Jelgavas pilsētas robežas un veikt zemes robežu iezīmēšanu ar kupicām, saskaņojot darbus ar pilsētas privilēģijās noteikto kārtību un respektējot robežkaimiņu intereses un tiesības.

No 1652.gada zināms pirms Jelgavas pilsētas un apkārtnes plāns, ko izgatavojis Tobiass Krauss, un, kura oriģināls ir saglabājies līdz mūsu dienām.

Pēc 1652. gada Jelgavas plānos parādījās hercoga Jēkaba laikā izbūvētais kanāls dzeramā ūdens piegādei. Kanāls, kas stiepās 3 km garumā no Svētes līdz Driksai bija nosaukts Jēkaba vārdā. Tam bija trīs slūžu dīķi.

1654. gadā hercogs Jēkabs, gribēdams mazināt savu atkarību no Polijas karala, no Svētās Romas imperatora Hapsburga Ferdinanda III (1608-1657) nopirka Svētās Romas impērijas firsta titulu.

1654. gadā atsākās zviedru – poļu karš.

No 1654. gada Jezuītu ordenis varēja brīvi darboties Kurzemes hercogistē.

1654. gada 20. maijā sākās ceturtais mēģinājums kolonizēt Tobago. 45 lielgabalu fregate *Das Wappen der Herzogin von Kurland*, ko komandēja kapteinis Villemis Mollens, uz salu bija atvedis 80 kolonistu ģimenes, nodibinot uz salas pilsētu – *Jēkabpili*. Sala tika pārsaukta par *Jauno Kurzemi*, un tās aizsardzībai uzbūvēja *Jēkaba fortu*, ko sargāja 25 virsnieki un 124 karavīri. Līdz 1689.gadam, kad pēdējie Kurzemes kolonisti pameta Tobago, hercogiste saņēma no kolonijas Tobago cukuru, kokvilnu, tabaku, rumu, indigo, kafiju, bruņurupuču bruņas, tropiskos putnus.

1654. gada 21.jūnijā Svētās Trīsvienības baznīcā zem grīdas tika guldiņs ievērojamais baltvācu teologs, valodnieks un hercoga galma mācītājs Georgs Mancelis.

1655. gadā Jelgavā ieradās grāfs Anrī Lomenī de Brjens (1595-1666), vēlākais Francijas ārietu ministrs, kurš savā dienasgrāmatā ir ierakstījis iespaidus par savu ceļojumu.

1655. gada 25.maijā sprediķa laikā, Svētās Trīsvienības baznīcā visu baznīcēnu acu priekšā, dedzīgi sprediķojot pret jaunā Gregorijs XIII kalendāra ieviešanu, kancelē nomira mācītājs Pauls Einhorns, Kurzemes superintendents.

1657. gadā Kurzemē bija mēra epidēmija, kas paņem arī mācītāja, Jelgavas pilsētas skolas rektora Johanna Adolfa dzīvību.

1657. gadā Zviedrijas karalis Kārlis X Gustavs (1622–1660) esot izteicies, ka *Jēkabs ir pārāk varens hercogam, taču ne pietiekami, lai būtu karalis.*

1658. gadā hercogs Jēkabs, otrā Ziemeļu kara laikā (1655–1660), uz Zviedrijas karala piedāvājumu krietni mazināt viņa lēņa atkarību, atbildēja ar prasību pēc pilnas suverenitātes. Šī prasība, gan nedaudz citā formā, bija diezgan nozīmīga 1656./1657. gada sarunās ar Poliju – Lietuvu, kura tobrīd bija nonākusi lielās militārās grūtībās, kā arī 1658. gada draudzības līguma projektā starp hercogu Jēkabu un Krievijas caru Alekseju Mihailoviču (1645–1676), kurš solīja hercogam Jēkabam neatkarību gadījumā, ja viņš klūtu par Polijas karali. Taču līgums netika parakstīts.

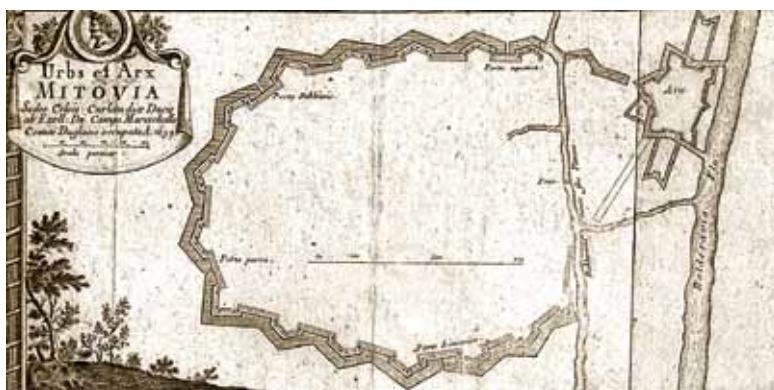
1658. gada 1. oktobrī ar 3000 karavīriem pie Jelgavas ieradās zviedru ģenerālis Roberts Duglass (1611–1662), kurš noslēdza līgumu ar hercogu Jēkabu par viņa armijas apgādāšanu ar naudu un pārtiku, pretī solot neīstību. Naktī no 9. oktobra uz 10. oktobri zviedru karaspēks Jelgavas pili pēkšni ieņēma, sagūstot hercogu Jēkabu ar ģimeni. Jelgava zviedru armijas iebrukuma laikā tika izlaupīta, bija nodedzināts pirmais Jelgavas rātsnams. Hercoga pilī zviedri rekvizēja ieroču krājumus, no kuriem daļa vēl šodien atrodas Zviedrijā. Hercogs tika aizvests uz Narvu, kur Ivangorodas cietoksnī pavadija laiku līdz pat 1660. gadam, kad tika parakstīts Olivas miera līgums, un ģimene varēja atgriezties Jelgavā.

1658. gadā, pēc iepazīšanās ar zviedru postījumiem Jelgavas pilī, hercogam Jēkabam bija jāveido bibliotēka no jauna.

1658. gada 8. oktobrī sastādītajā Jelgavas krogu, māju un pilsoņu dzīvojamo ēku sarakstā minēti vietvārdi: *Tīrgus laukums, Driksas krastmala, Grēcinieku, Ķeniņu, Platā iela*, ir uzskaitītas

Hercoga Fridriha
Kazimira Kurzemes
pulka karogs.

Jelgavas pilsētas un
pils nocietinājumu
plāns 1659. gadā.

Jelgavas rātsnama portāla rotājums, kas bija saglabājies no 1658. gadā zviedru karavīru nopostītā rātsnama.

Mazo vārtu vietā uzstādītā piemiņas zīme.

Hercoga Jēkaba sarkofāgs Jelgavas pilī Hercogu kopenēs.

deviņas pastorātu un skolu kolēģijas ēkas, četrpadsmit muižnieku nami, deviņpadsmit privileģētas brīvas mājas, 300 pilsoņu nami un dzīvokļi, 120 krogi. Reģistrēti ap 5000 iedzīvotāju.

1659. gada 23. jūlijā Jelgavu ieņēma poļu, lietuviešu karaspēks, kura sastāvā karoja arī slavenais kurzemnieku partizānu vadonis Jānis Lībeks (?-1664), saukts par *Aklo Valentīnu*. Krita ap 300 zviedru karavīru. Jelgavā kurzemnieki pēc kaujas atbrīvoja sagūstītos Kurzemes hercoga padomniekus, sabojāja pils lielgabalu un aizejot uzspirdzināja pils vārtus. Zviedru garnizon, ko komandēja pulkvedis Valentīns fon Meijers, padzina iebrucējus.

1659. gadā izgatavotā gravīrā parādīti hercoga Jēkaba plānotie Jelgavas nocietinājumu darbi – valnis, ūdens grāvji un pilsētas vārti – *Ūdens* jeb *Ezera*, *Dobeles*, *Mazie* un *Lietuvas* vārti, *Lielupe*, saukta par *Bullupi* un *Driksa* par *Platones* upi.

1660. gada 10. janvārī zviedru armija pameta Jelgavu, un pilsētu iekaroja poļu karaspēks ģenerāļa Poļubinska vadībā. Pili tagad uzturējās poļu garnizon, ko komandēja pulkvedis Bremers. Hercogs Jēkabs stipri izpostīto pili saņēma atpakaļ tikai augustā.

Ap 1660. gadu dzimis Johans Heinrihs Bencīns, Jelgavā pazīstams portretists un garšvielu tirgotājs, vēlāk Bencīnu gleznotāju dinastijas pirmsākums.

1660. gadā Mihaēla Karnala vadībā Jelgavā darbu sāka pirmā grāmatu iespiestuve.

1660. gadā, kad no zviedru gūsta atgriezās hercogs Jēkabs ar ģimeni, ap divi tūkstoši Kurzemes hercoga muižu zemnieku devās ceļā uz Rīgu, lai tur ar skaļām prieka gavilēm sagaidītu savu hercogu no trimdas. Pils Jelgavā bija ļoti sliktā stāvoklī, tāpēc līdz 1661. gada oktobrim hercogam bija jāuzturas Grobiņā. Pils atjaunošanas darbos iesaistīja 694 strādniekus, kas 49 nedēļās paveica Jelgavas pilī remontdarbus.

1660. gadā plosījās mēra epidēmija, gāja bojā trešā daļa pilsētnieku.

Līdz 1660. gadam Jelgavā tika kalta arī zelta nauda.

1667. gadā Jelgavā izdots pirmsākums Mihaela Karnala drukātavā iespiestais drukas darbs, kas ir saglabājies līdz mūsdienām, apsveikums kādam Kurzemes hercogistēm varas vīram.

1667. gadā, kad Polija slēdza savas sudrabas raktuves un pārtrauca naudas kalšanu, naudu pasūtīja un tā tika kalta Jelgavas naudas kaltuvē.

1668. gadā pie Driksas uzcēla grāmatspiestuves namu.

1670. gadā Jelgavā uzsāka darbību jezuītu misija, ko vadīja no Austrijas atbraukušais Ernsts Šturms. Viņu hercogs Jēkabs

bija aicinājis domādams, ka jezuīti pievienosies kolonistiem Gambijā. Kolonizācijas plāni neizdevās un jezuīti palika Jelgavā, izveidojot savu rezidenci un iekārtojot blakus katoļu baznīcai savu misiju.

1670. gadā hercogs Jēkabs algoja dārznieku Johanu Ādolfu Hānu, gadā maksājot algā 50 Alberta dālderu un dodot apģērbu.

1671. gadā Jelgavas pilsoņi vēlējās atjaunot rātsnamu, bet nesaņēmuši hercoga atbalstu, bija spiesti ilgu laiku izmantot rātskungu vajadzībām īrētas telpas dažādās pilsētas vietās.

1672. gadā Jelgavā parādījās pirmā garīgā satura grāmata, kas domāta tieši latviešiem – Heinriha Kleinšmita *Latviešo Pātaro – Grāmata, uz katras sen dienas gir gaidīts, bet nu caur dieva žēlastību sagaidīts tapis un visiem latviešiem, katrai rakstu prot un lasit māk, par lab sataisīta.*

1679. gadā minēts Nikolauss Krūze, krāsotājs – gleznotājs, viņš izkrāsoja kamanas, strādāja hercoga galma teātri pie dekorācijām. Viņš 1696.gadā minēts arī kā galma gleznotājs.

1679. gada 11.februāri, kad no Prūsijas caur Jelgavu uz Rīgu atgriezās sakāvi piedzīvojusi zviedru armija Heinriha Horna vadībā, hercogs Jēkabs bija spiests atlaut armijai iziet cauri Kurzemes teritorijai.

1680. gadā hercogs Jēkabs, kurš slimojas ar hronisku bronhītu, sāka atklepot vilnas šķiedriņas. Par vainīgo turētais Vecmuižas pārvaldnieks Magnuss Lufts tika apsūdzēts buršanā. Viņu pēc tam tiesāja un Bauskā sadedzināja uz sārta, apsūdzot kā melnās maģijas piekritēju.

1680. gadā Jelgavā iedzīvotāju skaits sasniedza 6000.

1681. gada 31. decembrī nomira hercogs Jēkabs. Viņš tika apglabāts Jelgavā pie pils hercogu kapenēs.

1682. gadā par Kurzemes un Zemgales hercogu kļuva Frīdrihs Kazimirs (1650-1692). Hercoga galmā bija 127 cilvēki, kas saņēma algā, neskaitot algu natūrā, apģērba naudu, kopā 24896 guldeņus gadā. Lai galmu uzturētu vienu gadu, cilvēkam tajā laikā, rēķinot 200 klaušu darba dienas gadā, vajadzētu strādāt 125 gadus.

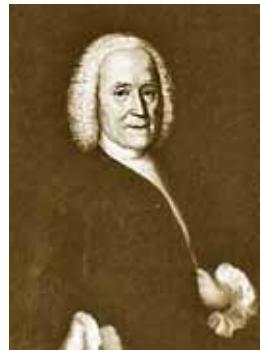
1682. gadā Jelgavā piedzima Kristians Zīdavs, kurš bija gleznotājs un ievērojams portretists. Viņa dēls Ferdinands Vilhelms Zīdavs (1721 – 1770) arī bija mākslinieks un viņš 1752. gadā apgleznoja Jelgavas pareizticīgo baznīcas velves, zīmējis Kurzemes ģerboņu grāmatu.

1684. gadā par hercoga grāmaties piedēju kļuva Georgs Kristiāns Radeckis (1648-1726). Jelgavā, jau 1685. gadā uzsācis

Kurzemes hercogs
Frīdrihs Kazimirs.

Galma mākslinieka
Kristiana Zīdava
pašportrets.

Kristiana
Bornmana
dzejojuma Mitau
titullapa ar
veltijumu.

iespiest pirmās grāmatas latviešu valodā, viņš panāca sev kalendāra iespiešanas privilēģiju piešķiršanu. Grāmatsietuve bija Drikas malā, tautā saukta par *Tiesas namu*. Pēc izdevēja nāves, darbu turpināja viņa atraitne Vendela Radecka. 1727. gadā viņa apprecējās ar spiestuves darbinieku J. H. Kesteru, kurš arī kļuva par iespiedēju.

1684. gadā pie Jelgavas katoļu baznīcas, atsaucoties uz bīskapa Kazimira Pāca (1624-1682) doto piekrišanu, jezuīti uzsāka un līdz 1724. gadam uzcēla klosteri.

1685. gada 7. oktobrī bīskaps Nikolajs Poplavskis (1685-1710) iesvētīja Jelgavas katoļu baznīcu, veltot to svētā Jura godam, un nosakot, ka katru gada oktobra ceturtā svētdienā svinama baznīcas dibināšanas diena.

1686. gadā 29. maijā tika pabeigts un tad izdots grāmatā 17. gadsimta baltvācu dzejnieka Kristiana Bornmanā dzejojums, veltījums Jelgavai – *Mitau*.

*Bet es jums nesu savu ziedojuamu pirmo,
Par Jelgavu Jums dziedot, savu mīlo, sirmo,
Un pasniedzu šo velti šajā papīrā,
Par visu citu palikdams vēl parādā.*

(Valda Bisenieka atuzejojums)

1686. gada 19. jūlijā hercogs Frīdrihs Kazimirs par 1100 valsts dalderiem pārdeva rātei namu un gruntsgabalu, lai Jelgavai atkal būtu rātsnams. Namam otrā stāvā bija ierīkota sēžu zāle, pagrabā – pilsētas vīna pagrabs.

1686. gadā hercoga dienestā minēts kāds latviešu amatzellis Gederts Beikants, kurš strādāja pilī līdz 1699. gadam kā mūrnieks, krāsotājs un daiļkrāsotājs.

1687. gadā tika pārbūvētas pils telpas.

Pie Sv. Trīsvienības
baznīcas par
Aleksandra Vibmana
un Daniela
Dankelmeijera
ziedotiem līdzekļiem
1692. gadā
būvētie vārti

No 1688. gada līdz 1699. gadam Jelgavā darbojās krāšņu labošanas un uzstādīšanas meistars Hanss Hinrihs Hāns.

1688. gadā svētās Trīsvienības baznīcai Jelgavas tiesas fogts Josts Vilhelms Mellers dāvināja draudzei relikviju, zem baznīcas grīdas izdarīto apbedījumu reģistru. Tā bija uz pusēm pārlokāma vara plāksne, uz kurās ar eļļas krāsu bija attēlots baznīcas plāns ar iezīmētiem apbedījumiem.

No 1689. gada hercoga galmā, iespējams līdz 1697.gadam, strādāja galma krāsotājs un gleznotājs Hartvigs Brēmers.

1690. gadā Jelgavas luterāni griezās pie Polijas karaļa ar lūgumu slēgt pilsētā jezuītu skolu, jo daudzi luterānu bērni, kas beiguši šo skolu, pārgāja katoļticibā. Ar lielām grūtībām, pateicoties Livonijas un Kurzemes bīskapam Nikolajam Poplavskim, skola tika saglabāta.

1691. gadā Kurzemes un Zemgales hercoga galma mācītājs bija Gerhards Remlings (1633-1695), pazīstams garīgo dziesmu sacerētājs un tulkotājs.

1692. gada 6.martā Jelgavā hercoga uzaicināts ieradās kamermūzikis, ērģelnieks Eliass Vagners.

1692. gadā Jelgavas pilī darbojās ērģeļu būvētājs Francis Pape, kurš salaboja veco pils baznīcas instrumentu.

1692. gadā tika uzbūvēti Svētās Trīsvienības baznīcas vārti rotāti ar to divu tirgotāju – Aleksandra Vihmana un Daniela Danelmeijera ģerboņiem, kas ziedoja būvei naudu.

1693. gadā notika pirmie brūģešanas darbi Jelgavas tirgus laukumā.

1693. gadā pie Svētās Trīsvienības baznīcas ievērojamam tirgotājam un tiesnesim Jostam Vilhelمام Melleram tika uzceltas kapenes. Viņa vārdā bija nosaukta iela Jelgavā. Kapeņu durvju ailē bija iemūrēts akmens ar tekstu vācu valodā: *Mana tēvzeme bija Mindene, Jelgava – klēts un mājas, Kur radu es prieku un godu Un ari daudz bēdu un raižu. Atnācu es šeit ar spieki vien, Bet kapā līdz neņemšu ir to.*

1694. gadā bija liela viesuļvētra, kas sagāza hercoga stalli, nogalinot vairākus zirgus.

1694. gadā pie Rīgas akmeņkaļu meistara Johana Bodemera tika pasūtītas jaunas Jelgavas pils kāpnes.

No 1695.-1697. gadam Jelgavas pilī Liepājas ērģeļu meistars Korneliuss Rāneuss izgatavoja jaunas ērģeles.

1696. gadā vētrā sabruka kariešu noliktava, iznīcinot galma greznās ekipāžas, no kurām viena bijusi pat 2000 dālderu vērta.

Vārti ap 1945.gadu
pirms nojaukšanas
un pārcelšanas jaunā
vieta.

Jelgavas fogta Mellera
kapliča pie Svētās
Trīsvienības baznīcas.

Zelta dukāts ar
hercoga Frīdriha
Vilhelma sejas
atveidu 1689. gadā.

Krievijas cars
Pēteris I.

1696. gada 14.martā hercogam Frīdriham Kazimiram sūdzību iesniedza Jelgavas krāsotāji – gleznotāji Dāvids Španjers, Hartvigs Brēmers, J.H.Bencīns par stiklinieku Bērendu Nīmanu, kam tika liegtas tiesības nodarboties ar krāsotāja darbiem.

1696. gadā Jelgavu apciemoja vācu rakstnieks K.J.Bloembergs, kurš savā ceļojumu grāmatā rakstīja, ka hercogs Frīdrihs Kazimirs nolēmis Jelgavā celt jaunu pili, kam jau bija ielikti pamati.

1697. gadā tēlnieks Johans Drogackis darināja jaunajai pilij di-
vus krāsns podiņu modeļus ar hercoga Frīdriha Kazimira un her-
cogienes Elizabetes Sofijas (1674-1748) ģerboņiem. Podnieka Jana Zeisa zellis uzstādīja jaunas zaļo podiņu krāsnis. Jelgavas pilī darbojās namdari Francis Hinrihs Rendorfs, Zamuels Kesners, Hanss Georgs Fišers, Martins Unzelts. Mūrnieki un namdari galvenokārt ir latvieši – mūrnieki Jēkabs Mušs, Dīriķis Plēpis, Kaspars Lācis, namdari Al-
brehts Kaupēns, Janis Griķis, Josts, Stepiņš un Ansis Mušs.

1697. gadā šīs jaunās pils mūriem jau tika veikta apdare. Daļēja interjera apdare bija pabeigta 1699.gadā. Darbus pārraudzīja būvmeistars Nikolauss Hopendicels, bet rēķinus kārtoja būv-
auditors Johans Heselbergs. Hercoga izprieju paviljonā *Lust-
haus* bijušas izstādītas 53 gleznas – portreti, ainavas, alegoriska,
religijska, mitoloģiska satura gleznas.

1697. gada februārī un martā galma sulainis un gleznotājs itālie-
tis Džovanni Batista Valle saņēma naudu teātra zāles izkrāsošanai.
Teātra zāles iekārtošanā nēma dalību arī galma gleznotāji Hartvigs Brēmers un Nikolauss Krūze.

1697. gada pavasarī no 24. aprīļa līdz 2 .maijam hercoga Frīdriha Kazimira galmā Jelgavā viesojas krievu sūtniecība, ku-
ras sastāvā inkognito bija Krievijas valdnieks Pēteris I (1672-
1725). Pēteris I ierosināja apprecināt Kurzemes hercogistes troņmantnieku Frīdrihu Vilhelmu (1692-1711) ar kādu no Krievijas princesēm. Pēc pilsētā saglabājušamies nostāstiem, cars esot pielicis savu roku hercoga gvardes kazarmas celtniecībā Zaļajā ielā, un viņa iebūvētais baļķis, apvilkts ar zaļu audumu, tika pēc tam rādīts viesiem, kā piemiņa no Pētera I vizītes Jelgavā. 19.gad-
simta beigās šajā namā bija Kleinberga privātā skola – ģimnāzija,
vēlāk pašvaldības 4.pamatskola.

1697. gadā hercogs Frīdrihs Kazimirs lika atjaunot Jelgavas pils
nocietinājuma valļus.

1697. gadā pirmo reizi minēts, ka Jelgavā ir bijusi nelielā pareizticīgo kapela – koka baznīca.

Divi pirmie latvieši, kas kā jūrnieki nonāca Austrālijā, viens no

Katrīnas patversme
redzama 20. gadsimta
sākumā skatukartē
labajā stūrī.

Jelgavas, otrs no Ventspils, ir bijuši dalībnieki holandiešu jūras braucēja Villema de Vlaminga (1640-1698) ekspedīcijā 1697. gadā.

1698. gadā hercogiene Elizabete Sofija (1674–1748) nodibināja hercoga Frīdriha Kazimira piemiņai veltītu piemiņas medaļu, ar devīzi *Fidele, constat et sincere – Uzticams, pastāvīgs un atklāts*, kas bija pirmais Latvijas teritorijā nodibinātais apbalvojums.

1698. gadā miris krāsotājs un gleznotājs Dāvids Španjers.

1699. gadā pilī hercogienes Elizabetes Sofijas vajadzībām tika iekārtots garšaugu dārzs.

1699. gadā pils teritorijā uzcēla jaunu dzīvojamo ēku hercoga amatniekiem.

1699. gadā Jelgavā hercoga galmā strādāja mākslinieks – portretists Heinrihs Kristians Šurmanis. Viņa 1699. gadā veikto darbu uzskaitījumā pieminēts: hercogienes Elizabetes Sofijas portrets – dāvana Prūsijas sūtnim, divas kopijas no tā hercogienes īdamzālei un kabinetam, mirušā hercoga Frīdriha Kazimira portrets īdamzālei, mazgadīgā hercoga Frīdriha Vilhelma portrets, mirušā prinča Leopolda Karla portrets. Par šo darbu mākslinieks prasīja samaksāt 150 valsts dalderus, bet saņēma 130. Bez H.K. Šurmaņa

1700. gadā izdotā
Jelgavas panorāma,
ko atkārtoti publicēja
kalendāros titullapā.

*Jelgavas
panorāma ap
1703. gadu.*

galmā darbojās arī mākslinieks Leonhards Šurmanis, kurš bija apgleznojis vairākām pils telpām griestus, miris Jelgavā 1710. gada 30. oktobrī.

1699. gadā holandiešu tirgotājs Ihuka lika uzcelt mūra namu *holandiešu gaumē*, kas vēlāk tika pārdots hercogam, un tajā bija iekārtots tiesu nams. Hercogs Johans Ernests Bīrons namu vēlāk pārdeva Vidzemes vicegubernatora ģenerāļa Ludolfa fon Bismarka sievai Katrīnai, kas tajā 1775. gadā iekārtoja dižciltīgām atraiņēm patversmi.

1700. gadā pirmo reizi tika kalendārā titullapā iespiesta pilsētas panorāma.

1700. gadā, kad sākās *Ziemeļu karš*, hercogs Ferdinands iestājās sakšu armijā, kas 1699. gadā ziemā bija palikusi ziemot Kurzemes hercogistē, un 1701. gada 9. jūlijā Spilves kaujā pie Rīgas pret zviedriem komandēja vienu no armijas daļām. Krievu – sakšu apvienotie spēki kaujā, ko komandēja sakšu armijas virspavēlnieks grāfs Ādams fon Šteinavs (dz.pirms 1685-1712), tika uzvarēti un hercogs Ferdinands aizbēga uz Dancigu, tā arī vairs Kurzemē nekad neatgriežoties.

1701. gada 22. jūlijā Jelgava padevās zviedru ģenerālmajoram Karlam Gustavam Merneram (1658-1721) un 23. jūlijā Jelgavu ieņēma zviedru karaspēks. Jelgavas pārvaldnieks bija ģenerālmajors grāfs Ādams fon Levenhaupts (1659–1719). Pilsētu apmeklēja karalis Kārlis XII (1682-1718). Zviedru karaspēks Jelgavas pilī uzturējās līdz 1705.gadam. Šajā laikā uz Rīgu zviedri izveda hercoga bibliotēku, arhīvu, ieročus un karogus. Pāri Lielupei pirmo reizi tika uzcelts koka tilts.

Pēc Jelgavas ieņemšanas 1701. gada 23. jūlijā Stokholmas Arsenālam tika nodoti un inventarizēti hercogu ieroči un kara karogi, kas tagad glabājas Stokholmā. Sevišķi labi saglabājies Jēkaba vecākā dēla prinča Frīdriha Kazimira Holandes grenadieru pulka karogs (1673. g.)

1701. gadā zviedru iebrukuma laikā darbu beidza hercoga vara ceplis, kas atradās pie Ezera vārtiem.

*Reformātu jeb
Kalviešu baznīca
20. gadsimta
sākumā.*

1701. gadā hercogs Ferdinands pieņēma darbā dārznieru Kornēliju Heinrihu Devalu, nosakot 110 Alberta dālderu lielu gada algu.

1701. gadā tika legalizēta reformatoru draudze – kalvinisti. Lai to panāktu, par piekrišanas saņemšanu Polijas, Lietuvas un Prūsijas valdniekiem bija samaksāti 1200 dālderi.

1702. gadā zīmētajā Jelgavas pilsētas plānā uzrādīta Jelgavas jaunā rātsnama atrašanās vieta tirgus laukuma austrumu malā. Te Jelgavas rātsnams atradās līdz 1944. gada augustam, kad aizgāja bojā II pasaules kara ugunīs.

1702. gadā zviedri savā okupācijas laikā papildus nostiprināja Jelgavas pils valļu sistēmu. Būvdarbus vadīja grāfs Karls Magnuss Stjuarts (1650–1705) – Kurzemes, Zemgales un Piltenes gubernators, kurš par savu rezidenci izvēlējās Jelgavas pili.

Zviedru karavadoņis
Ādams Ludvigs
Levenhaupts.

Krievu karaspēks pie
Jelgavas 1705. gadā
apšauda pils garnizonu.

Piemiņas
medaļa par
godu Jelgavas
ieņemšanai.

1703. gadā galma gleznotājs Videmans 7. aprīlī saņēmis algu 76 valsts dālderus.

1704. gada 23. septembrī ar pamatakmens iesvētīšanu Ezera ielā iesāka celt *Reformātu* jeb *Kalviešu baznīcu*, tā tika pabeigta un iesvētīta 1740. gada 23. novembrī. Baznīcai 1899. gadā uzbūvēja torni. 1939. gadā baznīcu pārņēma luterāni.

1705. gadā *Svētā Ignācija Lojolas svētkos* zviedru ģenerālis Ādams Ludvigs Lēvenhaupts apmeklē Jelgavas jezuītu misiju. Pēc gada Jelgavas iekarotājs Krievijas cars Pēteris I rīkojas līdzīgi.

1705. gada augustā Jelgavu aplenca krievu karaspēks Pētera I vadībā. Zviedru garnizons kapitulēja 4. septembrī. Par godu šai uzvarai Pēteris I pasūtīja un lika izkalt piemiņas medaļu un gravīru ar Jelgavas aplenkšanas ainu. Gravīra ir ievietota tā sauktajā *Marsa grāmatā*, kas veltīta nozīmīgākajām Pēteri I uzvarām karos.

Kurzemes hercogs
Frīdrihs Vilhelms.

Krievijas imperatore
Annas Joanoanova
1730. gadā.

Latvijas valsts
apbalvojums –
Atzinības krusts.

Pēteris I 1710. gadā no Jelgavas vadīja Rīgas ieņemšanu. Tika postītas hercogu kapenes, un Pētera I dienasgrāmatā ieraksts:
Kad mūsējie sāka nomainīt zviedru sardzi, tad ieraudzīja, ka pagrabā, kur liek mirušos Kurzemes hercogus, tie ir izmesti no zārkiem un aplaupti. To redzot, sardzi nemainīja, bet atsauga pulkvedi Knoringu, no kura nēma liecibas rakstu, ka to izdarījuši viņa cilvēki.

1706. gadā kādā aprakstā minēts, ka pie Svētās Trīsvienības baznīcas izvietots mazais dārzs pils galma vajadzībām. Tas bija virtuves, ārstniecības augu, puķu un augļu dārzs. Dārzā auga atraiņītes, ozolītes, gailpišeši, peonijas, malvas, narcises, īrisi, martagonlilijas, jasmīni, Ķīnas rozes, samtenes, kartupeļi, 53 vīnogulāji, 253 ķirši, 48 plūmes, 32 bumbieres.

1706. gada 10. aprīlī feldmaršala grāfa Borisa Šeremetjeva (1652-1719) vadītais krievu karaspēks atkāpjoties uzspirdzināja Jelgavas pils un pilsētas nocietinājumu valņus. Ģenerāla Bauera vadīti spridzinātāji panāca to, ka Jelgavas pils zaudēja cietokšņa nozīmi. Zviedri nocietinājumus vairs neatjaunoja.

1709. gada 16. novembrī Pētera I karaspēks atkal bija pie Jelgavas, apšaudē cieta pils. Pēc kaujas zviedri Jelgavu atstāja. Pēteris I Jelgavā sarunās ar Kurzemes hercoga padomniekiem apsprieda hercoga Frīdriha Vilhelma precību jautājumu, paredzot viņa laulības ar cara brāļameitu Annu Ioanovnu (1693–1740).

1710. gadā Krievijas cars Pēteris I pavēlēja aizvest uz Sanktpēterburgu Kurzemes hercoga grāmatu krājumus, kas kļuva par pamatu vēlāk izveidotajai Krievijas Zinātņu akadēmijas bibliotēkai. Nolaupītas tika 593 teoloģiska, 492 juridiska, 268 medicīniska un fizioloģiska, 1232 filozofiska un vēsturiska satura, 69 rokrakstā esošas grāmatas.

1709.-1711. gadā Kurzemē plosījās mēris, nomira puse no hercogistes iemītniekiem. Jelgavā epidēmijā bojā gāja apmēram 1300 jelgavnieku. 1710. gadā mēris atnesa nāvi arī pieciem jezuītu misionāriem, viņu vidū – superioram Ernestam Šturmam. Misionārs Kazimirs Miknickis bija sniedzis svēto sakramantu 3013 cilvēkiem, pēc kā viņš pats krita mērim par upuri.

1710. gada 13. maijā no Berlīnes Kurzemē atgriezās hercogs Frīdrihs Vilhelms, Liepājā tika nodibināts *Atzinības ordenis* – *L'Ordre de la Reconnaissance* ar devīzi *Pour les honnêtes gens – Godaprāta ļaudīm*. 1938. gadā Latvijas valstī atjaunotais ordenis *Atzinības Krusts* tikai daļēji saglabāja savu seno izskatu. Ordenis tika rūpīgi nokopēts no Jelgavā Kurzemes provinces muzejā saglabātā vienīgā

oriģināleksemplāra, un izgatavojot jauno apbalvojumu, paturēja franču valodā devīzi *Pour les honnêtes gens* un Kurzemes hercoga ģerboņa attēlu. Hercoga monogrammas vietā tika likts Latvijas valsts ģerbonis un gadaskaitlis 1938. 2004.gadā ordenis ir atjaunots.

1710. gada 21. jūlijā starp Kurzemes un Zemgales hercogu Frīdrihu Vilhelmu un Krievijas cara Pētera I pusbrāļa meitu Annu tika parakstīts laulību līgums. Sanktpēterburgā 11. oktobrī notika laulību ceremonija, svinības ilga 2 mēnešus. Atceļā uz Jelgavu 1711. gada 21. janvārī jaunais hercogs nomira un hercogiene Anna Ioanovna ieradās Jelgavā kā atraitne.

1711. gadā Jelgavā par mācītāja paligu strādāja Vilhelms Šteineks (1681- 1735), kurš tiek uzskatīts par pirmo latviešu izcelsmes dzejnieku.

1711. gadā dekorācijas hercoga Frīdriha Vilhelma bēru ceremonijai gleznoja Benjamins Zantflēbens, saņemot par darbu 105 dālderus.

1712. gadā vecā Jelgavas pils izskatījās pēc grausta. Atjaunošanas darbi 1712.gadā sākas ar pils baznīcas jumta nomaiņu. Strādāja mūrniekmeistars Kristofs Verders un nevācu mūrnieks Jēkabs Mušs ar namdarī Jāni.

1712. gadā Jelgavas jezuītu skolā atvēra gramatikas nodaļu, 1713. gadā poētikas, 1714. gadā retorikas nodaļu. Skola pieņēma, ka bez reliģiskās audzināšanas vajag sniegt arī klasisko izglītību. Par godu baznīcas svētkiem, augsti viesiem rīkoja dzejas lasījumus, iestudēja izrādes. 1713. gadā, dēļ kara darbības un laupīšanām, skola tika pārcelta uz Skaistkalni, kur tā atradās līdz 1719. gadam.

1714. gada 23. martā hercogs Ferdinands Dancigā izsludināja rīkojumu, kas liezta ebrejiem uzturēties Kurzemē ilgāk par 6 nedēļām.

1715. gadā virspilskungs Heinrihs Ernsts fon der Osten–Sakens lūdza hercogam Ferdinandam atlauju atstāt pamazām sabrūkošo pili un ļaut pārcelties uz dzīvi Jelgavā.

1716. gadā Jelgavā, pēc Pētera I rīkojuma, pārcēlās uz patstāvīgu dzīvi hercogiene – atraitne Anna Ioanovna.

1716. gadā izdots *Kurzemes un Zemgales dzirnavu nolikumu*, nosakot vienotu kārtību labības malšanai. Nolikuma panti noteica, ka : *1.pants. Melderis, kā arī tie, kas dzirnavas nomājuši, jānozvērina pie „Dzirnavu nolikuma”, izsniedzot viņiem no tā vienu eksemplāru. 8.pants. Melderis nedrīkst ne labvēlības, ne paša labuma dēļ, ne aiz bailēm kādam malējam dot priekšrocību, bet tam, kas pirmais ierodas dzirnavās, viss pareizi jāsamaļ.*

Grāfs Saksijas
Morics.

Hercenberga nams
1943.gadā.

Jelgavas rātsnams,
20.gadsimta sākuma
skatu karte.

Hercogs Johans
Ernesti Bīrons.

No 1718. gada pavasara līdz 1720. gadam Jelgavā uzturējas ap 20 augstdzimušu vīru, kas pretendēja uz Kurzemes hercogienes atraitnes Annas Ivanovnas roku.

1718. gadā viņas vajadzībām sāka atjaunot un pārbūvēt Frīdriha Kazimira laikā celto pili Jelgavā, vienā telpā iekārtojot pareizticīgo baznīciņu. Kalpotāji uz dievkalpojumu pulcējās kādā blakus namiņā, ko dēvējuši par dievnamu, veltītu *Svētajam un taisnajam Dieva sekotājam Simeonam un Pravietei Annai.*

1722. gadā hercogienes Annas pili izkrāsoja galma gleznotājs Andrēass Linde, kurš saukts arī par Bencsonu, miris Jelgavā 1731. gada janvārī.

1726. gadā pils fogts Frīdrihs Bahmeisters rakstīja, ka pils tilts ir tā sabrucis, ka, lai noklūtu uz pili, vajag laivu.

1726. gada 26. jūnijā muižnieku landtāgs ievēlēja Polijas karaļa Augusta II dēlu Saksijas Moricu (1696-1750) par Kurzemes hercogu, neskatoties uz Krievijas Augstākās Slepēnās padomes lēmmumu, nepieļaut, ka Saksijas Morics pretendē uz Kurzemes hercogienes Annas Ivanovnas roku un hercogisti. Viņš Jelgavā dzīvoja Lielās un Katoļu ielas stūrī tā sauktajā *Vilmnitča namā*. Šī nama vietā 1862. gadā tirgotājs Roberts Hercenbergers uzcēla jaunu namu.

1726. gadā hercogienes krievu galminieku vajadzībām uzcēla nelielu pareizticīgo baznīciņu.

1727. gada jūlijā Jelgavā ieradās 1000 vīru liels krievu karapulks ģenerāļu P.Lasī un P.Bibikova vadībā un padzina Saksijas Moricu. Vēlāk Saksijas Morics kļuva par Eiropā pazīstamu karavadoni, dienestā pie Francijas karaļa Luija XV sasniedzot augstāko punktu savā karjerā, kad saņēma maršala zizli. Viņš sarakstīja un 1756.gadā izdeva grāmatu kara mākslās, ko 18.gadsimtā studēja Eiropas valstu karaskolās un lasīja citi viņa laikabiedri – karavadoņi.

1729. gada 30.novembrī Jelgavas namnieki savā sanāksmē izlēma, ka jāpārbūvē rātsnams, un līdzekļi šim darbam jāgūst no ziedojuumiem. Pārbūves darbi notika no 1730.gada līdz 1743.gadam, kad 21.augustā pārbūvēto namu iesvētīja. Ēkai bija cokolstāvs ar pagraba logiem, divi pilni stāvi, augsts manšarda jumts, centrā divpakāpju tornis ar kupolveida jumtiņiem un metālā kaltu vējrādi. Vējrādī bija attēlota cilvēka figūra un gadskaithlis 1743. Galvenajai ieejai no tirgus pusēs bija skaists portāls. Virs nama ieejas durvīm bija uzraksts latīņu valodā – *Šo*

pilsētas valdi lai Dieva labvēlība uztur, taisnība grezno (*HanC Vrbls CvrIaM GratIa DIVIna fo Veat IvstItIa eXornet*). Rātsnamā darbojās maģistrāts – pilsētas tiesas iestāde, ķemerteja–kase un pilsētas saimniecības daļa. Pagrabā bija maģistrāta cietums – sešas apkurinātas kameras un uzrauga dzīvoklis.

1729. gadā hercoga Ferdinanda ļaudis nogalināja Jelgavā Abavas muižas īpašnieku baronu K. fon Firksu.

Līdz 1730. gadam hercogiene Anna Ivanovna dzīvoja Jelgavā un pameta to, kad bija izraudzīta par Krievijas ķeizarieni.

1730. gadā Johans Ernests Bīrons (1690-1772) ieguva grāfa titulu.

Pēc 1731.gada Rietumeiropā iznāca mākslinieka Gabriela Bodēna darināts Eiropas pilsētu vara gravīru krājums, kurā bija arī Jelgavas – *Mitau* panorāma.

1733. gada 1. jūlijā zibens iespēra Svētās Trīsvienības baznīcas tornī, bojājot pulksteni un ērģeles.

1734. gadā Johans Ernests Bīrons ieguva Polijas karala atbalstu cīņā par Kurzemes hercoga troni.

1736. gadā pie Platones upes ierīkoja jaunu hercoga kieģēļu cepli.

1737. gada 22. jūnijā muižnieki par Kurzemes un Zemgales hercogu izraudzījās Krievijas carienes Annas Ivanovnas favorītu Ernestu Johannu Bīronu. No Polijas karala tika saņemts karala investītūras diploms, kas deva tiesības pārvaldit Kurzemes hercogisti arī no Sanktpēterburgas, kurā hercogs tolaik uzturējās. Ketleru dinastijai beidzoties, no hercogistes ģerboņa izzuda arī Ketleru zīme un parādījās Bīrona ģerbonis – celms, uz kura sēž putns – vārna ar priekšā šķērsām noliktām atslēgām.

1737. gadā tika saspridzināta vecā Jelgavas pils un uzsākta jaunas baroka pils celtniecība, pieaicinot par arhitektu itāli Frančesko Bartolomeo Rastrelli (1700-1771).

*Kurzemes galma
arhitekts Frančesko
Bartolomeo Rastrelli.*

Johana Barnikela Kurzemes karte.

*Jelgavas kalēja
Johana Georga Freija
izgatavotas loga restes
ar Johana Ernesta
Bīrona iniciāliem.*

Čuguna dekors –
lauva.

Krievijas ķeizariene
Anna Leopoldovna.

Krievijas imperatore
Elizabete Petrovna.

1737./1738. gadā pilsētā Katrīnas, tagadējā Driksas, ielā sāka ierīkot hercoga oranžēriju, būvmeistars bija Martins Boass, mūrnieks Pēteris Dua.

1738. gada aprīlī Jelgavā ieradās Krievijas galma arhitekts Francesco Bartolomeo Rastrelli, un viņa uzraudzībā sākās jaunās Jelgavas pils celtniecība.

Līdz 1738. gada aprīlim krievu mūrnieki, komendoru Saveljeva un Potiška vadībā, un kareivji no Rīgas un Sanktpēterburgas garnizoniem, jauca nost veco pili, izmantojot spridzināšanai šaujamo pulveri.

1738. gada 8. maijā, katru dienu nodarbinot 527 cilvēkus, sāka rakt jaunās pils būvbedri, ko pabeidza jūnija sākumā.

1738. gada 14. jūnijā svinīgas ceremonijas laikā ielika pils pamatakmeni, iemūrējot iespiestu divdaļīgu Kurzemes karti.

1739. gadā bija ķeizarienes Annas Ivanovnas rīkojums uz Kurzemi nosūtīt visus Sanktpēterburgas mūrniekus. Mūrnieki darbam Jelgavā tika līgti arī Rīgā un Vācijā. Kopumā pils mūrēšana vienlaicīgi iesaistīti bija ap 500 cilvēku.

1739. gada maijā Jelgavas kalējs Johans Georgs Freijs pabeidza darināt cokolstāvam 22 logu restes. Kaluma modeli izgatavoja Sanktpēterburgas Admirālitātes kokgriezēju meistars Semjons Novosilevs.

1739.gada decembrī Jelgavas pilī griestu plafonu appleznošanai pieņēma darbā, ar 300 valsts dālderu algu gadā mākslinieku Pēteri Denferu – Janzenu ar palīgu Kirstneru. Kā galma mākslinieks viņš te darbojās līdz 1759. gadam.

1739. gadā pie Svētās Trīsvienības baznīcas atvēra zēnu skolu trūcīgajiem bērniem, ko 1805. gadā pārdēvēja par *Svētās Trīsvienības vācu draudzes Rakstīšanas un rēķināšanas skolu*.

1739. gadā Jelgavas pils vajadzībām sāka vest čuguna lējumus, ko paredzēja lietot fasāžu rotāšanai. Lējumus izgatavoja Rodionova Batašova fabrikā Tulā, un tie uzskatāmi par pirmajiem un nozīmīgākajiem metāla dekoriem Eiropas arhitektūrā. 1740.gadā pils fasādēs jau bija iemūrēti 579 dažāda veida rotājumi, bet 1144 vēl atradās noliktavās.

1740. gadā pirmo reizi iespiesta pilsētas panorāma ar jauno Jelgavas pili, pilsētas nosaukumā minēti abi nosaukumi – *Mitau* un *Jelgawa*. Pie Lielupes labajā krastā iezīmēta pārcēlāja un sardzes māja *Sniķe*.

1740. gada 23. oktobrī nomira Krievijas ķeizariene Anna Ivanovna, kas ar testamentu atstāja Ernestu Johanu Bīronu par Krievijas pavaldoni – reģantu, līdz tai pašā gadā dzimušā troņmantnieka Ivana Antonoviča pilngadībai.

1740. gada 20. novembrī, kad Krievijā pēc Annas Ivanovnas nāves notika galma apvērsums, jaunā Krievijas reģente Anna Leopoldovna (1718-1746) Ernestu Johanu Bīronu lika arestēt, tad tiesāja un 1741. gada martā piesprieda nāves sodu, ko pēc tam aizvietoja ar mūža ieslodzījumu, izsūtot viņu ar ģimeni trimdā uz Pelimu Toboļskas guberniju. Hercoga manta un īpašumi, kas bija novērtēti par 14 miljoniem zelta rubļu, tika aprakstīti un konfiscēti. Šie notikumi ietekmēja Jelgavas pils celtniecību, sākumā tika lemts pārtraukt pils celtniecību, atsaucot Rastrelli atpakaļ uz Sanktpēterburgu, bet, kad ķeizariene Anna Leopoldovna nolēma par Kurzemes hercogu iesēdināt tronī savu radinieku Braunšveigas – Līneburgas hercogu Ludvigu Ernestu (1718-1788), Jelgavas pils būvniecība bija atkal jāturpina.

1740. gadā Kurzemes hercogu sarkofāgi tika novietoti jaunceļamās pils cokolstāvā.

1740. gadā Jelgavā bija lieli plūdi.

1741. gada 16./17.decembri Sanktpēterburgā notika galma apvērsums un Krievijas tronī nāca Pētera I meita Elizabete Petrovna (1709-1762).

1742. gadā Krievijas ķeizariene Elizabete Petrovna atlāva Bīronam atgriezties Sanktpēterburgā, bet tad sekoja cits rīkojums un Bironu ģimene nākamos 20 gadus nodzīvoja trimdā Jaroslavļā.

1742.gadā turpinājās Jelgavas pils celtniecībai, apdarei domāto materiālu izvešana uz Sanktpēterburgu. Parkets, paneļi, durvis, logi, krāsnis un mēbeles tika izmantotas Sanktpēterburgā Ziemas pils celtniecībā un apmēbelēšanā.

1743. gadā Svētās Trīsvienības baznīcai retabla centrā ievietoja Johana Lēberehta Eginka, īstajā uzvārdā Knigge (1784-1867), gleznoto altārgleznu *Svētā Pētera glābšana*.

Mākslinieks Johans Lēberehts Eginka, īstajā uzvārdā Knigge.

Svētā Jāņa baznīca un kapsēta 20. gadsimta sākumā.

Brīvmūrnieku ložas nams «Pie trim kroņētiem zobeniem».

Jelgavas brīvmūrnieku
līderis 1777. gadā
Johans Augsts fon
Štarks.

1745. gada 2. maijā nomira Jelgavas mākslinieks – portretists Johans Andrēas Leitners, kura jaunākais dēls Kristofers Ferdinads Leitners arī bija kļuvis par mākslinieku.

1745. gadā Jelgavas birgermeistars Johans Eifram斯 Švarcs panāca atļauju pie hospitāļa uzcelt nelielu kapelu. 1746. gadā pie Annas vārtiem no koka uzbūvēja *Hospitāļa* jeb *Nabagu kapelu*. Tur bija arī kapi, ko sauc par *Nabagu kapiem*. Kapelu 1845.-1847. gadā pārbūvēja un 1872.gadā pārdēvēja par *Svētā Jāņa baznīcu*. 1882. gadā par Jelgavas birgermeistara Heinriha Kloka (1711-1791) ziedojumu tika uzbūvēts baznīcas tornis un sakristeja.

1746. gadā Jelgavas pilī 11 telpās iekārtoja krievu armijas provianta noliktavas.

1750. gadā nojauca veco pareizticīgo baznīcu, lai tās vietā uzbūvētu jaunu.

1753. gada 16. janvārī Blankenfeldes muižā dzimtcilvēka ģimenē piedzima Ernsts Johans Binemanis (1753-1806). Viņš uzskatāms par Latvijas tehniskās inteliģences pirmo pārstāvi, kas cēlies no latviešiem. Viņš *Academia Petrina* studēja teologiju, bet mācību laikā aizrāvās ar matemātiku, inženierzinātnēm, un vēlāk kļuva par ievērojamu mehāniķi, izgatavoja globusus, astronomiskās pētišanas ierīces. Viņš 1779. gadā mācījās Londonā, un 1785.gada 26.jūnijā Jelgavā palaida pirmo paša izgatavoto gaisa balonu.

1754. gadā dibināta Jelgavas brīvmūrnieku loža *Pie trim kronētiem zobeniem*, brīvmūrnieki tajā darbojās līdz 1816. gadam. Ložu 1754. gadā nodibināja jaunie Kurzemes augstmaņi, kas bija atgriezušies dzimtenē pēc studijām Vācijas universitātēs. Zināms, ka pirms Jelgavas ložas meistars bija barons Kristofs Levins fon Manteifels-Cēge, kas bijis uzņemts Halles ložā *Zu den drei goldenen Schlüsseln – Pie trīs zelta atslēgām*. Lai radītu jaunu ordeņa prefektūru Kurzemē, šī Prūsijas lielloža nodibināja divas jaunas ložas — ložu *Trois Coeurs couronnées – Trīs kronētas sirdis* Jelgavā un ložu *Friedrich zur grünen Fahne – Frīdrihs pie zaļā karoga* Aizputē, agrākajā Kurzemes bīskapijas administratīvajā centrā. Bruņinieku grādiem 1764. gadā tika izveidots Livonijas kapituls *Tempelburg – Tempļa pils* Jelgavā. *Tempelburgas* kapitula prefekts bija barons Ernsts Johans fon Firkss. Ložā iestājās daudzi Kurzemes dižciltīgo dzimtu pārstāvji un *Academia Petrina* profesori. 1777. gadā kuru uzskata par reliģiju salīdzinošās vēstures tēvu, pieņēma piedāvājumu mācīt filozofiju nesen dibinātajā akadēmiskajā Jelgavas ģimnāzijā un ātri kļuva par Jelgavas brīvmūrnieku līderi. Ložas namu būvēja arhitekts Bartolomeo Frančesko Rastrelli.

Kurzemes hercogs

Kārlis.

1755. gadā Jelgavas birgermeistars Mihails Freijs ziedoja naudu Svētās Trīsvienības baznīcas pulksteņa atjaunošanai.

1757. gadā jezuīti Jelgavā uzcēla nespējnieku namu.

1758. gadā pēc pavasara plūdiem Lielupe vairs neieplūda kā agrāk Daugavā pie Bolderājas, bet mainīja savu gultni, un, izveidojās tagadējā Lielupes ieteka Rīgas jūras līcī pie Dubultiem. Kurzemes hercogistei vairs nebija jāmaksā muita Rīgai, kas bija Krievijas impērijas sastāvā, jo tagad kuģi no Jelgavas varēja pa tiešo ieklūt Rīgas jūras līcī.

1758. gada oktobrī spēcīga vētra norāva pilij lielu gabalu jumta skārda.

1758. gadā Krievijai un Polijai izdevās vienoties par jaunu Kurzemes hercoga kandidatūru, tas bija Polijas karaļa Augusta III dēls Kārlis (1733-1796).

1758. gadā Jelgavā iznāca pirmais kalendārs latviešu valodā, un tas aizsāka laicīgo un praktisko zināšanu popularizāciju Latvijā. Līdz 1760. gadam Jelgavā bijušā Georga Kristiāna Radecka (1648–1726) grāmatspiestuvē J. H. Kesters iespieda pirmos kalendārus latviešu valodā ar nosaukumu *Zemnieku jeb latviešu laiku grāmata*.

1758. gadā Jelgavas vāciskā rāte noteica, ka dienesta ļaudīm savās kāzās noliegts dzert kafiju, tēju, vīnu un ēst cepumus. Bija noteikts, cik dārgas vadmalas drānas drīkst šūdināt Jelgavas latviešu amatnieki. Jelgavnieces latvietes nedrīkstēja svētdienās staigāt ar zīda lakatiņu galvā, vai aplikt puķainus priekšautus.

1759. gada 29. martā Jelgavā ieradās un īsu brīdi valdīja Polijas karaļa Augusta III dēls Kārlis, kurš apmetās uz dzīvi Jelgavā bijušajā atraitnes Annas Ivanovnas pilī un dzīvoja tur līdz 1763. gadam. Mākslinieki Dītrihs Pēters Denfers Jensens, Kristiāns Leitners un Nikolauss Frīdrihs Ginters, sveicot hercogu Kārli, 39 Jelgavas namiem uzgleznoja rotājumus. Šo hercogam Kārlim veltito pompozo namu izgredznošanu var uzskatīt par pašu lielāko māksliniecisko manifestāciju, kas kādreiz notikusi Jelgavā. Izcēlās krāsotājs N.F.Ginters, kurš pie savas mājas izvietotajā gleznojumā attēloja būdu, kurā sēž vecs vīrs, pievienojot uzrakstu: *Es sēžu savā vecā alā, un tomēr mani aprīno.*

Ap 1760. gadu Jelgavā īslaicīgi dzīvoja un strādāja no Kēnigsbergas atbraukušais gleznotājs Johans Gotlibs Bekers.

1760. gada 21. jūlijā pareizticīgo garīdznieks Varlāms Zboromirskis nosūtīja Krievijas ķeizarienei Elizabeitei Petrovnai lūgumu pievērst uzmanību Jelgavas pareizticīgo baznīcas bēdīgajam stāvoklim.

Krievijas imperators
Pēteris III.

Krievijas imperatore
Katrīna II.

*Drēzdenē hercogam
Kārlim piederējusī
Kurzemes pils.*

*Džovani Džakomo
Kazanova de Seingalts.*

*Literāts, mācītājs
Kristofs Fridrihs
Neanders.*

1761. gadā Jelgavā izveidojās mūrnieku un namdaru cunfetes.

1761.gadā latviešu kalendāra, ar nosaukumu *Jauna un veca latviešu laiku un notikušu lietu grāmata*, iespiešanas privelēģijas bija Kristiānam Lītkem (1733-1766). Kalendāruss iespieda, par paraugu izmantojot vācu kalendārus. Tā 1766. gada kalendārā varēja izlasīt personu vārdus, kas latviešu zemniekiem bērnu kristībām maz derēja: *Leanders, Kunigunds, Izabella, Ambrozijs, Plimpīja u.tml.* Bijā neveiksmīgi mēģinājumi latviskot grieķu, latīņu un vācu vārdus: *Laimīgais, Labdarītājs, Lēnprātīgs, Bezvainīgs u.c.*

1762. gadā Krievijā pie varas nāca ķeizars Pēteris III (1728-1762), kurš neatbalstīja Kurzemes hercogu Kārli, atsauca Ernestu Johanu Bīronu no trimdas un atdeva viņam hercoga titulu, bet ne Kurzemes hercogisti.

1762. gadā Krievijā, kad pie varas nāca ķeizariene Katrīna II (1729-1796), viņa nolēma atjaunot Johanam Ernestam Bīronam gan hercoga titulu, gan varu pār Kurzemes hercogisti. 1762. gada augustā Sanktpēterburgā notika svinīga Bīrona restitūcija, bet 11. septembrī hercogs ieradās Rīgā.

1762. gadā pie Jelgavas tika iekārtoti ebreju kapi.

Hercogs Kārlis netaisījās Jelgavu atstāt pat pēc 1763. gada 22. janvāra, kad Bīrons atgriezās Jelgavā. Līdz aprīlim bija divvaldība, bet tad, izmantojot militāru varu, hercogs Kārlis tika padzīts no Jelgavas. Drēzdenē 1774. gadā princis Kārlis nopirkā bijušo brīvmūrnieku ložas namu un nosauca to par *Kurländer Palais – Kurzemes pili*, kas tolaik tika uzskatīts par skaistāko un elegantāko namu pilsētā.

1764. gadā atsākas Jelgavas pils celtniecības darbi, kuros arhitektam – augstā firsta būvju virsintendantam – Francēsko Bartolomeo Rastrelli palīdzēja galma arhitekts Johans Gotfrīds Zeidels.

1764. gada 2. martā Krievijas Ārlietu kolēģija iesniedza apstiprināšanai ķeizarienei Katrīnai II ziņojumu, kurā lūgts Ekonomikas kolēģijai izsniegt Jelgavas pareizticīgo baznīcas būvei nepieciešamos līdzekļus.

1764. gada jūlijā Jelgavu apmeklēja cariene Katrīna II, par godu viņai tiek izkaltas zelta un sudraba piemiņas medaļas.

1764. gada Jelgavā darbu sāka profesors Johans Nikolauss Tilings (1739-1798), vēlāk ievērojams runas mākslas profesors, Pētera akadēmijas prorektors, apgaismības laika sabiedriskais darbinieks.

1764. gada oktobrī Jelgavā, pēc hercoga Johana Ernesta Bīrona ielūguma, ieradās Eiropā labi pazīstamais blēdis Džovani Džakomo Kazanova de Seingalts (1725-1789), kurš uzdevās par lietpratēju dažādās inženierzinātnēs.

1764. gada katoļu draudzes vizitācijas materiāli parādīja, ka Jelgavā sekmīgi darbojas jezuītu dibināta skola, kuru bija jau beiguši 80 jaunieši.

1765. gadā hercogs pieņēma darbā par galma kapelmeistaru mūziķi no Rēgensburgas Franci Ādamu Feihtneru (1741-1822), kurš kalpoja līdz hercogistes beigu pastāvēšanas brīdim 30 gadus, sacerot 3 operas, mūziku galma ballēm un svinīgiem notikumiem. Piemēram, kopā ar mācītāju, literātu Kristofu Frīdrihi Neanderu (1723-1802) 1778. gadā uzrakstīja dziesmuspēli *Scipions*, kas tika uzvesta hercoga Pētera galma teātrī Jelgavā.

No 1765.-1775. gadam pils būvdarbos strādāja meistari ba-vārieša, Berlīnes – Potsdamas rokoko tēlniecības skolas pārstāvja, Johana Mihaela Grafa vadībā, kas veidoja stuka apdares.

1765. gadā ārsts Pēteris Ernsts Vilde (1732-1785) Jelgavā izdeva pirmo medicīnas žurnālu vācu valodā *Landartz*, bet vēlāk, pārcēlies darbā Igaunijā, latviešu valodā *Latviešu Ārste*, jeb *Īsa mācība no tām Vājībām un no šās Zemes Zālēm, ar kurām Cilvēkus un Lopus var ārstēt un izzālot*, kas bija pirms (1768-1769) medicīnas periodiskais izglītojošais izdevums Latvijā.

1766. gadā Rastrelli par palīgu darbā tika pieņemts jaunais dāņu arhitekts Severīns Jensens (1723 – pēc 1809), kurš darbojās hercoga dienestā līdz 1795.gadam, bet pēc tam līdz 1803.gadam bija Kurzemes gubernās arhitekts.

1766. gada 1. oktobrī Jelgavai pirmo reizi iznāca sava laikraksts, avīze vācu valodā *Mitauische Zeitung*, kurai izdevējs bija Johans Frīdrihs Stefenhāgens (1744–1812).

*F. B. Rastrelli
projektētā
pareizticīgo baznīca
pirms nojaukšanas
19. gadsimta beigās.*

*Svētā Simeona un Svētās Annas
pareizticīgo baznīca.*

Fridriha Hartmana
Barizjena pašportrets
ar dēlu Frīdrihu
Gotlibu.

Johans Frīdrihs
Stefenhāgens.

Arhitekta
Severina Jensa
projektētā
Academia Petrina.

1767. gadā arhitektam Bartolomeo Frančesko Rastrelli cariene Katrīna II bija noteikusi mūža pensiju, 1000 rbl. mēnesī.

1767. gadā Rastrelli iesniedza Krievijas Ārlietu ministram Karlam fon Simolinam jaunās Jelgavas pareizticīgo baznīcas projektu. Aizejošā baroka stilā baznīcā pamatakmeni ieliek 1774. gada 23. jūnijā, pamatos ievietojot plāksni ar iegravētu tekstu: *Uzvarām vainagotās dižās Valdniecees Imperatores un visas Krievijas Patvaldniecees Katrīnas II laimīgās valdīšanas laikā 1774.gada 23.jūnijā pēc Kristus dzimšanas ielikti šie pamati.* Baznīcu uzcēla hercoga būvju pārrauga O.F.Laue vadībā un to iesvētīja 1780. gadā, nosaucot *Svētā Simeona un Svētā Annas* vārdā.

1767. gadā nomira Rastrelli sieva, kas tika apglabāta pie Jelgavas Reformatoru baznīcas sienas. Pats Rastrelli 1771.gadā tika uzņemts Sanktpēterburgas Mākslas akadēmijā par tās locekli un līdz mūža beigām dzīvoja Sanktpēterburgā, iespējams ka viņš apbedīts blakus sievai Jelgavā.

1768. gadā darbā tika pieņemts itāliešu gleznotājs Antonio d'Andželi, kurš līdz 1771.gadam apgleznoja pilī plafonus un supraportus.

1769. gadā vara hercogistē tika nodota Pēterim Bīronam.

1769. gadā Ernesta Johana Bīrona galma grāmatizdevēja K. Lītkes atraiņi aprecēja hercoga bārddzinis Johans Frīdrihs Stefenhāgens, kurš pēcāk kļuva par vienu no ievērojamākajiem grāmatizdevējiem. Viņš 1770. gadā ieguva tiesības iespiest kalendārus.

1770. gadā hercogs Pēteris Jelgavā lika iekārtot oranžēriju, kurā tiek spēlēts arī teātris.

1770. gadā pie hercoga galmā par gleznotāju tika pieņemts Drēzdenes gleznotājs Frīdrihs Hartmans Barizjēns, kurš līdz 1784. gadam kļuva par modes mākslinieku Kurzemē. 1787.gadā viņš Pēterburgas Mākslas akadēmijā ieguva akadēmiķa titulu. Miris Jelgavā 1796.gada 19.augustā.

No 1771. – 1773. gadam Jelgavā Driksas krastā pretī pilij pēc arhitekta Severina Jensa meta tika uzbūvēti zirgu stallji. Jensa kopš 1772. gada ir hercoga galma arhitekts.

1772. gada 8. decembrī vēl nepabeigtajā Jelgavas pilī uz dzīvi ar savu ģimeni iegāja Johans Ernests Bīrons. 16.decembrī tika iesvētīta pils kapela. Jaunajā pilī varenais Kurzemes hercogs nomira 28. decembrī. Apglabāts viņš tika pils kapenēs līdzās Ketleru dzimtas hercogiem.

1772. gadā nomira Jelgavas gleznotājs un portretists Sebastians Grīns.

1773.gadā mākslinieka Ferdinanda Vilhelma Zīdava uzzīmētās Kurzemes hercogu kapenes, kādas tās bija vecajā pilī.

1773. gadā arī Jelgavā savu darbību beidza jezuītu misija, jo Romas pāvests izdeva dekrētu par Jēzus biedrības slēgšanu. Daži ordeņa brāļi palika Jelgavā un turpināja kalpot draudzei kā garīdznieki.

1773. gadā Ferdinandvs Vilhelms Zīdavs uzzīmēja Kurzemes hercogu kapeņu attēlu.

1773. gadā Jelgavā bija lieli plūdi.

No 1773.-1775. gadam savulaik hercoga Frīdriha Kazimira laikā celtā hercogu pilsētas pils tika pārbūvēta par mācību iestādi – *Academia Petrina*. Idejas realizētājs bija hercoga Pētera kancelejas padomnieks, vadošais ministrs Frīdrihs Vilhelms fon Rezons.

1773. gadā Jelgavas pilī strādāja kokgriezējs Johans Georgs Bāders, poļu armijas virsnieks, mākslinieks – amatieris, barons fon Zalcers, darbu uzsāk gleznotājs Frīdrihs Hartmanis Barizjens.

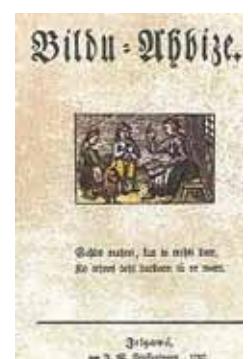
1774. gadā iznāca Jelgavā dzimušā Sunākstes mācītāja Gotharda Frīdriha Stendera (1714-1796), saukta par *Veco Stenderu*, grāmata *Augstas gudrības grāmata no pasaules un dabas*, pirmā laicīgā un zinātniskā grāmata latviešu valodā. Viņš dažus gadus Jelgavā bija skolotājs. 1787. gadā Jelgavā iznāca Vecā Stendera sastādīta pirmā ābece latviešu valodā *Bildu Ābice*.

1774. gadā Jelgavā ieradās Johans Georgs Švarcs (1751-1784), vācu izcelsmes krievu sabiedriskais darbinieks, aktīvs brīvmūrnieks, strādājis par Maskavas universitātes profesoru un bijis izglītības reformu piekritējs un brīvmūrniekū-rozenkreiceru vadītājs Krievijā.

1775. gadā Jelgavā tika atvērta augstscola *Academia Petrina*. Jaunās ēkas autors bija arhitekts Severīns Jensens. Skolas projektu izstrādāja šveiciešu akadēmīķis Georgs Zulcers (1720-1779).

*Mācītājs un literāts
Gothards Frīdrihs
Stenders –
Vecais Stenders.*

*Vecā Stendera
«Bildu Ābice» –
titullapa.*

Alberta dālderis – sudraba monēta.

Magno Kavallo.

Akadēmijas pirmais rektors bija Johans Melhiors Gotībs Bezeke (1746–1802). Par godu šim notikumam tika izkaltas piemiņas medaļas. Mācību iestādē bija divas klases – literatūras klase vācu, latīnu un grieķu valodu mācīšanai, ietverot mitoloģiju, ģeogrāfiju, vēsturi un senās lietas, un zinātņu klase fizikas, matemātikas, dabasmācību, tautas vēstures, filozofijas, dabisko tiesību un runas mākslas mācīšanai. Paredzētais mācību ilgums katrā klasē bija divi gadi, izglītības darbu veica deviņi profesori – teoloģijas, tiesību zinātnes, filozofijas, fizikas, matemātikas, vēstures, retorikas, latīnu valodas, grieķu valodas, un skolotāji, kas pasniedza vācu, franču un angļu valodas, kā arī mūziku, dejas, paukošanos un jāšanas sportu. Pārvaldi veica *Profesoru padome*. Profesora alga bija 500–800, skolotāja alga 250–300 Alberta dālderi gadā. Vienā Alberta dālderī bija 96 graši. Ēkā pirmajā stāvā bez mācību telpām atradās arī deju un paukošanas zāle, profesoru padomes sēžu zāle, otrajā stāvā bija svētku zāle, divas auditorijas, bibliotēka un karceris. Ēkas tornī bija iekārtota astronomiskā observatorija.

1775. gadā Johans Frīdrihs Stefenhāgens nopirka gruntsgabalu, uz kura iekārtoja izdevniecību un grāmatsietuvi *J. F. Stefenhāgens un dēls*. 18. gadsimta beigās viņš izdeva pusi no visām tajā laikā izdotajām grāmatām latviešu valodā.

1775. gadā Katrīna fon Bismarka, dzimusī Trotta fon Treidena (1705–1780) nodibināja dižciltīgām dāmām domātu patversmi, kurai kopš 1780. gada bija iegādāts arī savs nams. *Katrīnas patversme* darbojās līdz 1939. gadam.

1775. gadā nodibināta pirmā pašpalīdzības kase Jelgavā, skolotāju atraitnēm.

1777. gadā Jelgavā nomira ievērojams portretists Leonhards Šorers, kurš bija ieceļojis no ap 1755. gadu Kēnigsbergas.

1777. gadā hercogs Pēteris, pēc jezuītu ordeņa kasācijas, jezuītu ēkas pārdeva un iegūto naudu izmantoja bijušās jezuītu skolas skolotāja algošanai.

1777. gadā Jegavā uzsāka dzīvot dzimtbūšanas kritizētājs Johans Georgs Eizens (1771–1779), izdodot te savu žurnālu *Der Pflantrop*.

1778. gadā hercogs Pēteris Bīrons izšķīrās ar savu otro sievu kņazieni Jevdokiju Jusupovu (1743–1780), līdz ar to mazinājās Krievijas ietekme hercogistē.

1778. gadā Jelgavu apmeklēja Eiropā pazīstamais brīnumārststs un kāršu blēdis Magno Kavallo, kurš nonāca Jelgavā cietumā un pēc Johana Ernesta Bīrona rīkojuma tika izraidīts no hercogistes.

Jelgavā viņš izdeva savu grāmatu *Jauns atradums dāmu veselības un skaistuma kopšanai*. Rakstījis dzeju, piemēram:

*Vivat Orange!
Bis am Strom Gange!
E.C.H.O.
Orange,
Gange,
Ange,
Ge,
E!*

1778. gadā akadēmīķis, ceļotājs un rakstnieks Johans Bernulli (1744–1807) no Berlīnes ceļojot uz Sanktpēterburgu Jelgavā bija saticis pastēgleznotāju Šarkas kundzi, *Academia Petrīna* filozofijas pasniedzēja profesora Johana Augusta Šarka sievu. Pirms fotogrāfiju laikmetā pasteli bija iecienītas dāvanas. Johanns Bar-nulli iepazinās arī ar *Academia Petrīna* uzbūvēto observatoriju, ko vadīja profesors Vilhelms Gotlibs Frīdrihs Beitlers (1745–1811), kurš astronomiskos novērojumus uzsāka tikai 1783. gadā, kad bija sagādāti visi nepieciešamie pētnieciskie instrumenti. Astronomiskos pētījumus vēlāk veica Meorgs Magnus fon Paukers (1787–1855), un kā pēdējais pētnieks observatorijā bija A. Napjerskis (1823–1885), kurš 1877. gadā atstāja Jelgavu, lai turpinātu darbu Sanktpēterburgā Centrālajā fizikālajā observatorijā.

1779. gadā Jelgavā ieradās blēdis un brīvmūrnieks Džuzepe Balzamo, saukts par *Kaliostro* (1743–1795), kurš Jelgavā nodibināja brīvmūrnieku ložu *Loze de Adaption*, kurā, pretēji tā laika brīvmūrnieku paradumiem, uzņēma arī sievietes. Par šo blēdi savu grāmatu *Ziņojums par bēdīgi slavenā Kaliostro uzturēšanos Jelgavā 1779. gadā un tur izdarītajām maģiskajām operācijām* sarakstīja rakstniece Eliza fon der Reke (1754–1833), saņemot pateicībā no Krievijas ķeizarienes Katrīnas II kā dāvanu Falcgrāves muižu. Vācijā Elīza fon der Reke atzīta par vienu no retajām ietekmīgajām 18. gadsimta apgaismības laika sievietēm.

1779. gada 6.novembrī par hercoga Pētera Bīrona trešo sievu kļuva 17 gadus vecā Doroteja fon Medema (1761–1821) no Elejas, vēlāk viena no 18./19. gadsimta mijas laika ievērojamākajām sievietēm politikā Eiropā.

1779. gadā pie Svētās Annas baznīcas draudzes uzsāka darboties draudzes skola latviešu bērniem.

1779. gadā Jelgavā dzimis viens no sava laika izcilākajiem

Džuzepe Balzamo –
Kaliostro.

Literāte Elīza fon
der Reke.

Akadēmīķa Johana
Georga Zulcera biste.

Kurzemes hercogiene
Doroteja fon
Medema.

Fridrihs Vilhelms
Brederlo – mākslas
darbu kolekcionārs.

mākslas darbu pazinējiem un kolekcionāriem Frīdrihs Vilhelms Brederlo (1779–1862). Viņa vārdā Latvijas Mākslas akadēmijā nosaukta un no 2006. gada tiek pasniegta prēmija – *Brederlo – von Sengbusch mākslas prēmija* – apbalvojumus, kura mērķis ir atbalstīt talantīgakos Mākslas akadēmijā studējošos jaunos māksliniekus.

1780. gadā pār Driksu uzcēla *Zaļo tiltu*. To 1812. gadā sapostīja krievu karaspēks atkāpdamies no pilsētas, kad tai tuvojās prūšu armija.

1780. gadā attālumu starp Liepāju un Jelgavu – 180 km hercoga pasta karietes veica 36 stundās.

1780. gada 30. oktobrī Jelgavā uzturējās Prūsijas kroņprincis Frīdrihs Vilhelms (1795–1861), kam par godu pilī notika pieņemšana, pusdienas un vakarā bija maskuballe ar teatralizētu uzvedumu.

1781. gada 18. janvārī Jelgavā izdeva jaunus noteikumus tirdzniecībai un aldariem. Alu un degvīnu drīkstēja pārdot namos un dzertuvēs tikai tirgotāju un aldaru brālības locekļi.

1782. gadā, pēc hercoga Pētera rīkojuma tika pārbūvēta pils kapela, kas noveda pie tā, ka jaunizbūvētā siena ielauza grīdu, un hercoga arhīvs iegāzās cokolstāvā esošajā ieroču arsenālā.

1782. gadā ar hercoga Pētera atbalstu Svētās Annas baznīcai izbūvēja rokoko stilā ērģeļu kori.

1782. gadā hercogs Pēteris ar savu galmu pameta Jelgavas pili un pārcēlās uz Vircavas pili – *Kurzemes Versalu*.

1782. gadā herogs Pēteris nopirka Berlīnē pili *Palais Kurland, Unter den Linden* bulvārī, kas viņa īpašumā bija līdz 1837. gadam. Uz šīs zemes šobrīd atrodas Krievijas vēstniecība Vācijā.

1783. gadā Jelgavā bija lieli plūdi.

1783. gadā pie *Academia Petrina* sāk darboties Baltijā pirmā observatorija.

Svētās Annas

baznīcas ērģeļu

koris 20. gadsimta

sākumā.

Fridliba sinagoga 20. gadsimta sākumā.

1783. gada 10. maijā hercogu Pēteri Bīronu piespieda parakstīt ar Krieviju jaunu līgumu, *Tirdzniecības un robežu konvenciju starp viņas augstību Viskrievijas ķeizarieni un imperatori un viņa gaišību Kurzemes hercogu un Kurzemes un Zemgales hercogistes valdību*, pēc kuras Lielupes grīva un Slokas apgabals tika pievienoti Vidzemei, t.i. Krievijai.

1783. gadā Driksas malā sāka celt grāfu Mēdemu pilsētas māju.

1783. gadā 13. aprīlī, kad katoliskā Latgale tika iekļauta Mogiļevas metropolijā un bīskaps (1794-1798) Jānis Nepomucens Kosakovskis Livonijas bīskapa sēdekli pārcēla no Daugavpils uz Jelgavu, Svētā Jura baznīcai sāka pievērst lielāku uzmanību.

1784. gadā hercogs Pēteris pavēlēja no jauna noregulēt pilsētas robežas, izveidoja Jelgas pilsētas robežu regulēšanas komisiju, kurā pilsētas intereses pārstāvēja ģeometrs Dāvids Žakē, hercogistes intereses pārstāvēja revidents Johans Gotliebs Šulcs. Domstarpības radās ar *Meiju*, jeb agrāk sauktu par *Vetceļa* vai *Brokhūzena* muižu, un *Lapskalna* muižu robežām.

1784. gadā hercogs Pēteris galma kapelmeistara titulu piešķīra slavenam vācu dziesmuspēļu meistaram un Leipcigas *Gewandhaus* dibinātajam Johanam Ādamam Hilleram (1728-1804).

1784. gadā Dīķa ielā bija uzcelta pirmā ebreju sinagoga Jelgavā, ko 1874. gadā pārbūvēja un tā vēlāk tika saukta par *Fridlība sinagogu*.

1784. gadā hercogs Pēteris sāka iegādāties īpašumus ārzemēs, *Fridrihsfeldes* pils bija pirmā, ko hercogs bija nopircis 1785.gadā, un ar to aizsākās heroga mākslinieciskās gaumes pavērsiens uz klasicisma pusī. 1785.–1786. gadā tapa pils svētku zāle, viens no Berlines klasicisma agrīnākajiem un slavenākajiem paraugiem. Ap 1788. gadu hercogs Pēteris pasūtīja Karaliskajai porcelāna manufaktūrai Berlinē lielu galda servīzi, ko paredzēja savai pilij pie Berlines *Fridrihsfeldē*. Servīzes dekors kļuva slavens un šo servīzi ar nosaukumu *Kurzemes dekora servīze* ražo vēl šodien.

1784. gadā tika izdots pirmais Kurzemes latviešu kalendārs *Jauna un veca latviešu laika grāmata*, kurā izlasāms, ka, kopš pasaules radišanas pagājuši 5733 gadi, pēc ūdensplūdiem 4077 gadi, kopš lielā mēra Kurzemē 72 gadi, un kalendārā ievietots kāda anonīma Kurzemes ārsta vai mācītāja pamācošs raksts par bērnu veselības kopšanu.

1785. gadā aizliedza pie pilsētas baznīcām glabāt mirušos, kapsētas bija jāiekārto ārpus pilsētas.

*Fridlība sinagogas
iekšķirts 20.gadsimta
sākumā.*

*Kurzemes dekora
servīzes paraugs –
šķīvis.*

Pētera Birona
krūšutēls Boļoņas
Mākslas akadēmijā.

1785. gada 26. jūnijā mehāniķis Johans Ernests Bīnemanis jelgavniekiem demonstrēja pirmo paša izgatavotu gaisa balonu. 1786. gada 28. aprīlī viņš pirmo reizi izrādīja eksperimentus ar elektrību, bet jau no 27. jūlija piedāvāja uzstādīt pirmos zibens-novedējus.

1786. gadā Johans Ernsts Ratanels sagādāja katoļu baznīcai jaunu pulksteni.

1787. gadā Jelgavā Driksas malā grāfs Johans Fridrihs fon Mēdemis (1722–1785) pēc arhitekta Severina Jensen projekta uzcēla pili.

1787. gadā, sakarā ar hercoga Pētera dzimšanas dienas svinībām atkal notika Jelgavas namu fasāžu dekorēšana, ko izdeva Jelgavas māju dekorāciju aprakstu grāmatā.

1787. gadā hercogs Pēteris Itālijā *Boloņas Mākslas akadēmijā – Accademia Clementina* nodibināja konkursa prēmiju, ko pasniedza talantīgiem māksliniekiem. Boloņas Mākslas akadēmijas Kurzemes zālē atrodas tēlnieka Džakomo de Maria veidotais Pētera krūšutēls, kā pateicība par viņa iedibināto stipendiju jauno mākslinieku atbalstam. Studenti stipendiju un balvu, zelta medaļas izskatā, saņēma līdz 20.gadsimta vidum.

No 1787. gada Jelgavā strādāja ārstts Karls Kristiāns Šīmanis (1763–1835), viens no kūrortu pētniecības un baku potēšanas pionieriem Latvijā, 1804. gadā viņš ieviesa bezmaksas baku potēšanu Jelgavā.

1788. gada 22. decembrī pilī izcēlās ugunsgrēks nodarot celtnes centrālajam korpusam lielus bojājumus.

1788. gadā Jelgavā, netālu no tirgus laukuma, uzcēla namnieku teātri.

1789. gadā Jelgavā uzturējās no Vidzemes par brīvdomību izraidītais jurists V.L.Kēnemanis (1751–1794), kurš pilsētā izdeva rakstus, aicinot atzīt pilsētu iedzīvotāju politiskās un saimnieciskās tiesības, un prasot atbrīvot zemniekus no dzimtbūšanas.

Driksa 20. gadsimta
sākumā, upes malā
mužnieku pilis.

1790. gadā pie Jēkaba kanāla armijas vajadzībām plānoja būvēt jaunas kazarmas.

1790. gadā Jelgavas avīzē ievietots sludinājums, ka aktieris Virzings darina siluetus – zeltā, sudrabā, māksligajā marmorā, ahātā un citos materiālos.

1790. gadā iznāca Stefenhāgena tipogrāfijā iespiesta luga latviešu valodā, Aleksandra Johana Stendera – Jaunā Stendera (1744-1819) pārtulkotā un lokalizētā Ludviga Holbera luga *Kalnu Jepe*, ar nosaukumu *Lustesspēle no zemnieka, kas par muižnieku tapa pārvērst*. Lugu ar nosaukumu *Žūpu Bērtulis* 1868. gadā iestudēja Ādolfs Alunāns, liekot pamatus latviešu teātrim. Fragments no *Viesību dziesmas*:

*Ēduši un dzēruši,
Pirms šī diena beidzās,
Lai, kas jauns ir, mudīgi
Nu uz dančiem steidzās.
Tveriet meitu rokas,
Griezieties kā slokas.*

1790. gada 24. aprīlī jelgavnieki, Francijas revolūcijas ietekmēti, pilsētas rātsnamā sastādīja sarakstu – *Pilsoņu ūniju*, prasot no hercoga Pētera Jelgavas pilsoņiem lielākas tiesības. Daudzi pilsoņi izveidoja vēl vienu ūniju – *Mākslinieku un profesionāļu pilsoniba*. To uzņēmās vadīt reformatoru baznīcas mācītājs Johans Nikolajs Tilings. 1791. gadā ūnijā iestājās arī *Academia Petrina*. Hercogam un Polijas karalim tika prasīts atzīt pilsētnieku tiesības piedalīties landtāgos.

1791. gadā nomira Jelgavas tirgotājs un birgermeistars Heinrihs Kloks, kurš ziedoja naudu Svētās Jāņa baznīcas pārbūvei un atraitņu patversmes iekārtošanai.

1791. gadā 28. oktobrī tika parakstīts hercoga Pētera rīkojums, kas lika Jelgavas pilsoņiem bruģēt ielas. Tā kā trūka akmeņu, tad 1796. gadā bija izdots rīkojums zemniekiem ar ratiem ierodoties Jelgavā, vest līdzi laukakmeņus ielu bruģēšanai.

1792. gada 12. decembrī Jelgavā notika *Dzirnavnieku dumpis*, kuru apspiežot pielietoja šaujamieročus. Nogalināja 14 un ievainoja 9 cilvēkus. Pilsētas maģistrāts otrā dienā apņēmās segt dzirnavnieku parādus, ja dumpinieki brīvprātīgi atstās pilsētu. Hercogs Pēteris izsludināja vispārēju amnestiju dumpiniekiem un deva rīkojumu parūpēties par nošauto pierēgajiem.

1793. gada 24. jūnijā tika nodibināts fonds, kura uzdevums

Reformatoru baznīcas
mācītājs, profesors
Johans Nikolajs
Tilings.

Sigismunds Georgs
Švanders – advokāts,
hercoga galma
padomnieks.

bija atbalstīt Jelgavas amatnieku un mākslinieku ģimenes, piešķirot tām meitām pabalstu, kas katru gadu pirmās izgāja pie vīra. Fonda dibinātājs bija advokāts Kritofs Ludvigs Tečs (1735-1793. Viņš kopā ar draugu Sigismundu Georgu Švanderu (1727-1784) tika apglabāti vietā, ko šodien saucam par *Milestības aleju*. Apbedījumu iekārtošanā liela loma bija abu draudzenei Mežotnes muižas īpašniecei Dorotejai fon Līvenai (1784-1857). Pabalstu saņēmušajām amatnieka meitām bija jāparūpējas par bērzu alejas iestādīšanu starp abu draugu atdusas vietām. 1826. gadā pabalsts bija 50 Alberta dālderi. 1936. gadā 1. janvārī salaulātā Jelgavas suku taisītāja amatnieka Siliņa meita saņēma ap 500 latu lielu naudas pabalstu. Fonds darbojās līdz 1944. gadam.

1793. gada 28. jūnijā Jelgavas avīzē bija sludinājums, ka pilsētā ieradies profesionāls miniatūru gleznotājs E. F. Urbans, kurš apmeties uz dzīvi pie tirgus Rēdera viesu namā un sniedz pakalpojumus. Pasūtināt varēja miniatūru portretus uz tabakdozēm, rokas sprādzēm un gredzeniem.

1794. gada 19. maijā hercogs Pēteris Bīrons nosūtīja vēstuli Krievijas ķeizarienei Katrīnai II lūdzot aizbildniecību – *protekciju*, kamēr Polijā tiks nodibināta kārtība, un jau augustā hercogisti ieņēma Krievijas karaspēks.

Piemineklis
Kristofam Ludvigam
Tečam
Milestības alejā.

*Piemineklis
Sigismundam
Georgam
Švanderam
Milsetības alejā.*

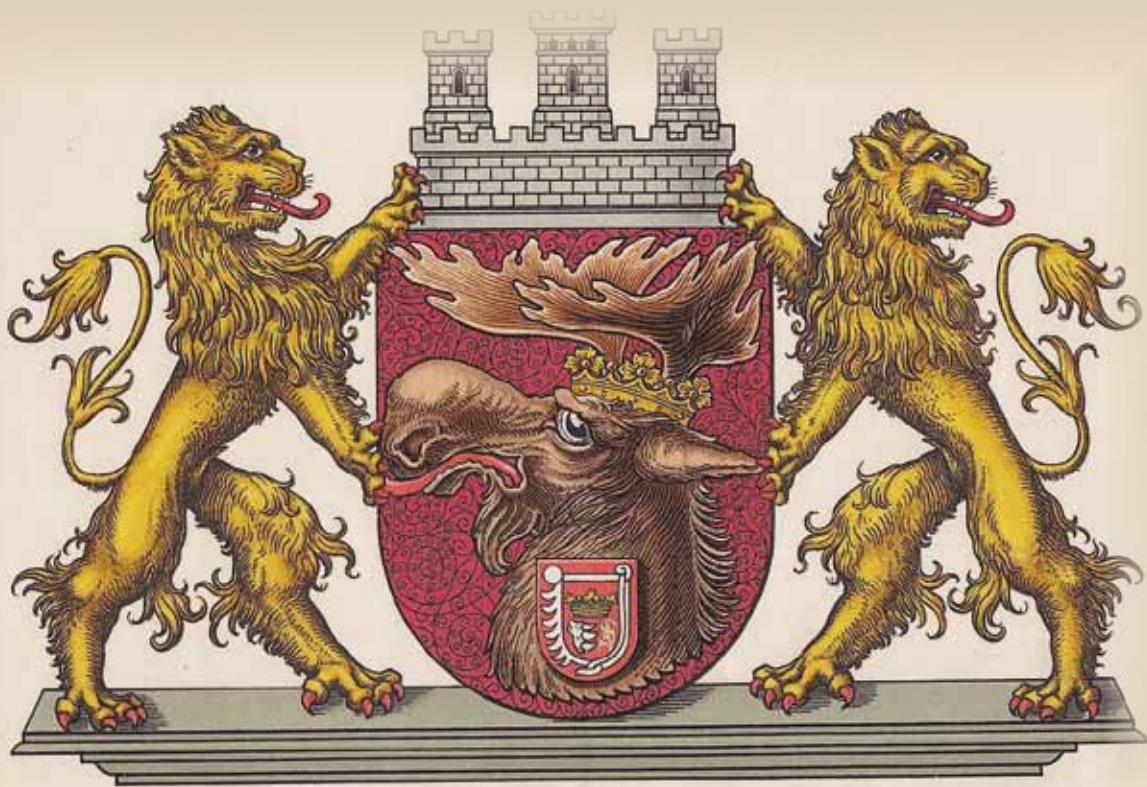
1794. gadā pēc hercoga Pētera rīkojuma ieviesa jaunu kārtību pilsētas maģistrāta ievēlēšanai. Birgermeistarus un soģus vēlēja no rātskungiem, rātskungus vēlēja balstiesīgie pilsētnieki – namnieki, tirgotāji. Hercogu laikos vēlēja ar zīmītēm, pēc hercogistes pievienošanas Krievijai ar balotēšanos – balsoja aizklāti, metot urnā Baltas vai melnas krāsas lodīti. Abus birgermeistarus un vienu tiesas soģi vēlēja rātsnamā tā sauktajā *Pilsoņu istabā*. Maģistrātā bija ievēlēti 12 tirgotāji un 12 amatnieki vai literāti.

1795. gadā Vācijā dzimis niobia atklājējs un nosaukuma devējs Heinrihs Roze (1795–1864), kurš 19. gadsimta sākumā Jelgavā aptiekā kā māceklis sāka savu ķīmiķa karjeru un veica pirmos pētījumus. Vēlāk viņš devās uz Berlīni. 1844. gadā H. Roze pamatlīgi izpētīja minerālus kolumbītus un tantalītus no dažādām zemēm un atrada tajos vēl vienu elementu, kura īpašības ir ļoti tuvas tantalam. To viņš arī nosauca par *niobiju*. 2004. gadā Latvijas Banka laida klajā bimetāla monētu – *Laika monētu* – kuras ārējais sudraba aplis aptver monētas centrālo daļu, kas kalta no dūmakaini zilā niobija. Tā augstu novērtēta gan pašu valstī, gan arī guvusi starptautisku atzinību – saņēmusi *Pasaules bimetāla monētu kluba balvu* kā labākā 2004. gadā izdotā monēta.

*Latvijas bankas
2004. gadā izlaistā
niobijs monēta.*

Wappen der Stadt Mitau.

KRIEVIJAS IMPĒRIJĀ

Jelgavas ģerbonis
19.gadsimta
sākuma zīmogā.

Krievijas imperators
Pāvils I.

1795. gada 17. martā Kurzemes muižnieku landtāgs, ko vadīja Otto fon der Hovens (1740–?), pieņēma deklarāciju par pakļaušanos Krievijai.

1795. gada 28. martā Pēterburgā hercogs Pēteris parakstīja savu atteikšanos no hercogistes troņa.

1795. gada 27. maijā beidza pastāvēt Kurzemes un Zemgales hercogiste, Jelgava kļuva par Krievijas Kurzemes guberņas centru. Pirmie gubernatori bija (1796–1798) Gustavs Matiass Jakobs fon der Venge–Lambsdorfs (1745–1828), cara Nikolaja I audzinātājs, pēc tam no 1798.–1800. gadam Kārlis Vilhelms Heinrihs fon der Drīzens, Pēteris fon der Pālens (1745–1826).

1795. gadā apturēja Jelgavas brīvmūrnieku ložas *Pie trim kronētiem zobeniem* darbību.

1795. gada 24. jūnijā Jelgavas pilī nojauca hercoga troni. Arī Jelgavas ģerbonī norisinājās kārtējās izmaiņas, un uz alīņa krūtīm tika novietots Krievijas impērijas simbols – divgalvainais ērglis.

1795. gada 31.martā atklāja par bijušā tirgotāja, birgermeistara Heinriha Kloka atstāto mantojumu celto atraitņu patversmi – Kloka patversmi. Nams gāja bojā 1915. gadā.

1795. gada augustā notika pirmā Jelgavas iedzīvotāju skaitīšana. Saskaitīja 9948 iedzīvotājus, no tiem 3546 bija latvieši, 5120 vācieši, 243 krievi, 1039 ebreji, 243 personas nodarbinātas valsts pārvadlē. Par dzīvošanai derīgām atzina 630 mājas, no kurām 493 atradās iekšpus un 137 ārpus pilsētas valniem. Guberņas valdība izdeva rīkojumu ieviest pilsētā gruntsgabalu uzskaiti un namu numerāciju.

1796. gada 6. janvārī Jelgavā, līdzīgi kā Krievijas impērijā, ieviesa iedzīvotāju iedalīšanu sešas klasē jeb ģildēs. Amatnieki varēja pieteikties uz trešo ģildi. Līdz 20. janvārim bija pieteikušies 13 amatnieki – zeltkalis, sudrabkalis, kalējs, pakavu kalējs, naglu kalējs, skārdnieks, ieroču meistars, galdnieceks un pieci krāsotāji – Ulrihs Evalds Štegmans, Johans Kristians Helsterbergs, Frīdrihs Vilhelms Helsterbergs, J.Millers, J.H.Hespe, katrs ar deklarēto kapitālu 2000 rbl. apmērā.

1796. gada 8. janvārī svinīgi atklāja *Kurzemes vietniecību* – pārvaldes sistēmu, kam bija jānostiprina Krievijas centralizētā vara. Vietvalža pienākumus izpildīja gubernators, pilī iekārtoja simbolisku ķeizarienes Katrīnas II zāli, no Sanktpēterburgas reprezentācijai atsūtīja zeltkaļa Justa Nikolaja Lunda 1783. gadā darinātu milzīgu sudrabu servīzi – 626 priekšmetus, kas svēra 29 pudus. Tagad šīs servīzes atrašanās vieta ir Sanktpēterburgā Valsts Ermitāžā ar nosaukumu *Jelgavas vietniecības servīze*.

1796. gadā Jelgavas pils pirmajā stāvā Toboļskas strēlnieku pulka kazarmās militārpersonu vajadzībām iekārtoja pareizticīgo baznīciņu.

1797. gada maijā Jelgavā ieradās Krievijas cars Pāvils I un pilī tika sarīkota galma pieņemšana un balle.

1797. gadā Kurzemes civilgubernatoris Kārlis Heinrihs fon der Drīzens saņēma no cara Pāvila I dāvanā Ozolmuižu – Paulsgnadi, un pateicībā par to caram uzcēla piemiņas zīmi Vecā un Kalnciema ceļa krustojumā – *Drīzena obelisku* jeb *piramīdu*.

1797. gadā sākās pils izdegušās daļas atjaunošanas darbi.

1797. gadā Jelgavā Johana Frīdriha Stefenhāgena izdevniecībā sāka iznākt pirmsais latviešu periodiskais izdevums žurnāla veidā *Latviska Gada grāmata*, ko redīģēja žurnālists, literāts un skolotājs Matiass Stobe (1742-1817). Žurnāls iznāca divus gadus un tam bija 884 abonenti.

1797. gadā netālu no Drikas pie Jēkaba kanāla uzcēla ūdens dzirnavas, kas vēlāk 1881. gadā tika pārbūvētas.

1797. gadā Jelgavā tautas skaitīšana uzrādija 10093 iedzīvotājus, no tiem gandrīz puse – 4980 vācieši, 1237 poļi un lietuvieši.

1798. gada 20.martā, pēc Krievijas cara Pāvila I piedāvājuma saņemšanas, Jelgavā ieradās Lilles grāfs, nākamais Francijas karalis Luijs XVIII, kurš franču revolūcijas laikā bija izdzīts trimdā. Pāvils I franču karaļa galma uzturēšanai piešķira 200000 rubļus gadā. Luija XVIII galms un apkalpotāji, kopā ap 300 cilvēku, uzturējās Jelgavā līdz 1801. gada 22. janvārim, kad Kurzemes kara gubernatoris fon Ferzens saņēma no Pāvila I rīkojumu, panākt karaļa un viņa galma nekavējošu izvākšanos no Jelgavas. Galmā bija dižciltīgie, karavīri, garīdznieki un apkalpotāji. Mācītājs Edžvorts de Firmons, īru izceļsmes abats, bija pazīstams kā Francijas karaļa Luija XVI garīgais pavadonis viņa pēdējā celā uz ešafotu.

Tirgus laukums 20. gadsimta sākumā,
aiz rātsnama pa kreisi tālāk vecās pilsētas
dzirnavu ēka.

*Paziņojums par
Latviskas gada grāmatas
izdošanu: «Mīli!
Latvieši! Ar neizsakāmu
sirdspatikšanu un
prieku, jūsu augsti
cienīgi Valdnieki,
Kungi un Mācītāji to
redz un nomana, ka jūs
caur prātigu grāmatu
lasīšanu jo dienas jo
gudrāki un labāki
topiet...»*

*Drīzena celtais
obelisks par godu
Krievijas caram
Pāvilam I.*

*Francijas karalis
Luijs XVIII.*

1799. gada jūnijā Jelgavā notika Luija XVIII brāļa dēla Angulemas hercoga Luija Antuāna laulības ar Luija XVI meitu Mariju Terēzu. Luijs Antuāns iegājis Francijas vēsturē kā Francijas karalis Luijs XIX, kurš 1830.gadā Jūlijas revolūcijas laikā bija 20 minūtes karalis, pirms atteicās no troņa.

1799. gada februāra beigās Francijas karali Luiju XVIII pirms sava Alpu karagājiena apciemoja slavenais krievu armijas karavadonis Aleksandrs Suvorovs (1729–1800). Karalis savā dienasgrāmatā rakstīja: *Lai pagodinātu mani ar savu klātbūtni, viņš ieradās diezgan nabadzīgi apģērbies, lai gan ar ordeņiem apkāries, un bez parūkas...* Aleksandrs Suvorovs Jelgavā ieradas atkārtoti pēc gada, bet jau kā ģeneralisimuss.

*Angulemas hercoga
Luija Antuāna
laulības ar Luija
XVIII meitu
Mariju Terēzu.*

*Mācītājs Edžvorts
de Firmonds.*

*Piemiņas medaļa
par godu Angulemas
hercoga Luija
Antuāna laulībām
ar Luija XVI meitu
Mariju Terēzu.*

1799. gadā neilgi pirms savas nāves hercogs Pēteris bija nopircis Prāgā grāfu Černinu pili, kurā mūsdienās atrodas Čehijas Izglītības ministrija.

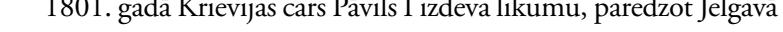
Krievijas cars 1799. gadā 22. marta noteikumos – ukazā noteica, ka Kurzemē var par pilsoņiem pierakstīties tikai tie ebreji, kas dzīvoja Kurzemē līdz 1797. gadam, iezīvotāju uzskaitē viņi tika izdalīti atsevišķā sarakstā.

1800. gadā ieviesa jaunu pilsētā dzīvojošo cilvēku reģistru, kas bija vajadzīgs Krievijas ieviestajai nodokļu un rekrūšu ņemšanas sistēmai. Jelgavā bija reģistrēti arī 78 privāti dzimtcilvēki, kas paši maksāja nodevas, 11 muižām piederoši dzimtcilvēki un 6 privāti pilsētas pilsoņiem piederoši dzimtcilvēki.

1800. gadā Jelgavā ievesto lauksaimniecības produkciju transportēja tālāk uz Rīgu izmantojot upes ceļus. Jelgavas apkārtnē tolaik bija 47 ķieģelcepli, un to produkciju izveda uz Rīgu.

1801. gadā Johans Fridrihs Stefenhagens (1744–1812) ar savu audžudēlu nodibināja uzņēmumu – tipogrāfiju *Stefenhagens un dēls.*

1801. gadā Krievijas cars Pāvils I izdeva likumu, paredzot Jelgavā

Academia Petrina vietā izveidot universitāti. Atklāšanas ceremonijai bija jānotiek 29.jūnijā, bet jaunais cars Aleksandrs I, kas valsts apvērsuma ceļā Krievijā nāca pie varas, šo likumu atcēla izlemjot, ka jaunā universitātē jāatver Tērbatā.

1801. gadā Jelgavas ģimnāzijā, bijušajā *Academia Petrina* ēkas tornī, profesors Vilhelms Beitlers veica astronomiskos novērojumus.

1802. gadā bijušo hercogu zirgu stāļlu vietā, pēc Johana Kristiana Meijera (1749–1810) iniciatīvas uzbūvēja pirmo speciali teātrim plānotu un būvētu ēku Latvijas teritorijā. Teātrī bija 1500 vietas, no tām 1090 sēdvietas. Teātrī rādīja komēdijas, traģēdijas, operas, baletu, akrobātiku, pantomīmas. Izrāžu repertuārā bija tā laika slavenību darbi – Šekspīrs, Sillers, Halms, Kališs u.c.

1802. gadā Jelgavā bija 41 mūra nams, 565 koka ēkas.

1802. gada 2. decembrī izdots cara Aleksandra I rīkojums, liekot pilsētai uzturēt kazarmas un karaspēku. 1803. gadā 600 nodokļu maksātājiem tas izmaksāja – karaspēka uzturēšanai – 2972 dālderi, kazarmu izbūvei 4255 dalderi. Kad cars 26. maijā apmeklēja Jelgavu, maģistrāts lūdza šo slogu atcelt, bet lūgums palika neievērots. Jelgavai veidojas parāds, budžeta deficitis, kas 1804. gadā bija 21790 dālderu liels.

1802. gadā Jelgava gadā patērēja 46 birkavus – 7534,8 kg dzelzs ar vidējo cenu 14 dālderi birkavā. 1804.gadā 1000 mūrnieku kieģeļiem cena bija 9 dālderi, 1000 kārniņiem – 20 dālderu. Jelgavnieki gadā patērēja 30 lastus jeb – 360 maisus sāls.

1803. gada 21. augustā Jelgavas pili pildot dienestu apmetās garnisons, četras karavīru rotas pa 225 vīriem katrā, un 1. septembrī vēl artilērijas rota – 260 vīri. Pilsētai šis karavīru daudzums bija jāuztur un jāpiegādā viņiem malka telpu apkurei.

1803. gadā nomira gubernatora Drīzena sieva Henriete Albertīne, dzimusī Boelendorfa, un viņai tiek uzceltas kapenes – Henri-

*Krievijas armijas
feldmaršals
Aleksandrs Suvorovs.*

*Krievijas imperators
Aleksandrs I.*

Jelgavas teātris.

*Kurzemes
Briņiecības nams.*

Annas pamatskola Drīksas malā.

*Francijas karalis
Luijs XVIII pamet
Kurzemi
1807. gadā.*

etes kapi – *Henriettenruh*, pie kuriem ar laiku izveidojas tagadējie Bērzu kapi.

1803. gadā ar Kurzemes gubernās valdes lēmumu Jelgavā pierakstīja pirmos 8 čigānus – Stefanēvičus no Jaunpils muižas.

No 1803.–1805. gadam Drīksas malā dižciltīgā muižniecība uzcēla Bruņniecības namu. 1837.gadā pēc arhitekta Frīdriha Augusta Šulca projekta uzsāka nama pārbūvi, bet muižniekiem tā nepatika, tāpēc darbus pārtrauca. 1838.gadā namam jaunu projektu izstrādāja arhitekts Emīls Juliuss Augsts Štrauss, kurš nama pārbūvi pabeidza 1840. gadā.

1804. gada sākumā Jelgavā bija 47 mūra un 664 koka nami. No tiem 607 bija privāti nami, 6 baznīcas, 21 baznīcu nami, 10 kroņa nami, 1 akademiskā ģimnāzija, 2 patversmes, nabagu iestāde ar trim namiem un 11 pilsētai piederoši nami. Rātei laukos piederēja Miezītes muiža ar 17 zemniekiem. Miezītes muižas nomnieks strīdējās ar kādu grāfu de Lillu – Francijas karali Luiju XVIII, par avota ūdens smelšanu un lietošanu. Abas puses vienojās, ka par ūdens lietošanu maksās 1 dālderi mēnesī.

1804. gadā ar ģenerālgubernatora Ferzena rīkojumu līdzšinējo soda izpildes vietu aiz Jelgavas pils pārcēla uz Jelgavas tirgus laukumu.

1804. gadā Jelgavas maģistrāts lūdza ģenerālgubernatoru Nikoļaju Arsenjevu (1800–1808) saukt pie atbildības bijušo, no amata atcelto biržermeistaru Jakobi par maģistrāta goda un tiesnešu cieņas aizskārumu, jo Jakobi savā sūdzībā par maģistrāta uzlikto pārmērīgo īpašuma nodokli bija lietojis apvainojošus izteikumus: *autorizēti spēcīgi ienaidnieki, nežēlīga atriebiba, ļaunums, varmācība un necilvēcība.*

1804. gadā Luijs XVIII atkal ieradās Kurzemē, no sākuma uzturējās Blankenfeldes muiža, bet no 1805. gada 3. janvāra līdz 1807. gada septembrim Jelgavas pilī, kad to pameta uz visiem laikiem, jo pēc Tilzītes miera līguma noslēgšanas starp Franciju un Krieviju, franču emigranti bija kļuvuši par traucēkli Krievijas un Francijas tuvināšanās politikai. Galms bija sarucis līdz 100 personām.

1804. gadā Krievijas likums par skolu iekārtu izbeidza saikni starp skolām un baznīcu, skolām bija jāpaliek laicīgām. Tāpēc līdzšinējo pie Svētās Annas baznīcas pastāvējušo Annas meiteņu un zēnu skolu pārveidoja. 1805. gadā nodibināja zēnu elementārskolu, kas vēlāk tika nosaukta par *Annas* skolu. Skolai uzcēla savu namu Driksas malā, šajā skolā mācījies vēlākais Latvijas valsts prezidents Jānis Čakste.

1804. gada februārī Jelgavas rāte bija pabeigusi pār Driksu būvēt *Zaļo tiltu*, bet tā kā zeme uz Pils salas Driksas krastā piederēja kroņim – valstij, tad tika lūgts tilta balstu pils pusē iebūvēt guberņas valdei par saviem līdzekļiem.

1804. gada 11. aprīlī Jelgavas pilī kazarmu daļā izcēlās ugunsgrēks. 1805. gada 26. martā ugunsgrēkā izdega viss pils ziemeļu korpuss.

1804. gadā maģistrātam bija darīšana ar 32 zādzību lietām, kurās figurēja apsūdzētas 52 personas – 18 vācieši, 13 ebreji, 13 krievi, 5 latvieši, 1 polis un 2 nezināmas tautības. Visskandalozākā zādzība bija 1805. gada aprīlī, kad ļaudari izzaga no hercogu kapličas sudraba trauku ar hercoga Johana Ernesta Bīrona sirdi.

1805. gadā Jelgavas maģistrāts lūdza guberņas valdi apstiprināt algu šatu maģistrāta locekļiem, līdz šim pilsētas pārvalde bija veikta bez atalgojuma.

*Hercoga Johana
Ernesta Bīrona
sarkofāgs Pils kapenēs
20. gadsimta sākumā.*

Aprīņķa skola – Jelgavas reālskola 19. gadsimta beigās.

*1806. gadā
Academia Petrina
ēkā izveidoja
Kurzemes gubernās
Jelgavas ģimnāziju.*

1900. gadā uzcelta jaunā Jelgavas reālskolas ēka.

1805. gadā nomira Štoffs – pēdējais Jelgavas bende, ko algoja gubernās valde. Kurzemes gubernās valde uzlika Jelgavas maģistrātam pienākumu turpmāk meklēt jaunu bendi un algot viņu par pilsētas līdzekliem.

1805. gada 16. jūnijā Kurzemes gubernās valde atlāva mūrniekam dibināt savu amata ģildi.

1805. gadā bijusī Latīņu skola tika pārveidota par aprīņķu skolu, kurai, palielinot kļašu skaitu līdz četrām, 1866. gadā piešķīra reālskolas nosaukumu. 1880. gadā reālskolā mācījās 470 skolēni, no kuriem 147 bija latvieši. Skolu beiguši vēlāk pazīstami latviešu sabiedriskie darbinieki, piemēram, Jānis Bisenieks (1864-1923), ekonomists, sabiedisks darbinieks, Jānis Mazvērsītis (1866-1943), agronom, zinātnieks, Jānis Rapa (1885-1941), grāmatu izdevējs. Slavenākais no skolas audzēķiem ir Kārlis Ulmanis (1877-1942), agronom, politiķis, valsts vīrs.

1806. gada 13. jūnijā Krievijas armijā tika izveidots 14. Mītavas dragūnu pulks, ko 1826. gada 20. decembrī pārveidoja par huzāru pulku, 1829. gadā tam piešķirot 16. Mītavas huzāru pulka nosaukumu. Pulka dislokācijas vieta bija Čenstohovā.

1806. gada 20. oktobrī Kurzemes ģimnāziju un skolu direktors Luters Tērbatas universitātes skolu komisijas uzdevumā paziņoja, ka *Academia Petrina* tiek pārdēvēta par gubernās ģimnāziju *Gymnasium illustre*.

1807. gada 22. maijā, aprūpējot no Vācijas atvestos slimos franču karavīrus, saslima un nomira katoļu garīdznieks Heinrihs Eseks Edžvords de Firmonts (1745-1807). Viņu apglabāja Jelgavas katoļu kapos. Luijs XVIII veltīja viņam kapličā piemiņas plāksni ar tekstu: *Seit atdusas loti slavens vīrs, Heinriks Eseks Edžvords de Firmonts, svētās Dieva baznīcas mācītājs, Parīzes biskapijas ģenerālvikārs u.t.t., kurš sekodams mīsu pestītājam, bija*

Muižnieku izpriecu nams – Lielais klubs.

neredzīgiem gaismā, ubagiem tēvs, noskumušiem atspirdzinājums. Viņš, Luiju XVI, kurš no saviem pavaldoņiem notiesāts uz nāvi, norādīdams uz stipru cietēju rindām, stiprināja pēdējā ciņā. Caur brīnišķīgu Dieva apsardzību izglābās no karaļa slepkavotājiem un tad, kad Luijs XVIII atsauca viņu pie sevis, bija ar mieru vi-sur tiem palīdzēt, un desmit gadus viņš bija viņiem, viņa dzim-tai un uzticīgajiem pavadotoņiem kā tikumības priekštāvis un kā atbalsts bēdās. Visādās un dažādās pasaules malās laika nelaimju novārdzināts, Tam, kuru vienu cienīja, arvien līdzīgs ceļoja, labus darbus darīdams. Pēdīgi padarijis daudzus ievērojamus dar-bus, mira 1807. gada 22. maijā. Kā cienīgi nopelnījušam veltī Luijs XVIII.

1807. gada oktobrī Francijas karalis Luijs XVIII Jelgavu atstāja.

1808. gadā Jelgavas ģimnāzijā notika pirmā publiskā gleznu izstāde Jelgavā. Katalogā minēti mākslinieku Veronēzes, Ticiana, Molenāra, Karlo Dolči u.c. darbi, kopā 46 gleznas.

1809. gadā iznāca izdevuma *Viņa Majestātes Visaugstāk apstip-rināto fasāžu krājums privātmāju celtniecībai Krievijas impērijas pilsētās* pirmie sējumi, kas Jelgavā turpmāk ietekmēja namu celt-niecību, namu apdares un rotājumu veidošanas procesu.

1809.gadā muižniecības vajadzībām hercoga oranžērijas vietā Driksas ielā uzcēla *Lielo klubu*, ēku dižciltīgo izpriečām. No 1922. gada tajā bija Jelgavas 3.kājnieku pulka virsnieku klubs. Te 1927. gadā tiesāja laupītāju Ansi Kaupēnu (1895-1927).

Jelgavā 1810. gadā darbu uzsāka policija.

1812. gadā, franču armijai un tās sabiedrotajiem iebrūkot Krievijā, Kurzemē ienāca prūšu karaspēks, kas 21. jūlijā okupēja Jelgavu. Gubernators Frīdrihs Vilhelms fon Zīverss Jelgavu bija

Katoļu kapličā
piemiņas vieta
garīdzniekam
Heinrikam Esekam
Edžvordam de
Firmontam.

Medaļa ar Francijas
varas simbolu – ērgli.

*Markīzs Filips
Pauluči.*

*Zemnieku brīvlaišana
Kurzemē tika
atgādināta
1866. gadā Krievijas
caram Aleksandram
II izsludinot
administratīvo
pārvaldes reformu.*

atstājis jau 20. jūnijā. Prūšu vienībām viņš 8. jūlijā atstāja vēstījumu: *Atkāpties pārspēka priekšā pavēl saprāts: saudzēt pilsētu un zemi – cilvēcību, kuru sagaida no civilizēta pretinieka.* Jelgavas tirgotājs Daņila Kalniņš bez maksas iedeva divas liellaivas, lai varēt uz Rīgu pārvest Jelgavas pilī esošos vara naudas krājumus – 200000 rbl., vērtībā, par ko pēc kara tika apbalvots ar zelta medaļu.

Gaidītās dzimtbūšanas atcelšanas vietā franči paziņoja par Kurzemes un Zemgales hercogistes atjaunošanu. Jelgavas pili iekārtoja armijas lazareti. Par Kurzemes ģenerālgubernatoru iecēla franču ģenerāli Kampredonu, par Jelgavas komandantu prūšu majoru Botu.

1812. gada 16. augustā Jelgavā nosvinēja Napoleona vārda dienu, bija dievkalpojums katoļu baznīcā, vakarā balle. 26.augustā Jelgavā darbu uzsāka Francijas ģenerālkonsulāts – konsuls Prevo. 15.septembrī tika saņemtas ziņas par Borodinas kauju, ko nosvin kā franču uzvaru. Visās baznīcās noturēja pateicības dievkalpojumus, tika izšauts salūts – 51 lielgabala šāviens.

1812. gada 27. septembrī pie Jelgavas notika kauja starp prūšu un krievu karaspēku, kas mēģināja ieklūt Jelgavā pa Lielupi ar liellaivām. Krievu admirālis Mollers rakstīja: ...*dodoties uz Jelgavu, celā iznīcināja ienaidnieka pāri upei uzceltos trīs apcietinājumus, un zem ūdens ierikotos aizsprostus ar dzelzs asumiem, kas savukārt bija nostiprināti ar ķēdēm. Ienaidnieks tik steidzīgi atkāpās no saviem apcietinājumiem, ka atstāja mūsu rokās baterejas pie bonām, divus 24 mārciņu vara lielgabalus, un divus lielgabalus ienaidnieks iemeta upē, kurus izvilka un pievienoja mūsu apbruņojumam.* Vajājot ienaidnieku, nonācu Jelgavā tanī laikā, kad tas pa otru pusī devās projām. Franči un to sabiedrotie 19.decembrī pameta Jelgavu.

*Jelgavnieku
dzīvojamie nami
18./19. gadsimta
mījā.*

1812. gada oktobrī par Kurzemes ģenerālgubernatoru iecēla markīzu Filippu Pauluči (1779-1849), kurš šo amatu ieņēma līdz 1829. gadam.

No 1812.-1820. gadam Kurzemes gubernās arhitekts bija Heinrihs Eduards Dihts.

1813. gadā Jelgavā ieradās jauns matemātikas profesors un astronominis pārzinis Magnuss Georgs Paukers (1788-1855), kurš strādāja Jelgavas ģimnāzijā, kļūstot par ievērojamu zinātnieku, pedagogu un sabiedrisko darbinieku, vēlākais Pēterburgas Zinātņu akadēmijas korespondētajloceklis, Lielās Demīdova prēmijas laureāts.

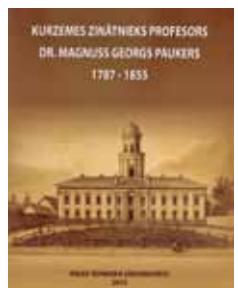
1813. gadā apriņķa revizors un mērnieks Antons Zēvalds izgatavoja pirmo topogrāfiski precīzo pilsētas plānu. Jelgavā bija 24 ielas, 32 sabiedriskās ēkas, 577 dzīvojamie nami un ap 40 dažādās vietās uzceltu būdu.

No 1814. gada Jelgavā pie pilsoņiem izmitināja Krievijas armijas kājnieku pulku, kura uzturēšanai pilsētas pārvalde tikai 1835. gadā vien iztērēja 31288 rbl.

1815. gadā nodibināja Kurzemes Literatūras un mākslas biedrību, pirmo zinātnisko biedrību Latvijā, kas uzskatāma par mūsu valsts Zinātņu Akadēmijas aizsākumiem. 1817.gadā tajā bija iestājušies 127 biedri, bet 1838.gadā jau 248 biedri.

1815. gadā pie Svētās Trīsvienības baznīcas atvēra meiteņu skolu – *Dorotejas* skolu.

1816. gada novembrī Baltijas ģenerālgubernators Filipo Pauluči iesniedza Krievijas ķeizaram Aleksandram I (1777–1825) projektu, Jelgavas pili paredzot pēc remontdarbiem iekārtot Kurzemes gubernās pārvaldes iestādes, ko Aleksandrs I 6. decembrī apstiprināja.

Zinātniekam
Magnusam Georgam
Paukeram veltīts
zinātnisko rakstu
krājums, izdots
2012. gadā.

2013. gadā, veicot
būvdarbus Hercoga
Jēkaba laukumā,
tika atsegts savulaik
izmūrētais, bet pēc
tam aizbērtais
Jēkaba kanāls.

Pazemē kolektorā iemūrētais Hercoga Jēkaba kanāls
tirgus laukumā pie dzirnavu diķa 20. gadsimta sākumā.

Villa Medem
20. gadsimta sākumā.

Johans Frīdrihs
Reke, Kurzemes
provinces muzeja
dibinātājs.

Zinātnieks – fizikis
un ķīmiķis Teodors
Grothuss.

Kurzemes hercogu
kapenes Jelgavas
pilī 20. gadsimta
sākumā.

1817. gada 28. aprīlī Baltijas ģenerālgubernators markīzs Filips Paulucci parakstīja *Guberņas pilsētas Jelgavas būvreglamentu*. Līdz 1818. gada 1. jūlijam visām ēkām bija jābūt apjumtām ar kārniņiem vai skārdu, māju fasādēm jābūt vienā līnijā, izvirzītās piebūves un lieveņi jānojauc, laternas jāpiestiprina pie ēkām, jaievēro stingri ugunsdrošības jautājumi, koka ēkām gala sienām jābūt no mūra. Namu celtniecība un rekonstrukcija turpmāk varēja notikt tikai profesionāla arhitekta vai būvmeistara klātbūtnē.

1817. gadā īpašas pils būvkomitejas vadībā sākās pils atjaunošanas darbi. Pie pils sāka nojaukt pussagrūvušos cietokšņa valņus, ierīkoja zālājus un parku.

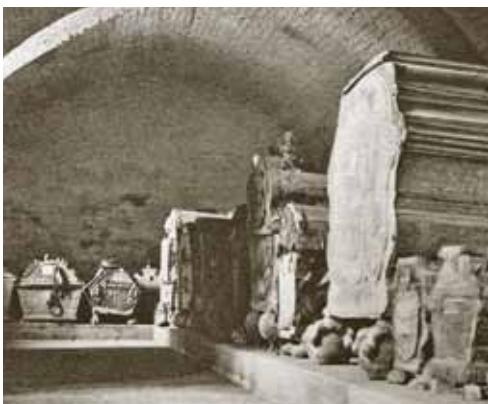
1817. gadā pēc Magnusa Georga Paukera ierosmes tika izveidots *Literatūras un poēzijas muzejs* – publiskā bibliotēka.

1818. gada 30. augustā Jelgavā, daļēji atjaunotajā pilī, klātesot Krievijas caram Aleksandram I, tika pasludināta zemnieku brīlaišana no dzimtbūšanas Kurzemē. Likums bija apstiprināts jau 1817. gada 25. augustā..

1818. gada 10. februārī pabeigta tirgus laukuma pārbūves projekta izstrāde, un to parakstīja ģenerālgubernators Paulucci. Jēkaba kanāls daļēji tika iemūrēts akmens baseinā un no ķieģeļiem izmūrētā kolektorā. Darbi bija pabeigti 1820. gadā. Baseinu rotāja akmens ar uzraksts *1820. Munificentia Alexandri I.* Tirgus būdas bija paredzēts vēlāk apjozt ar garām kolonnu balstītām ejām.

1818. gadā pēc Johana Georga Berlica projekta tiek uzcelta grāfa Medema pilsētas atpūtas māja – *Villa Medem*. 1835.–1836. gadā celtne bija pārbūvēta. *Villa Medem* fasādes zīmējums vēlāk bija ietverts kā paraugs 19. gadsimta vidū ēku pārbūvēm Krievijas impērijas pilsētās.

1818. gadā Stefenhāgena namā pēc Johana Frīdriha Rekes

Pontona tilts pār Lielupi 1860. gadā, osta pie Jelgavas pils.

iniciatīvas tika nodibināts Kurzemes provinces muzejs, kas bija otrs muzejs Latvijā, pirmsākais ārpus Rīgas – *Kurzemes muzeum, jeb dīvainu lietu krāšanas vieta*, kas tur atradās līdz 1898.gadam. Statūtus izstrādāja J.F.Rekke un G.M.Paukers.

1818. gada 18. novembrī Kurzemes Literatūras un mākslas biedrības sēdē par saviem veiktajiem pētījumiem, eksperimentiem ziņoja viens no ievērojamākajiem tā laika Eiropas fizikiem un ķīmiķiem Teodors Grothuss (1785-1822). Viņa ziņojums, ko iesniedza minētajai biedrībai, bija par *Gaismas un elektrības ķīmisko iedarbību*, un tas iegāja pasaules zinātņu vēsturē. Pirmo reizi bija formulēti divi likumi. Pirmais, *ķīmisku reakciju spēj izraisīt vienīgi tā gaisma, ko attiecīgā vielā absorbē*. Otrs likums, *fotokīmiskās reakcijas iznākums ir proporcionāls krītošās gaismas intensitātei un apgaismojuma ilgumam (laikam)*. 1967. gadā viņa vārdā Jelgavā nodēvēja ielu.

1818. gada 12. decembrī par godu dzimtbūšanas atcelšanai latviešu draudžu baznīcās tika sarīkotas lielas ceremonijas, tobrīd likums bija pārtulkots latviski un tika nolasīts baznīcēniem.

1819. gadā nodibināja zemākās pakāpes skolu meitenēm – *Dārtas* skolu, viena mācību gada laikā mazturīgo aprindu meitenēm mācīja galvenokārt rokdarbus.

1819. gada Kurzemes galma virstiesas prezidents, bijušais hercoga Pētera ceļojumu maršals Heinrihs fon Ofenbergs laida klajā drukātu aicinājumu ziedot naudu Kurzemes hercogu kapeņu atjaunošanai. Tam bija pievienots Ulriha fon Šlipenbaha dzejolis par hercoga varas spožumu un postu. Tika panākts, ka pils dienvidaustrumu stūri iekārtoja telpu, kurā cieši vienu pie otra novietoja hercogu un viņu tuvinieku sarkofāgus.

1820. gadā no Jelgavas uzsāka diližansa pasta satiksni ar Rīgu, 1849. gadā uz Liepāju, 1876. gadā uz Bausku.

*Skats uz
Gubernatora saliņu
2007.gadā.*

*Skats uz veco tirgus sardzes māju,
20. gadsimta 30. gadu skatu karte.*

*Jelgavas pils
dienvidrietumu pusē
pēc nocietinājumu
nojaukšanas veidojās
parks, tika iekārtots
restorāns Sanssousi.*

*Latviešu Avīžu
titullapa.*

Zivju tirgus Driksas malā pie kuģišu piestātnes 20.gadsimta sākumā.

1820./1821.gadā muižnieku kundzes nodibināja *Jelgavas Sieviešu biedrību – Mitausche Frauenverein*, pirmā vadītāja bija Johanna Elisabete fon Šoepfinga, dzimusi grāfiene fon Štakelberga (1760–1837), kas nodarbojās ar labdarību, īpaši rūpējoties par meitenēm un viņu izglītošanu.

No 1820. gada 1.augusta skaitījās, ka visas Jelgavas ielas nolīdzīnātas vienā limenī un nobruģētas.

1821. gadā nojauca Jelgavas pils nocietinājumus ravelīnam – tilta galvai – nocietinājumam uz salas pilsētas pusē pie Drikas, ko šodien dēvējam par *Gubernatora saliņu*. 19. gadsimtā tur atradās gubernatora dārzījš, tagad iekārtots deju un atpūtas laukums.

1821. gadā Johans Peters Mulerts (1798–1869) atvēra Jelgavā laku fabriku ar nodarbinātiem septiņiem strādniekiem, un saražoja gadā preci par 10435 rbl. 1836.gadā viņš te nodarbināja jau 34 personas.

1821. gadā Jelgavā atvērta pirmā linu vērpptuve.

1822. gadā Tirgus laukumā uzcēla jaunu sardzes namu, krievu ampīra arhitektūras stila paraugu, kam projekta arhitekts bija Heinrichs Eduards Dihts.

19.gadsimta sākumā pie Jelgavas pils kanālā tika iekārtota neliela osta.

Kolonādes 20.gadsimta sākumā.

Tirgus Kolonādes 20. gadsimta sākumā.

Jēkaba kanāla Rētiņa slūžu sarga māja pie Čintermuīžas, vēlāk pārveidota par restorānu, 20.gadsimta sākuma fotogrāfijā.

Bijušā Rētiņu slūžu sarga māja
2012. gadā.

1822. gada 22. jūnijā izdotais Jelgavas amatniecības reglaments atcēla cunftu iedibinātos ierobežojumus, cunftes zaudēja monopolstāvokli visās nozarēs.

1822. gadā pēc gubernās arhitekta Fridriha Šulca projekta uzsāka Jelgavas pils nodegušās ziemēļdaļas atjaunošanu, darbus pabeidza 1823. gada septembrī.

1822. gadā Jelgavā sāka iznākt jelgavnieka Karla Fridriha Vatsona (1777-1826) dibinātais pirmsais laikraksts latviešu valodā *Latviešu Avīzes*, kas līdz šim Latvijā ir bijis latviešu periodikas vēsturē

Juliusa Dēringa
Svētās Trīsvienības
baznīcas torna
zīmējums
19. gadsimta
otrā pusē.

Cēra viesnīca –
Hotel de
Courland
tirgus laukumā
20. gadsimta
sākuma
fotogrāfijā.

*Grāmatizdevējs
Gustavs Ādolfs Reiers
1848. gadā.*

*Gustava Ādolfa Reihera
grāmatu spiestuve pie
tirgus laukuma
20. gadsimta
30. gadu fotogrāfijā.*

izdevums ar visilgāko mūžu, jo iznāca līdz 1915. gadam. To drukāja J. F. Stefenhāgens savā tipogrāfijā. Pirmajam laikrakstam sākumā metiens bija 200 eksemplāri. Pirmā nummura ievadvārdos izdevēji solija: ...zināšanas vairot, ziņas no klāties un tālienes atnest, dažu labu padomu dot, dažas gudrības paust un cik spēdamī piepalīdzēt pie arāju ļaužu prāta cikināšanas...

1823. gadā arhitekts Frīdrihs Augsts Šulcs uzprojektēja zivju tirgotājiem savu tirdzniecības halli.

Ap 1823. gadu sāka nojaukt pilsētas societinājumu valļus.

No 1824. gada, Kurzemes civilgubernatora Paula fon Hāna laikā, sākās Jelgavas pils pārbūves un sakopšanas darbi. Arhitekts projektam bija Fridrihs Augsts Šulcs. Pie Lielupes vienā no bijušo societinājumu grāvja posmiem iekārtoja nelielu ostu, uzcēla tilta sargu namu, pret pilsētu vērstajā malā uzbūvēja zirgu stallus.

1824. gadā bijušā hercoga stallu teritorijā *Staļplača laukumā* atvēra pirmo publisko slimnīcu Jelgavā – *Kurzemes gubernas Sabiedriskās aizgādības kolēģijas slimnīcu* ar 250 vietām, kas darbojās līdz 1921. gadam.

1824. gadā pie Driksas tika izveidots *Zivju un dārzenu tirgus*, ko atjaunoja 1837. gadā. Netālu no tirgus Driksas malā iekārtoja kugīšu piestātni. Tirgotavas tika pārbūvētas, būdas savienoja ar kolonnām balstītās ejas, izveidojās *Kolonādes*.

1825. gadā nodibināja Pilsētas krājaizdevu sabiedrību.

1825. gadā Svētās Trīsvienības baznīcai uzcēla jaunu masīvu mūra torni.

1825. gadā Jēkaba kanāla malās atradās vairākas muižiņas – Karlīnes, Pērļu un Gintermuīža.

1825. gadā tirgus laukumā arhitekts Johans Ernests Georgs Berlics uzcēla klasicisma stila ēku – *Hotel de Courland – Cēra* jeb *Kurzemes viesnīcu*, kas bija Elejas pils samazināta kopija.

1825. gadā Stefenhāgena izdevniecībā izdota grāmata *Robinsons*

*Galvenā ieeja pilī no 1829. gadā uzbūvētā
dambja puses.*

*Grāfa Pētera fon der Pālena pils, –
Kurzemes Kredītbiedrība.*

*Villa Medem zāles
skats 20. gadsimta
sākumā.*

Krūziņš, aizsākot jaunatnes literatūras un eksotiskās literatūras izdevumu sarakstu.

1825. gadā Jelgavā bija 892 gruntsgabali, no tiem 36 neapbūvēti, 5 mūra un 1 koka baznīca, 92 baznīcas mājas, 8 kroņa mājas, 2, patversmes, 650 privātas mājas, no tām 644 piederēja nodokļu maksātājiem, tikai 60 no šīm mājām ir mūra ēkas, namos bija iekārtoti 119 veikali.

Līdz 1826. gadam Jelgavas birgermeistars bija Georgs Kristofs Mēlbergs (1784–1860).

1826.gadā Lielajā ielā pie tirgus darbību uzsāka Gustava Ādolfa Reihera (1794–1868) grāmatspiestuve.

1826. gadā Jelgavā nodibināja pirmo vecmāšu skolu Latvijā, kas darbojās līdz 1915. gadam. Dibinātājs – ārst斯 Heinrihs Biders (1773–1833).

1826. gadā Jelgavā bija 10130 iedzīvotāji, 892 dzīvojamās mājas un gruntsgabali, piecas mūrētas un viena koka baznīca, trīs sinagogas, viena ģimnāzija un piecas skolas, no kurām viena latviešu, astoņi kroņa nami, militārais hospitālis un slimnīca, četrpadsmit patversmes un nabagmājas, legāti bāreņu un studējošo atbalstam, 60 mūra nami un 610 koka privātnami, 119 būdas.

1827. gada 20. augustā vētras laikā pilsētā izcēlās liels ugunsgrēks.

1828. gadā Jelgavā bija lieli plūdi, kas mudināja domāt par tāda dambja būvi, pa kuru varētu netraucēti nokļūt Jelgavas pilī.

1829. gadā par Kurzemes ģeneralgubernatoru iecēla Kārli Magnusu fon der Pālenu (1779–1863), kurš bija šajā amatā līdz 1845. gadam.

1829. gadā pie pils izbūvēja dambi un pa to gāja jaunais reprezentablais ceļš no pils uz pilsētu, kurš noveda ceļotājus pie Driksas jeb *Zaļā tilta*.

1830. gadā nodibināja Kurzemes Kredītbiedrību, kas iekārtojas bijušajā grāfa Pētera fon der Pālena pilī.

*Grāfs Kristofs Johans
Fridrihs fon Medems.*

*Hercogienes Dorotejas
fon Medemas
skulptūra.*

*Jelgavas
birgermeistars
Francis fon
Cucalmaglio.*

*Mācītāja Vilhelma
Kristiana Panteniusa
kapa vieta Baložu
kapos.*

1830. gadā uzsāka šosejas izbūvi starp Rīgu un Jelgavu, ko līdz 1838. gadam pabeidza, vēlāk to izbūvējot caur Šauliem līdz Tauraģei. Ceļoja ar omnibusiem, kuros bija vieta 12 personām, un ar diližansiem, kuros bija 5 vietas. Ceļa būves apraksts vēstī: *Tādu bruģētu ceļu taisīt liels un grūts darbs. Kur muklaina grunts, tur ar jumpravu pa priekšu stāvoši lielie kluči jāiedzen, tad šiem liek lielu akmiņu kārtu virsū, un šo starpā atkal mazie akmiņi jāliek un tad jo mazāki, kas tik sīki tiek sadauzīti kā tie akmintiņi, kurus Kurzemes mūrnieki mūra sienās sadzen. Kad tas ir padarīts, tad šos akmiņus ar klučiem, kas dzelžiem apkalti, stipri saspiež un pēcgalā ar dzelzs rulliem to ceļu novel.*

1831. gadā pavasarī Jelgavā plosījās holēra, tieka ierīkota holēras upuru kapsēta. Holēra sākas Maskavā, 21.jūnijā tā jau bija Sanktpēterburgā, tad Rīgā. Jelgavā ārsts Biders ierīkoja kontrolpunktu un karantīnas vietu, lai nepieļautu slimības izplatību Jelgavā, bet jūlijā bija pirmais saslimšanas un nāves gadījums. Krievijā epidēmijā saslima 1680649 personas, 668012 nomira. Jelgavā saslima 1953 un nomira 990.

1833./1834. gadā Jelgavas nabagmājā pie Annas vārtiem bija 176 personas.

1834. gadā Pasta ielā iekārtoja guverņas zirgu pasta staciju.

1834. gadā Jelgavā darbojas privātskola, kuru vadīja Korneliuss Šmits.

1835./1836. gadā pie Ezera vārtiem grāfs Kristofs Johans Frīdrihs fon Medems (1763-1838) pabeidza pēc arhitekta Johana Georga Berlica (1753-1837) projekta klasicisma stilā projektētu atpūtas pili *Villa Medem*, blakus iekārtojot atpūtas parku, ko mūsdienās pazīstam ar *Uzvaras parka* nosaukumu. Parkā bija novietota Romā dzīvojošā tēlnieka Eduarda Šmidta fon der Launica (1797-1869) veidotā skaistās hercogienes Dorotejas fon Medemas (1761-1821) skulptūra.

1835. gadā Svētās Annas baznīcas mācītājs Vilhelms Kristians Pantenius (1806–1849) iesvētīja kapus, ko šodien pazīstam kā *Baložu kapus*. No viņa paveiktajiem darbiem vēl pieminami – sešu tautskolu dibināšana laukos, *Latviešu Avīžu* vadīšana, 1837.gadā Jelgavā dibinātā *Latviešu lasišanas biedrība*, kas bija viena no pirmajā publiskajām bibliotēkām Latvijā. Par labu kalpošanu draudzei 1847. gadā viņu apbalvoja ar zelta krustu.

1835. gadā darbību uzsāka Latvijā pirmā žēlsirdīgo māsu skola.

1836. gadā Jelgavā darbojās Josefa Marka Markuševiča laku fabrika un Johana Reinholda Georga tualetes ziepju fabrika.

No 1836. gada līdz 1853. gadam Kurzemes civilgubernators bija Kristofs fon Breverns.

1836. gadā, stiprinot Krievijas varu, Rīgā izveidoja pareizticīgo bīskapiju, Jelgavas pareizticīgo baznīcas garīdzniekam bija piešķirts protoiereja – virspriestera amats.

1836. gada 14. maijā nomira Davids Hafferbergs, cēlies no slavenas Jelgavas tirgotāju ģimenes, bijis ilggadējs Jelgavas rātskungs un 10 gadus birgermeistars.

1836. gadā Jelgavā dienestā bija nometināti 1600 Krievijas armijas karavīri un virsnieki.

1836. gada jūnijā Jelgavā, ar gada algu 1000 rbl., par birgermeistarū ievēlēja Franci fon Cucalmaglio (1800–1873), ieceļotāju no Vācijas, vācu dzejnieka Heinriha Heines skolasbiedru un draugu, kurš kā Jelgavas birgermeistars bija savā amatā līdz nāves dienai – 37 gadus.

1836. gadā Jelgavas budžeta ieņēmumi bija 21382 rbl., izdevumi 22357 rbl.

1836. gadā aizsākās pils remontdarbi, kas 1843. gadā pēc cara Nikolaja I pavēles pārvērtās kapitālremontā. Pili pielāgoja 15 dažādu iestāžu un 40 dzīvokļu vajadzībām. Jelgavas pils kļuva par ierēdniecības pilsētiņu.

1836. gadā bija izdots rīkojums Jelgavas ģimnāzijā audzēkņiem obligāti iemācīties krievu valodā.

1836. gadā muižnieki, literāti un Jelgavas pilsoņi nodibināja biedrību, kas sniedza palīdzību bērniem, biedrības pirmais prezidents bija grāfs fon Lambsdorfs. Biedrība gadā spēja savākt līdz 3000 rbl. Ziedojuimus sniedza trūkumā nonākušo atbalstam, tai skaitā pabalstus piešķīra Altonas patversmei.

1837. gadā par lielās mirstības iemesliem uzskatīja dzeramā ūdens trūkumu un netīrību, piemēram, tā laika statistika rāda, ka tikai 20. februārī, t.i. vienā dienā, Jelgavā apglabāja 13 bērnus, kas miruši no infekcijas slimībām.

*Krievijas imperators
Nikolajs I.*

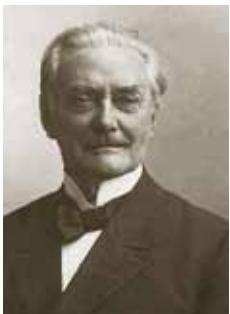
*Jelgavas ģerbonis
19. gs. beigās*

*Jelgavas gubernas
ģimnāzija ap 1840.
gadu, vecākais Latvijā
zināmais fotografiskais –
dagerotipa uzņēmums.*

Jelgavas pils pagalms 20.gadsimta sākumā.

Mācītājs Augusts Bilenšteins.

Sorgenfrei –
iecienīta jelgavnieku
atpūtas vieta pie
Vecā celā
20. gadsimta
sākumā.

1837. gadā pie tirgus sardzes mājas veica ūdens akas urbšanas darbus.

1837. gada 5. aprīlī sākas Lielupē ledus iešana un bija lieli plūdi. Cieta daudzas ēkas, jo Lielupe, apkārtējās upītes un Jēkaba kanāls tā pārplūda, ka bija jāevakuē 612 cilvēki, vairākiem simtiem cilvēku tika sniegta palīdzība piesķirot pārtiku. Ūdens iepļuda pat Svētās Trīsvienības baznīcā, sabojājot baznīcas iekārtu.

1837. gadā Jelgavas rātei uzdeva sagatavot pilsētas ģerboņa attēlu un vizuālo aprakstu, lai to varētu ierakstīt kopējā Krievijas impērijas reģistrā, piešķirot tam likuma spēku. Jelgavas rāte piedāvāja senāko – Ketleru laika – variantu, purpura laukā alīņa galva dabiskā krāsā, kam uz krūtīm vairogs, tajā hercoga ģerbonī attēlotajā katla kāsī ietverts Stefana Batorija vilka žoklis ar trim zobiem un Sigismunda Augusta monogramma SA. Krievijas cars Nikolajs I to apstiprināja, un ģerbonis tika iekļauts 1846. gadā pieņemtajā Krievijas vispārējā reģistrā. Jelgavas ģerbonis šādā aprakstā palika līdz pat Pirmajam pasaules karam un ir viens no nedaudzajiem, kura centrālais simbols – heraldiskais dzīvnieks – var lepoties ar varenu, nepārprotami alīņa ragu žuburu.

1837. gadā Kurzemes Literatūras un Mākslas biedrībā aizsākas diskusijas par nepieciešamību izbūvēt dzelzceļu starp Jelgavu un Rīgu.

1837. gadā *Academia Petrina* ēkā *Gimnasium illustre* pārdēvēja gubernās ģimnāziju.

1838. gadā Jelgavā nolēma sarikot mākslas un amatniecības izstādi par godu troņmantnieka lielknāza Aleksandra Nikolajeviča vizītei. Mācītāja Augusta Bilenšteina (1823-1907) rosināti, izstādes organizatori sarīkoja izstādi ar kultūrvēsturisku nozīmi, parādot latviešu kultūru un dzīvesveidu.

Romas patversme 20. gadsimta sākumā.

1838. gadā Mazplatonē, kur hercogiem kādreiz bija medību pils, iekārtoja gubernās nespējnieku patversm un darba māju *Roma*.

1838. gada 2. martā Jelgavā liels notikums bija atvadīšanās no mirušā grāfa Žanno Medema (1763–1838), Elejas muižas īpašnieka. Izvadišana uz grāfa apbedīšanas vietu notika no *Villa Medem*.

1839. gadā nodibināta Jelgavas praktizējošo ārstu biedrība.

1839. gadā no Jaunkalsnavas muižas uz Jelgavu pārcēlās dzīvot Andrievs Alunāns ar savu ģimeni, apmetoties uz dzīvi Zorgenfreijas krogā, vēlāk Jelgavā ģimnāzijā skolas gaitās iet dēli Indriķis (1835–1904) un Juris Alunāni (1832–1864). Juris Alunāns ir pirmās dzeju grāmatas latviešu valodā *Dziesmiņas* autors.

1839. gadā Jelgavā uzskaitīti par *Literātiem* sauktie izglītotie pilsētnieki – 28 advokāti, 15 ārsti, 39 skolotāji, 11 skolotājas.

1839. gadā baronee Doroteja fon Kampenhauza, dzimusi grāfiene fon Kaiserlinka (1779–1847), ietekmējusies no hernhūtiešiem, Jelgavā izveidoja biedrību, kam bija uzdevums – atbalstīt, mācīt, audzināt trūkumā nonākušus bērnus.

1839. gada rudens sezonā Jelgavā teātra diriģents bija slavenais vācu komponists Rihards Vāgners.

1840. gadā Krievijas valdības politikas spiediena rezultātā uz dienvidiem – *uz siltām zemēm* – Hersonas apgabalu izceļoja 115 ebreju ģimenes, kopā 864 personas.

1840. gadā uz kādreiz baroniem Korfiem piederējuša gruntsgabala Driksas malā tika uzbūvēta *Lielā sinagoga*.

1840. gadā Jelgavā bija 93 pilsētas viesiem paredzētas vietas – 69 restorāni un krogi, 24 viesnīcas.

1840. gadā Jelgavas Svētās Annas baznīcas mācītājs Vilhelms Kristians Panteniuss Irlavā nodibināja latviešu skolotāju semināru.

1840. gada 17. janvārī Jelgavas sabiedrības interesi ar savu dzīvesstastu piesaistīja kāds vīrs vārdā Ernsts Preß, bijuša hercoga Pētera pavāra dēls, kurš bija dienējis Krievijas militārajā dienestā, karojis ar turkiem, nokļuvis gūstā Ēģiptē, Abesīnijā verdzībā,

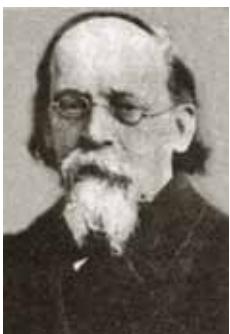
*Komponists un mūziķis
Rihards Vāgners.*

Aleksandra skola 20.gadsimta sākumā.

*20.gadsimta sākuma
skatu karte – Driksas
mala, vidū redzama
Lielā sinagoga.*

Mākslinieks
Jānijs Dēriņš.

Kurzemes
bruņnieku nama
zāle 20.gadsimta
sākumā.

pārdots uz Maroku, no kurienes pēc tam aizbēdzis uz Tanžeru, un tad caur Spāniju atgriezies Rīgā un Jelgavā.

1840. gadā, pēc Kurzemes superintendanta Johana Georga Leberehta fon Rihtera nāves, beidzās ekskluzīvā situācija, kad iecelšana par Jelgavas Svētās Trīsvienības baznīcas mācītāju vienlaicīgi nozīmēja arī tiesības ieņemt superintendanta amatu.

1841. gadā tapis pilsētas plāns, ko sastādīja pēc F.fon Grabes uzmetumiem. Pilsētas iedzīvotāju skaits kopā ar militārpersonām tajā laikā bija 22948, pilsētā pavisam uzskaitītas 851 mājas – 99 mūra ēkas un 752 no koka.

1841. gadā atvēra krievu elementārskolu – *Aleksandra* skolu, kurā 1856. gadā mācījās 22 skolēni, 1863. gadā 50 skolēni.

No 1841.–1843. gadam tirgus laukumā blakus sardzes namam uzcēla galas skārni un maizes tirgotavu.

1841. gadā tirgotājs un rūpnieks J.Mulerts pie Dobeles šosejas atklāja sērūdens avotu, iekārtoja aku, ko sauca par *Dorotejas aku*. Ūdeni lietoja gan kā dzeramo ūdeni, gan kā dziedniecisku ūdeni vannām kūrmājas vajadzībām. 1841./1842.gadā viņa ārstniecisko iestādi apmeklēja 151 viesis.

1841. gadā Jelgavas mākslinieks Johans Frīdrihs Vēnerts aplegznoja vēlā ampīra stilā Kurzemes bruņniecības namā sapulču zāles kāpņu telpu sienas un griestus.

1843. gada 13. janvārī bija liels ugunsgrēks pie Ezera vārtiem.

1844. gada 14. februārī Jelgavā uzstājās slavenā pianiste Klāra Vika – Šūmane, kas savā dienasgrāmatā atstājusi ierakstu: *Treš-dien, 14.II. Deviņos no rīta mēs atkal braucam uz Mītavu. Atkusnī visu laiku braucām pa Daugavas ledu, kas bija ļoti nepatikami. Fon Ropa kungs mūsu atbraukšanai bija sagatavojis Līhtentāla klavieres, kuras vakarā noveda mani līdz izmisumam, jo karstuma dēļ zālē tās bija kļuvušas pilnīgi nederīgas. Spēlēt uz tām bija pilnīgi neiespējami – un tomēr man vajadzēja spēlēt...*

Kuģīšu piestātnes pie pontontilta pāri Lielupei.

Tvaikonis «Fortūna» 20. gadsimta sākumā.

1844. gadā Jelgavā, pēc gubernās arhitekta Frīdriha Augusta Šulca ziņām, bija 76 mūra nami un 665 koka ēkas.

1845. gadā uz Jelgavu pārcēlās dzīvot Jūliuss Dērings (1818–1898), mākslinieks, kurš ierodoties Jelgavā rakstīja: *Lielākā daļa māju Jelgavā tolaik ir mazas, zemas un no koka, viena stāva. Divu stāvu nami ir jau reti un trīs stāvu ārkārtīgi maz. Ēkām dakstiņu jumti; paši nami krāsoti zaļā, pelēkā, brūni dzeltenā, bet logu rāmji baltā eļļas krāsā. Divi nami blakus viens otram tolaik vēl reti: pasti starp tiem vārti, kas ved plašā pagalmā. Priekšpilsētas mājas ļoti vientuļi nodalītas, viscaur garas dēļu sētas, iežogodamas plašus dārzus. Nomales iela pa lielākai daļai nebrūgētas, bet arī centram tuvākas ielas brūgētas pa daļai.*

1845. gadā par Kurzemes ģenerālgubernatoru iecēla ģenerāli Jevgeniju Golovinu.

1845. gadā pie Annas vārtiem par bijuša birgermeistara Heinricha Kloka atstāto mantojuma naudu sāka būvēt Svētā Jāņa baznīcu, blakus kurai jau darbojās pilsētas patversme – *Nabagmāja* un

Kapa plāksne Svētā
Jāņa baznīcas sienā
veltīta Jelgavas
birgermeistaram
Heinribam
Klokam.

Gulbja aptieka Lielajā ielā 20. gadsimta sākumā.

Lauvas aptieka
20. gadsimta
30. gados.

*Latviešu Teātra tēvs
Ādolfs Alunāns.*

19. gadsimtā pie baznīcas ar laiku izveidojas nozīmīgākā pilsētnieku apbedījumu vieta. 1847. gadā Fridriha Augusta Šulca projektētā *Nabagu baznīca* – Svētā Jāņa baznīca tika iesvētīta.

1845. gadā *Romas* patversmē uzturējās 241 persona, kas bija akls vai slimojja ar kādu asinskaiti.

1845./1846. gadi Kurzemē bija neražas gadi, izcēlās bads.

1846.–1848. gadā bankieris Gotfrīds Leberehts Rapps uzcēla pie Driksas mūra ēku.

1846. gadā par Kurzemes guverņas arhitekta palīgu sāka strādāt Ādolfs Vinbergs, kurš kopš 1851. gada ieņēma guverņas arhitekta vietu, bet no 1879. gada guverņas inženiera posteni. Pateicoties viņa inovatīvajai pieejai pilsētas labiekārtošanā no 1859. gada eļļas lampiņu vietā ieviesa gāzes laternu apgaismojumu, 1860. gadā sākās māju numerācija, 1863. gadā iesāka ūdensvada sistēmas modernizāciju, 80. gados pie Zirgu un siena tirgus uzcēla ūdenstorni.

1847. gadā no Jelgavas uz Rīgu uzsāka tvaikoņu satiksmi.

1847. gadā Jelgavā slimnīcā Dr. Vilhelms Mulerts pirmo reizi pacientam veica operāciju izmantojot narkozi.

1848. gadā par Kurzemes ģenerālgubernatoru kļuva kņazs Aleksandrs Itālijas grāfs Suvorovs – Rimnikskis (1804–1882).

1848. gadā par Jelgavas ebreju reliģijas skolotāju kļuva rabīns Rubens Jozefs Vunderbars (1812–1868), slavenas grāmatas par Kurzemes ebreju rabīnu vēsturi autors.

1848. gadā Jelgavā strādāja 16 ārsti un bija četras aptiekas – *Pils, Gulbja, Lauvas* aptiekas un aptieka pie slimnīcas Staļplača laukumā. 1853. gadā atvēra vēl *Gleiša*, jeb vēlāk sauktu aptiekāra vārdā par *Dučkena aptieku*.

1848. gada 24.septembrī atkal izcēlās holēras epidēmija.

1848. gadā Jelgavā dzimis, pavadījis bērnību, mācījies Jelgavas ģimnāzijā un aizvadījis mūža nogali, Ādolfs Alunāns (1848–1912), aktieris, režisors, latviešu dramaturģijas pamatlīcējs, latviešu teātra dibinātājs – *Latviešu Teātra tēvs*. 1869. gadā *Baltijas Vēstnesī* viņš rakstīja: *Dazs nu prasīs: Kas tas nu īsti teātris ir? Es še ar šo līdzību atbildēšu. Teātris ir kā spiegelijs, kurā mēs paši savus labus un nelabus darbus, savas priekas, kā bēdu dienas, ar vārdu sakot, savu dzīvošanu redzam. Tāds spiegelijs ir bīne, jeb tā vieta, uz kuras aktieri spēlē. Zināms, teātra spēle nav vis tik viegla kā domā. Tas ir visgrūtākais ko vajag vispirms mācīties, ir uz bīnes grozīties un runāt kā pieklājas, jo grāfs nevar iet un runāt kā kučieris un kučieries ne kā grāfs...*

No 1848.–1851. gadam Jelgavas ģimnāzijā mācījās Gustavs Manteifels (1832–1916), vēlāk ievērojams Latgales patriots, poļu

*Latgales patriots,
poļu sabiedriskais un
kultūras darbinieks
Gustavs Manteifels.*

sabiedriskais un kultūras darbinieks, vēsturnieks, etnogrāfs, grāmatu izdevējs.

1849. gadā Svētās Annas baznīcas draudzei bija jāsadalās *pilsētas un lauku* draudzē.

1849. gadā rātsnams tika pamatīgi remontēts, izbūvēja telpu kases naudas seifam, augšstāvā iekārtoja arhīva telpas.

1849. gadā nodibināja *Meiteņu palīdzības biedrību*, ko vadīja Elizabete fon Orgies Rutenberga, dzimusi fon Keizerlinka. Biedrība sniedza 33 jaunām meitenēm finansiālu palīdzību.

1849. gadā darbu uzsāka jau trešā elementārskola zēniem.

1850. gadā darbību uzsāka valsts skola ebreju zēniem.

1850. gadā pie Sniķes kroga uzcēla vējdzirnavas. Sniķes vārds cēlies no vācu vārda *šnek*, kā sauca plostu pārceltuvē izmantoto glemaža mehānismu.

No 1850. gada līdz 1902.gadam Svētās Annas baznīcas mācītājs bija Morics Vilhelms Konrādijs (1821-1902), viens no slavenākajiem šīs baznīcas mācītājiem, kurš asprātīgo sprediķu dēļ ir kļuvis par literāru tēlu Augusta Deglava romānā *Rīga. Kad viņš iegāja baznīcā, Konrādijs, garš, pavecs, kalsens vīrs, patlaban kāpa kancelē. Agrākus gadus viņš bija sacījis ļoti mīlu svētku sprediķi. Brīvestības svētku ceremonija bija sākusies ar to, ka svētku dalībnieki pirms noklausījušies svētku sprediķi un biedrība ieradusies in corpore ar karogu baznīcā. Konrādijs par to juties ļoti glaimots un teicis tad par tiem «mīliem latviešiem» labu. Bet tad viņš, kā jau vācu tautības mācītājs, sācis pret Jelgavas Latviešu biedrību gremzties. Par to biedrība turpmāk ar savu gājienu uz Annas baznīcu izpalikusi, izmetusi svētku sprediķi, tā sakot, no savas programmas, lai katrs personīgi dara, kā viņam tik. Par to nu Konrādijs bija ļoti noskaities un tad nu savā šīsdienas svētku sprediķītos latviešu patriotus īsti nēma grauzt.«Mani mīli jūs!» tas iesāka gausā, dziedādamā tempā, izstiepis savas garās rokas un ieplētis vēl garākos pirkstus, savilkdamas savus iekritušos, bālos vaigus, – viņš izskatījās kā*

Svētās Annas
baznīcas mācītājs
Morics Vilhelms
Konrādijs un viņa
kapa vieta Baložu
kapos.

Paula dārzs –
19. gadsimta vidus
grāvīra.

Sniķes krogs Lielupes labajā krastā un
vējdzirnavas.

Krievu saviesīgās biedrības «Kružok» nams.

Lielupes kreisajā krastā aiz pils izveidotā pirmā peldiestāde 20. gadsimta sākumā.

tāds, kas septiņas dienas nāvei parādā. «Vai jūs tiešām domājat, ka esat lieli patarjoti? Tad jums būs to kungu atzīt... Viņu jums būs pirms slavēt, ka jums tik labi iet... Bet jūs domājiet: «Ko mēs tur iesim puņķoties pie tā Konrādiņa? Kam mums viņa pātaru? Labāk paņemsim firmani un živai ārā uz «Villa Medem» pie siltām desām, pie putojoša bairiša, pie frišām bulkām un zutinjiem... Ajā, mēs jau esam lieli vīri!... Morics Vilhelms Konrādijs savu humāno uzskatu, humora izjūtas dēļ ir iegājis jelgavnieku atmiņas un folklorizējies. Par viņu saglabājušies daudzi anekdotiski stāsti, piemēram: Konrādijs bija liels savādnieks. Vasaras laikā staigāja pa Jelgavas ielām baltās apakšbiksēs un kažokā. Un kā tādu viņu Pūcišu Gederts bija uzzīmējis savā kalendārā. Pēc kāda sprediķa Konrādijs pamācīja draudzi: „Milā draudze, man tev kas svarīgs jāsaka. Tas bezdievis Pūcišu Gederts savā laika grāmatā mani uzzīmējis par stārķi. Es tev lieku pie sirds to grāmatu nepirkit un to pasacīt arī saviem mājniekiem. Es, jūsu gans, esmu tur izķēmots. Vēlāk Pūcišu Gederts atzinies, ka labāku ieteikšanu savam kalendāram viņš nevarēja vēlēties. Tanī gadā kalendārs ticus arī izpirkts.

Gāzes lukturis Akadēmijas ielā pie Kurzemes Kredīdbiedrības ēkas 20. gadsimta sākumā.

Ap 1850. gadu starp Dīķa un Zaļo ielu uzņēmējs Kārlis Pauls uzsbūvēja alus darītavu un ierikoja dārzu ar restorāna paviljonu un lapenēm. Pasta ielas malā viņš uzcēla divas ēkas, kurās ierikoja zāli ar skatuvi, vairākas spēļu – bumbu un ķegļu zāles. 1870. gadā šo īpašumu pārpirkta kāds Širkenhefers, kurš paplašināja restorānu,

Meiteņu ģimnāzija Pasta ielā 19. gadsimta beigās.

*A.Paukeres privātā meiteņu skola 20.
gadsimta sākumā.*

*Teodora Millera
litogrāfija Jelgavas
panorāma no
Kalnakroga kapličas.*

ierikoja vasaras un ziemas skatuves teātra izrādēm un koncertiem. Vēlāk šos paviljonus pārpirkta tirgotājs Martinelli, un 1866.gadā krievu saviesīgā biedrība *Kružoks*. 1880.–1890.gadā biedrība atvēra savu publisko bibliotēku, lasītavu, tur darbojās arī koris, tika rīkoti saviesīgi pasākumi.

1851. gadā tika veikta Jelgavas pilsētas robežu pārbaude.

1851. gadā Jelgavā Lielupes kreisajā krastā aiz pils izveidoja pirmo peldiestādi Latvijā – *Deutsche Bade Geellschaft in Mitau*. 1882. gadā tika uzbūvēts siksniņš sākums un peldētava.

1851. gadā pie Lielupes krastā netālu no pils izbūvēja pirti, kas darbojas no 15. maija līdz 15. septembrim.

1851. gadā 17.–18. novembrī pilsētas ielās iededza pirmās 17 gāzes laternas.

1851. gadā Jelgavā Lielupē peldēja 1215 laivas un kuģīši, 45 plosti. Tie noderēja kravu transportēšanai uz Rīgu, galvenā prece bija kurināmais – malka.

1851. gadā izdots gubernās pārvaldes rīkojums namu īpašniekiem rūpēties pa namu ugunsdrošību.

1851. gadā pilsētas valde Pasta ielā no atraitnes Augustes Beiteres nopirkta namu, kurā 23.augustā atvēra meiteņu ģimnāziju – sauktu par *Dorotejas skolu*.

1851. gadā Jelgavā bija 9 publiskās skolas ar 372 vīriešu kārtas un 267 sieviešu kārtas skolēniem, un 24 privātskolas ar 204 skolēniem, un 285 skolniecēm.

1852. gadā tapis populārais mākslinieka Teodora Millera litogrāfijas darbs *Jelgavas panorāma no Kalnakroga kapličas*.

1852. gada aprīlī izcēlās liels ugunsgrēks pie Ezera vārtiem.

1852. gadā mērojis kājām 170 km, lai iestātos Jelgavas ģimnāzijā, no Dundagas ieradās Krišjānis Barons (1835–1923), topošais latviešu tautas dziesmu krājējs un kārtotājs – *Dainu Tēvs*. Te, Jelgavā, viņam

*Amatnieku biedrības
nams*

*«Dainu Tēvs»
Krišjānis Barons.*

*Vilhelma Račinska
portretu gleznojis
Jūliuss Dēriņgs.*

*Krievijas imperators
Aleksandrs II.*

*Generālis Eduards
fon Todlebens.*

radās doma par latvju dainu vākšanu un izdošanu. Savās atmiņās Dainu Tēvs rakstīja: ... *tautas māksla un vēsture daudz cieta, un man gribējās ko darīt: savākt lieciniekus – tautas dziesmas, kas apliecināja latviešu tautas mākslas un dzīves vērtības.* 1881.gadā Krišjāņa Barona rokās bija ap 30000 tautasdziešmu, kas uzskatāms par monumentālā *Latvju dainu* krājuma aizsākumu. Jelgavā 1894.gadā viņa izdevumā tika publicētas pirmās trīs krājuma burtnīcas, ierakstot vienu no spožākajām Jelgavas un Latvijas kultūras vēstures lapaspusēm.

No 1853. gada līdz 1858. gadam Kurzemes civilgubernatoris bija Pjotrs Aleksandrovičs Valujevs (1815-1890), vēlākais Krievijas impērijas Iekšlietu ministrs.

1853. gadā atkal uzliesmoja holēra, kas atgriežas arī 1854. gadā, epidēmijā saslima 385 un nomira 192 jelgavnieki.

1854. gadā par mācītāja Johana Kristofa Kēlera atstāto testamentāro ziedoju mu Dobeles celā atvēra Literātu atraitnēm domātu patversmi.

1855. gadā atkal sāka apspriest idejas par pirmo projektu dzelzceļa būvei starp Rīgu un Jelgavu.

1855. gadā Jelgavas amatnieki, atpērkot no bijušā ģimnāzijas direktora Račinska ēku, sev uzcēla Amatnieku biedrības namu ar skaistu dārzu, plašu zāli, bibliotēku, restorānu.

1856. gadā, pēc Kurzemes gubernārā arhitekta Ādolfa Veinberga projekta, uzcēla pilsētas pasta namu.

No 1853.–1858. gadam, pēc Kurzemes gubernatora Pjotra Valujeva iniciatīvas, tika veikta pils apkārtnes apzaļumošana.

1856. gadā Jelgavā ieradās krievijas imperators Aleksandrs II, kurš apmetās pilī gubernatora Valujeva dzīvoklī, jo pils austrumu spārnā visaugstāko viesu ierašanās gadījumiem domātie apartamenti vēl nebija gatavi. Ķeizaru aizveda uz hercogu kapenēm, kur viņu ļoti interesēja iespēja apskatīt hercoga Ernesta Johana Bīrona un viņa sievas Benīgas Gotlības apbedījumus.

1856. gadā Jelgavā notika pirmais lielākais labdarīgiem mērķiem domātais pasākums plašai publikai, kura sagatavošanā lieli noplēni bija Jūliusam Dēringam. Izrādīta tika amatieru sagatavota luga *Meistars Andreā*, pasākumu kuplināja vīru kvartets, vairākas *dzīvās bildes*, un pasākums deva ieņēmumu 532 rbl. un 75 kap.

1856. gadā Jelgavas budžetā ieņēmumi bija 43643 rbl., izdevumi 24387 rbl.

1857. gadā Kurzemes muižniecība uzņēma savās rindās Jelgavas tirgotāja dēlu, ģenerāli Eduardu fon Todlebenu, kas bija kļuvis slavens Krimas kara laikā Sevastopoles cietoksnī.

Jelgavas attēls 1850. gadā Leipcigas
Illustrierte Zeitung.

Кримъ — Crimea.

Советскому
Шахтеру.
Памятник Графу Тотлебену
Министру народного Здравия.

Sevastopolē no 1909.gada atrodas, pēc mākslinieka Aleksandra Bilderlinga (1846–1912) projekta uzstādīts, skulptora Ivana Šredera (1835–1908) veidots piemineklis 1854.–1855. gada *Krimas kara* varonim.

1857. gada 18. maijā izsludināja jaunu tirgus kārtību, ieviešot tirgus darbībai lielāku uzraudzību.

Pēc 1858. gada pāri pilsētas valļu grāvjiem esošos koka tiltus sāka pārbūvēt par akmens tiltiem.

1858. gadā par Kurzemes civilgubernatoru iecēla Johanu fon Brevernu (1813–1885).

1858. gadā Jelgavā iegādājās jaunu speciālo ugunsdzēšamo aparatūru.

1858. gadā gleznotājs-portretists Hermanis Augsts Morics Kiperts (1828–1887) iekārtoja Jelgavā pirmo fotoateljē.

1859. gadā gleznotājs Jūliuss Dērings uzzīmēja shematisku pilsētas plānu. Uzmanību plānā piesaista divi lieli dārzi. Starp Rakstvežu un Dobeles ielu atradās Kurzemes galma maršalam un zemes pārvaldniekam Heinriham fon Ofenbergam piederošs krāšņs, publikai pieejams dārzs ar eksotiskiem augiem un bagātam tirgotājam Karlam Pauli ap 1854. gadu piederošs dārzs ar alus darītavu, kas sniedzās no Pasta ielas līdz Kannulējēju ielai.

1859. gadā 22. aprīlī ar Rīgas arhitektu Heinrihu Šēlu tika noslēgts līgums par ķeizara istabu atjaunošanu Jelgavas pilī.

1859. gadā Jelgavā ierīkoja bibliotēku un noliktavu lauku bibliotēku apgādei ar grāmatām, tika izdots A.Dēbnera sastādīts katalogs, kurā bija minētas 282 reliģiska satura, jeb 57,7%, un 207, jeb 42,35 laicīgas grāmatas, t.sk. 39 skolas grāmatas, 49 *gudrības* grāmatas, 29 grāmatas, kas pamāca, 92 dailliteratūras darbi.

1859. gada 9. maijā notika liels ugunsgrēks Svētes ielā.

1859. gadā izstrādāja plānu pilsētas apgādei ar dzeramo ūdeni, un ielu apgaismošanai ar gāzi. Guberņas arhitekts Ā.Veinbergs

Piemineklis
ģenerālim
Eduardam fon
Totlebenam
Sevastopolē.

H. & F. Kiperta
fotoateljē 1863.gadā
izgatavots Elejas
grāfiennes fon Medemas
portrets.

*Jūliusa Dēringa
zīmētais Jelgavs plāns.*

*1861. gadā dibinātās
batistu draudzes nams.*

*Vācu tautības
latviešu dzejnieks,
tulkotājs Karls Fridrihs
Jakobs Hūgenbergers.*

tika komandēts izpētīt kā tas darbojas Karalaučos un Berlīnē.

1859. gadā Jūliuss Dērings piedalījās vācu dzejnieka Frīdriha Šillera piemiņai veltīta pasākuma organizēšanā.

1859. gada 23. oktobrī Krievijas valdības komisija apstiprināja dzelzceļa būvēšanas un ekspluatācijas noteikumus, kurus piedāvāja Londonas privātuzņēmējs Maksimiliāns Behagels fon Adlerskrons. 1862. gadā šīs tiesības nodeva tālāk franču inženierim Lorenam de Villestam, bet arī viņš neizpildīja solījumu uzbūvēt dzelzceļu.

1860. gadā Jelgavā amatniekiem bija 28 cunftes, un ar amatniecību ir saistītas 8771 personas.

1860. gada 19.martā Jelgavā miris vācu tautības latviešu dzejnieks, tulkotājs Karls Fridrihs Jakobs Hūgenbergers (1784–1860), kurš darbojās Jelgavā *Latviešu literārajā biedrībā* un bija tās priekšsēdētājs (1851–1854). No 1851. gada viņš dzīvoja Jelgavā, izdeva *Kapeiku grāmatiņas no Amburģes*. Juris Alunāns par viņu liecināja: *Tu dziedāji skanigi, jautri Latviešu mēlē papriekš spēcīgs, kā cits jau neviens.*

1860. gada 1. augustā Jelgavā pa ceļam uz Liepāju uz dažām stundām apstājas Krievijas troņmantnieks Nikolajs Aleksandrovičs (1843–1865). Vēlreiz viņš Jelgavu apciemoja 1862. gada 10.jūlijā.

1860. gadā Driksas krastā uzbūvēja Lielo sinagogu, kuru pilsētas arhitekts Oskars Bārs 1875.–1879. gadā pārbūvēja, papildinot ar lielu kupolu virs torņveida paaugstinājuma ielas fasādē. Sinagogu vēlreiz pārbūvēja 1934.–1939. gadā. 1939. gadā Lielajā sinagogā bija 671 draudzes loceklis.

Jau 1861. gadā Jelgavā populāri inteliģento latviešu vidū bija tā sauktie *Latviešu vakari*, kuros pārrunāja dažādus jautājumus par latviešu literatūru, vēsturi un sadzīvi.

1861. gadā Jelgavā atzīmēja Gustava Reihera – Jelgavas goda pilsoņa 65.dzimšanas dienu.

1861. gadā Jelgava bija ievērojama tirdzniecības pilsēta, caur Jelgavas tirgu Rīgas virzienā tika izvestas preces 951000 rbl.vērtībā.

1861. gadā Jelgavā darbojas 5 tabakas un cigarešu fabrikas, 4 ādas pārstrādes rūpnīcas, 4 sveču un ziepju fabrikas.

1862. gadā nodibināja brīvprātīgo ugunsdzēsēju biedrību, pirmsais brandmeistars bija Prāls.

1862. gada 16. aprīlī pēc arhitekta Emila Strausa projekta sāka būvēt Svētās Trīsvienības baznīcai jaunu astoņstūrainu zvanu torni. Tornā augstums bija 80,5m.

1862. gadā tika izprojektēta kazarmu būve bijušās Pērļu muižas vietā pie Jēkaba kanāla, kazarmu būve izmaksāja 150 000 rbl.

Jaunais Lielās sinagogas kupols 20.gadsimta sākumā.

Svētās Trīsvienības baznīca pēc pārbūves, ar jauno astoņstūru zvanu torni.

1862. gadā Jelgavā ģimnāzijā mācījās 267 audzēkņi, to izaugsme – no muižnieku un ierēdņu ģimenēm 151, no mācītāju ģimenēm 15, tirgotāju bērni 15, no pilsētu namniekiem 39, zemnieku bērni 17, 23 ebreji, 7 ārzemnieki.

1862. gadā Jelgavā namdara amata māku apguva Kristaps Morbergs (1844-1928), kurš vēlāk Rīgā tika pie lielas turības, un 1926. gadā visu savu īpašumu – mantu, namus, grāmatas, mākslas darbus un 600 000 latu naudas uzkrājumu novēlēja Latvijas Universitātei, kļūstot par ievērojamāko Latvijas mecenātu.

1863. gadā Jelgavas skolās bija 1569 skolēni – 1015 zēni un 554 meitenes.

Līdz 1863. gadam no 605 Jelgavas ģimnāzijas beidzējiem 63 ir nākuši no Polijas vai Lietuvas.

1863. gadā Jelgavā bija trīs valsts skolas ebreju bērniem, divas zēniem ar 69 skolēniem un viena meitenēm ar 38 skolniecēm, un viena privāta skola ar 25 audzēkņiem.

1863. gadā Jelgavā bija 13637 luterānu, 2086 pareizticīgo, 335 venticībnieku, 5493 jūdu ticīgo draudžu pārstāvju. Kopā pilsētā dzīvoja 22735 iedzīvotāji.

1863. gadā Jelgavā bija 81 iestāde, kas izņēmušas patentu iebraucēju izmitināšanai un ēdināšanai – 3 kafejnīcas – restorāni, 7 viesnīcas, 3 traktieri, 5 restorācijas, 38 saldumu ceptuves, 24 iebraucamās vietas ar dzērienu tirgotavām, 1 bufete. Slavenākā bija Johana Karla Fridriha Torciani (1800-1880) izveidotā konditorija Lielajā ielā, vēlāk saukta par *Roeša* konditoriju.

1863. gadā par Kurzemes guberņas arhitektu sāka strādāt Otto Dīce (1833-1890), bija šajā amatā līdz 1872. gadam.

Būvuzņēmējs un mecenāts Kristaps Morbergs.

Gleznotājs
Jūlijs Feders.

Jūliusa Dēringa
uzmetums dziedāšanas
biedrības Mitauer
Liederkranz karogam.

Lankovska un Pikola
saldumu fabrikas
ražojumu kārba.

Viņš 1864. gadā projektēja Svētās Annas baznīcas pastorātu, 1869. gadā Lielās Sinagogas ēku. 1882. gadā pēc viņa projekta, inženiera Dozes vadībā, uzcēla dzelzceļa staciju.

1863. gadā Jūliuss Dērings uzgleznoja Jelgavas katoļu baznīcai slavenās *Siksta Madonna* glezna kopiju, 1865. gadā pabeidza gleznu *Svētais Antonijs*, 1868. gadā altārgleznu *Svētā ģimene*.

1863. gadā Jelgavā par reālskolas zīmēšanas skolotāju un no 1868. gada par fotogrāfu sāka strādāt gleznotājs, brīvmākslinieks Jūlijs Feders (1838–1909). Mācījies Rīgas Doma skolā un Bergmaņa privātskolā, Pēterburgas Mākslas akadēmijā, kur specializējies ainavas žanrā Sokrāta Vorobjova darbnīcā. 1873. gadā par ainavu *Strauts* Pēterburgas Mākslas akadēmija Federam piešķīra II šķiras mākslinieka grādu, bet 1874. gadā par gleznām *Meža skats*, *Vētra* un *Papīra fabrika Ligatnē* I šķiras mākslinieka grādu. 1874. gadā par gleznu *Mežs pēc vētras* Londonas izstādē Feders ieguva sudrabu medaļu un kļuva par Londonas akadēmijas locekli, bet gleznu iegādājās Persijas šahs. 1874. gadā viņš pārdeva fotogrāfa darbnīcu un apceļoja Norvēģiju, 1875. gadā pameta Jelgavas skolotāja vietu un devās papildināties uz Diseldorfu pie baltvācu cilmes profesora gleznotāja Eižena Dikera. 1880. gadā Jūlijs Feders Pēterburgā tika ievēlēts par akadēmiķi, no 1889.–1898. gadam strādāja par pasniedzēja komercskolā Sanktpēterburgā, vasaras pavadija Latvijā. Vairums zināmo Jūlija Federa darbu atrodas Latvijas Nacionālajā mākslas muzejā.

1864. gadā Jelgava ar 22901 iedzīvotājiem bija otra lielākā pilsēta Krievijas impērijas Baltijas provincēs pēc Rīgas, kurā tolaik ir 72136, Tallinā 20680, Tartu 13000 iedzīvotāju.

1864. gadā par Kurzemes ģenerālgubernatoru iecēla grāfu Pēteri Šuvalovu (1827–1889).

1864. gadā 26. augustā nodibināta latviešu dziedāšanas biedrība *Mitauer Liederkranz*, 1889. gadā pārdēvēta par biedrību *Lira*.

1865. gadā darbību uzsāka Jelgavas pārvaldes reformēšanas komisija. 9.jūnijā tika mainīta Jelgavas pārvalde, nododot varu domei – 2 pilsētas vecākajiem un 30 ievēlētiem pilsoņiem.

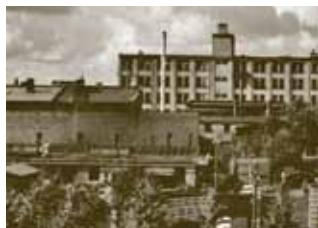
1865. gadā ieviesa pilsētniekiem īpašu nodevu, lai savāktu finansu līdzekļus ūdensvada un gāzes apgaismes iekārtošanai.

1865. gadā Jelgavā darbojas Lankovska saldumu, konservu un tintes fabrika, Grēbnera vaskadrānu fabrika, Krāmera atslēgu fabrika, Dēringa un Vasermana linu pārstrādes fabrika.

1865. gada 2.jūnijā Jelgavā sāka darboties Diakonisu skola un

*Diokonīsu nams
19.gadsimta beigās.*

*Krāmera atslēgu fabrika
attēls 20.gadsimta 60.gados.*

*Vecās pilsētas
ūdensdzirnavas, kurās
iekārtoja ugunsdzēsēji
sava inventāra
noliktavu.*

slimnīca, kas pastāvēja līdz 1939. gadam. Tās dibināšanas iniciatore bija grāfiene Elizabete fon Medema no Vecauces, dzimusi fon Firksa (1804–1881).

1865. gada 26. novembrī Jelgavā dibināta vecākā brīvprātīgo ugunsdzēsēju biedrība Latvija, kas 1868. gadā bijušajā ūdensdzirnavu noliktavā iekārtoja telpas ugunsdzēsēju vajadzībām. 1874. gadā biedrība iegādājās Baltijā pirmās mehāniskās trepes.

1865. gadā 9. novembrī tika nodibināta krievu saviesīgā biedrība *Kružok*.

1866. gadā Kurzemes gubernijas valdei nācās izskatīt pils uzrauga fon Reibnica sūdzību par pils iemītniekiem, kas tur pilī vistas un baložus. Putnu turēšana pilī tika aizliegta.

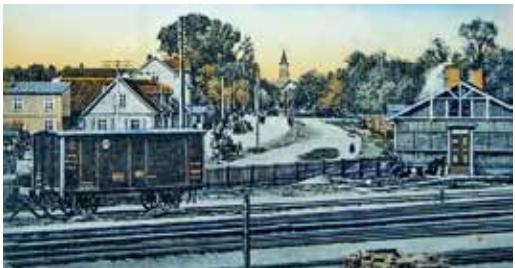
1867. gadā nodibināja Rīgas tirgotāju un Kurzemes muižnieku biedrību, statūti apstiprināti 9. jūnijā, kuras mērķis bija uzbūvēt dzelzceļa līniju starp Rīgu un Jelgavu. Nodibinātā Rīgas – Jelgavas dzelzceļa sabiedrība uzsāka projekta realizāciju un dzelzceļa satiksme 1868. gada 5. decembrī svinīgi tika atklāta. Jelgavā pirmo vilcienu sagaidīja varas pārstāvji, ugunsdzēsēju biedrība, gvarde un pilsētnieki, svinības atklāja dzelzceļa priekšnieks Eižens Šnakenburgs. Bija trīs stacijas: Jelgava, Olaine, Torņakalns, dienā kursēja divi pasažieru un viens kravas vilciens. Pasažieru vilcienu brauciens ilga vienu stundu. Vilciens izkonkurēja diližansu un pasta ratus, kas līdz tam katru dienu uz Rīgu aizveda līdz 240 pasažieru.

*1891. gada maijā
Jelgavā VI Baltijas
ugunsdzēsēju
salidojuma parāde
tirgus laukumā.*

Dzelzceļa stacija 20. gadsimta sākumā.

Dzelzceļa stacijas laukums 19. gadsimta beigās.

Katoļu iela pie dzelzceļa sliedēm
20. gadsimta sākumā.

Mākslinieks Johans
Lēberehts Eginks.

Profesors Jāzeps
Vītols Latvijas
Konservatorijas
rektors.

1867. gada 2. februārī Jelgavas ģimnāzijā nodibinājās skolēnu pulciņš latviešu valodas, Latvijas vēstures studijām, kas izdeva vienā eksemplārā savu, ar roku rakstītu mēnešrakstu *Vakarnieks*. 1892. gadā, kad pulciņš svinēja 25.gadu jubileju, saradās viesi, bijušie skolēni no Maskavas, Pēterpils, Tērbatas.

1867. gada 1.jūnija cara ukazs lika pāriet valsts pārvaldes darbā no vācu uz krievu valodu, turpinājās rusufikācija.

1867. gadā nomira mākslinieks Johans Lēberehts Eginks (1784-1867), atstājot mantojumā Kurzemes Provinces muzejam savu radošo mantojumu 444 darbus.

1867. gadā uz Jelgavu pārcēlās mūzikas skolotājs Jānis Vītols ar ģimeni, kurā auga dēls Jāzeps Vītols (1863-1948). Viņš vēlāk Jelgavas skolās skolotājs, Sanktpēterburgā studējis, bija pazīstams mūziķis, komponists, pedagogs, sabiedriskais darbinieks, latviešu klasiskās mūzikas pamatlīcējs, ilggadējs Latvijas konservatorijas rektors.

No 1868-1885. gadam Kurzemes civilgubernatora amatā bija Pauls fon Lilienfelds (1829-1903). Viņa vārdā kādreiz tika nosaukta tagadējā Uzvaras iela.

1868. gadā tika izbūvēta iela, ko nosauca Krievijas valdnieka vārdā – *Aleksandra prospekts*, kas veda jaunuzceltās dzelzceļa stacijas virzienā, gar ielu apbūvi ietekmēja jūgenstils.

1868. gadā pie Svētās Annas baznīcas latviešu lauku draudzes nodibināja kori *Līgo*.

Lilienfelda iela pie Villa Medem dārza
19. gadsimta beigās.

1868. gada 30. augustā Jelgavas latvieši nolēma svinēt svētkus sakarā ar Kurzemes latviešu brīvlaišanas 50. gadadienu, ko nosauca par *Brīvlaišanas svētkiem*. Šie svētki cēla latviešu nacionālo pašapziņu. 1872. gadā nodibināja īpašu organizācijas komiteju šo svētku ikgadējai rīkošanai, un to vadīja žurnālists Pēteris Alunāns (1821–1903).

1868. gadā pēc arhitekta Nikolaja Guseviča (?-1873) projekta pie Jelgavā izvietotā huzāru pulka kazarmām uzcēla Pareizticīgo kapellu.

1869. gadā ekspluatācijā nodeva dzelzceļa dzelzs tiltu pār Lielupi. To saspridzināja kara laikā 1915. gadā un vēlreiz nopostīja 1944. gadā.

1869. gada 27. aprīlī Jelgavā uz tirgus plača notika pirmā teātra izrāde latviešu valodā – J. H. Baumaņa lokalizējums *Lustīgais Nerris*.

1870. gadā Jelgavā bija 1215 dzīvojamās un sabiedriskās ēkas, no kurām 146 ir mūra, bet 1069 ēkas būvētas no koka.

1870. gadā Jelgavas budžetā ieņēmumi bija 29557 rbl., izdevumi 34649 rbl.

*Brīvlaišanas jeb
Tautas svētku gājiens
1912. gadā.*

*Aleksandra
prospekts un
Nesterova nams
19. gadsimta
beigās.*

*Dragūnu kazarmas un pareizticīgo
kapella 20. gadsimta sākumā.*

*Novoarhangelskas pulka
karavīri 19. gadsimta beigās*

Dzelzceļa tilts pār
Lielupi 19. gadsimta
beigās.

Valodnieks Kārlis
Milenbahs.

Indriķa Alunāna
izdots 1873. gada
Dziesmu svētku
plākāts ar dzejoli
«Nevis slinkojot un
pūstot.»

1871. gadā holēras epidēmija, 224 saslimušie un 106 mirušie.
1871. gadā Jelgavas ģimnāzijā sāka studēt Kārlis Milenbahs (1853–1916), valodnieks, zinātniskās valodniecības aizsācējs Latvijā. Mācījies Jelgavas ģimnāzijā (1871–1875), bijis vācu valodas virsskolotājs Jelgavas ģimnāzijā (1889–1895). Pētījis latviešu valodas sintakses, leksikas, ortogrāfijas jautājumus, pirmais Latvijā pievērsies vispārīgās valodniecības problēmām. Izcilākais darbs – *Latviešu valodas vārdnīca*, kuru pabeidza Jānis Endzelīns (1923–1932).

1872. gadā Jelgavas latviešiem bija pirmais mēģinājums nodināt savu saviesīgo biedrību. Rosinātājs bija aktīvais sabiedriskais darbinieks Pēteris Alunāns, kurš par to rakstīja: *Atnāca 24. marts 1872. gadā, jauka pavasara dienīņa, saulītei spīdot, pulcējās visi no visām malīņām Širkenhefera zālē. Viņiem piebiedrojās arī labs pulciņš jelgavnieku, ziņkārības dzīts, kas tad isti notiek. Bet, redzot un dzirdot ar kādu dedzību uzņēma laucinieku priekšlikumu dibināt Jelgavā Latviešu biedrību, iekarsējās arī daudzi no jelgavniekiem un, iemaksādami 3 rubļus, ierakstījās par viņas dibinātājiem. Dibinātāju skaits bija pavisam 103, kas ievelēja pagaidu priekšniecību ar uzdevumu sastādit statūtus un gādāt, ka viņus apstiprina. Guberņas valdība šo pasākumu neatbalstīja, biedrība netika reģistrēta.*

Latviešu biedrības dārzs 19. gadsimta beigās.

1873. gada 3. novembrī atklāja dzelzceļas satiksmi posmā Jelgava – Reņģe. Izbūvēja dzelzceļa atzaru caur Šauļiem uz Tauragi. Diližansu satiksme bija gandrīz izkonkurēta.

1873. gadā Jelgavā bija tikai viena elementārskola, kurā mācības notika latviešu valodā.

1873. gadā Indriķis Alunāns, īstajā vārdā Heinrihs Rempersts Hanss Alunāns, atvēra Jelgavā savu grāmatveikalu, kurā bija iekārtota arī plaša maksas bibliotēka, 1892. gadā viņš nopirkā un iekārtoja pats savu tipogrāfiju.

1873. gadā pie Jēkaba kanāla bijušajā Karolīnes muižiņā pēc mācītāju Ludviga Katerfelda (1843–1910) un Augusta Bīlenšteina iniciatīvas izveidoja Kurlmēmo iestādi latviešu bērniem. Nākamo 25 gadu laikā šo iestādi apmeklēja 259 skolēni.

1874. gadā Jelgavā skolas gaitas uzsāka Jānis Bisenieks (1864–1923) vēlāk aktīvs uzņēmējs, latviešu sabiedriskais un valsts darbinieks.

1874. gadā pēc tēva nāves no Tērvetes uz dzīvi Jelgavā pārcēlās rakstniece Anna Brigadere (1861–1933), šo savu dzīves posmu pēc tam aprakstot savā darbā *Jaunatnes trilogija*. Te viņa pirmo reizi iepazinās ar teātri, un Jelgavas teātrī vēlāk notika viņas lugu *Ausma* un *Heteras mantojums* pirmizrādes, te 1932.gada 17.janvārī viņa svinēja 35 literārās darbības gadu jubileju.

Ap 1876. gadu Īrijā ieradās jauns, Jelgavā kokgrīzeju amatu apguvis, meistars Kārlis Pētersons (1852–1919). Viņš no 1868 – 1872. gadam bija pie koka virpotāja Ģildes meistara Johana Jansona apguvis arodu, un uzsāka Dublinā darbu vācu meistara Kappa pīpu fabrikā, ar laiku kļūstot par fabrikas lidzīpašnieku. Piedāvājot savu konstruēto pīpes izgatavošanas un salikšanas tehnoloģiju, viņš ražoja un padarīja slavenas pasaulei pīpes ar nosaukumu *Pētersona pipes*. Pētersonu ģimene vēlāk 20. gadsimta sākumā aktīvi iesaistījās Īrijas neatkarības kustībā. Dublinā vēl joprojām darbojas viņa izveidotais uzņēmums *Kapp & Peterson*, kas eksportē pīpes uz visām pasaules valstīm, tostarp arī Latviju. Viņam par godu Dublinā Salinogīnā ir izveidots neliels muzejs, kas 2013.gadā, tuvojoties uzņēmuma 150 gadu jubilejai, paplašināts un pārcelts uz Dublinas centru.

No 1877.–1885. gadam par skolotāju Jelgavā strādāja ievērojamais baltvācu vēsturnieks Leonīds Arbuzovs Vecākais (1848–1912). No 1893. gada viņš *Krievijas Baltijas jūras provinču vēstures un senvēstures biedrības* uzdevumā pētīja Livonijas vēstures dokumentus, kuru apkopojumu izdeva krājumā *Livlandisches Urkundenbuch*.

Uzņēmējs Jānis Bisenieks.

Rakstniece Anna Brigadere.

Mācītājam Ludvigam Katerfeldam veltīts bareljefs Svētā Jāņa baznīcā.

Jelgavas latviešu biedrības pirmais priekšsēdētājs Jānis Neimanis.

Piemineklis Māteru Jurim Alunāna parkā.

Latviešu Tautas atmodas darbinieka Māteru Jura kapa vieta Jāņa kapos 20. gadsimta 30. gados.

1879. gadā Svētās Trīsvienības baznīcas draudzes mācītājs G. Sēsemans nodibināja *Jaunekļu Kristīgo savienību Jelgavā – IMKA*.

1880. gadā mācītājs Ludvigs Katterfelds (1843-1910) kļuva par Svētā Jāņa baznīcas mācītāju, būdams Jelgavas diakonīsu skolas rektors, viņš skolu būtiski pārveidoja un paplašināja. Apmācot vājinieku aprūpētājus, viņš ielika pamatus želsirdīgo māsu sagatavošanas darbam Latvijā. Par šo darbu 1881. gadā viņš tika apbalvots ar III klases *Staņislava ordeni* un 1895. gadā ar *Zelta Krūšu krustu*. Katerfelds apvienoja vairākus amatus, būdams draudzes mācītājs, diakonīsu iestādes vadītājs un Tabora slimnīcas vadītājs. 1882. gadā Ludviga Katerfelda vadībā tika pabeigta Svētā Jāņa baznīcas torņa izbūve un tas tika iesvētīts. Lai rūpētos par paklīdušām sievietēm, viņš nodibināja *Magdalēnas palīdzības biedrību*, lai rūpētos par dzērājiem, klaidoņiem un bijušajiem cietumniekiem nodibināja *Biedrību strādīguma veicināšanai*. 1881. gadā Rātsmužā tika atvērta strādnieku kolonija.

1880. gada 7.maijā Krievijas iekšlietu ministrs apstiprināja statūtus Jelgavas latviešu biedrībai, kas savu darbību ar dibināšanas sapulci uzsāka 10. jūnijā. Jelgavas latviešu biedrības darbības vieta bija *Villa Mēdem* dārzā. Biedrības dibināšanā lieli noplni bija zemkopim, sabiedriskam darbiniekam Jānim Neimanim (1833–1889) un Pirmās Tautas atmodas redzamam darbiniekam Māteru Jurim (1845-1885).

1880. gadā tika atklāts pirmais ūdensvada tornis Jelgavā, ar laiku tika izbūvēts ūdensvads un radīta ūdens pumpju sistēma pilsētnieku apgādei ar dzeramo ūdeni no Svētes upes.

Svētā Jāņa baznīca 20.gadsimta sākumā.

1881. gadā Jelgavā dzīvoja 25932 iedzīvotāji, no tiem bija 16406 luterāni, 242 reformātoru – kalvīnistu, 1321 pareizticīgo, 362 venticībnieku, 78 baptistu, 6250 jūdu ticībai piederīgie.

1881. gadā Jelgavā Eduarda Zīslaka (1850-1888) izdevniecībā iznāca pirmais ilustrētais literārais žurnāls *Pagalms*. E.Zīslaks bija mācījies Jelgavas reālskolā, pēc tam bijis no 1867.–1870. gadam māceklis Kurzemes Guberņas spiestuvē Jelgavā un Pēterburgā, apguvis iespiedēja prasmi Vīnē, Minhenē, Parīzē un Leipcigā. 1875. gadā viņš Jelgavā atvēra apgādu un spiestuvi ar savulaik modernāko aprīkojumu Latvijā. Izdevniecībā īpaši rūpējās par grāmatu apdari, ieviešot vairākus jauninājumus: no titullapas atšķirīgu grāmatu vāku, krāsainu salikumu un tipogrāfiskus ornamentus, gravētus burtu iniciāļus.

1881. gadā pie tirgus uzbūvēja jaunas mūra dzirnavas.

1882. gadā pēc arhitekta Vindelbanta projekta paplašināja bijušo Nabagu jeb Svētā Jāņa baznīcu, tika uzbūvēts zvanu tornis.

Līdz 1882. gadam, no kādreizējās pie Svētās Trīsvienības baznīcas pastāvējušās rakstīšanas un rēķināšanas skolas, kam pievienoja papildus klases, izveidojās augstākā meiteņu skola, ko nosauca par *Pirmās šķiras mācību iestādi ar ģimnāzijas kursu*. To apmeklēja pilsoņu, ierēdņu, muižnieku meitas. Skolas beidzējas varēja saņemt mājskolotājas un elementārskolotājas vietas.

1882. gada 30. augustā Brīvlaišanas svētki bija sevišķi kupli apmeklēti. Par tiem avīzes rakstīja: *Abās dienās biedrības dārzā dziedāšana un mūzika, pilsētas teātra namā teātra izrādīšana, Rīgas latviešu teātra vadoņa Ādolfa Alunāna kunga vadībā un viņam līdzī spēlējot, un Cēra un Širkenhēfera zāles balles... Teātris bija abas baznīcas*.

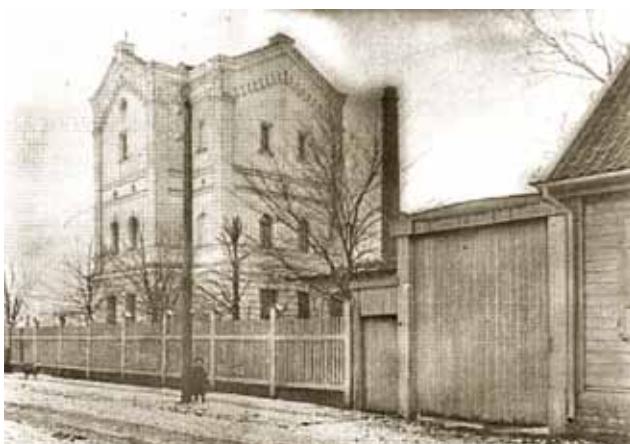

Grāmatizdevējs
Eduards Zīslaks.

Aktieris Jēkabs Duburs.

Piemiņas ozols
Mārtiņam Luteram
pie Svētās Trīsvienības
baznīcas.

Jelgavas ūdensvada tornis 19. gadsimta beigās.

Gintermuiza.

Mārtiņam Luteram veltītais piemiņas ozols pie Svētās Annas baznīcas.

Jāņa Reinberga izdevniecībā 1891.

*gadā izdotā
A. Spodrkalna
grāmatiņa ar visu
latviski drukāto lugu
rāditāju.*

*Ieeja Gintermuizas
ārstniecības iestādē
19. gadsimta beigās.*

dienas stipri apmeklēts, īpaši 30.augustā tas bija pilnīm pilns. Spēlēts tika labi. Pirmajā dienā bija, tā sakot, priekšsvētki, otrā īstie svētki.

1882. gadā Tautas svētkos uzveda Jēkaba Dubura (1866-1916) oriģināllugu *Ērglis un Šperbergs*, ko uzskata par vienu no spožākajiem latviešu teātra jaunuzvedumiem un izrādēm latviešu teātra vēsturē.

1883. gadā Jelgavas pareizticīgo baznīcā izcēlās ugunsgrēks, cieta ikonostass.

1883. gadā pie Svētās Trīsvienības baznīcas pēc mācītāja Jordāna ierosmes tika iestādīts ozols un uzstādīta akmens piemiņas zīme par godu Mārtiņa Lutera dzimšanas 400. gadadienai.

1883. gadā Mārtiņa Lutera dzimšanas dienai par godu piemiņas ozols iestādīts tika arī pie Svētās Annas baznīcas.

1884. gadā tika fotografēti un aprakstīti Kurzemes hercogu kapenēs esošie sarkofāgi un apbedījumi.

1884. gada 30. augustā Brīvlaišanas svētkos Jelgavā pirmo reizi parādīja Šekspīra lugu *Venēcijas tirgotājs*, jelgavnieka R.Jansona tulkojumā. Izrādē piedalījās aktieri J.Āriņš (Duburs), E.Rozenberga (Aspazija), A.Robs (Zālīte).

1885. gadā Lielā ielā savu grāmatu drukātavu un litogrāfiju iekārtoja Ādolfs Reinbergs (1879-1913).

1887. gada 22. maijā Jelgavā mācītājs Ludvigs Katerfelds atvēra

Rētiņa dambis – ceļš uz Taboru gar Jēkaba kanālu 20.gadsimta sākumā.

Mildas Reiheres vārdā nosauktā patversmes ēka 19. gadsimta beigās.

Ģenerāla Ludviga
Bolšteina bēres Rīgā
Brāļu kapos.

Tabora iestādi – slimnīcu garīgi slimajiem, kas vēlāk, apvienojoties ar 1901. gadā dibināto Ģintermuīžas slimnīcu, un pēc 1921. gada pārveidota par Republikas Jelgavas psihoneiroloģisko slimnīcu, darbojās arī mūsdienās.

1888. gada 6. janvāra 1. numurā *Latviešu avīzes* uzrunāja lasītāju jaunā gadā šādi: *Esiet sveicināti, milie lasītāji, ar jauno gadu, kurš nupat iestājies. Esiet sveicināti Jūs pagājušo gadu aplaimotie un tamdēļ tagad priecīgie! Esiet sveicināti Jūs apbēdinātie un asarotie, grūtsirdīgie! Gads ir ļoti garš un ļoti iss laika gabals. Daudz gada laikā var piedzīvot!* 3. febrāra numurā bija publicēti dati par notikušo iedzīvotāju skaitīšanu. Jelgavā dzīvoja 28331 iedzīvotāji, no tiem 14626 vīri, ieskaitot arī šeit dienējošos zaldātus, un 13905 sievas. Pēc tautības tie iedalījās tā: 9257 vācīši, 8666 latvieši, 6295 ebreji, 3639 krievi, 421 poli, 228 leīši. Jelgavas pilsētas draudzē iepriekšējā gadā bija dzimuši 299 bērni, miruši 275 vecļaudis, laulāti 119 pāri.

1888. gada 5. februārī dzimis Ludvigs Bolšteins (1888-1940), militārs darbinieks, ģenerālis. Beidzis Sesavas pagastskolu, Jelgavas ģimnāziju, Pēterburgas universitāti. No 1918. gada 28. decembra dienējis Latvijas Pagaidu valdības bruņotajos spēkos, bijis Iekšlietu ministrijas Aizsargu nodaļas priekšnieks (1925-1928), no 1928. gada Latvijas militarizētās robežapsardzības priekšnieks, no 1935. gada Robežsargu brigādes komandieris. Beidzis dzīvi pašnāvībā, nošaujoties savā darba kabinetā 1940. gada 21. jūnijā, par iemeslu minot valsts okupāciju.

1888. gadā, par tirgotāja un grāmatizdevēja Ādolfa Reihera (1794-1868) ziedojumu, pēc arhitekta Aleksandra Johana Frīdriha Baumana projekta, tika uzcelta patversmes ēka tirgotāju atraiņām, ko nosauca Mildas Reiheres vārdā. Tagad šajā namā atrodas Jelgavas speciālā pamatskola.

Pareizticīgo baznīca
19. gadsimta beigās.

Arhitekts
Nikolajs Čagins.

Tilts pār Driksu
20. gadsimta sākumā.

1889. gada 30. novembrī nografējušies no amata atceltās pilsētas rātes pārstāvji, pirmā rindā pa vidu sēž birgermeistari T. fon Engelmans un A. Beuters.

1888. gadā Viļņas gubernas arhitekts, arhitektūras akadēmikis Nikolajs Čagins (1823-1909) izstrādāja jaunas pareizticīgo baznīcas projektu un, izmantojot cara Aleksandra III atvēlētos līdzekļus, to uzcēla bijušās B.Rastrelli projektētās baznīcas vietā. Pamatus iesvētīja 1890. gada 3. jūlijā, būvdarbus pabeidza 1892. gada 14. novembrī.

1888. gadā bija nodibināta Maksa Grēbnera cepuru un vaskadrānu fabrika.

1889. gada 30. augustā *Brīvlaišanas svētkos* uzcēla speciālu ēku, kurā varēja pulcēties 4000 klausītāji un uz estrādes novietoties 800 dziedātāji. Svētkiem bija pieteikti 17 jauktie, 15 vīru kori un 7 lauku orķestri. Korus diriģēja Jānis Straume (1861-1929), pūtēju orķestrus Jurjānu Andrejs (1856-1922). Svētkos ieradās ap 10000 apmeklētāju. Turpmāk svētkus sāka saukt par *Tautas svētkiem*.

1889. gadā Lauksaimniecības izstāžu rīkošanu uņēmās Jelgavas Latviešu biedrības Zemkopības nodaļa.

1889. gadā likvidēja rāti, tās vietā darbu sāka dome ar valdi un pilsētas galvu. Domi ievēlēja uz 4 gadiem pilsētas vēlētāju sapulce, kurā balss tiesības bija tiem, kas maksāja nodokļus – namīpašniekiem,

Maksa Grēbnera Vaska drānu fabrika
20. gadsimta sākumā.

Driksas jaunā tilta būvniecība 1891. gadā pastāvot vecajam koka tiltam.

Driksas vecais un jaunais tilts 19.gadsimta beigās.

tirgotājiem, brīvo profesiju pārstāvjiem. Jelgavā tādu bija ap 300 personu, pirmās domes 65 locekļu vidū bija 2 latvieši. Darba valoda no vācu bija nomainīta uz krievu valodu.

1889. gadā Jelgavā bija 35 rūpniecības uzņēmumi ar 632 strādājošiem, 6 alus darītavas, 4 tēraudlietuvēs, 4 tipogrāfijas un 1 litogrāfija, 17 grāmatu tirgotavas un lasītavas, 152 amatnieku uzņēmumi, 985 tirdzniecības vietas.

1889. gadā fabrikanti Vestermanis un Dērings pie Ezera vārtiem nodibināja un uzcēla linu pārstrādes fabriku.

1889. gadā sākās pilsētas galveno ielu pārbrugēšana ar kaltiem akmeņiem, iestieptiem no Zviedrijas.

1889. gadā nodega Amatnieku biedrības nams, sadega arī Krievu biedrības *Kružok* bibliotēkas grāmatas.

1889. gadā no Zaļeniekiem uz Jelgavu pārcēlās Rozenbergu ģimene, kuru meita Johanna Emīlija Lizete Elza vēlāk kļuva par slaveno dzejnieci Aspaziju (1868–1943). Mācījusies Dorotejas skolā, Jelgavas meiteņu ģimnāzijā. 1887.gadā ir publicēts pirmai dzejolis, un zem tā rakstītais pseidonīms *Aspazija*, kļuva par dzejnieces vārdu uz mūžu. Vēlāk Aspazija rastīja: *Jelgavā valda sapni, romantika un dzīldziļa nogremdēšanās pagātnē it kā nogrimušā pilī....*

1890. gadā Jelgavā uzsāka darboties pirmie pretalkohola – jeb *atturības* pulciņi.

1890. gadā uz Jelgavu pārcēlās Andrejs Stērste (1853–1921), jurists, zvērināts advokāts, likumu tulkotājs latviešu valodā, latviešu valodas kopējs un jaunvārdu darinātājs, dzejnieks, bijis 1902.–1904. gadā Jelgavas Latviešu biedrības priekšnieks.

1891. gadā pāri Driksai tika uzcelts pirmsais tilts no metala.

1891. gadā Kurzemes gubernators Dmitrijs Sipjagins (1889–1891) aizliedza publisku pieeju Kurzemes hercogu kapenēm.

1991. gadā Jelgavas ģimnāzijā starp audzēķņiem bija 28,5%

Advokāts, sabiedriskais darbinieks Stērste Andrejs.

Elza Rozenberga – Aspazija.

Jānis Pliekšāns –
Rainis.

lietuvieši, 25,8% vācieši, 15,3% poļi, 14,7% latvieši, 10,5% ebreji, 5,4% krievi.

1891. gadā Jelgavā Zaļajā ielā dzīvoja Jānis Pliekšāns – *Rainis* (1865–1929), kurš strādāja par paligu pie jurista Stērstu Andreja. Rainis vēlāk bija redaktors jaunstrāvnieku laikrakstam *Dienas Lapa*. Jelgavā jaunstrāvnieki pulcējas ap Dāvidu Bundžu (1873–1901), vēlāko emigrantu – ievērojamo socialdemokrātu kustības dalībnieku Amerikā. 1897. gadā bijušais metallrūpniecas strādnieks emigrēja uz ASV, kur redīgēja un izdeva sociāldemokrātisku žurnālu *Auseklis*, kas uzskatāms par pirmo latviešu revolucionārās periodikas izdevumu.

1892. gadā uzbūvēja jauno Miertiesas namu.

1892. gadā Jelgavā darbojās vairāki desmiti sociālās palīdzības un labdarības iestāžu, kas piešķira palīdzību skolēniem, trūcīgajiem, studentiem, bērēm. Piemēram, Līvena-Ālerta-Kraniha dibināts fonds skolu atbalstam ziedojuši 34678 rbl., fon Korfs ziedojojis skolu maksas segšanai trūcīgajiem 16600 rbl.

Miertiesas nams.

Svēto Simeona un Annas pareizticīgo baznīca
20. gadsimta sākumā.

Pareizticīgo baznīca – Uspenskas lūgšanu nams.

Jelgavas pils pagalms ar pareizticīgo
kapellu 20. gadsimta sākumā.

Latvju dainu burtnīcas vāks

*IV Vispārējo dziesmu svētku
dalībnieku plakāts.*

*IV Vispārējiem
dziesmu svētkiem
Jelgavas Latviešu
biedrības pasūtītā
pieminas vele.*

1892. gada 14. novembrī iesvētīja pēc arhitekta Nikolaja Čagina projektēto, jaunuzcelto Svēto Simeona un Annas baznīcu.

1893. gadā Jelgavas pili izbūvēja pareizticīgo baznīcu – kapelu.

1893. gadā aiz dzelzceļa sliedēm, pie Kalvenes jeb Lietuvas šosejas, pēc Vidzemes guberņas arhitekta Viktora Lunska skices uzcēla pareizticīgo baznīcu – *Uspenskas lūgšanu namu*.

1893. gadā nodibināta Jelgavas lauksaimnieku biedrība, ko vadīt uzņēmās Jānis Bisenieks, kas atvēra *Konsuma* veikalu un ierīkoja Bērzmuižas pagastā paraugsaimniecību.

1893. gadā 30. augustā Jānis Jansons–Brauns (1872–1917) Jelgavā Kurzemes zemnieku brīvlaišanas svētkos vairāk kā 1000 klausītājiem nolasīja savu referātu *Domas par jaunlaiku literatūru*. To uzkata par *Jaunās strāvas* kustības idejisko aizsākumu Latvijā.

1894. gada 21. maijā Jelgavā iznāca Krišjāņa Barona *Latvju dainu* pirmās 3. burtnīcas.

1894. gadā Jelgavā holēras epidēmijā saslima 616 un nomira 283 iedzīvotājs.

1894./1895. gadā Jelgavā katoļu draudzē kā vikārs darbojās viens no ievērojamiem 19. gadsimta lietuviešu nacionālās kustības vadītājiem Jozs Tums-Vaižgants (1869–1933), vēlāk, lietuviešu literatūras pērles – eposa *Pragiedruliai* (1917) – *Saules stari starp mākoņiem*, autors.

1894. gadā Jelgavas ģimnāzijas latīņu un grieķu valodu skolotājs Jonass Jablonskis (1860–1930), lietuviešu valodnieks, mūsdienu lietuviešu literārās valodas normu radītājs, noorganizēja liberalās *Varpininku kustības* kongresu. No šīs kustības vēlāk izauga Lietuvas Demokrātiskā partija. Lietuvā mūsdienās Marijampolē uzstādīts

*Lietuviešu kultūras
darbinieks Jonass
Jablonskis.*

*Lietuvas bankas
kases zīme – 5 liti
ar Jonasa Jablonska
attēlu.*

*IV Vispārējo
dziesmu un mūzikas
svētku dalībnieku
nozīmīte.*

*Piemiņas zīme
Uzvaras parkā,
bijušajā Villa
Medem dārzā, kur
sākās IV Latviešu
dziesmu un mūzikas
svētku gājiens
1985. gadā.*

IV Vispārējo dziesmu svētku norises vieta Jelgavā 1895. gadā.

viņam veltīts piemineklis, un kādreiz uz 5 litu naudas zīmēm drukāja viņa portretu.

1895. gadā no 15.–18. jūnijam Jelgavā notika IV Vispārējie latviešu dziesmu un mūzikas svētki, pagaidām pirmie un vienīgie dziesmu svētki ārpus Rīgas. Dziesmu svētku laikā *Kružoka* zālē jelgavnieki pirmo reizi noskatījās Ādolfa Alunāna lugas *Pārticībā un nabadzībā*, un *Visi mani radi raud.* Dziesmu svētku vajadzībai netālu no dzelzceļa stacijas tika uzcelta speciāli svētkiem arhitekta Konstantīna Pēķšēna projektēta estrāde 5000 dalībniekiem ar 15000 skatītāju sēdvietām zem jumta. Uz svētkiem pieteicās 203 kori ar 5208 dziedātājiem un orķestri ar 295 mūziķiem. Svētku komisijas vadītājs bija Jānis Čakste.

1895. gadā no 15.–18. jūnijam agronoma Jāņa Bisenieka vadībā notika vispārējās lauksaimniecības, rūpniecības un amatniecības

Jānis Bisenieks atklāj Lauksaimniecības amatniecības un rūpniecības izstādi Jelgavā 1909. gadā.

izstādes ierīkošana un atklāšana Jelgavā, kas ļoti stiprināja latviešu zemnieku, rūpnieku un amatnieku pašapziņu. Bija 453 izstādītāji un 28000 apmeklētāji.

1895. gada 12. septembrī dibināts Krievijas armijas 19. Arhangeļskas dragūnu pulks, kurš bija dislocēts Jelgavā.

1895. gadā Jelgavā par advokātu gribēja iekārtoties Jānis Plieksāns – Rainis, bet viņu šai darbā neapstiprināja. Jelgavā viņš Aspazijai palīdzēja sagatavot izdošanai pirmo dzejas krājumu *Sarkanās puķes*. 1987. gadā, pēc atgriešanās no Vācijas, Raini arestēja kā jaunstrāvnieku un ieslodzīja Liepājas cietumā.

1896. gadā Jelgavas pilī ievilkta elektrību un telefonu, pagalmā izurba artēzisko aku, ierikoja ūdensvadu un kanalizāciju.

No 1896.–1904. gadam Jelgavā darbojas Alunāna teātris, neliels profesionālu aktieru teātris Ādolfa Alunāna vadībā.

1896. gadā Jelgavas ģimnāzijas audzēkņi uzstājas pret obligātajiem pareizticīgo baznīcas apmeklējumiem, ap 150 skolēnu tika sodīti un atskaitīti no skolas, viņu vidū Antans Smetona (1874–1944), vēlākais Lietuvas valsts prezidents.

1896. gadā Jelgavā mācības uzsāka Gederts Eliass (1887–1975), vēlāk ievērojams latviešu mākslinieks, kura mākslas darbu kolekcija tagad glabājas Jelgavā, viņa vārdā nosauktajā vēstures un mākslas muzejā.

1896. gada 23. septembrī bija zemestrīce, Jelgavas un apkārtnes iedzīvotāji trijos pēcpusdienā novēroja zemes trīcēšanu un pazemes dunoņu.

1897. gadā Jelgavā bija 35131 iedzīvotāji, 9719 personas vācu tautības, ebreji 5829, latvieši 16053. Pilsētā atradās stiprs garnisons, dienestā un gubernās pārvaldē strādāja 4235 personas.

1897. gada 24. aprīlī Jelgavā dzimis Jānis Akermanis (1897–1972) latviešu izcelsmes amerikānu inženieris aviokonstruktors,

Kavalērists brīvsolī fotoateljē 20.gadsimta sākumā.

Lietuvas politiķis, sabiedrisks darbinieks Antanas Smetona.

Mākslinieks Gederts Eliass.

Boeing B-29 Superfortress – ASV četrmotoru bumbvedējs.

Vecie Tabora kapi, nopostītās kapellas un mācītāja Ludwiga Katerfelda atdusas vieta.

Tabora kapella un kapsēta 20. gadsimta sākumā.

strādājis *Boeing* uzņēmumā un bijis Amerikas aeronautikas un kosmosa izpētes komisijas vadītājs. 1915. gadā pabeidzis Jelgavas reālskolu J. Akermanis iestājās Rīgas politehniskajā institūtā, kas drīzumā kara dēļ tika evakuēts uz Ivanovo-Voznesensku. 1916. gadā J. Akermanis brīvprātīgi iestājās Krievijas armijas rindās, un bija nosūtīts uz kursiem Maskavas Imperatora tehnikumā apgūt aviācijas teoriju. Jānis Akermanis kļuva par Krievijas gaisa spēku pilotu. Francijā Akermanis izgāja pilnu augstākās pilotāžas skolu *Ecole d'aviation militaire Le Crotoy*, un *Ecole d'acrobatie a rien*. 1917. gadā Akermanis tika nosūtīts uz Itāliju, kur bija lido-tājs-izmēģinātājs, pieņemot pēc Krievijas pasūtījuma izgatavotās lidmašīnas. Tur viņš bija unikāla projekta – smagā bumbvedēja pārledojuma – dalībnieks. 1918. gadā Jānis Akermanis emigrēja uz ASV. Sākumā viņš strādāja *Ford* Detroitas rūpnīcā, un pabeidza mācības Mičigānas universitātes aviācijas nodaļā. Pēc tam turpināja darbu *Ford* aviācijas nodaļā. Sākot no 1928. gada pasniedza, bet kopš 1931. gada bija Minesotas universitātes profesors. Viņš izveidoja pirmo ASV aviācijas tehnikas katedru, kas vēlāk tika pārveidota par aviācijas fakultāti. Kopš 1934. gada viņš bija Minesotas štata aeronautikas komisārs. Tajā pašā gadā viņš kļuva par aviācijas uzņēmuma *Mohawk* galveno konstruktori. 1940. gadā J. Akermanis tika uzaicināts uz Sietlu, uz vienu no lielākajiem Amerikas aviobūves uzņēumiem *Boeing*, kur piedalījās smago lidmašīnu aerodinamikas izpētē. Akermanis ir autors slavenā *Boeing B-29 Superfortress* spārna formai un profilam. Akermanis līdzdarbojies arī lidmašīnu *Boeing Stratocruiser 377*, un *Boeing stratofortress B-52* būvē. Sākoties Otrajam pasaules karam Akermanis bija uzaicināts līdzdarboties ASV nacionālajā aizsardzības padomē. 1944.–1945. gadā Jānis Akermanis bija ASV Gaisa karaspēku padomnieks Eiropā. Pēc kara viņš kļuva par ASV nacionālās aeronautikas padomes priekšsēdētāju.

19. gadsimta beigās pie tirgus laukuma uzceltā jaunā policijas ēka, labajā pusē.

Krievijas imperators Aleksandrs III ar sievu Mariju Fjodorovnu.

Viņš bija ievēlēts par Minesotas štata zinātņu akadēmijas prezidentu un Aeronautikas izpētes institūta padomes priekšsēdētāju. Viņa vadībā tika uzbūvēta pasaule pirmā virsskaņas pētniecības laboratorija ar virsskaņas aerodinamisko cauruli, kur tika sasniegti ātrums virs 7M.

1898. gadā Tabora iestāde atvēra savu kapsētu, kurā uzcēla koka baznīciņu, sauktu par *Tabora kapliču*.

1898. gadā cars Aleksandrs III apstiprināja jaunus noteikumus policijas iekārtai. Jelgavā tagad bija policejmeistars, kam tika pakārtoti vecākie un jaunākie palīgi.

1898. gadā Jāņa Bisenieka vadībā tiek ierīkota lauksaimniecības mašīnu, rīku noliktava un veikals *Konsums*, kas ievadīja patērētāju kooperācijas sistēmas sākumu Latvijā.

1898. gada 26. novembrī bijušā Jelgavas teātra nama vietā atklāja, pēc arhitekta Vilhelma Neimana projekta celto, Kurzemes Provinces muzeja ēku, pirmo speciāli muzejam celto ēku Latvijā. Namu rotāja uzraksts *Scientific et Artibus – Zinātnēm un mākslām*. Projektu vēlāk izmantoja Rīgā, ceļot Mākslas muzeja ēku.

1898. gadā pēc studijām Pēterburgas Mākslas akadēmijā savā

Jelgavas tirgus laukumā pie Pēterburgas viesnīcas kārtibnieks – gorodovojs
19. gadsimta beigās.

Kurzemes Provinces muzeja ēka.

Gleznotājs
Jānis Valters.

Gleznotāja Jāņa Valtera diplomdarbs
«Tirgus Jelgavā»

Latviešu sabiedriskais
darbinieks Vilis Olavs.

dzimtajā pilsētā Jelgavā studiju atvēra gleznotājs Jānis Valters (1869–1932), viens no latviešu nacionālās glezniecības skolas aizsācējiem. Izglītojies Jelgavas reālskolā, kur zīmēšanu apguvis pie K. Višnera, apmeklējis gleznotāja J. Dēringa darbnīcu. Studējis Pēterburgas Mākslas akadēmijā (1889–1894), mākslinieka – gleznotāja grāds tika iegūts 1897. gadā. Darbojies mākslinieku pulciņā *Rūķis*, bijis tā vadītājs. Dzīvojot Jelgavā (1898–1906), vadījis privātu mākslas studiju. 1906.gadā pārcēlies uz Vāciju, kur pieņēma Johanna Valtera – Kūrava vārdu (Johann Walter – Kurau), dzīvojis Drēzdenē (1906–1917), pēc tam Berlinē (1917–1932). Gleznojis ainavas, portretus, sadžives žanra ainās, aktus. Strādājis galvenokārt eļļas tehnikā. Izcils, izsmalcināts, jūtīgs kolorists. Gleznotāja 1897. gadā radītā eļļas glezna *Tirgus Jelgavā* ir Latvijas nacionālā muzeja dārgumu sarakstā.

1899. gadā Jāņa Bisenieka vadībā bija nodibināta Krājaizdevu sabiedrība, kas vēlāk kļuva par lielāko sīkkredītu iestādi Latvijā un 1912. gadā pārauga par Jelgavas Komercbanku.

Kurzemes Riteņbraucēju biedrība un Jānis Bisenieks Jelgavas Latviešu biedrības dārzā 1895. gadā.

Gederta Elias VMM sienas gleznojums ar 19. gadsimta otrā pusē slavenākajiem latviešiem, «Academia Petrīna» apmeklētājiem skolas laikā – Gederta Elias, Jura Alunāna, Krišjāņa Barona, Ādolfa Alunāna portretiem.

1899. gadā Jelgavā nodibināja Kurzemes riteņbraucēju biedrību. Biedrība Jelgavas *Latviešu biedrības* dārzā pie Villa Medem ierīkoja velotrekus.

Līdz 1900.gadam Jelgavas ģimnāzijā bija mācījušies daudzi ievērojami vīri. Vācu rakstnieki Teodors Hermanis Adolfijs (1841–1922), Pauls Rorbahs (1869–1956), Wolfgangs Vahtsmuts (1876–1964), Lietuvas valsts prezidents Antanas Smetona (1874–1927), Polijas valsts prezidents Staņislavs Voicehovskis (1869–1953), Latvijas valsts prezidenti Jānis Čakste (1859–1927) un Alberts Kviesis (1881–1944), ievērojamie latviešu sabiedriskie darbinieki – Juris Alunāns (1832–1864), Krišjānis Barons (1835–1923), Kārlis Kundziņš (1850–1937), Vilis Olavs (1867–1917) u.c.

1900. gadā Jelgavā amatnieks Pēteris Viļumsons (1872–1939) atvēra aušanas apmācības kursus. Ierīkojis austuves Latgalē, Jelgavā. Izgudrojis un patentējis pusautomātiskās stelles *Lielupes viļni*, kas ražotas Jelgavā. Vairāku aušanas rakstu paraugu grāmatu autors.

1900. gadā pēc arhitekta Alekseja Kīzelbaša projekta neorenesanses stilā uzcēla jauno realskolu, tagadējo LLU Ekonomikas fakultātes ēku.

1900. gadā inženieris J. Malms bija izstrādājis projektu ostas izbūvei Jelgavā, kurš netika realizēts.

1901. gadā dibināts pirmais socialdemokrātiskais pulciņš Latvijā – *Kurzemes socialdemokrātu grupa*, kuras pārstāvji piedalījās vecākās Latvijas politiskās partijas – *Latviešu sociāldemokrātu partija* – dibināšanas kongresā 1904.gadā.

1901. gadā par pilsētas lielo saimniecisko rosību liecina fakti, ka Kurzemes gubernas arhitekts apstiprināja projektus 51 dzīvojamam namam un 26 sabiedriskajām un neapdzīvojamajām ēkām. Tapa jaunas rūpnīcas.

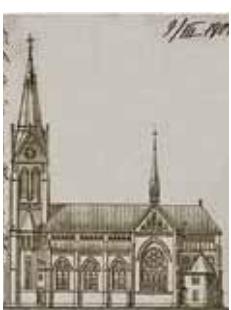
Jelgavas realskola, pirmā pasaules kara laikā tajā bija iekārtota lazarete.

Revolucionārs,
sabiedriskais darbinieks
Jānis Asaris.

Mācītājs Kazimirs
Jasenas.

Jaunā Jelgavas
katoļu baznīca
20. gadsimta
sākuma skatu karte.

1902.–1903. gadā Jelgavā dzīvoja literatūrkritiķis, sabiedriskais darbinieks Jānis Asaris (1877–1908), 1905. gadā aktīvs revolucionārs, kam par godu padomju laikos 1967. gadā pārdēvēja vienu no Valņu ielām. Sarakstījis vēstures apskatu *Kā Baltijas muižniecība tikusi pie savām privileģijām*, sastādījis Krievijas Valsts domē teikto runu krājumu par soda ekspedīciju vardarbībām Latvijā – *Spīdzināšanas Baltijā*, abi krājumi izdoti 1907. gadā. Publicējis grāmatu *Vispārīga pasaules rakstniecības vēsture* (I, 1907).

1902. gadā par Jelgavas katoļu baznīcas prāvestu iecēla Kazimiru Jasenasi, kura vadībā tika nojaukts vecais dievnams un no 1904. gada 29. augusta līdz 1907. gada 4. novembrim, pēc Liepājas arhitekta Eduarda Strandmaņa meta, uzcelta jauna baznīca, nosaucot to par godu Jaunavai Marijai. Kazimirs Jasenās bija savā amatā līdz 1944. gadam. Baznīca mūsdienās tiek uzskatīta par neogotikas arhitektūras paraugu.

1902. gadā Eduards Bīriņš (1883–1971), strādādams Jelgavā Stefenhagenu drukātavā par burtlici, un, nākdamas sakaros ar latviešu revolucionāriem – Paulu Kalniņš, Klāru Kalniņu, Jāni Endrupu u.c., no Bankava *Pavāru grāmatas* un *Jaunās Deribas* burtiem, kopā ar Kārli Kurševicu un Emīliju Kalniņu ierīkoja Jelgavā pirmo slepeno pagrīdes drukātavu Latvijā un 1902.gadā uz Ziemassvētkiem izlaida pirmo drukāto proklamāciju *Miers virs zemes*, aicinādami strādniekus un zemniekus uz cīņu pret kapitālistiem un patvaldību Krievijā. Vēlāk viņš emigrēja uz Angliju, bet, nodibinoties Latvijas valstij, Latvijas ārlietu resorā darbojies kā ģenerālkonsuls.

1902. gada 12. jūnijā pētnieku grupa no Eduarda Gustava fon Tolla (1858–1902) vadītās polārekspedīcijas Krievijas ziemeļos pameta Jaunsibīrijas salu Koķeļniju un pazuda bez vēsts polārajā ledus tuksnesi. Ekspedīcijas dalībnieku vidū bija arī viens jelgavnieks – fiziķis, magnetologs, astronoms un polārpētnieks Frīdrihs Zībergs (1872–1902). Polārpētnieka vārdā nosaukts 1901. gadā jūras līcis Taimirā, plato un upīte Koķeļnijas salā, 1903.gadā Benneti salā ledājs un 1940. gadā Zīberga līci ietekoša upe un kalns.

1903. gadā Jelgavā nodibināts Kurzemes gubernās centrālais vēstures arhīvs. 1919. gadā Kurzemes zemes arhīva direktors O. Štefenhāgens arhīvu izveda uz Vāciju. Latvijā atpakaļ arhīvs tika atgūts 1971.gadā.

1904. gadā Latvijā nelegāli nodibināta pirmā politiskā partija – *Latvijas Sociāldemokrātu partija*, kurai Jelgavā bija savi piekritēji, piemēram, Roberts Dzilna, Roberts Eihe, Augusts Arājs – Bērce (1890–1921),

Sabiedriskais
darbinieks, politikis
Dr. Pauls Kalniņš.

Astronoms Frīdrihs Zībergs polārpētnieku kuģa
«Zarja» kajitē.

Polārpētnieka
Frīdriha Zīberga
piemiņas vieta
Miera ielas kapos.

Jānis Lencmanis (1881–1944). Padomju laikos viņu piemiņu iemūžināja nosaucot ielas revolucionāra vārdā, piemēram, Lencmaņa, Dzilnas iela, vai cēlot pieminekļus. Pauls Kalniņš (1872–1945) vēlāk bija ilggadējs Latvijas Republikas Saeimas priekšsēdētājs.

1904. gadā Jelgavas cietumā uz gadu ieslodzija Pēteri Birkertu (1881–1956), tobrīd aktīvu sociāldemokrātu, vēlāk pazīstamu valodnieku, etnogrāfu, etnopsihologu, folkloristu, literatūrzinātnieku, filozofu, žurnālistu. Viņš bija pirmais folklorists, kurš atklāja latviešus ne tikai kā dziedātāju tautu, bet arī kā domātājus. Padomju laikos vajāts, viņš atstāja uzrakstītus savus izstrādātos darba metodiskos principus: 1. *Turēt vienmēr acīs tuvāko darbu plānu.* 2. *Cīnities ar uzmanības novirzišanu uz blakus lietām.* 3. *Gādāt, lai veselība turas.* 4. *Vakarā pie sveču gaismas un rokas baterijas gaismas izstrādāt noteiktu otras dienas plānu, lai nepazūd rita dārgās stundas.* 5. *Jo spēku tiek mazāk, jo plānveidīgāki, lietderīgāki, konkrētāki tos izmantot.* 6. *Uz avīzēm tērēt cik maz vien laika iespējams.* 7. *Pazīt savus idejiskos pretiniekus.*

1904. gada 1. maijā notika pirmā lielā pret cara varu vērstā revolucionāra demonstrācija, kurā piedalās ap 2000 demonstrantu.

1904. gada 6. maijā notiek pirmais maratonskrējiens Rīga – Jelgava, kurā ar rezultātu 4 stundas 5 minūtes, 7 vīru konkurencē uzvarēja Augusts Dikmanis. Tā laika presē rakstīja: *Jau uz tilta skrējējus sagaidīja pirmais traucējums toreizējā „gorodovoja” personā, kas viegli kreklā un biksītēs tērpušos sportistus noturēja par izbēgušiem noziedzniekiem, bet pēc izskaidrošanās – par trakiem. Liels traucējums bija arī skrējēju nesagatavotība, jo kā izrādījās, ar labu gribu vien nepietiek, vajadzēja arī zīņas un maņas kā skriet.*

1905. gada 6. augustā Kurzemes gubernā, lai apspiestu revolucionārus, izsludināja kara stāvokli.

Padomju laika
piemineklis
sociāldemokrātiem, kas
pievienojaši lieliniekiem
Augustam
Arājam-Bērcem un
Jānim
Šīlfam-Jaunzemam.

*Jelgavā sadursmē ar
policiju nošautais
revolucionārs
Rūdolfs Dzilna.*

*Sabiedrisks
darbinieks, valodnieks
Pēteris Birkerts.*

*Jelgavas Vecā
cietuma, celta ap
1860. gadu, viena
no ēkām.*

*I pasaules karā krievu armijas aviācijas uzlidojumā
sagrautais Jelgavas lauksaimnieku biedrības nams
un apkārtējais kvartāls Katolu ielā.*

1905. gadā 25.novembrī Jelgavas tirgus laukumā sapulcējās ap 8000 dalībnieku liela revolucionāru demonstrācija, kurās izgaiņāšanas laikā nogalināja 16 demonstrantus. 27. novembrī streikoja pat gorodovoji, kas ir Latvijā nebijis gadījums. 28. novembrī plānotais revolucionāru uzbrukums Jelgavai tika atcelts, jo cara varai bija liels militārs pārspēks. Tukumā novembra beigās notiekošo bruņoto sacelšanos vadīja Jelgavas reālskolnieks Jordans (1888–1906).

1906. gadā Jelgavas cietumā pusgada (trīs mēnešus?) cietumsodu izcieta Jānis Čakste, kurš, būdams no Kurzemes ievēlēts deputāts Krievijas Valsts domē, bija parakstījis *Vīborgas uzsaukumu*. Tajā izteiktais aicinājums caram ierobežot savu varu beidzās ar Valsts domes atlaišanu un represijām pret uzsaukuma parakstītājiem. 1905–1907. gada revolūcijas laikā Jānis Čakste kā advokāts aizstāvēja revolucionārus.

1906. gada 22. decembrī par revolucionāru darbību apcietināja Gedertu Eliasu (1887–1975), mākslinieks bija spiests doties uz ārzemēm trimdā.

1906. gadā pie Jelgavas Lauksaimniecības biedrības nodibinājās lauksaimnieku ekonomiskā sabiedrība un lauksaimnieku savstarpējās apdrošināšanas biedrība, kas 1907. gadā Katoļu ielā uzcēla savu, arhitekta Eižena Laubes projektētu, namu. Namā Jānis Bisenieks 1908.gadā izveidoja Latvijā pirmo zemkopības skolu ar latviešu mācību valodu un tirdzniecības skolu. Skola vēlāk jau 30. gados tika pārcelta uz Mežotni, tad uz Saulaini. Ilggadējs skolas vadītājs bija Jānis Mazvērsītis (1866-1943), ievērojams agronomihs, zinātnieks, sabiedrisks darbinieks.

1906. gadā Jelgavā 157 revolūcijas dalībniekus notiesāja, piespriežot katorgas darbus, ieslodzījumu vai nāvessodu. Nošauti tika 44 revolūcijas dalībnieki.

*Jelgavas pils galvenie vārti
20. gadsimta sākumā.*

*Svētā Nikolaja baznīca
20. gadsimta sākumā.*

*1905. gada
revolucionāru
piemiņas vieta
Zālītes ceļā.*

1907. gadā 6 Jelgavas slimnīcās bija 556 slimnieku vietas.

1907. gadā nodibināja Jelgavas Latviešu amatnieku biedrību.

1907. gadā Kurzemes muižniecība nodibināja Jelgavā privātu vācu ģimnāziju, kam vēlāk uzcēla savu skolas ēku.

1908. gadā par Kurzemes ģenerālgubernatoru iecēla Aleksandru Bernevici.

1908. gadā Jelgavas ģimnāzijā kā eksterns eksāmenus nokārtoja Jānis Straubergs (1886–1952), vēlāk slavens Latvijas vēstures pētnieks, uzskatāms par pirmo vēsturnieku, kurš sagatavojis latviešu valodā vēstures pētījumu par Jelgavu, kas rokrakstā glabājas Latvijas nacionālajā bibliotekā reto grāmatu un rokrakstu krātuvē.

1908. gadā Rīgā tika pasūtīti dzelzs kaluma vārti Jelgavas pilij.

1907. gada 4. novembrī iesvētīja jauno, pēc arhitekts Konstantīna Pēķēna projekta celto, latviešu luterānu draudzes baznīcu – *Svētā Nikolaja baznīcu*, kas bija pirmā no vāciskās luterānu konsistorijas neatkarīga latviešu draudzes baznīca. Baznīcas celšanas ideju jau 1897. gadā izloloja mācītājs Kārlis Grasis, bet iecere piepildījās pateicoties prāvesta Jāņa Reinharda (1860–1944) neatlaidībai. Baznīcu nosauc par godu Krievijas caram Nikolajam II viņa vārdā, bet 1937. gadā pārdēvēja par *Svētās Vienības baznīcu*. Draudzei no 1913. gada bija savas kapsētas, ko šodien saucam par *Meža kapiem*.

1909. gadā pēc arhitekta Paula Epple, jugendstila aizsācēja

*Meža kapu ieejas
vārti un kapu
baznīciņa, kurai
blakus atrodas
simboliska mācītāja
Jāņa Reinharda
kapa vieta.*

*Prāvests
Jānis Reinholds, sēž
pirmais no labās,
Jelgavas Kurdlīmo
skolas jaunās ēkas
būvniecības uzsākšanas
ceremonijā*

Jelgavas Latviešu biedrības nams

Katoļu ielā.

Kanālā pie Driksas Jelgavas airētāju kluba mitne
20. gadsimta sākumā.

Jelgavā projekta uzcēla Evaņģeliskās jaunatnes savienības – IMKA – māju Svētes ielā. Vēl Jelgavā viņa projektēti bija, tagad nu jau zudušie, Jelgavas latviešu biedrības nams Katoļu ielā, Krāj- un aizdevumu kases nams Akadēmijas ielā pie tirgus. IMKA namā bija vingrošanas zāle, to izmantoja sapulcēm, jo tajā bija ap 500 sēdvietu. Ēkā bija bumbotava – ķegļu spēles zāle, bibliotēka, un telpas divgadīgi elementārskolai, te vācu mācītāji rīkoja savas sinodes un citas sanāksmes.

1910. gada 30. janvāri tika atklāts jaunuzceltais Jelgavas latviešu biedrības nams.

1910. gadā pie dzelzceļa stacijas ierīkoja parku.

1910. gadā izcilais Jelgavas fotogrāfs Indriķis Kalcenāus (1891–1978) ieguva tiesības fotografēt Krievijas cara Nikolaja II viesošanos Rīgā.

1910. gadā Jelgavā bija 59 ielas un gandrīz 2000 dzīvojamo ēku.

1910. gadā Rīgā notika pirmās sacensības peldēšanā pāri Daugavai, jelgavnieks Eduards Frišfelds ieguva II vietu, bet 1911. gadā viņš bija pirmais un pārveda mājās Rīgas pilsētas ceļojošo kausu. 1912. gadā Krievijas komandā Stokholmas olimpiskajās spēlēs aicināts piedalīties arī Eduards Frišfelds, bet kaut kādu iemeslu dēļ viņš neaizbrauca uz olimpiādi.

IMKA nams
Svētes ielā.

Celš uz dzelzceļa staciju 20. gadsimta sākumā.

Jelgavas Pilsētas krājkase.

1910. gadā, pēc Jelgavas būvinženiera barona Artūra Hoiningenā-Hines projekta, uzcēla Pilsētas krājkases namu pie tirgus laukuma.

1910./1911. gadā pēc Bavārijas arhitekta Leo Reinīra projekta uzcēla Vācu ģimnāzijas ēku, 1912. gadā Kurzemes abpusējo kreditu biedrības namu Palejas ielā, tagadējā Akadēmijas ielā.

1911. gadā pilsētā visām galvenajām ielām bija ierīkots gāzes apgaismojums, gāzi ražoja pie Driksas speciāli uzceltā gāzes fabrikā.

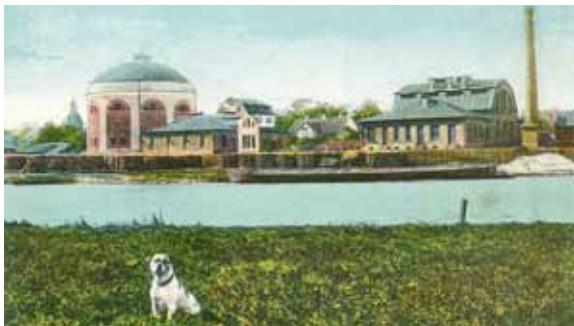
1911. gadā *Mitavas Palīdzības biedrība* sarīkoja Langervaldes parkā pirmos bērnu sporta svētkus, kuros notika sacensības skrišanā un lēkšanā.

1911. gadā dibinātā *Kurzemes kuģniecības savienība* apkalpoja pasažierus Lielupē. Sabiedrību vadīja K. Frišmanis.

1911. gada 21. jūnijā no Rīgas uz Jelgavu atlidoja aviators Sergejs Utočkins (1876-1916), kurš solīja vizināt interesentus. Avīzēs rakstīja: *Vakar bij tā diena, kad jelgavnieki dabūja redzēt, cik tālu cilvēci ir izdevies iekarot gaisu, redzēt īstu gaisa kuģi un īstu lidotāju. Pēc izskata lidaparāts ir ļoti vienkāršs, lidmašīna dodas 15-20 asis pa zemi un pamazām paceļas gaisā ap 40 verstu stundā, 50 pēdas augstu, lidojumi bija 3-4 minūtes ilgi.*

*Vācu vidusskolas ēka
Skolotāju ielā.*

*Langervalde
20. gadsimta
sākumā.*

Jelgavas Gāzes fabrika un elektrostacija.

Lauksaimniecības skola Dobeles ielā 20. gadsimta 30. gados.

Jānis Mazvēršīts
Mežu dienās

Lauksaimniecības
skolas skolēna
apliecība
1915. gadā.

Aviakonstruktors
Jānis Steglavs
Sanktpēterburgā
1912. gadā savā
konstruētajā
lidaparātā Steglavs.

1911. gadā par Jelgavas zemkopības skolas direktoru sāka strādāt agronomi Jānis Mazvēršīts, daudzu lauksaimniecības grāmatu autors, terminoloģijas veidotājs, lauksaimniecības kultūras vēsturnieks.

No 1911.–1914. gadam Sanktpēterburgā jelgavnieks Jānis Steglavs (1870–?) vadīja veikalu, kas tirgoja ūdensvada un kanalizācijas piederumus, bet brīvajā laikā viņš būvēja un izmēģināja savas lidmašīnas, kam bija dots nosaukums *Steglau*.

1912. gadā Jelgavā atvēra jaunuzcelto Sarkanā Krusta slimnīcu.

1912. gadā no 5. maija līdz 27. jūlijam Stokholmā notika 5.Olimpiskās spēles, kurās Krievijas komandā vieglatlētikā 200m skrējienā startēja jelgavnieks Haralds Hāns (1893–?), paliekot priekšsacīkstēs 5.vietā.

1913. gada martā nomira Jānis Veismani, bijušais Jelgavas Latviešu biedrības priekšnieks (1906–1912), dzējnieks, pazīstams ar pseidonīmu Pavasaru Jānis. Viņa darbības laikā 1910. gada 30. janvārī tika svinīgi atklāts jaunuzceltais Jelgavas Latviešu biedrības nams. Biedrība uzcēla viņam Jāņa kapos pieminekli un viņa vārdā no 1924.–1950. gadam tika dēvēta tagadējā Driksas iela.

Sarkanā Krusta slimnīca Palidzības ielā.

Gintermuiža – doktorāts.

Rīgas komercbankas
Jelgavas nodaļa.

Sabiedrisks
darbinieks,
dzejnieks
Pavasaru Jānis.

1913. gadā pēc Rīgas arhitekta Viktora Unferhava projekta uzcēla īres namu Lielā ielā 12, vēlāko Rīgas komercbankas Jelgavas nodaļu.

1913. gadā Jelgavā vara piederēja vācu minoritātei, pilsētas galva bija Gustavs Šmits (1857-1936), bija trīs pilsētas pārvaldnieki, no 52 domniekiem vairāk kā 40 bija vācieši.

1913.–1914. gadā uzcēla Ģintermuižas doktorātu, pēc arhitekta Artūra Hoingena – Hīnes projekta.

1913. gada 31. augustā, pēc Paula Eple projekta, sāka būvēt *Pils teātra* ēku.

1913. gadā Jelgavas pilī notika nelieli atjaunošanas darbi ķeizara istabās, gaidot Zviedrijas kroņprinča uzņemšanu.

1914. gadā Jelgavā uzskaitīti gandrīz 45000 iedzīvotāju.

1914. gadā Jelgavā strādāja 37 ārsti, darbojās 6 aptiekas.

No 1913.–1915. gadam Jelgavā par rabīnu bija Mordehajs Nuroks (1884-1962), viens no ievērojamākajiem Latvijas ebreju sabiedriskajiem darbiniekiem, jurists, politiķis, visu četru pirmo Latvijas Republikas Saeimu deputāts, partijas *Mizrahi* vadītājs. 1941. gadā viņš tika arestēts, bet pēc notikušā ebreju mišiņa

Plāksne, kas bijusi
Jelgavas rabīna
Mordehaja Nuroka
darba vieta.

Pils teātris uz *Pils*
salas.

Jelgavas pilī ierīkotie apartamenti Krievijas
valdnieku un viesu vajadzībām.

*Latvijas Republikas
1. Saeimas deputāti
1925. gada fotogrāfijā,
starp kuriem vairāki
jelgavnieki: Pauls
Kalniņš – Saeimas
priekšsēdētājs, Frīdrihs
Vesmanis, Jānis Rainis,
Mordehajs Nuroks,
Kārlis Ulmanis, Gustavs
Zemgals, Alberts Kviesis,
Jānis Mazvēršīts, Pauls
Šīmanis, Jēkabs Kullīts,
Pauls Lejīņš u.c.*

Maskavā un ASV prezidenta Rūzvelta uzstāšanās preses konferencē 1942. gada 8.aprīlī M.Nuroku no pirmstiesas ieslodzījuma atbrīvoja. 1945 gadā viņš emigrēja no PSRS uz Šveici, bet 1947. gadā ieradās Palestīnā – Lielbritānijas mandātteritorijā. Tur iesaistījās politikā. 1949. gadā viņš tika ievēlēts Izraēlas valsts pirmajā *Knesetā* – Izraēlas parlamentā, kurā bija deputāts četros sasaukumos. 1952. gadā bija Izraēlas Pasta ministrs. Šajā gadā neveiksmīgi kandidēja uz prezidenta amatu.

No 1913.–1915. gadam Kurzemes hercogu kapeņu inventārizāciju veica Dr.med. Aleksandrs Rafaels ar dēlu Verneru.

1915. gada maija sākumā pirmais pasaules karš bija sasniedzis Jelgavas pievārti, daļa pils iekārtu, rūpnīcas tika evakuētas uz Maskavu. 1916. gada beigās Jelgavā bija palikuši 11053 iedzīvotāji.

1915. gada 2./3. maijā Daugavgrīvas latviešu zemessargu 1. un 2. bataljons atsita vācu pirmo uzbrukumu Jelgavai. Pateicoties latviešu zemessargu varonībai kaujas pie Jelgavas vēlāk tika atļauts dibināt pirmos latviešu strēlnieku bataljonus.

1915. gada 17. maijā Jelgavā notika liela manifestācija, kurā piedalījās 28 latviešu biedrības, karaspēka daļas, notika gājiens uz pili pie Kurzemes gubernatora Sergeja Nabokova (1910–1915). 6. jūnijā latviešu biedrības krievu armijas ģenerālim Potapovam, pirmā vācu uzbrukuma atsišanas varonim, uzdāvināja zeltā rotātu zobenu.

1915. gada 28. maijā Krievijas valsts domnieks Jānis Goldmanis (1875–1955) nosūtīja Krievijas armijas virspavēlniekam iesniegumu, kurā rakstīja: *Latviešu spējas kaujas dienestā, viņu izturību, briesmu nicināšanu, drošībību, intelligenci un patiesu*

*Krievijas armijas
kavalērists I pasaules
kara laikā.*

Piemineklis Daugavgrīvas zemessargiem Svētē.

velēšanos uzvarēt briesmīgo ienaidnieku pilnīgi pierādīja ģen. Potāpova grupas 1. un 2. Daugavgrīvas bataljoni, kuri sastāvēja no latviešiem. Šie bataljoni, pēc Jelgavas aizstāvēšanas vadītāja ģen. Potāpova liecības, sakaujot vāciešus, paši pārgājuši uzbrukumā. Šie divi bataljoni guva ievēribu jau agrāk. 2.Daugavgrīvas bataljons 23.martā pie Andrējevas, ienaidnieka ielenkts, izlauzās pilnā kaujas apbrūpojumā, nepazaudējot nevienu šauteni, bet 1.Daugavgrīvas bataljons 14. un 15.aprīlī pie Korcjanu sādžas, zaudējot 70 % sastāva, izlauzās cauri apejošā ienaidnieka rindām. Latviešu družīnu (pulku) formēšana, tiešā kara priekšniecības uzraudzībā, būtu labs palīgs karaspēkam Baltijā un citās frontēs. Bez tam jāmin arī citi labvēlīgākie apstākļi, kuri atvieglo projekta izvešanu. 1. un 2.Daugavgrīvas bataljoni, kas savu varonību pierādījuši pie Andrējevas, Moriānovas, Korcjāniem, Šateikiem, Popeļaniem un Jelgavas aizstāvēšanā – jemot vērā to, ka viņos lielā vairākumā ir latviešu tautības virsnieku un kareivju, būtu noderigi kā sevišķi labi kadri formējamām družīnām (pulkiem). Vienādas asinis, valoda, augstais kultūras līmenis veicinātu nevien kara zināšanu ātru un sekmīgu piesavināšanos, bet stiprinātu arī viņu vienību, stingrību un kopgaru. Daudzās latviešu velosipedistu, strēlnieku, airētāju, vingrotāju u.c. biedrības audzinājušas latvju jaunatnē labas un teicamas spējas kara dienestam. Projektējamās družīnas, blakus

Postījumi pie Ezera vārtiem.

Krievijas armijas ģenerālis Potāpovs pēc apbalvojuma – zeltā rotāta zobena – saņemšanas.

Saspridzinātais dzelzceļa tilts.

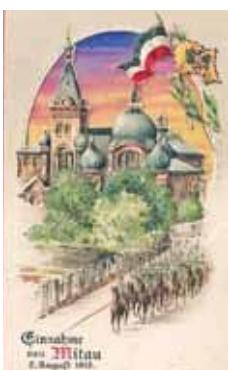
Saspirdzinātais
Driksas tilts.

kareiviskiem uzdevumiem, varētu sniegt ievērojamus pakalpojumus armijai kā palīgi sakaru uzturēšanā starp atsevišķām karaspēka daļām, izlūki, lauku pasta dienestā. Družīnas varētu izmantot kā ložmetēju un vispār sakaru komandas u.t.t. Bez tam latvieši kā vietējo apstākļu un apkārtnes labi pazinēji un vietējās valodas pratēji vajadzības gadījumā varētu nopietni pakalpot armijai.

Jelgavu 1915. gada 1. augustā ieņēma Vācijas karaspēks. Krievu karaspēks atkāpjoties pilsētu stipri postīja, nodedzināja dzelzceļa staciju, Grēbnera, Krāmera un visas fabrikas gar Driksas malu, uzspridzināja visus tiltus, nodedzināja Eplē kokzāģētavu, Heteļa elektrostaciju, vairākus kvartālus ar dzīvojamajām mājām pie Ezera vārtiem.

Jelgavā pēc 1.augusta izvietojas Alfrēda fon der Goslera – Šeca vadītā Kurzemes vācu militārā pārvalde. Par militārās varas iecelto pilsētas galvu no 1915. gada septembra līdz 1918. gada decembrim bija Rihards Serapfims (1866-1939). Jelgavā pārgāja uz gregoriānu kalendara laika skaitišanu. Pēdējais Krievijas Kurzemes gubernās pārvaldītājs Pjotrs Hendrikovs vācu okupācijas laikā no 1915.–1917.gadam rezidēja Tērbatā.

1916. gada 1. martā atklāja vācu armijas sapieru celto koka tiltu pār Lielupi, ko vēlāk nosauc vācu 8. armijas Jelgavas grupas komandiera ģenerāļa vārdā – Fon Paprica tilts.

Tilts par Lielupi,
nosaukts
fon Paprica vārdā.

Driksas jeb Ķeizara
tilta atklāšana
Vācijas ķeizaram
Vilhelmam
II klāt esot.

1916. gada
30.maijā Vācijas
ķeizars Vilhelms
II ieradies pie
Svētās Trīsvienības
baznīcas uz
dievkalpojumu.

Vācu armijas parāde pļavā Lielupes krastā pretī pilij 1917. gadā.

Prūsijas princis Joahims 1918. gadā piekrīta būt par atjaunotās Vācijas protekcijā esošās Kurzemes hercogu.

Vācu ģenerālis fon Bīlovs pie vācu karavīru kapiem Jelgavā Miera ielā 1916. gadā.

Artēziskas akas urbšana pie tirgus laukuma Kolonādēm.

Jelgavas pils pagalms 1918. gada janvārī, svinot Vācijas ķeizara Vilhelma II dzimšanas dienu.

1916. gada 30. maijā Jelgavā, ierodoties Vācijas ķeizaram Vilhelmu II (1859-1941), notika militāra parāde, Svētās Trīsvienības baznīcā mācītājs Viktors Frīdrihs Augsts Doberts noturēja dievkalpojumu.

1917. gada 5. janvārī latviešu strēlnieku pulki Rīgas frontē saņēma pavēli gatavoties uzbrukumam, sākās *Jelgavas militārā operācija*, jo uzbrukuma galamērķis bija Jelgava, tā ievadot asināinās Ziemassvētku kaujas.

1917. gadā pie tirgus izurba pirmo artēzisko aku Jelgavā.

1917. gadā oktobrī Jelgavā pa ceļam uz nesen ieņemto Rīgu Vācijas ķeizars Vilhelms II ieradās otrreiz.

1918. gadā Vācijā Kurzemes Provinces muzejs sarīkoja ceļojošu izstādi.

1918. gada 3. martā Padomju Krievija un Vācija noslēdza Brest-ļitovskas miera līgumu, Krievijai atsakoties no Baltijas provincēm. Līgums tika anulēts 1919. gada 28. jūnijā.

1918. gada 15. martā vācieši izsludināja Kurzemes hercogistes atjaunošanu, ieceļot Prūsijas princi Joahimu par hercogu.

Piemineklis Miera ielā I pasaules karā kritušajiem krievu un latviešu karavīriem vecajos Garnizona kapos.

Vēl ar vien katru gadu notiek Ziemassvētku kaujās kritušo, bez vēsts pazudušo krievu, vācu un latviešu karavīru pišķu pārapbedīšana.

I pasaules karā kritušo vācu karavīru kapi mūsdienās.

LATVIJAS REPUBLIKAS LAIKĀ
LĪDZ 1940. GADAM

1918. gada 11. decembrī ārsts Dāvids Bīskaps (1879-1972) Jelgavā nodibināja Latvijas Sarkanā Krusta Jelgava nodaļu. Vēlāk no 1919. gada viņš bija pazīstams kā Jelgavas aprīņķa galvenais ārsts, sabiedriski darbinieks – Jelgavas Latviešu biedrības priekšnieks (1924-1930), Jāņa Čakstes piemiņas fonda Jelgavas nodaļas priekšsēdētājs, literāts.

1918. gada 10. decembrī Jelgavā organizējas ritmeistera barona Volferta fon Radena (1893-1943) Baltijas landesvēra karaspēka 135 vīru vienība, kas kā pēdējā atstāja pilsētu 1919. gada 8. janvārī, ienākot sarkanajai armijai Jelgavā.

1919. gada 2. janvārī no Rīgas uz Jelgavu pārcēlās un Cēra, Lindes viesnīcās uzturējās Latvijas Pagaidu valdība ar Kārli Ulmani priekšgalā, kas 7. janvārī pārcēlās tālāk uz Liepāju. Uz Jelgavu pārcēlās arī Vācijas pilnvarotais Baltijā Augsts Vinnigs (1878-1956), kurš apmetās Dundagas baronu Osten-Sakenu namā Driksas malā.

1919. gada 5. janvārī *Kružoka* namā landesvēra latviešu daļu komandieris pulkvedis Oskars Kalpaks (1882-1919) izdeva paņeli, kuru uzskata par pirmo rīkojumu, lai uzsāktu atsevišķo latviešu karavīru vienību apvienošana vienotā Latvijas armijā.

1919. gada 7. janvārī Jelgavu atstāja landesvērs, Latvijas Pagaidu valdība, un pilsētā 8. janvārī ienāca sarkanarmieši.

1919. gada 8. janvārī vācu karaspēks uzspridzināja Lielupes tiltu un vācu 8. armijas munīcijas noliktavu Aveņciemā Viktorijas ielā.

Līdz 1919. gada 18. martam pilsētā valdīja Pētera Stučkas vadītie lielinieki un sarkanais terors – Latvijas iedzīvotāju nogalināšana. 9. janvārī notika LSD pilsētas revolucionārās komitejas pirmā sēde, par tās priekšsēdētāju ievēlēja Krišjāni Saulīti (1889-1937).

Driksas malā kuģišu
piestātne, redzamais
baltais nams
piederēja Dāvidam
Bīskapam.

Volferta fon Radena Baltijas landesvēra vienība
1919. gada janvārī.

1919. gada 10. janvārī iznāca pirmais jaunās varas avīzes numurs *Ziņotājs*, kurā lielinieki paziņo: ...*Sarkanais sociālisma karogs pacelts, aicina visus apspiestos, visus kalpinātos, visu darba tautu uz pēdējo galigo cīņu par savu nākotni, par brīvu sociālisma valsti, kur nav vairs vietas verdzināšanai, proletariāta izsūkšanai.*

1919. gada 4. februārī sāka darboties revolucionārais tribunāls, priekšsēdētājs bija Teodors Nete (1896-1926). Pilsētā kad nāves sodus piesprieda vairāk kā simts cilvēkiem. 17. martā, padomju varai atkāpjoties no Jelgavas, uz Rīgu ar kājām dzina cietumnieku kolonas, kopā ap 400 cilvēku, apsargiem pa ceļam nogalinot novārgušos un iet nespējīgos. Nāves gājienu pārdzīvoja 284, bet viņiem nāve draudēja Rīgas cietumā. Cietumā masu kapos atrastos 70 upurus, ko neatpazina tuvinieki, apbedīja tuvējā parkā, un 1921. gadā uz kapa uzstādīja akmens pieminekli ar uzrakstu vācu

*Aplicība Latvijas
armijas karavīram,
Brīvības cīņu
dalībniekam.*

*Jelgavā 1919. gada
8. janvārī ienāca
Pēterim Stučkam
uzticamais
karaspēks –
latviešu sarkanie
strēlnieki.*

*1919. gada janvārī Kružoka telpās apmetās Oskara
Kalpaka komandētie latviešu karaviri.*

Lielinieku upuru apbedīšanas vietā Stacijas parkā padomju laikos nopostītais piemineklis un šobrīd uzliktais Baltais krusts.

Pēc lielinieku padzišanas no Jelgavas cietuma teritorijā atrada vairākus desmitus noslepkavotu civiliedzīvotāju.

Jelgavas kājnieku pulka karogs.

valodā *Kā vilnieki un tomēr patiesīgi; kā nepazīstami un tomēr pazīstami; kā mirēji, un redzi, mēs dzivojam; 2. Kor. 6,9. In memoriam. Jelgavas vācu draudzes. 1921.* Mācītājs Leonhards Zēzemanis par pirmajām revolucionārā tribunāla notiesāšanām, par pirmajiem nāvessodiem, un, par savu pirmo nopratināšanu stāsta: *Tomēr drīz arī mēs izdzirdējām par tautas tribunāla spriedumiem. Es vēl skaidri atceros, cik mums bija slikti, kad mēs dzirdējām pirmo nošaušanu cietuma pagalmā, kad nogalināja arī mums pazistamos notiesātos; kapu sev viņiem bija jāizrok pašiem. Viņi pirms nāves soda bija prasījuši garīdznieku, lūgums tomēr tika noraidīts, kaut arī cietumā bija vesela rinda garīdznieku, arī mans draugs Pauls Vahtsmuts. Mēs nesagājām kopā ar citu kameru iemītniekiem, bet gan tikām turēti stingri izolēti; es tikai nejauši reiz redzēju manu pazīstamo amata brāli Rutkovski, kurš atradās blakus kamerā. Vienu reizi sava apcietinājuma laikā mani izsauca uz nopratināšanu. Protokols bija iss, man neko sodāmu nevarēja pierādīt, tomēr beigās ierēdnis man uzdeva jautājumu, par kuru es no citiem jau biju dzirdējis, ka tāds būs, un no atbildes būs atkarīga dzīvība vai nāve: «Ko jūs domājat par komunismu?» Man atbilde jau bija sagatavota un es teicu: «Es uzskatu komunismu par ļoti augstu ideālu, kas pirmajā kristiešu draudzē, kuras dzinulis bija mīlestība, netika īstenots draudzes locekļu grēku dēļ.» Ar šo atbildi ierēdnis bija apmierināts. Jaukas un sirsniņas bija kopīgas lūgšanas ar dažiem kameras biedriem, tā kā mēs katru dienu gaidījām, ka mūs nošaus.*

1919. gada 18. martā Jelgavā ienāca vācu landesvērs un Vācu Dzelzdivīzija majora Fletčera vadībā, stacijā tika nošauti sanitārajā vilcienā atrastie ievainotie sarkanarmieši, starp viņiem bija arī pirmā akadēmiski izglītotā latviešu ārste Marija Vecrumba.

1919. gada 20. jūnijā Jelgavā ieradās bijušās cariskās armijas kapelmeistars Pihnošs Bērmanis, kurš sevi dēvēja par pulkvedi un kņazu Bermontu Avalovu (1877-1973). Jelgava kļūst par *Rietumu Brīvprātīgās armijas* galveno mītni. No Jelgavas oktobrī tika vadīts šīs armijas uzbrukums Rīgai. Admirālis Kolčaks bija izdevis rīkojumu bermontiešu armijai pakļauties ģenerālim Judeņičam, kura armija atradās Igaunijā.

1919. gada 16. augustā Latvijas armijas sastāvā izveidoja 3. Jelgavas kājnieku pulku, tajā iekļaujot 3. atsevišķo – Studentu bataljonu, Bauskas atsevišķo bataljonu, Augškurzemes partizānu pulku. Pulks piedalījās cīņās pret bermontiešiem Sēlijā, Daugavpils kaujās un Rēzeknes atbrīvošanas operācijā. Brīvības cīņās krita 74 pulka karavīri – 5 virsnieki, 9 instruktori un 60 kareivji, bez vēsts pazuda 11, ievainoti tika 114 cīnītāji. No 1920. gada septembra pulks atradās Jelgavā garnizona dienestā. Lāčplēša Kara ordenis piešķirts 56 pulka karavīriem. Pulka devīze *Mēs iesim tur, kur tēvu zeme sauks.* Pulka nozīme tika apstiprināta 1921. gada 5. aprīlī. Pulks karogu saņēma no Jelgavas pilsētas galvas Ādolfa Neilanda rokām 1921. gada 1. maijā Latvijas Satversmes pieņemšanas dienā.

1919. gada 18. augustā Latvijas Republikas Tautas Padome pieņēma pagaidu noteikumus par pilsētu domju vēlēšanām, nosķirot vēlētos un izpildvaras amatus.

1919. gada 3. oktobrī Jelgavā esošās vācu karaspēka vienības pārgāja Bermonta pakļautībā un sākās uzbrukums Rīgai. Bermontiešiem bija 51 000 karavīrs, ap 100 lielgabalu, 600 ložmetēju, 120 lidmašīnas, 3 bruņuvilcieni.

1919. gadā pie sabiedrotajiem angļiem kā Latvijas valdības mili-

Pēteris juraševskis
(1872.-1945.)
jelgavas pilsetas
galva 1919.gadā.

Kņazs Bermonts–Avalovs un vācu ģenerālis Ridgers fon der Golcs pieņem karaspēka parādi.

Kņazs
Bermonts–Avalovs
ar štāba virsniekiem.

Lielinieku postītās un izlaupītās Kurzemes hercogu kapenes 1919.gada martā.

8. Daugavpils kājnieku pulka karavīri Jelgavā 1919. gadā pēc bermontiešu padzišanas.

Lāčplēša kara ordena kavalieris pulkvežleitnants Artūrs Kēlers savu apbalvojumu saņēma par varonību kaujās pie Jelgavas.

tārais pārstāvis bija nozīmēts virsleitnants Jānis Ķīselis (1897-?), dzimis Jelgavā.

1919. gada 11. novembrī Latvijas armija pie Rīgas guva uzvaru un uzsāka bermontiešu armijas padzišanu no Latvijas teritorijas. 17. novembrī bermontiešu armiju sāka vadīt vācu ģenerālis Valters fon Eberhards (1862–1944).

1919. gada 21. novembrī Jelgavu no bermontiešiem atbrīvoja Latvijas armija. Bija nodedzināta Jelgavas pils, Academia Petrina. No Latvijas armijas štāba ziņojuma 1919. gada 21. novembrī: *Pēc tam, kad vakar viena mūsu kolonna bija ar kauju iznākuse uz Jelgavas – Dobeles lielceļa pie Griveskroga, otra virzīdamās pa Ciemales – Jelgavas ceļu, sasnieguse Šabruku mājas un pa kreisi no Jelgavas šosejas bija pārrauta vācu fronte, kā arī pārieta Iecavas upe – šorīt pulksten 5 sākās galvenais uzbrukums Jelgavai. Salaužot vācu ārkārtīgi sīvo pretošanos, mūsu varonīgās nodaļas no ziemeļrietumu un rietumu puses 11 ieņēma Jelgavu. Iegūtais kara laupījums ļoti liels.*

1919. gada 24. novembrī tirgus laukumā notika demonstrācija, kuras laikā uzrunu teica ministru prezidents Kārlis Ulmanis.

Gadu vēlāk Vācijā Bermontam viņa padotie pasniedz apliecību: *Mēs, Viņa Ķeizeriskās majestātes brīvprātīgo armijas zemāko dienesta pakāpu karavīri, augstu vērtējot Armijas Pāvelnieku, kurš vienīgais veda savu Armiju ar Monarhistiskiem lozungiem, mūsu miļotā, viņa gaišības Čeņķmajora Pāvela Mihailoviča, kņaza Avalova bezgalīgo dzimtenes milestību un kaujas nopelnus, nolēmām: pasniegt viņam Svētā mocekļa uzvarām bagātā Jura svētku dienā, 1921.gada 21.novembrī, 2.pakāpes Jura krustu. Mēs esam pārliecināti, ka Ķeizaram labpatikties apstiprināt augšminēto apbalvojumu.*

Pirmā pasaules karā un Brīvības cīņās kritušo angļu karavīru brāļu kapi.

*1919. gadā
vācu un Bermonta
armijas veterānu
apbalvojums.*

1919. gadā Jelgava bija Dobeles aprīņķa sastāvā, bet 1920. gadā kļuva par vienu 19 Latvijas aprīņķu centriem.

Gan lielinieki gan bermontieši bija postījuši Kurzemes hercogu kapenes, un ieeja tajās 1919.gada decembrī tika aizmūrēta. Bermontiešu nodarītos postījumus vēlāk aprēķina 10 miljonu latu vērtībā, kas bija Jelgavas tā laika 5 gadu budžets.

1920. gada 5. februārī savā pirmajā sēdē sanāca jaunievēlētā Jelgavas Dome, tā pilsētas ģerboņa jautājuma atrisināšanā izmantoja iepriekšējo pieredzi un 1921. gada 11.novembrī Valsts heraldikas komisijai piedāvāja heraldiskā brieža, nevis alīņa kakla vairogā ievietot burtu L, trīs zvaigznes un sauli, kā toreiz lietotajam Latvijas Republikas simbolam. Heraldikas komisija šo variantu noraidīja, jo būtiski tika mainīts Latvijas Valsts ģerbonis. Ģerboņa attēlu Jelgavas Domes uzdevumā gatavoja mākslinieks Ansis Cīrulis (1883-1942). Viņa versijā tajā attainotais dzīvnieks vairāk līdzinājās briedim, kas arī atbilstu 1925. gadā apstiprinātajam vizuālajam pilsētas ģerboņa aprakstam, ja vien Heraldikas komisija visus ģerboņu metus nebūtu uzdevusi gatavot Rihardam Zariņam. 1925. gada 31. oktobrī Valsts prezidents Jānis Čakste apstiprināja Jelgavas pilsētas ģerboni: *Sarkanā laukā brieža galva dabīgā krāsā. Uz kakla valsts mazais ģerbonis bez zvaigznēm.*

1920. gada 10. jūnijā pie jelgavas tirgus tika atvērta Jelgavas pilsētas bibliotēka, pirmā pilsētas pašvaldības dibinātā un uzturētā bibliotēka. Nodegusi 1944. gadā.

1920. gadā Jelgavā tautas skaitīšanā uzrādīti 19365 iedzīvotāji, no tiem 1550 ebreji, 616 lietuvieši, 493 krievi, 257 poli.

1920. gadā bijušajā Kružoka namā bija atvērts Zemgales klubs, kurā darbojās dažādas pilsētas biedrības.

1920. gadā 17. septembrī Jelgavā atvēra Valsts Jelgavas valsts skolotāju institūtu.

Lāčplēša kara ordenis.

*1941. gadā
represētajam
Lāčplēša kara ordeņa
kavalierim, 3. Jelgavas
kājnieku pulka
virsniekam Artūram
Kēleram atklātais
piemineklis Vārpā.*

*Jelgavas polu
dejotāji
20. gadsimta
30 gados.*

Valsts Jelgavas skolotāju institūts.

*Valsts Jelgavas
skolotāju institūta
absolventiem
1931. gadā izniegtā
apliecība.*

*Piemīņas plāksne
komponistam Jāzepam
Mediņam tagadējā
LLU Ekonomikas
fakultātes ēkā.*

*Cara laika armijas baznīciņa Annas ielā –
iegādājās Pestišanas armijas korpusa mitne.*

Valsts Jelgavas arodu skola, tālāk redzamā ēka – Valsts Jelgavas lauksaimniecības skola.

Snīķes krogs 20.g adsimta sākumā.

Mākslinieki Zaļās Vārnas izstādē
1931.gadā. Sēž, no kreisās, Kārlis Celmiņš,
Kārlis Baltgailis, Hercoga Pētera ģimnāzijas
direktors Jānis Lapiņš, Erna Geistaute,
Ernests Akolovs, Erna Vilks, Aleksandrs
Strekāvins. Stāv, no kreisās, Kārlis Bušs,
Augusts Pupa, Jānis Plēpis, Pauls Šterns, Vilis
Ciesnieks, Aleksandrs Petersons, Voldemārs
Valdmanis, Osvalds Rožkalns, Kārlis Meija.

1922. gadā strādāt Skolotāju institūtā uz Jelgavu pārcēlās mākslinieks Kārlis Baltgailis (1893-1979), viens no mākslinieku biedrības *Zaļā Vārna* iniciatoriem.

1923. gadā fotogrāfs Indriķis Kalcenaus atvēra Lielajā ielā 10 savu fotodarbnīcu un sāk rīkot fotokonkursus *Pils velves* un *Snīķes krogs*, mudinot pilsētas fotogrāfus celt savu māksliniecisko līmeni.

1923. gadā Jelgavā 1919. gadā darbu uzsākušajai Jelgavas klasiskajai ģimnāzijai piesķīra hercoga Pētera vārdu, pirmsais direktors līdz 1932.gadam bija Jānis Eduards Lapiņš (1885-1941).

1923. gada maijā kara tiesa Jelgavā piesprieda nāves sodu laupītājam Leonam Adamaitim.

1923. gadā izveidoja 16. Jelgavas aizsargu pulku. Devīze *Modri stāvam sargu vietās, lai var brīvā Latvija zelt.*

1923. gada pavasarī Jelgavā bija lieli plūdi, kas sabojā Lielupes tiltu. 1924. gadā pilsētas galva Pēteris Godmanis (1889–1942) lūdza Satiksmes ministrijai piešķirt finanses Lielupes tilta atjaunošanai. 1925. gadā nauda celtniecībai piešķīra un 1926. gada 14. aprīlī tilts tika atklāts lietošanai.

1924. gadā Jelgavas latviešu biedrība nodibināja pastāvīgu

Jelgavas ģerbonis
kopš 1925. gada.

*Aizsargu
organizācija
sadarbojās ar
kultūras biedrībām
un aktīvi kopa
sabiedrisko dzīvi.*

Hercoga Pētera ģimnāzija.

Teātra biedrību, kuras uzdevums bija izveidot un uzturēt profesionālu teātri Jelgavā.

1924. gada 18. jūnijā par pilsētas galvu ievēlēja skolotāju Hugo Štolcu (1886–1942).

1924. gada 8. maijā notika Jelgavas Teātra biedrības dibināšanas sapulce, par galveno uzdevumu biedrība izvirzīja profesionāla teātra uzturēšanu. 23. augustā Jelgavas Latviešu teātris atklāja savu pirmo sezonu ar Annas Brigaderes lugu *Ilga*, ko iestudēja Jāņa Kļavas (1892–1971) režijā. Par saviem mākslinieciskajiem sasniegumiem režisors Jānis Kļava 1926. gadā ieguva balvu, teātris deva iespēju viņam apceļot Vakareiropu, lai iepazītos ar Berlīnes, Drēzdenes, Prāgas, Vīnes un Parīzes teātru dzīvi. Profesionālais teātris Jelgavā darbojas līdz 1944. gadam, pēc tam ar nosaukumu *Jelgavas Drāmas teātris* tas darbojas no 1945. līdz 1953. gadam Rīgā.

*Jelgavas latviešu
biedrības nams,
kurā darbojās
Jelgavas Latviešu
teātris.*

16. Jelgavas aizsargu pulka parāde 30. gados Jelgavas tirgus laukumā.

1924. gadā arhitekts Eižens Laube (1880–1967) izstrādāja pirmās Latvijas cukurfabrikas administratīvās ēkas projektu Jelgavā.

1924. gadā I Ziemas olimpiskajās spēlēs Šemonī un 1928. gadā II Ziemas olimpiskajās spēlēs Sankt–Moricā piedalījās vieglatlēts Alberts Rumba (1892–1962), viens no izcilākajiem tā laika sportistiem, vieglatlētikas sporta pamatlicējs Jelgavā.

1925. gada 3. decembra projektā par Jelgavas pilsētas jaunajām administratīvajām robežām, ko izstrādāja Latvijas Valsts būvinženieris Eduards Veiss un inženieris arhitekts Meidels, bija domāts Jelgavai pievienot Meiju, Hercoga – Lapskalna, Ozolmuižas, Langervaldes muižas, Vircavas muižas zemi – Romas krogu, Vircavas mežu, Viskaļu, Siera muižas un Mācītājmužas zemi, Vecplatones, Jaunplatones un Vilces muižu starpgabalu, Tidriņu un Švedvaldes zemi, Lielsvētes muižu, Paušes mantinieku zemi, dzelzceļa zemi, šoseju un Lielupi.

1925. gadā pēc arhitekta Indriķa Blankenburga (1887–1944) projekta uzcēla Zemes bankas namu Palejas ielā.

1925. gadā izveidoja Jelgavas Centrālo pedagoģisko institūtu, par pirmo direktoru iecēlot Ģedertu Odiņu (1877–1937).

1925. gadā Jelgavas skolotāju institūta paraugpamatiskolā mācības uzsāk Elza Radziņa, vēlāk slavena aktrise, Jelgavas Goda pilsonē.

1925. gadā Jelgavas–Rīgas šosejas apstrādē sāka izmantot darvu, bet no 1927.–1929. gadam šoseju noklāja ar viegla tipa melno segumu.

1925. gadā uzsāka dzelzceļa izbūvi no Jelgavas uz Liepāju, ko pabeidza 1929. gadā.

Jelgavas Latviešu teātra režisors Jānis Klava.

Vieglatlēts Alberts Rumba.

Jelgavas cukurfabrika

Cēļa klāšanas darbi uz Driksas tilta 30. gados.

*Jelgavas stacijas
pārmijnieku postenis*

30. gados.

1926. gadā Jelgavā notika pirmā mākslinieku biedrības *Zaļā Vārna* organizēta izstāde.

1926. gadā Jelgavas pils tika iekļauta Latvijas Pieminekļu valdes izveidotajā aizsargājamo pieminekļu sarakstā.

1926. gada 6. novembrī notika Latvijas Republikas galvas – Valsts prezidenta vēlēšanas. Bijā trīs kandidāti – Jānis Čakste, Jānis Rainis un Kārlis Ulmanis. Jāni Čaksti ievēlēja atkārtoti par prezidentu.

1926. gadā pie stacijas Elejas virzienā pāri dzelzceļam uzbūvēja *Gaisa tiltu*.

1926. gadā Jelgavā darbu uzsāka pirmā Latvijā uzceltā cukurfabrika. Tā pārstrādāja gadā 120000 t cukurbiešu, saražojot 18000 t cukura.

1927. gadā Filozofu ielā pēc Indriķa Blankenburga projekta uzcēla Kurlmēmo skolas jauno ēku, pamatakmens ielikšanas ceremonijā piedalījās Latvijas Izglītības ministrs, dzejnieks Rainis.

1927. gada 1. marta paskaidrojumā pie likumprojekta par Jelgavas administratīvajām robežām Iekšlietu ministrs Marģers Skujenieks (1886–1941) secināja, ka pilsētas robežas ir neērtas un

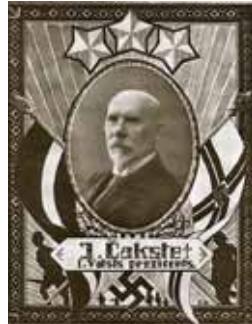
*Skolēni ekskursijā
skatās kā mazbānītis
Lielupes krastā
piegādā cukurbietes
no liellaivām
uz Jelgavas
cukurfabriku.*

*Bijušās Karlīnas muiziņas vietā izveidotā
Kurlmēmo skola.*

Kurlmēmo skolas direktors Pauls Bendarps (1887-1967) iegulda jaunās skolas ēkas pamatos kapsulu ar vēstījumu nākamajām paaudzēm.

Jānis Čakste bija divreiz ievēlēts par Latvijas valsts prezidentu.

Otrais Valsts prezidents Gustavs Zemgals.

neļauj pilsētai attīstīties. Likumu pieņemot, visas Jelgavas pilsētas prasības pievienot jaunas zemes, netika apmierinātas.

1927. gada 7. aprīlī Latvijas Republikas Saeimā ar 73 balsīm no 100, par otro Latvijas valsts prezidentu ievēlēja Gustavu Zemgalu (1873–1939).

1927. gadā Jelgavas pilī sāka novākt drupas, paredzot nelielus atjaunošanas darbus, kas ilga līdz 1932. gadam.

1927. gadā Jelgavā tiesāja Latvijas armijas dezertieri un laupītāju Ansi Kaupēnu (1895-1927), kara tiesa sodija viņu ar nāvi pakarot. Sodu izpildīja 6. maijā, pēc vienas no versijām, Ēriku priekšā Svētes pagastā. Latvijā 2011. gadā bija pirmizrāde režisora Māra Ozoliņa filmai *Kaupēns*, kas uzņemta pēc advokāta Andra Grūtupa grāmatas *Tiesāšanās kā māksla* motīviem ar aktieri Egonu Dombrovski galvenajā lomā.

Slēgtajā Jelgavas Pārlielupes cietumā 2009. gada filmas *Kaupēns* uzņemšanas laikā.

Konvojs ved laupītāju Ansi Kaupēnu un viņa līdzzinātājus no kara tiesas vietas uz cietumu.

*Aktrise, Jelgavas
Goda pilsoņe
Elza Radziņa.*

*Agronomam Jānim
Bergam veltīts
bareljefs Jelgavas
pilī.*

*Pils teātris bija
kinoteātris, kurā
tika demonstrēta
slavenā latviešu
skaņu filma
«Zvejnieka dēls».*

1927. gada 19. jūnijā Lediņos Latvijas Tuberkulozes apka-rošanas biedrības Jelgavas nodaļa atvēra vasaras sanatoriju ar tu-berkulozi slimiem bērniem. Nometni nosauca Jāņa Čakstes vārdā. Lediņos izveidotā ārstniecības iestāde ir aizsākums Tērvetes sana-torijai, ko uzcēla Kalnamuižā 1932.gadā.

1927. gada 25. decembrī nomira Jānis Bergs (1863–1927), agronomis, Latvijas Universitātes Lauksaimniecības fakultātes di-binātājs, pirmais dekāns, profesors, liels praktiķis un zinātnieks, literāts. Jelgavas pilī ir uzstādīts Jānim Bergam piemiņas bareljefs, 1996. gadā nodibināta Jāņa Berga balva, ko piešķir izciliem zinātniekim par mūža nopelniem lauksaimniecības zinātnēs. Mālpilī Meliorācijas muzeja izveidotās J.Mednis ir teicis: *Profesor J. Bergs ir mūsu agronomijas Blaumanis.*

1928. gadā Jelgava kļuva par novusa spēles aizsācēju Latvijā, te notika pirmās sacensības.

1928. gada 5. novembrī nodibināja Zemgales muzeja biedrību.

1929. gadā Jelgavas teātrī, pēc Jelgavas latviešu biedrības ierosi-najuma, uzbūvēja pirmo skatuvi Latvijā ar grozāmo ripu.

1929. gadā atkartoti par pilsētas galvu ievēlēja Hugo Štolcu.

1929. gada 27. oktobrī svinīgi atklāja Zemgales muzeju.

1934. gadā, kad muzeju vadīja agronomis Jānis Mazvērsītis, klāt esot valsts prezidentam Albertam Kviesim, atklāja ekspozīciju veltītu 3. Jelgavas kājnieku pulka vēsturei.

1930. gadā Jelgavā dzīvoja 77,5% – 25695 latviešu tautības iedzīvotāji, 2567 vācieši, 1977 ebreji, 1429 krievi un baltkrievi, 1124 poli un lietuvieši.

1930. gadā Jelgavā pirmo reizi sāka rādīt skaņu kino filmas.

1930. gadā Jelgavas Latviešu biedrība svinēja 50. gadu pa-stāvēšanas gadadienu. 31. augustā svētku laikā pie Hercoga Pētera ģimnāzijas atklāja tēlnieka Kārla Jansona (1896-1986) veidoto pie-minekli Latvijas Valsts pirmajam prezidentam Jānim Čakstem.

*Čikāgas pieciši koncertā ASV, Ilmārs
Dzenis trešais no labās pusēs.*

*Kaleja amatnieka meistaram
izsniegtā karte.*

1930. gadā Valsts prezenta vēlēšanās bija vairāki pretendenti, to skaitā bijušie jelgavnieki, sociāldemokrāts Pauls Kalniņš un zvērināts advokāts Alberts Kviesis (1881–1944). Tikai pēc vairākām nobalsošanas kārtām ar 55 balsīm par trešo valsts prezidentu ievēlēja Albertu Kviesi. Pēc trim gadiem viņu par valsts prezidentu ievēlēja atkārtoti. Albertam Kviesim pie *Academia Petrina* ir uzstādīts piemiņas bareljefs.

1931. gadā turību ieguvušie amatnieki izveidoja Jelgavas amatnieku biedrību. Biedrība veica amata zelļu un meistarū pārbaudes, izsniedza diplomas, nodibināja savu krājaizdevu sabiedrību.

1931. gadā 5. decembrī Daugavpilī dzimis Ilmārs Dzenis, viņa ģimene pārcēlās uz Jelgavu, kur zēns iet skolā. No Jelgavas ģimene 1944. gadā izceļoja bēglu gaitās uz Vāciju, tad ASV. 1961. gadā viņš kļuva par solistu vēlāk populārākajam latviešu trimdas estrādes mūzikas ansamblim *Čikāgas piecīši*.

1932. gadā arhitekta Paula Kundziņa (1888–1983) vadībā pārbūvēja un pārkārtoja Svētās Annas baznīcas iekšpusi, to pārkrāsojot un pārveidojot altāra arku. 1934. gada 24. un 25. februāris Jelgavā bija veltīts pagājušo dienu atceri. Pateicoties Jelgavas Latviešu biedrībai un Jelgavas teātrim bija savākti līdzekļi piemiņas plāksnei Svētās Annas baznīcā, ko veltīja draudzes kritušajiem pirmajā pasaules karā un brīvības cīņās. Sarakstā bija minēts pirmais brīvprātīgais latviešu strēlnieks Roberts Poga. Marmora piemiņas plāksni ozolkoka rāmī ar sudrabu apkalumiem veidoja Jelgavas mākslinieks Kārlis Celmiņš (1894–1971), tekstu uzrakstīja dzejnieks Edvarts Virza (1883–1940). Plāksni atklāja ģenerālis Jānis Balodis (1881–1965).

*Piemineklis
pirmajam Latvijas
valsts prezidentam
Jānim Čakstem
pie Hercoga Pētera
ģimnāzijas bija
populāra apskates
vieta.*

*Trešais Latvijas
Valsts prezidents
Alberts Kviesis.*

1915. gadā
pirmais
brīvprātīgais
latviešu strēlnieks
Roberts Poga.

Jelgavas atbrīvošanas dienas svinības pie pieminekļa Jelgavas atbrīvotājiem, uzrunu saka pilsētas galva Hugo Štolcs.

1932. gada 22. jūnijā pie stacijas atklāja tēlnieka Kārļa Jansona par tautas ziedojuumiem celto pieminekli *Jelgavas atbrīvotājiem*. Pieminekļa pamati svinīgi bija ielikti 1931. gada 7. jūnijā.

1932. gadā agrākā Jēkaba kanāla Dambja slūžu dīķa vietā iekārtoja Vašingtona laukumu.

1933. gadā Jelgavas pilī tās atjaunošanā pieaicināja arhitektu Pēteri Federu (1868-1936) un tēlniekus Jēkabu Legzdiņu (1894-1937) un Rihardu Mauru (1888-1966).

1933. gada 25. augustā hercogu kapenes tika atvērtas, konstatējot, ka sarkofāgi ir salauzti, zārki atvērti un mirušo atliekas izmētātas. Kapeņu atjaunošanu veica Kārļa Neiburga firma.

1934. gadā 4. maijā Kurzemes hercogu kapenes atvēra apskatei.

1933. gadā sāka padziļināt Driksu un Lielupi, lai pa upēm varētu ienākt kuģi no Rīgas jūras līča.

Bermoniešu nodedzinātā Jelgavas pils pirms remontdarbu uzsākšanas.

Jelgavas aizsargi 15.maija apvērsuma gadadienā Jelgavas tirgus laukumā.

30. gadu jaunbūve.

1934. gada 15. maijā K.Ulmaņa valsts apvērsumā piedalījās arī 16. Jelgavas aizsargu pulks. Rīgā valdības namā K.Valdemāra ielā 3 apvērsuma organizatori un tika ielaisti, ja zināja nosaukt paroli *Jelgava*.

1934. gada 25. maijā Ministru kabineta likums pārtrauc pilsētu domju darbību, vara tiek nodota pilsētas vecākajam, valdei un revīzijas komisijai. Pilsētas galvu nevēlēja, bet iecēla Iekšlietu ministrija. Jelgavā amatā atstāja iepriekšējo pilsētas galvu Hugo Štolcu.

1934./1935. gadā notika rātsnama remonts, jo bija jālabo sapuvušās koka konstrukcijas rātsnama tornī, rātsnamā jāiekārto pilsētas vecākā kabinets un valdes sēžu zāle. Pagalmā tika iekārtoti dekoratīvi apstādījumi un ierīkota strūklaka.

1934. gadā Zemgales klubu nodeva Jelgavas 16. aizsargu pulka pārzināšanā, to pārsauca par *Aizsargu namu*.

Jelgavas valdes nams.

*Godā vārti
Kārlim Ulmanim
Jelgavā.*

Kružoka nams, pie kura bija piestiprināta piemiņas plāksne Oskaram Kalpakam. Atjaunotā plāksne tagad piestiprināta pie 52. Jelgavas zemessargu bataljona kazarmu sienas.

*Rūpniecības izstādes
dalībnieka medaļa
1927. gadā.*

*Septītās dienas
adventistu baznīca.*

1934. gada 5. oktobrī pilsētas vecākais Hugo Štolcs ierosināja izveidot pilsētai viesu grāmatu, kuru rotātu pilsētas ģerbonis.

1934. gada 10. oktobrī agrāko 1902.gadā apstiprināto noteikumu vietā stājas spēkā jaunie pilsētas būvnoteikumi.

Pēc valsts apvērsuma 1934. gada 15. maijā Ministru prezidents Kārlis Ulmanis uzsāka braucienus pa Latviju, ko nosauca par *Ulmaņa godavārtu ceļojumiem*, jo Ulmanim par godu pašvaldībās tika celti goda vārti. 21. novembrī Kārlis Ulmanis ieradās Jelgavā.

1934. gada 21. novembrī pie Zemgales kluba ēkas, bijušā Kružoka nama atklāja piemiņas plāksni pulkvedim Oskaram Kalpakam, kurš šajā namā uzturējās 1919. gada janvārī.

1934. gada 24. novembrī parakstīta Tautas labklājības ministra rezolūcija plānam, kas paredzēja slēgt Jāņa, Katoļu, Literātu un Vecticībnieku kapus 1940.gadā, to vietā iekārtojot parku.

1934. gada 4. novembrī iesvētīja pēc arhitekta Frīdriha Skujiņa (1890–1957) projekta uzcelto Septītās dienas adventistu baznīcu, kuras draudze Jelgavā darbojās no 1907. gada.

1935. gadā valsts konfiscēja Kurzemes Provinces muzeja vēstures privātās kolekcijas, ko nodeva valsts arhīvam. Darbu pameta ilggadējais muzeja direktors V. Šlaua.

1935. gadā Jelgavā dzīvoja 34099 iedzīvotāji. Latvieši bija 79%, vācieši 7%, ebreji 6%, krievi 4%. Pilsētā bija 2558 gruntsgabali, no kuriem 1917 bija apdzīvoti. Uzskaitītas bija 4629 ēkas, no kurām 781 mūra, 3175 koka, 673 no jauktā materiāla, tajos bija iekārtoti 10640 dzīvokļi. Elektrība bija 53% dzīvokļu, ūdensvads 41% un centrālapkure 1% dzīvokļu. Darbojās 553 rūpniecības un amatniecības uzņēmumi, no tiem 223 apģērbu un apavu ražotnes. Bija 1585 veikali ar 3182 nodarbinātājiem. Jelgavā bija 4 muzeji, 6 kinoteātri, 21 banka, 6 slimnīcas, 11 ambulances, 10 bibliotēkas, 6 ģimnāzijas, 2 bērnudārzi. No 125km ceļu kopgaruma 48 km bija noasfaltēti vai bruģēti.

1935. gada 21. novembrī Hercoga Pētera ģimnāzijā atklāja

*L.Paula uzņēmums Jelgavā
un tā reklāma.*

Automašīna kravu pārvadāšanai.

Lauksamnieku
ražojumu izstādes
atklāšana.

piemiņas plāksni bijušajiem audzēkņiem, Lāčplēša kara ordeņa kavalieriem.

1935./1936. gadā pēc arhitekta Kārļa Raubas projekta Pulkveža Kalpaka ielā uzcēla pilsētas slimnīcu.

1935. gadā Jelgavā pēc arhitekta A.Lazdiņa projekta būvuzņēmējs E.Skubīlins uzcēla baznīcu vesticībnieku draudzes vajadzībām. Mācītājs Semjons Riss to iesvētīja 1935. gada 26. decembrī.

1935. gadā viens no Lielupes pasažieru pārvadātājiem kuģīsiem *Potrimps* Bulļupē taranēja Latvijas armijas jūras spēku mīnu traļeri, par ko kuģu kompānijai bija jāsamaksā 3000 latu sods.

1936. gadā nolēma Jelgavas pilī izvietot Lauksaimniecības akadēmiju.

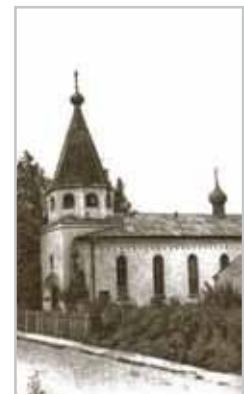
1936. gadā Meža dienu laikā, klāt esot ģenerālim Jānim Balodim, Vecā un Kalnciemu ceļa krustojumā iestādīja bērzu birzi ar *Vienibas ozolu* centrā. Birzītē 1989. gadā atklāja piemiņas akmeni reprezentājiem jelgavniekiem un to pārdēvēja par *Svētbirzi*.

1936. gadā pilsētā ekspluatācijā nodeva ūdenssistēmu, kas piegādāja labu dzeramo ūdeni no Rulļu kalniem pie Svētes.

Vesticībnieku
draudzes
baznīca.

Taksometri tirgus laukumā.

Zemgales novada dziesmu svētku estrādē.

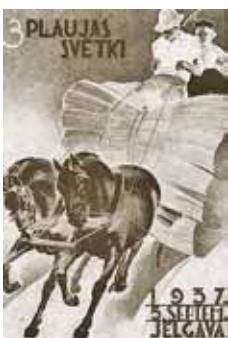
Jelgavas skolēni

Meža dienās.

1936. gada 5. septembrī notika Jelgavas novada dziesmu svētki.

Pauls Tiltiņš (pseudonīms Pols Armāns, 1903–1943) 1936. gadā 29. oktobrī kā PSRS militārais padomnieks Spānijā, komandējot T-26 tanku rotu piedalās kaujā pret Franko karaspēku pie Madrides un pirmo reiz pasaules militārajā vēsturē izmantoja tanku kā tarānu. Par cīņām republikāņu armijā Pauls Tiltiņš – Pols Armāns 1936. gada 31. decembrī tika apbalvots ar PSRS Varoņa Zelta zvaigznes medaļu Nr.27. Pauls Tiltiņš ir mācījies Jelgavā arodskolā, 1926. gadā pārcēlies uz dzīvi PSRS, kļūstot par karavīru – tankistu. Kritis 1943. gada 7. augustā pie Volhovas, pulkveža pakāpē komandējot Sarkanās armijas 122. tanku brigādi.

Plaujas svētku
laikā izdota
skatu karte.

Pētera Tiltiņa
(Pola Armāna)
apmācītie un
komandētie
spāņu
republikāņu
armijas tankisti
padomju
tankā T26
Madridē.

*Atjaunotās Jelgavas pils iesvētīšanas laikā
Kārli Ulmani sveic mazpulku dalībnieki.*

1936. gada 15. novembrī Jelgavas ostā ienāca pirmais jūras tvaikonis *Indra*, lai uzņemtu labības kravu Somijai.

*Jelgavas Viestura
piemiņas pils.*

1937. gadā, nojaucot 1824. gadā celtos stallus, pēc arhitekta Eižena Laubes projekta Jelgavas pils rietumu pusē uzbūvēja jaunu korpusu.

1937. gadā no Rīgas uz Jelgavas pili pārcēla Latvijas Lauksaimniecības kameru. 22. aprīlī notika pils pārņemšanas ceremonija. Jelgavas pili pārdēvēja par *Viestura piemiņas pili*.

1937. gada 10. decembrī Iekšlietu ministrijas Pašvaldību departaments noraidīja pilsētas teritorijā esošās Miezītes pagasta

*Kārlis Ulmanis
Plaujas svētkos.*

Izstādes laukuma bufetē.

*Zemgales novada
rūpniecības,
amatniecības un
lauksaimniecības
izstādes laukumā.*

daļas iedzīvotāju prasību pievienot viņu terotoriju Svētes pagastam. Iedzīvotāji nebija apmierināti ar Jelgavas domes uzlikto dārzkopības jeb siltumnīcu nodevu.

1937. gadā Jelgavā tika sarīkoti grandiozi svētki – III Latvju zemnieku plaujas svētki par godu Kārļa Ulmaņa 60. jubilejai. Grandiozajam Aleksandra Grīna uzvedumam *Zemgales atmoda* dekorācijas veidoja Jānis Muncis.

1937. gadā reizē ar III Latvju zemnieku plaujas svētkiem, sarīkoja Zemgales novada rūpniecības, amatniecības un lauksaimniecības izstādi. Uzcēla izstāžu paviljonus, skatu torni. Līdz mūsdienām saglabājies arhitekta Pētera Kundziņa projektētais Valsts bankas paviljons, kurā tagad ir kultūras nams *Rota*.

1937. gadā inženieris Kraulis izstrādāja projektu importostas izbūvei Lielupes labajā krastā iepretīm pilij, bet Driksā ziemas ostu liellaivām. 1940. gadā, kad sākās padomju okupācija, līdz Jelgavai bija izveidots 50m plats un 3,5m dziļš kuģu ceļš, uzbūvēja arī 100m garu krasta malu kuģu piestātnei. 1937. gadā pa Lielupi pārvadāja 0,73 mil.jt kieģeļu un kokmateriālu, pasažieru skaits bija 165000.

*Jūras ostas izbūves
projekts Jelgavā.*

*Latvijas jūras
spēku mīnu kuģi
pie Jelgavas pils
Lielupē.*

Jelgavas pils ieeja dekorēta svētku laikā.

1937. gadā pēc arhitekta Valda Zēbauerā (1903–1993) projekta uzcēla 15. maija pamatskolu. tagad šajā namā ir s Jelgavas Valsts ģimnāzija.

1937. gadā, kad plosijās pilsoņu karš Spānijā, par Starptautiskās neiejaukšanās komisijas administratoru iecēla Latvijas Ārlietu ministrijas Konsulārās nodaļas vadītāju Pauli Reinhardu (1903–1990), jelgavnieku, kurš pēc Otrā pasaules kara pārstāvēja latviešus Eiropas apspiesto nāciju asamblejā un Eiropas kustības federālajā padomē, ilgus gadus padomju okupācijas laikā vadīja Latvijas sūtniecību Londonā.

1937. gadā Latvijas Pieminekļu valdes izdevumu sērijā *Senatne un Māksla* iznāca speciāli Jelgavai veltīta grāmata.

1937. gadā brauciens no Rīgas uz Jelgavu ar vilcienu turp un atpakaļ 3. klases vagonā maksā Ls 1,70, 2.klases vagonā maksā Ls 2,50, bet brauciens ar autobusu vienā virzienā maksā Ls 1,10. Jelgavā varēja pasūtīt ormaņus, no stacijas līdz centram brauciens maksāja Ls 0,50, taksometrs veda par vienu latu. Nakšņošana viesnīcā izmaksāja sākot no 2–5 latiem. Pusdienas maksāja no Ls 0,70 līdz 1 latam.

1938. gada 1. septembrī Iekšlietu ministrija par Jelgavas pilsētas vecāko apstiprināja pulkvedi Kristapu Frickausu.

1938. gada 29. oktobrī Latvijā tika publicēts *Likums par Jelgavas pilsētas karogu.1. Jelgavas pilsētai ir sava karogs. Tas dalīts divās vienāda platuma daļās: augšā tumši zils, bet apakšā – sarkans;*

Jelgavas pilsētas vecākais Kristaps Frickauss ar savu ģimeni uz žurnāla «Atpūta» vāku.

Jelgavas pilsētas karogs.

Jelgavas pilsētas vecākā amata zīme.

Skats uz Pasta salu un peldētavu no Svētās Trīsvienības baznīcas.

*Jelgavas jaunā
posta ēka.*

karoga centrā ir Jelgavas pilsētas ģerbonis. 2. Privātpersonām un organizācijām ir aizliegts lietot Jelgavas pilsētas karoga attēlu, ar vai bez ģerboņa, biedrību karogos un nozīmēs. Visos pārējos gadījumos privātas personas un organizācijas var lietot karoga attēlu vai tā atdarinājumu ar katrreizēju pilsētas valdes atļauju. 3. Tuvākus noteikumus par karoga lietošanu Jelgavas pilsētas iestādēs izstrādā Jelgavas pilsētas valde un apstiprina Iekšlietu ministrija. Likumu parakstījis K.Ulmanis Valsts un ministru prezidents Rīgā, 1938.28.X.

1938. gadā tika izgatavota Jelgavas pilsētas mēra amata zīme – ar pilsētas ģerboņiem greznota ķēde. Pirmo reizi Latvijas Republikas iekšlietu ministra uzdevumā Latvijas pilsētu savienība Jāņa Ridusa (1894–1973) sudrabkaltuvē pasūtīja 56 pilsētu galvu amatu ķēdes. Katra pilsēta to gatavoja pēc savas izvēles. Amata ķēdes iekšlietu ministrs Vilis Gulbis (1890–1942) pasniedza 1938. gada 15. novembrī, atzīmējot Latvijas valsts neatkarības 20. gadadienu.

1938. gadā pēc arhitekta Dāvida Zariņa (1892–1980) projekta uzcēla jauno pilsētas Pasta un telegrāfa kantora ēku. 1937. gada 14. oktobrī ēkas pamatos svinīgi ielika aizlodētu vara cauruli, kurā bija pergaments ar vēstījumu nākotnes paaudzēm: ...Visas uzceltās būves, starp tām arī šī, pauž un paudīs par to lielo laikmetu Latvijas tautas dzīvē, ko viņai, Latviju nodibinot ievadīja un pēc 1934.gada 15. maija, pārveidojis Latvijas valsts iekārtu par autoritāru, izveidoja viņas Vadonis Dr.Kārlis Ulmanis, liecina un liecinās par to pārveidotās Latvijas vienotās tautas dzīves sparu, ko viņā 1934. gada 15. maijā viņas vadonis atmodināja, pēc tam tautas radošais spēks izpaudās tādā spēkā, kāds līdz šim nebija novērots visā Latvijas pastāvēšanas laikā... Dievs svētī Latviju, viņas vadoni... , tās dienas laikraksti, nama plāns, Latvijas metāla naudas monētas.

1939. gadā Zemkopības ministrijas Mērniecības daļai tika uzdots izgatavot jaunu Jelgavas pilsētas administratīvo robežu plānu, bet robežu izmaiņas iztraucēja karš un Jelgavas nopostīšana.

1939. gadā atklāja uz Pasta salas jaunu peldētavu.

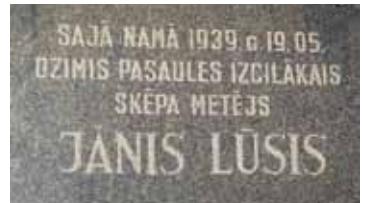
1939. gada 19. maijā Jelgavā ir dzimis Jānis Lūsis bijušais latviešu šķēpa metējs, kurš 1964. gada Olimpiskajās spēlēs Tokijā izcīnīja bronzas medaļu, bet pēc 4 gadiem Mehiko kļuva par olimpisko čempionu. 1972. gada Olimpiskajās spēlēs Minhenē viņš izcīnīja sudraba medaļu. J. Lūsis pašlaik (2013) ir vienīgais latvietis, kam izdevies izcīnīt visu trīs kalumu olimpiskās medaļas. Viņš startēja arī 1976. gada Olimpiskajās spēlēs Monreālā, bet

*Jaunā Viestura
tilta atklāšanas
ceremonija.*

*Nams Vaļņu ielā kurā
dzimis Jānis Lūsis.*

Kārlis Ulmanis jaunajā Jelgavas Lauksaimniecības akadēmijas mājvietā – Jelgavas pilī.

*Polijas
transatlantijas
kuģa Pilsudskis
kapteinis Mamerts
Stankevičs.*

*Theatralizēts uzve-
dums Jelgavas tirgus
laukumā.*

palika astotais un nolēma beigt karjeru. Izcīnījis 4 Eiropas, 12 PSRS un 1 Latvijas čempiona titulus. Divas reizes labojis pasaules rekordu šķēpa mešanā – 1968. gadā tas bija 91,68 metri, bet 1972. gadā 93,80 metrus tāls. 1987. gadā viņu atzina par visu laiku izcilāko šķēpa metēju pasaulē.

1939. gada 20. maijā Jelgavas pilsētai pasniedza karogu.

1939. gadā 3. jūlijā Jelgavā darbu uzsāka jaunās augstskolas – Jelgavas Lauksaimniecības akadēmijas divas fakultātes – Lauksaimniecības un Mežsaimniecības fakultātes. 28. oktobrī notika akadēmijas telpu iesvētīšanas ceremonija, kurā piedalījās Valsts prezidents Kārlis Ulmanis.

1939. gada 1. jūlijā sākas arhitekta K.Gaila projektētā jaunā dzelzsbetona tilta būvniecība pār Lielupi, un to atklāja 1939. gada 2. decembrī, klāt esot Satiksmes ministram B.Einbergam. Tiltu nosauca par *Viestura* tiltu.

1939. gada 26. novembrī Zielmeljūrā pie Anglijas krastiem uz vācu mīnas uzsprāga un nogrima Polijas transatlantijas kuģis *Pilsudskis*, bojā gāja kuģa kapteinis, Jelgavā dzimušais Mamerts Stankevičs (1879–1939). Pēc kara viņa vārdā tika nosaukts pasažieru kuģis Polijā.

1939. gada 16.decembrī no jauna iesvētīja Zemgales Mākslas muzeju.

Preses balle
1937. gadā,
saksofonists
Jūlijs Grūtups.

1939.–1940. gadā uz Vāciju izceļoja ap 2300 Jelgavas vācu tautības iedzīvotājs. Beidza pastāvēt vācu biedrības, baznīcu draudzes. Svētās Trīsvienības baznīcas pēdējais vācu draudzes mācītājs Gotlībs Vilhelms Neanders (1892–1968) pēc kara Vācijā daudz darīja, lai meklētu un apvienotu izkliedēto baltvācu diasporu.

1940. gadā, pēc arhitekta Jāņa Ūdra projekta, uzcēla Šoseju un ceļu departamenta kancelejas ēku Lietuvas šosejā.

1940. gadā Jelgavā strādāja 47 ārsti, Jelgavas slimnīcās bija 956 gultasvietas, darbojās 10 aptiekas.

1940. gada 5. maijā Svētās Trīsvienības baznīcā, kas nodota latviešu luterāņu draudzei, savu mācītāja amatu sāk pildīt mācītājs Arnolds Lūsis (1908–1993).

Aviācijas svētkos.

Pēdējā gaitā uz
Baložu kapiem,
bēru ceremonija
1940. gadā.

PADOMJU OKUPĀCIJAS LAIKĀ

Piemiņas zīme 3.

*Jelgavas kājnieku
pulkam pie zemessargu
kazarmām Dambja
ielā.*

*Kāds Jelgavas
policists 1940. gadā
parādes formā, ap-
balvots ar piemiņas
zīmēm, kas liecina
par viņa līdzdalību
I pasaules karā
un Brīvības cīņās
1919.–1920. gadā.*

1940. gada 17. jūnijā Jelgavā no Lietuvas puses ienāca Padomju Savienības karaspēks – tanku kolonas, sākās padomju okupācijas laiks. Drīz Latvijā likvidēja Aizsargu organizāciju. Represijas skāra Latvijas armijas 3.Jelgavas kājnieku pulku, policiju un 16.Jelgavas aizsargu pulku. PSRS aizsardzības tautas komisāra maršala S.Timošenko 1940. gada 17. jūnija ziņojumā nr. 390-ss VK(b)P CK Politbirojam rakstīja: *Lai ātrāk nodrošinātu Baltijas K(arā) D(arbības) T(eritoriju), uzskatu par nepieciešamu nekavējoši uzsākt ieņemto B(altijas) republiku teritorijā šādus pasākumus: ...Austrumprūsijas un Baltijas pierobežu nekavējoši ieņemt mūsu robežapsardzības karaspēkam. ... Uzsākt ieņemto republiku armiju atbruņošanu un izformēšanu. Atbrūnot iedzīvotājus, policiju un nemilitārās organizācijas. ... Uzsākt ieņemto republiku sovetizāciju. ... Ieņemto republiku teritorijā izveidot Baltijas kara apgabalu ar štābu Rīgā.*

1940. gada 24.jūnijā notika pirmā LKP biedru un aktīvistu sapulce varas pārņemšanai pilsētā, ievēlot Jelgavas pagaidu izpildkomiteju, kurā par priekšsēdētāju apstiprināja Rūdolfu Kleķeri.

1940. gada 14. jūlijā notikušajās Tautas saeimas vēlēšanās Jelgavā piedalījās 70% jeb 22605 vēlētāji, pret uzspiesto vienīgo Darba tautas bloka kandidātu sarakstu balsoja 267 vēlētāji.

1940. gada 21. jūlijā Tautas saeimas pirmo sēdi atklāja Dāvids Krūze (1868-1942), Jelgavas aprīņķa zemkopis no Zaļeniekiem. 30. jūlijā uz Maskavu devās Latvijas delegācija, kuras sastāvā bija arī trīs jelgavnieki – T. Birģele, D. Krūze, P. Galenieks. Viņi veda deklarāciju par padomju varas atjaunošanu Latvijā.

1940. gada 31. jūlijā padomju varas likvidētajam Zemgales muzejam bija jāizvācas no savām telpām, pēc tam divus gadus muzeja direktors Eduards Jurķelis (1910–1978) eksponātus četras reizes pārvietoja no vienām telpām uz citām.

1940. gada 2. augustā sākas padomju represijas pret jelgavniekiem, kā vienu no pirmajiem arestēja Cukurfabrikas strādnieku Kristapu Ordelovski (1900-?), apsūdzot viņu pretpadomju agitācijā.

1940. gada 6. augustā jelgavniekiem bija jāpiedalās mītiņā, kas organizēts par godu Latvijas SPR inkorporēšanai – uzņemšanai PSRS sastāvā. 12000 dalībniekiem mītiņā bija jāizrāda prieks par vēsturisko lēmumu.

1940. gada 1. oktobrī sākas jaunais mācību gads Jelgavas Lauksaimniecības akadēmijā, kurā par rektoru bija iecelts profesors, LSPR AP deputāts, Augstākās Padomes Prezidija priekšsēdētāja vietnieks Pauls Galenieks (1891–1962).

1940. gada jūlijā nozīmētajās Tautas saeimas vēlēšanās bija jābalso tikai par vienu deputātu kandidātu sarakstu.

1940. gada 27. novembrī par Jelgavas pagaidu izpildkomitejas priekšsēdētāju iecēla Jāni Libartu.

1940. gada decembrī bijušajās 3. Jelgavas kājnieku pulka klubā telpās Veismaņa ielā nodibināja Strādnieku kultūras klubu.

1940. gada 23. jūlijā Jelgavā nacionālizēja 22 uzņēmušus – Hoffa linu vērptuvi, Jelgavas vaskadrānu rūpnīcu, Heistera minerālūdens un dārzāju pārstrādes rūpnīcu, piecus poligrāfiskos uzņēmumus, kieģeļnīcas.

1941. gadā Jelgavā bija 2150 ēkas, iedzīvotāju skaits ap 32000.

1941. gadā Lauksaimniecības akadēmijā izveidoja 13 zinātniskās pētniecības institūtus, bija paredzēts pārcelt uz Jelgavu no Latvijas Valsts universitātes vēl vairākas fakultātes.

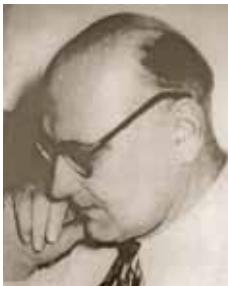
1941. gadā uz Jelgavu pārcēlās Ringolds Paulis Miķelis Čakste (1898–1967), medīķis, izcils ārsts, terapeirts, kurš līdz mūža beigām bija ārsts Jelgavā, Sarkānā Krusta slimnīcā, pilsētas slimnīcā. Dzimis Jelgavā, vēlākā Valsts prezidenta Jāņa Čakstes ģimenē, mācījies Jelgavas ģimnāzijā, Tērbatas ģimnāzijā, studējis Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātē. 1946. gadā Tomskā noorganizēja no Latvijas 1941. gadā izvesto bērnu atvešanu atpakaļ uz Latviju. Par slimnīcas glābšanu no nodedzināšanas II pasaules kara laikā, apbalvots ar ordeni PSRS medaļu *Goda Zīme* (1946), ieguvis nosaukumu Latvijas PSR Nopelniem bagātais ārsts (1963). 1989. gada 5. oktobrī pie vecās slimnīcas ēkas vinam tika atklāta piemiņas plāksne.

1941. gada 14. jūnijā Jelgavas stacijā sāka savākt apcietinātos Latvijas iedzīvotājus un 16. jūnijā uz Sibīriju tika deportēti divi ešelonai – 64 vagoni ar 2564 arestētajiem un 73 vagoni ar 2920 arestētajiem. 17. jūnijā ceļā dodas vēl trešais ešelons – 59 vagoni ar 2360 arestētajiem. Deportācijas Jelgavā vadīja Jezups Bunga (1910–?).

1940. gada
21. jūlijā
Tautas saeimas
pirmā sēde
notika Rīgā,
Nacionālajā teātrī.

Pauls Galenieks
Rīgas Politehniskā
institūta studenta
formā pirms
I pasaules kara.

*Ringolds Čakste
Jelgavas pilsētas
slimnīcas galvenais
ārststs.*

*Padomju valdības
apbalvojums
Ringoldam Čakstem
1946. gadā par
pilsētas slimnīcas
izglābšanu no
nodedzināšanas
1944. gada vasarā.*

*1941. gadā
Arturs Neparts vadīja
pretošanās kustību
Jelgavas Skolotāju
institūtā.*

1941. gada 22. jūnijā, sākoties otrajam pasaules karam, vācu aviācija 23. jūnijā bombardēja Jelgavas aerodromā padomju kara lidmašīnas.

1941. gada 24. jūnijā laikrakstā *Zemgales Komunists* lasāms: *No-devīgo vācu fašistu uzbrukumu Padomju Savienībai, neskatoties uz ārkārtīgi garo fronti, jau kara pirmajā dienā likvidēja mūsu karsti milotā, varonīgā Sarkanā Armija. Uzbrukums ne tikai apturēts, bet uzmācīgais, neaicinātais viesis attrieks atpakaļ tur, no kurienes viņš nāca!*

1941. gada 27. jūnijā pretošanās kustības dalībnieki, ko vadīja Jelgavas Skolotāju institūta students Arturs Neparts, atbrīvoja no Jelgavas cietuma ieslodzītos.

1941. gada 29. jūnijā vācu karaspēks, 18. armijas 26. korpusa dalas, ieņēma Jelgavu. Padomju karaspēks atkāpjoties saspridzināja dzelzceļa un sabojāja Lielupes un Driksas tiltus. Vācu varas iestādes par Jelgavas pilsētas galvu apstiprināja Kristapu Frickausu.

1941. gada 28. jūlijā Maskavā Lubjankas cietumā nošava Jūliju Kociņu (1895–1941), jelgavnieku, diplomātu, pēdējo pirmskara Latvijas sūtni PSRS.

1941. gada augustā ekspluatācijā nodeva arhitekta Alfrēda Laukirbes projektēto Jelgavas viesnīcu pie Driksas upes.

1941. gada augustā Jelgavā ieradās Zemgales apgabala pārvaldnieks – komisārs, brīvkungs Eberhards fon Medems (1887–1945).

1941. gada 2. septembrī Garajos kalnos noslepkavoja pirmo grupu Jelgavas psihoneirologiskās slimnīcas pacientu. 1942. gada janvārī atkal notika slimnieku masu slepkavības, slimnīcu slēdza un tajā izvietoja armijas daļas.

Sarkanās armijas sabojātais tilts pār Lielupi 1941. gada 29. jūnijā.

Latvijas sūtnis PSRS Jūlijs Kociņš (stāv otrs no kreisās) 1939. gada 5. oktobrī Maskavā Kremlī līguma Pakts par savstarpējo palīdzību starp Padomju Sociālistisko Republiku Savienību un Latvijas Republiku parakstīšanas laikā. Līgumu paraksta PSRS Ārlietu ministrs Vjačeslavs Molotovs, pa labi blakus sūtnim stāv Latvijas Ārlietu ministrs Vilhelms Munters, PSRS vadītājs Jozefs Stalins.

Līdz 1941. gada 13. oktobrim nacisti bija nogalinājuši Jelgavas apkārtnē 3576 cilvēkus. Holokaustā gāja bojā ap 2000 Jelgavas ebreji un vairāki simti čigāni.

1942. gadā Bisenieka ielā pie sporta nama iestādīja piemiņas ozolus sportistiem – padomju deportāciju upuriem – Aleksandram Jakimovičam (1912–1940), Alfonam Veinbaumam, Ziedonim Ramiņam (1921–1942). Plāksne nav saglabājusies.

1942. gadā Solikamskā izsūtījumā nomira Līgotņu Jēkabs (īstā vārdā Jēkabs Roze, 1874–1942), Jelgavā mācījies un strādājis, bijis žurnālists, literatūrvēsturnieks, kritiķis, rakstnieks, grāmatniecības apskatnieks.

Jelgava.

*Tur līdzenumā Jelgava ir izpletusies
Starp plavām, Driksu, Lielupi un Svēti,
Starp dārziem, liepu gatvēm, birzīm noslēpusies
Ar torņiem gotiskiem, kas saules apspīdēti.
Tur tirgus dienās sabrauc zemgalieši braši
No Zaļeniekiem, Salgales un Sodas,
Tiem lieli ganāmpulkī, kviešu lauki plaši,
Te darbs un labklājība roku rokā dodas.*

1941. gada 29. jūnijā padomju karagūstekņi Rīgas ielā, kurus sākumā nometināja Pasta salā, vēlāk karagūstekņu nometnē Garozas ielā – Dulag 110.

1941. gada jūlijā sākumā vietējie pašaizsardzības dalībnieki pie pamesta padomju tanka T-26.

1941. gada 13. jūnijā sastādītā un Jezupa Bungas parakstīta izsūtāmo personu saraksta lapa.

*Tur skolas pagalmos smej jaunavas un zēni
Tur Barons mācījies un Čakste skolā gājis,
Tur Māters tautu cīņās aicinājis.
Ai, Jelgava, tu klusā mātes laimē smaidi lēni:
Aug jauna cilts, lai slava dzelzē nirtu,
Par tautu, tēvzemi lai dzīvotu un mirtu!*

Jelgavas
1. ģimnāzijas skolēni
2007. gadā iestāda
ozolu pie piemiņas
zīmes 1941. gadā
padomju represētajiem
skolēniem.

Pieminiklis Jelgavas
atbrīvotājiem
1945. gadā.

1942. gadā ap Lāčplēša pieminekli
uzceltais stalažas, lai nokaltu no
pieminikla Melnā bruņinieka tēlu.

1943. gadā Vācijas darba
dienestā – RAD iesauktie
jaunieši pie Jelgavas pils.

Ostlandes Reihsmiņistrs Alfrēds Rozenbergs parakstās pilsētas
viesu grāmatā.

bataljonos un, kad izveidoja leģionu, arī armijā. Vidusskolu beigušiem puišiem un meitenēm bija jādodas uz Vāciju darba dienestā – RAD. Jelgavas kazarmās Dambja ielā apmācīja arī dāņu, holandiešu un norvēģu brīvprātīgos.

1944. gada 9. janvārī svinēja Svētās Trīsvienības baznīcas torņa uzcelšanas 255. gadadienu un 100. gadadienu altārglezni Kristus uz jūras.

1944. gada 4. jūnijā Svētās Trīsvienības baznīcā notika kantātes *Dievs Tava zeme deg* pirmatskaņojums ārpus Rīgas, ar komponistes Lūcijas Garūtas, Teodora Reitera kora, solistu Ādolfa Kaktiņa, Marisa Vētras piedalīšanos.

1944. gada 24. jūlijā sākas padomju aviācijas uzlidojumi Jelgavai. Pilsēta kaujās tika nodedzināta, jo ritēja ielu cīņas, frontes līnija pie Jelgavas bija līdz 10. oktobrim. No kādas jelgavnieces, skolnieces dienasgrāmatas: 28. jūlijs. *Dzīvojam patvertnē. Četros rītā krievi sāk uzbrukumu, bombardē pilsētu, kura jau deg no vācu saspridzinātajām noliktavām. Naktī šausmīgas uguns vērpetes vērpjas uz augšu šņākdamas. Bailes pārņem mūs, kas būs, kad uguns jūra pārnāks uz mūsu nomali, vai mūsu ēkas izturēs? Labi, ka nav vēja. Ugunij vēja spēks pašai no sevis. Lielas plēksnes gan melnas gan baltas atlido līdz mums. Kā pelnu lietus līst uz mums. Visi mūsu dārza augi, gurķi un ogas, noklāti ar pelnu kārtu. Naktis nemierīgas, daži patvertnē paliekam nomodā sardzē, lai redzētu, kas ar mums*

1943. gads, norvēģu brīvprātīgos leģionārus Dambja ielas kazarmās uzrunā Reihsmīnistrs Heinrichs Himlers (1900-1945).

Viens no policijas 313. bataljonā iesauktajiem jelgavniekiem Voldemārs Jānis Silgailis (1921-1944), kritis 1944. gada janvārī un atvests apbedīt uz mājām, tika izvadīts no Jelgavas Svētās Annas baznīcas.

Kantātes
«*Dievs Tava zeme deg*» koncerta programmas pirmā lapa.

Sarkanās armijas karavīri 1944. gada jūlijā
beigās Jelgavas stacijā.

Vācu karavīri
1944. gada
augusta sākumā
Katoļu ielā pie
Jelgavas Latviešu
biedrības ēkas.

Skats uz Jelgavu no gaisa 1945. gadā.

Sarkanarmieši pozē
1945. gadā Katoļu
ielā amerikāņu
lendlizes bruņu
automašīnā.

notiktu. Uzlidojumi un kaujas tik šausmīgas, un nospiež cilvēku, ka jālimst pie zemes un jālūdz saudzība, apžēlošana no stiprā Dieva, lai tas sargā Latviju. Padomju laikā 31. jūliju uzskatīja par Jelgavas atbrīvošanas dienu no vācu varas, jo 1944. gadā tajā dienā Maskavā pa radio skanēja nepatiess paziņojums, ka Jelgava no vācu karaspēka ir atbrīvota. Jelgava zaudēja ap 90% dzīvojamo ēku, 80% rūpniecības uzņēmumu.

1944. gada kara ugunīs Jelgavā dzīvoklī sadega gleznotāja Vilhelma Kārla Purviša (1872–1945) daudzas gleznas. Mākslinieks

Izdegusī 15. maija pamatskola Mātera ielā.

Vācu karavīru kapi Miera ielā 2007. gadā.

Svētbirzē uzstādītais piemiņas akmens Katiņā noslepkavotajiem poļu virsniekiem, ir kā atgādinājums par noziegumiem, ko paveica 1939. gadā divi agresori – Padomju Savienība un Vācija – izraisot II pasaules karu.

Padomju karavīru kapi Dobeles ceļā Norauku kapos 2005. gadā.

bija studējis Sanktpēterburgā Mākslas akadēmijā, kur strādāja pazīstamā krievu skolas gleznotāja Arhipa Kuindži vadītajā meistardarbničā. Viņš 1919. gadā tika iecelts par Rīgas pilsētas Mākslas muzeja direktoru (1919–1944), bija Latvijas Augstskolas arhitektūras fakultātes profesors, Latvijas Mākslas akadēmijas rektors (1919–1934). Šajā periodā viņš organizēja daudzas Latvijas mākslas izstādes Eiropas pilsētās. Pēc Latvijas okupācijas 1940. gadā tika atcelts no muzeja direktora amata. 1942. gadā viņš sarīkoja pēdējo personālizstādi Rīgā. Kara beigās 1944. gadā Vilhelms Purvītis devās bēglu gaitās, zaudējis iedzīvi.

1944. gada rudenī pār Lielupi padomju armijas sapieri uzcēla 144 m garu pagaidu koka tiltu.

1944. gada 15.oktobrī Jelgavā ļāva atgriezties civiliedzīvotājiem.

1944. gada 15. oktobrī darbu atsāka pilsētas bibliotēka Dīķa ielā.

1944. gada 5.novembrī atsāk rādīt kino, kinoteātris bija iekārtots pasta ēkā.

1945. gada 5. februārī no Jelgavas uz Sibīriju dodas arestēto mierīgo iedzīvotāju pirmais ešelons. No uz ziemējiem izsūtītā jelgavnieka Pētera Baranovska atmiņām: 1945. gada marts. Smags un grūts mēnesis. Otrajā pusē puse cilvēku jau bija tā novājējuši, ka tikai kauli un āda, īsti ģindeņi. Daudzi vecāki cilvēki jau bija miruši.

Gleznotājs Vilhelms Kārlis Purvītis.

Bēgļu gaitās bailēs
no padomju

okupācijas varas
devās tūkstošiem
cilvēku un Vācijā
viņi apmetās bēgļu
nometnēs. Fricim
Veisbartam 1945.
gadā Detmoldas
nometnē izsniegtā
apliecība.

Piemiņas akmens
atklāšana 1990. gada
jūnijā pie kultūras
nama Rota, vietā
kurā tika turēti
arestētie jelgavnieki, ko
padomju vara izsūtīja
1945. gada
5. februārī.

Ap 1945. gada sākumu tapis gaisa uzņēmums, redzams
pār Lielupi uzceltais pagaidu tilts.

Ieradās tāda kā komisija, prasījām, kāpēc mūs moca, darbā dzen bet
ēst nedod. Tad jau labāk nošaujiet, jo no lodes ir vieglāk mirt nekā no
bada. Narjadčiks (uzraugs, kas nosaka katru dienu veicamo darbu un
tā apjomu) atbildēja, ka vēl nav beidzies karš, lodes vajadzīgas frontei.
Jūs ir tā nosprāgsiet. Viņa vārdi piepildījās. Daudzi arī nomira.

1945. gada 7. aprīlī Jelgavas izpildkomiteja apstiprināja pilsētas
rekonstrukcijas plānu. Arhitekti Jānis Gailis (1908–1997) un
Vladimirs Laks (1910.–?) izstrādāja pirmo pilsētas atjaunošanas
plānu, projektējot pilsētu 50000 iedzīvotājiem, sākumā paredzot
atjaunot daļu no pirmskara apbūves. Drupu novākšanā jāpiedalās
visiem pilsētas iedzīvotājiem.

1945. gada jūnijā Jelgavas Komunistiskās partijas komite-
jas sekretārs Jānis Straumītis (īstajā uzvārdā Rētanais, 1890–
1971) ar vācu karagūstekņu nometnes Nr. 266. vadību noslēdza
vienošanos, ka varēs vācu karagūstekņus izmantot pilsētas objektu
atjaunošanā. Gūstekņi līdz 40. gadu beigām bija galvenais darba
spēka avots pilsētas atjaunošanā.

1945. gadā Latvijas PSR Tautas komisāru padome nolēma, ka
Jelgavas pils ir jāatjauno, paredzot tur pēc tam atkal atvērt Lauk-
saimniecības akadēmiju.

Tiek būvēts blokmāju kvartāls 1946. gadā.

Skats uz Jelgavu no Driksas puses redzamas blokmājas, kuras cēla vācu karagūstekņi.

1946. gadā 24. aprīlī Jelgavas pilsētas administrācijas pārstāvji sastādīja aktu par sapostītajām hercogu kapenēm, un lika aizmūrēt logus, durvis.

1946. gadā režisora Kārļa Pamšes vadībā Rīgā darbu uzsāka Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas studentu dramatiskais teātris.

1947. gadā Rīgas arhitekts Osvalds Tilmanis (1900–1980) izstrādāja otro pēckara Jelgavas atjaunošanas plānu. Daļēji šis plāns tika realizēts, uzceļot līdz 1949. gadam pilsētas centrā vairākas blokmājas.

1948. gadā pilsētas atjaunošanas plāni mainījās. Tagad Jelgavas pilij pēc atjaunošanas bija jāklūst par padomju varas un komunistiskās partijas iestāžu atrašanās vietu.

1949. gada 25. martā no Jelgavas un Cukurfabrikas stacijām uz Sibīriju atkal tiek vesti vagoni ar izsūtītājiem.

Līdz 1949. gadam Jelgavā uzceltas jaunas 35 daudzstāvu ēkas, 139 individuālās mājas.

Drupu novākšana tagadējā hercoga Jēkaba laukumā

1947. gadā.

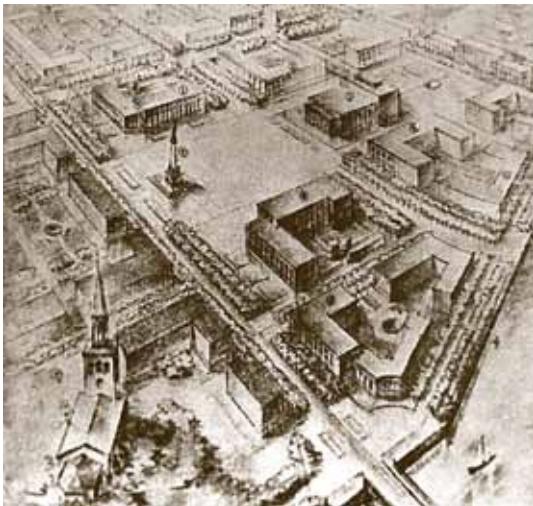
Pilsētas atjaunošanā iesaistīja jelgavniekus, kam ipašā grāmatiņā ierakstīja drupu novākšanā nostrādāto stundu skaitu.

Jelgavas Studentu teātri 2013. gadā, režisore Astra Kacena pie Kārļa Pamšes režisēto izrāžu afišām.

Padomju represijās cietušo jelgavnieku piemiņas vieta Svētbirzī 2013. gada 25. martā.

Zīmējums no
1947. gadā
izstrādātā Jelgavas
atjaunošanas
plāna – pilsētas
centrālais laukums.

Kārla Jansona veidotā pieminekļa «Jelgavas
atbrīvotājiem» fragmenta atrašana
1988. gadā.

1949. gada 17. maijā Jelgavas izpildkomiteja noplīstīt Stacijas parkā esošo pieminekli Jelgavas atbrīvotājiem, ko pasludināja par baltgvardu pieminekli. Ap šo laiku tika noplīstīts arī Kārla Jansona veidotais piemineklis Jānim Čakstem.

1949. gada martā Jelgavas vadība lūdza LPSR Ministru padomi jaunās Latvijas PSR piecgades (1951–1955) plānā paredzēt Jelgavā 17 lielu rūpniecības objektu izveidi, un izvietojot Vissavienības nozīmes rūpniecīcas Jelgavā, darīt to pilsētas teritorijā, kurā pēc drupu novākšanas esot 2000 hektāru brīvas platības.

1949. gada 3. jūnijā bijušās Krāmera atslēgu fabrikas vietā noplīma izveidot Vissavienības nozīmes rūpniecīcu – *Jelgavas Mašīnbūves rūpniecīcu*, kas specializējas elpošanas aparātu ražošanā. Otra lielākā Vissavienības paklautības rūpniecīca, ko izveidoja Jelgavā, ir bijušās Grēbnera vaskudrānu fabrikas vietā izvietotā *Lauksaimniecības Mašīnu rūpniecīca*.

Bijušās Krāmera
atslēgu fabrika –
Jelgavas Mašīnbūves
rūpniecīca.

Izpostītie Jāņa kapi, pārveidojot tos par Alunāna parku.

P. Ādolfa Alunāna kapa piemineklis vecajos Jāņa kapos.

1949. gada rudenī Vācijā, Ķīles ostā nogrima bijušais Lielupes pasažieru tvaikonis *Jelgava*, kas 1945. gadā sākumā bija aizvedis dažus simtus bēglu no Latvijas uz Vāciju un vairākus gadus bija kapteiņa Rozenfelda pieskaņts, cerot, ka Latvija atgūs savu neatkarību un varēs atgriezties mājās.

1949. gada 13. septembrī nolēma likvidēt Literātu, Katoļu, Vecticībnieku un Jāņa kapus, ļaujot piederīgajiem veikt pārapbedīšanu citos kapos. Kapu vietā plānoja iekārtot parku. 1950. gada maijā pilsētas vadība saņēma LPSR MP atļauju likvidēt vecos luterāņu kapus pie Jāņa baznīcas un katoļu un vesticībnieku kapus pie stacijas, to vietā līdz 1959. gadam iekārtojot *Komjaunatnes* un *Alunāna* parkus.

1949. gadā svinīgi atklāja Raiņa parku, bijušā Aizsargu nama vietā 1958. gadā uzbūvējot *Pionieru namu*.

1949. gada 1.novembrī pilsētas tirgu pārdēvēja par *Kolhozu tirgu*.

Bērnu Jauniešu centrs
Junda 2007. gada
1. septembrī
Zinību dienā.

Kolhozu tirgus tika izmantots kā vieta padomju demonstrācijām.

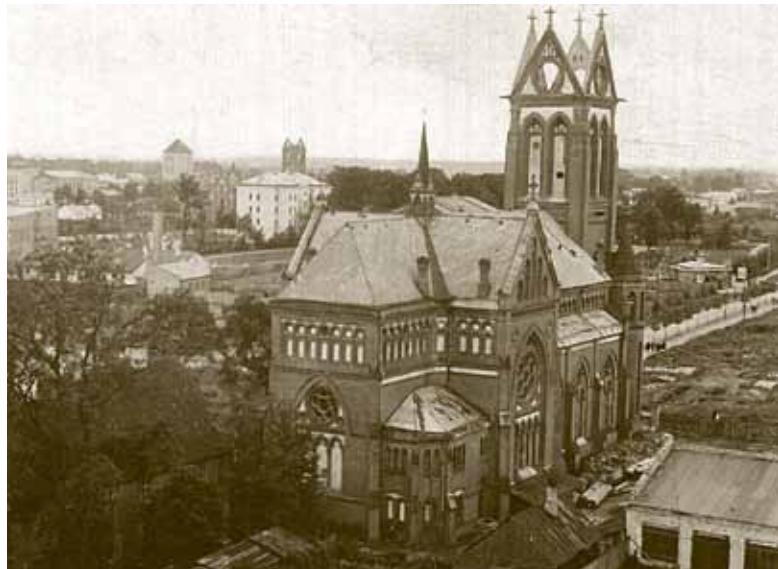

Kalviešu baznīca pirms nojaukšanas.

*Svētās Trīsvienības
baznīca pirms mūru
nojaukšanas.*

1949. gadā pēc pilsētas varas iestāžu darba pārbaudes, no amata atcēla pilsētas galveno arhitektu Vladimиру Laku. Viņu nomainīja arhitekts Ādolfs Krūmiņš.

1949. gadā LPSR MP sagatavotā izziņā izpildkomitejas priekšsēdētājs B. Bērziņš informēja, ka Jelgavā ir septiņas darbojošās un septiņas nedarbojošās baznīcas. Svētā Jāņa baznīcā draudze bija izlabojuši ēkai bojājumus jau 1945. gadā. No 1945. gada darbojās arī viectībnieku baznīca. 1947. gada 13. martā bija dota atļauja atjaunot izdegušo ēku Septītās dienas adventistiem. Atļauts dievkalpojumiem izmantot arī baptistu lūgšanu namu, tukai mājai vajadzīgs vispirms liels remonts. Svētā Annas baznīcā 1948. gadā bija atjaunots altāris, baznīcas atjaunošanā brīvprātīgi strādāja ap 20 celtnieku. 1946. gada 9. jūlijā tika dota atļauja atjaunot savu baznīcu arī katoļu draudzei, un 1947. gadā baznīcā atsākušies dievkalpojumi, jo atjaunots altāris. Pareizticīgajiem bija

*Svētā Jura katoļu
baznīca 50. gados.*

Svētās Annas baznīca 1952. gadā.

Academia Petrina
ēkas atjaunošana
1950. gadā.

atļauts izmantot dievnamu, kas atradās pareizticīgo kapos Dzirnavu ielā, bet arī pilsētā Svētā Simeona un Annas katedrālei bija uzsākti atjaunošanas darbi. 1948. gadā nacionalizējot namu tika slēgta nelegāla piecdesmitnieku sekta. Kapliča Miera ielā bija atjaunota, bet nedarbojās, jo tajā iekārtots apbedišanas birojs. Kapu baznīca Nikolaja jeb Meža kapos bija sagrauta un nedarbojās. Reformātu jeb kalviešu baznīca bija tā sagrauta ka tās atjaunošana nebija paredzēta. Vācu Svētās Trīsvienības baznīca bija sagrauta, un varas vīri lūdza atļauju to nojaukt. Svētās Vienības baznīcas draudzei netika dota atļauja atjaunot savu dievnamu.

1950. gada 6.novembrī pie Svētās Trīsvienības baznīcas torņa tika uzstādīts rūpnieciski izgatavots Ņeptūna un Staļina piemineklis.

1951. gadā Jelgavas pili nodeva PSRS Jūras kara ministrijai, kas 1952. gadā sāka projektēšanas darbus plānojot tur ierīkot Rīgas Nahimova jūras kara skolu.

Dailēs teātra režisors
Eduards Smilģis
(1886–1966)
1952. gadā pie
Ādolfa Alunāna kapa
pieminekļa.

Skolēni pie pieminekļa PSRS
vadoņiem Ņeptūnam un Staļinam.

*Villa Medem
pirms
atjaunošanas.*

*Raiņa parkā uzstādītais piemineklis Tautas
dzejniekam.*

1951. gadā bijušos Jāņa baznīcas kapus pārveidoja par Alunāna parku, saglabājot no apbedījumiem tikai 1913. gadā tēlnieka Burkarda Dzeņa veidoto kapa pieminekli Ādolfam Alunānam ar bronzas cilni.

1951. gada decembrī komisija pieņēma ekspluatācijā atjauno-to *Academia Petrina* ēku. 1952. gadā martā *Academia Petrina* ēkā iekārtojās Jelgavas novadpētniecības muzejs.

1952. gada decembrī pabeidz atjaunot *Villa Medem* namu, kur ierīkoja Linu fabrikas klubu.

1954. gadā padomju militāristi no Jelgavas pils atteicās, un Jelgavas Tautas deputātu padomes izpildkomiteja lēma par tās atdošanu nesen dibinātajam autoceļu tehnikumam.

1954. gada aprīlī Svētās Vienības baznīcas drupas nodeva Baltijas dzelzceļam kluba iekārtošanai, bet tā kā dzelzceļš bija dabūjis zemi jauna kluba celtniecībai, baznīcas drupas tika nolemts nojaukt.

1954. gadā sapieri uzspridzināja Svētās Trīsvienības baznīcas altāra daļu, pēc tam nojauca baznīcas mūrus. Protestējot pret vandālismu LLA agronomi un zinātnieks V. Kronbergs rakstīja Pieminekļu aizsardzības nodošas galvenajam arhitektam Leonam Plauciņam (1903-1993): *Tomēr, Jelgavas pilsētas Izpildu*

*Svētās Trīsvienības
baznīcas un
Driksas malas ēku
drupas.*

Sagrautā un izdegusī Jelgavas pils.

Tilts pār Lielupi.

komiteja, par spīti iepriekšējiem nodomiem un solījumiem laikrakstā, izdomājuši citādi un šo vēsturisko pieminekli „iztirgojuši” Jelgavas aerodromam – noplešanai, lai iegūtu akmeņus un būvgružus lidlauka betonešanai.

1954. gadā atklāja jaunuzcelto kinoteātri *Zemgale*, ar divām zālēm un 600 skatītāju vietām. Kinoteātra ēka bija uzcelta atbilstoši PSRS 1949. gadā izstrādātajam arhitekta Sergeja Jakšina tipveida kinoteātra projektam. Kinoteātris pēc pārbūves 2006.–2008. gadā pārtapa par *Swedbank* filiāles ēku, arhitekti Dēvijs Širaks un Raivo Veisbergs, dizainere Iveta Krujеле. Ēkā savienots šķietami nesavienojamais – mūsdienu biroju nams antīka tempļa formās veidotā Stalīna laika ēkā, taču izdevusies celtne, kurā gandrīz pilnīgi saglabāta arī iepriekšējā, pati par sevi pietiekami atraktīvā un interesantā arhitektūra.

1954. gadā beidzot sāka būvēt jaunu dzelzbetona tiltu pār Lielupi, celtniecības darbi tika veikti nekvalitatīvi un uzceltā tilta viens posms ielūza. Nācās pārprojektēt tiltu un tas tika atklāts 1955. gadā.

1955. gadā autoceļu tehnikuma vajadzībām sāka pils atjaunošanu.

Kinoteātris
Zemgale.

Pareizticīgo baznīcas drupas 70 gados.

Līdz 1956. gadam
Jelgavas pils bija drupu
stāvoklī.

Jelgavas autoosta.

Peldvieta un rotaļu laukums Pasta salā.

1956. gadā, pateicoties pilsētas galvenā arhitekta Ādolfa Krūmiņa iniciatīvai, uzsāka Svētās Trīsvienības baznīcas torna remontu, atjaunoja apmetumu, izveidoja kāpnes, salaboja jumta segumu, bet to nopostīja 1969. gadā vētra.

1955. gadā *1905. gada revolūcijas upuru kapos* atklāja tēlnieces Ellas Leimanes veidotu pieminekli.

1956. gada 29. oktobrī LPSR valdībā tika pieņemts lēmums pārceļt no Rīgas uz Jelgavu Latvijas Lauksaimniecības akadēmiju. Sākās pils atjaunošanas un pārbūves darbi pēc arhitekta Pētera Fogēla projekta.

1957. gadā padomju varas gaiteņos tika pirmo reizi nolemts noārdīt pareizticīgo baznīcas drupas. To pašu vēlreiz lēma 1974., 1983. gadā. 80. gadu beigās pazīstamie Latvijas mākslas vēsturnieki Valda Vilīte un Imants Lancmanis iestājās par dievnama atstāšanu un saremontēšanu, lai izmantotu muzeja vajadzībām. Sabiedrībai izdevās nosargāt kultūras pieminekli.

1957. gadā Raiņa parkā uzstādīja Kārļa Zemdegas (1894-1963) veidoto Raiņa pieminekli.

1957. gadā ekspluatācijā nodeva jauno autoostu un pilsētas peldvietu pie Lielupes uz Pasta salas.

1958. gadā pie Jelgavas Bērnu un Jauniešu sporta skolas atvēra smailošanas un kanoe airēšanas nodaļu treneru Elzas Krūmiņas (1928-2002) un Jāņa Sprancmaņa vadībā. Slavenākais viņu audzēknis ir airētājs Aleksandrs Avdejevs, vairākkārtējs Pasaules čampions kanoe airēšanā, 1980.gadā Maskavas olimpisko spēļu dalībnieks.

1958. gadā uzcēla Latvijas KP Jelgavas pilsētas un rajona komiteju ēku, 3. vidusskolu, tika nolemts Raiņa ielā celt peldbaseinu.

1958. gadā no ārpuses bija pilnīgi atjaunots Svētās Trīsvienības baznīcas tornis, torna virsotnē tika iekārtots laukums tūristiem, kurā varēja noklūt pa izbūvētajām kāpnēm torna iekšpusē.

*Latvijas Komunistiskās
partijas Jelgavas komitejas ēka.*

*Skvērs pie
Svētā Trīsvienības
baznīcas torņa
70. gados.*

1959. gadā Tautas deputātu padome apstiprināja Jelgavas pilsētas pirmo pēckara ģenerālplānu.

1959. gadā pirmo reiz notika smailošanas sezonas atklāšana, cīnoties par balvu – *Celojošais albums* – sportistiem bija jāveic 2 km apkārt Pasta salai.

1959. gadā Jelgavas Centrālā kultūras nama dramatiskā teātra ansamblis ieguva Ādolfa Alunāna Jelgavas Tautas teātra nosaukumu.

1959. gadā Jelgavā nodibinājās sabiedriskais Jelgavas pilsētas tūristu klubs. 1982. gadā klubam piešķīra telpas Jelgavas vecpilsētā Auseklā ielā.

1960. gadā Jelgava sāka pārvērsties par smagās rūpniecības pilsētu, kurā izvietoja PSRS nozīmes rūpničas – mašīnbūves rūpničas, kas bija tieši pakļautas ministrijām Maskavā.

1960. gadā Lediņos, bijušās tuberkulozes slimnieku bērnu vasaras nometnes vietā, izveidoja pionieru nometni dzelzceļnieku bērniem.

Jelgavas pilī atjaunošanas darbi tika pabeigti 1961. gadā. Uz pili ar laiku pārvietoja LLA rektorātu, zinātnisko bibliotēku un trīs fakultātes.

1961. gadā pēc arhitekta A. Pūpola projekta atjaunoja un restaurēja *Academia Petrina* ēku, kurā izveidoja Jelgavas vēstures un mākslas muzeju un pilsētas bibliotēku.

1962. gadā, pēc arhitekta Ādolfa Krūmiņa projekta, uzcēla jaunu Jelgavas Centrālo kultūras namu. Aktīvu kultūras dzīves organizācijas darbību tas sāka 1963. gadā.

No 1964. gada Lūcija Nefedova, režisore un skatuves mākslas pedagoģe, kļuva par Ādolfa Alunāna Tautas teātra galveno režisori. L.Nefedova ir Latvijas PSR Nopelniem bagātā kultūras darbiniece (1983), Trīszvaigžņu ordeņa kavaliere.

1964. gadā Jelgavas pili nokrāsoja angļu sarkanajā un baltajā tonī, kas gan neatbilst Rastrelli laika krāsojuma тоñiem. Rastrelli

2007. gadā Svētes amatieru teātra studijas aktieri sveic režisori Lūciju Nefedovu.

Vecticībnieku baznīca Viestura ielā, arhitekta un mākslinieka A. Laukirkes zīmējums 1940. gadā.

Rūpnīcas RAF ražotie mikroautobusi, izmantoti 1980. gadā Maskavas olimpisko spēļu laikā.

projektētajās celtnēs dominēja dzeltenā vai zilā krāsa, sarkanos toņus lietoja Severīns Jensens.

1965. gadā ar Jelgavas izpildkomitejas lēmumu tika nojaukta Jelgavas vesticībnieku baznīca.

1967. gadā nodibināta Jelgavas peldēšanas skola.

1968. gadā plaši atzīmēja Kurzemes provinces muzeja 150. gadu pastāvēšanu – svētkus rīkoja un apsveikumus pieņēma tā mantinieks Jelgavas Vēstures un mākslas muzejs.

1969. gadā katoļu draudze atjaunoja savu dievnamu.

1969. gada 12. janvārī gāzes noplūdes rezultātā LLA daudzdzīvokļu mājā Raiņa ielā notika sprādziens un bojā gāja 39 cilvēki, t.sk. 11 bērni.

1969. gada 29. decembrī ar Latvijas PSR Ministru padomes lēmumu Nr.595. tika noteikts republikas nozīmes kultūras pieminekļu saraksts, kurā bija iekļauti arī vairāki Jelgavas kultūrvēsturiskie objekti, piemēram, Svētās Annas baznīca, Villa Medem, Academia Petrina, Svētās Trīsvienības baznīcas tornis u.c.

1970. gadā Jelgavā sākās RAF – jaunās Rīgas mikroautobusu fabrikas celtniecība.

1970. gada 28. decembrī Guntis Strupulis (1933–1974), mākslinieks, gleznotājs, grafiķis, un vēl 12 Jelgavas profesionālie mākslinieki nodibināja Latvijas Mākslinieku savienības Jelgavas organizāciju, kļūstot par tās pirmo priekšsēdētāju.

1970. gadā ASV nomira, viens no pirms kara slavenākajiem latviešu māksliniekiem, Jelgavā dzimušais grafiķis Sigismunds Vidbergs (1890-1970).

1971. gada 22. novembrī ASV Pittsburghā nomira Dr. Med. Jēkabs Prīmanis (1892-1971), ievērojams anatomijs profesors, latviešu antropologs, anatomijas terminoloģijas izveidotājs, kurš savas mediķa gaitas sāka kā 3. Jelgavas kājnieku pulka vecākais ārsts.

Gāzes sprādzenā bojātais nams Raiņa ielā.

Gunta Strupuļa glezna «Pavasaris» (1974).

1972. gadā pils parkā tika uzstādīts piemiņas akmens Jelgavas Strādnieku gvardes bataljonam, kas bija izveidots no Jelgavas miliciem un strādnieku gvardiemi 1941. gadā, sākoties karam ar Vāciju.

1973. un 1976. gadā Kurzemes hercogu kapenes tika detalizēti zinātniski pētītas, eksponāti aprakstīti, fotodokumentēti, uzmērīti. Sarkofāgus un to saturu nodeva Rundāles pils muzejam.

1974. gada 26. jūlijā Jelgavā Centrālajā laukumā atklāja Ķeņina pieminekli, tā autors bija tēlnieks Oto Kalējs (1920-1977).

1974. gadā no Rīgas uz Jelgavu pārcēla RAF pamatražošanas cehu, bet mikroautobusu rūpnīcas atklāšana Jelgavā notika 1975. gadā. 1987. gadā RAF strādāja ap 4000 strādnieku un dienā izlaida ap 70 mikroautobusu.

1975. gadā Jelgavas vēstures un mākslas muzejam piešķira mākslinieka Ģederta Elias vārdu.

1977. gadā Jelgavas 4. vidusskolā darbu uzsāka jauni mūzikas skolotāji Agris un Liene Celmi, kas sāka izstrādāt savas mācību

Sigismundam
Vidbergam
izdotās pases
atvērums.

Ķeņina ielā
Centrālajā
laukumā notika
demonstrācijas
PSRS valsts
svētkos – 1. maijā,
7. novembrī.

Kurzemes hercogu kapenes līdz 1990. gadam nebija pieejamas apmeklētājiem.

Rūpniecība RAF

Mākslas priekšmetu krātuve «Joseph Hirshhorn museum and Sculpture garden» Vašingtonā.

Gederta Eliasa glezna
«Pašportrets ar salmu
cepuri».

1984. gadā atklātais
padomju piemineklis
Jelgavas ieņemšanas
40. gadadienā.

programmas, liekot pamatus vidusskolai ar padziļinātu mūzikas apmācību.

1977. gada 8. janvārī nojaucā 1930. gadā būvētā *Gaisa tilta* dzelzs konstrukcijas, lai uzbūvētu jaunu tiltu.

1980. gadā Maskavas olimpiskajās spēlēs jelgavniekam peldētājam Aleksandram Miskarovam (1961) izcīnītas trīs medaļas – sudrabs 100m brasā, bronsa 200m brasā, sudrabs 4x100, komandu stafetē.

1981. gadā Jelgavā dzīvoja 69,5 tūkstoši iedzīvotāju. Jelgavā bija 184 ielas, 7400 dzīvojamās ēkas un citas būves. Pilsētas tautas deputātu padomē bija ievēlēti 170 deputāti. Jelgava bija ceturtā lielākā pilsēta Latvijā un tā ir liels rūpnieciskās ražošanas centrs, lielākais uzņēmums bija RAF, kas ražoja Padomju Savienībā populāros mikroautobusus, nodarbināja vairākus tūkstošus darbinieku. Jelgava bija ievērojams stratēģiskais dzelzceļa mezgls, ko savos Padomju Savienības atombombardēšanas plānos kā vienu no militārajiem uzbrukuma mērķiem paredzēja NATO.

1981. gada 31. augustā ASV nomira Džozefs Hirshorns (1899-1981), Jelgavā dzimis ebrejs, kurš finansēja 1952. gadā Kanādā Ontario ziemeļos urāna rūdas iegulu meklējumus. 1953. gadā Džozefs Hirshorns bija kļuvis par Kanādas *urāna karali*. Ieguvušo bagātību viņš tērēja, lai kolekcionētu mākslas darbus. Šīs pirms savas nāves

Gaisa tilts 1976. gadā.

viņš savu mākslas darbu kolekciju novēlēja ASV valdībai, kas uzcēla lielu muzeju Vašingtonā starp Kapitolu un prezidenta Vašingtona pieminekli, novietoja tajā vienīgi Hirshorna dāvinājumu un nosauca par *Joseph Hirshhorn museum and Sculpture garden*.

1982. gadā Gederta Eliasa Jelgavas vēstures un mākslas muzejā atklāja gleznotāja jubilejas izstādi. Pastāvīgā ekspozīcija tika atklāta 1987. gadā Muzejā glabājas 775 gleznas, 600 akvareļi, 252 pasteli, 3023 zīmējumi un skices, 11 tēlniecības darbi, grāmatas, mēbeles, sadzīves priekšmeti un arhīvs.

1984. gadā 28. jūlijā, Stacijas parkā (Komjaunatnes parkā), vērienīgi atzīmējot 1944. gadā notikušo vācu karaspēka padzišanu, pompozi atklāja Jelgavas atbrīvošanas pieminekli, autore tēlniece Rasa Kalniņa – Grīnberga. Tika izdoti piemiņas bukleti, godināja kaujās par Jelgavu piedalījušos padomju armijas veterānus. Vēsturnieki bija veikuši pētījumus, konstatējot, ka Jelgavā un pie Jelgavas krituši 2295 padomju karavīri, kas apbedīti 4 brāļu kapos. Kauju laikā 72 karavīriem tika piešķirti Padomju Savienības varoņa nosaukumi, 13 karaspēka vienībām bija piešķirts *Mītavas* nosaukums.

1984. gadā Jelgavas Zinātniskā bibliotēka tika pārcelta uz ēku Akadēmijas ielā 26, kas ir vietējās nozīmes arhitektūras piemineklis ar senlaicīgiem čuguna logu režģiem. Bibliotēkā *Krišjāna Barona* zāli rotā vitrāzas un Jelgavas mākslinieka Andreja Zvejnieka 1985. gadā apgleznotās sienas.

1985. gada maijā pilsētas Tautas deputātu padome izskatīja un apstiprināja jaunu pilsētas attīstības ģenerālplānu, otro pēckara periodā, ko prezentēja pilsētas galvenais arhitekts Voldemārs Priednieks.

1985. gadā Jelgavā pirmo reizi atzīmēja Starptautisko pieminekļu un ievērojamo vietu aizsardzības dienu.

*Viens no Padomju
Savienības varoņiem
Ivans Goluzs
(1918-2006),
kurš šo apbalvojumu
saņēma par
kaujām Jelgavā
1945. gada martā,
viesojoties
pie skolēniem.*

*Sienas gleznojumi Jelgavas Zinātniskajā bibliotēkā,
veltījums Krišjānim Baronam.*

*Silvija Andersones
1989.gadā Lielupes
svētku organizatorē.*

*PSRS maršala Ivana Bagramjana bruņotais
salonvagons.*

*Piemineklis
māksliniekam
Gedertam Eliasam.*

1985. gadā pie LLA Veterinārās fakultātes ielu pārdēvēja Kristapa Helmaņa (1848-1892), ievērojama zinātnieka mikrobiologa, epizootologa, kurš mācījies Kalnamuižas pamatskolā, Jelgavas reālskolā, Tērbatas Veterinārinstitūtā, vārdā. Sadarbībā ar Luiju Pastēru viņš 1886.gadā nodibināja Pastēra staciju Pēterburgā un 1890. gadā izveidoja Eksperimentālās medicīnas institūtu. 1891. gadā viņš atklāja maleīna diagnosticējošas īpašības, vienlaicīgi ar Robertu Kohu atklāja tuberkulīnu. K.Helmaņa ielā pie Veterinārās fakultātes zinātniekam 1989. gadā uzstādīja piemiņas bareljefu.

1986. gadā Jelgavas 2. vidusskolā tika atklāta Jelgavas Mākslas skola, tās pirmais direktors bija Andrejs Zvejnieks.

1987. gadā, pēc Jelgavas kultūras nama direktores Silvijas Andersones iniciatīvas, notika pirmie *Lielupes svētki*, kas izpaudās kā pilsētnieku protesta akcija pret upes piesārņošanu ar rūpnieciskajiem atkritumiem.

1987. gada 23. septembrī pie *Academia Petrina* atklāja tēlnieka Jāņa Zariņa (1913–2000) un arhitekta Dzintara Dribas (1928–1993) veidotu Gederta Eliasai pieminekli, mākslinieka 100. dzimšanas dienā.

1988. gadā Jelgavā dzīvo 72280 iedzīvotāji, no tiem 36346 latvieši, 24899 krievi, 4305 baltkrievi, 2674 ukraiņi, 1267 poļi, 897 lietuvieši, 201 ebrejs, 781 čigāns, 80 igauņi. Reģistrēti bija 6300 ticīgo, no tiem 5000 katoliķi, 600 luterāņi, 450 venticībnieki, 200 pareizticīgie, 76 adventisti, 213 baptisti, 166 pentakosti.

1988. gada 23. februārī Jelgavā pie stacijas atklāja savdabīgu memoriālu – dzelzceļa bruņuvagonu Nr.9452., kurā kara laikā bija dzīvojis PSRS maršals, divkārtējais PSRS varonis Ivars Bagramjans (1897–1982). Viņš kara laikā komandēja 1. Baltijas frontes armijas, bet pēc kara līdz 1954. gadam bija Baltijas kara apgaabalā pavēlnieks. Šobrīd šis vagons aplūkojams Latvijas Dzelzceļa muzejā Rīgā.

1988. gadā Lielupes piesārņotājiem uzņēmumiem piešķirtais «Kauna diploms».

Atrastais Lāčplēša piemineklis – Liktenakmens – tika novietots pie G. Eliasa Jelgavas VMM.

Imants Geidāns – LTF Jelgavas novada domes vadītājs, viens no Lāčplēša pieminekļa atradējiem.

1988. gada 6. maijā ceļojumā *Baltijas gredzens* ar Padomju Savienībā ražotām četrām eksportauto *Lada* ap Baltiju jūru no Rīgas devās arī jelgavnieki – Juris Vārpīņš, Harijs Buls, Jānis Bumbulis, Jānis Ūdris, Uldis Villers, Jānis Palis, Dainis Kalnīņš, Emīls Eglījs, Juris Jansons, Uģis Kaufmanis.

1988. gada 8. maijā pie Jelgavas muzeja tiek novietots padomju laikos iznīcinātā Kārla Jansona Jelgavas atbrīvotājiem veltītā pieminekļa *Lāčplēsis un Melnais bruņinieks* fragments.

No 1988. gadā no 30. jūnija līdz 3. jūlijam notika otrie *Lielupes svētki*, kuru laikā bija sarīkotas akcijas, lai vērstos pret Lielupes piesārņotājiem. Lielākajiem dabas piesārņotājiem tika piešķirti kauna raksti un medaļas. Toreiz Lielupē, Driksā un Platonē diennaktī neattīritus ūdeņus ievadīja Jelgavas ādas fabrika *Kosmoss* 1166m³, Gaļas kombināts 428m³, Jelgavas cietums 92m³, Ķīmiskā tīrītava 113m³, Labības produktu kombināts 44,7m³. Pilsētas teritorijā, Lielupē un citās upēs bija aizliegts peldēties.

1988. gadā septembrī jelgavnieki piedalījās akcijā, glābt Baltijas jūru.

Ikyenam ir roka jāpieliek,
Lai šeitais darbs uz priekšu tiek,
/Raiņis/

10. decembrī vēlēsim vietējo pašpārvaldi.

Jūsu balss par demokrātiskā bloka
kandidātiem – solis ceļā uz neatkarīgu
un demokrātisku Latviju!

Aicinājums uz pašvaldību vēlēšanām 1989. gadā.

*LTF un Represēto
apvienības organizēts
gājiens uz Svētbirzi
1989. gada
25.martā.*

*No Latvijas
Komunistiskās
partijas cenzūras
neatkarīgais izdevums
«Jelgavnieks».*

*Latvijas karoga
pacelšana virs muzeja.*

1988. gadā jelgavnieki aktīvi iesaistījās *Latvijas Tautas frontes* dibināšanā, tās darbībā un palīdzēja tās atbalstītajiem deputātu kandidātiem iegūt varu Jelgavas pašvaldībā 1989. gadā.

1988. gada 18. novembrī pēc pašvaldības lēmuma *uz mūžīgiem laikiem* virs pilsētas – Ģ. Elias VMM tornī pacēla Latvijas valsts karogu.

1989. gada 10. decembrī notikušās demokrātiskas pašvaldības vēlēšanas bija nozīmīgs Latvijas Atmodas laika notikums. Ievēlēja Tautas Deputātu Padomi – pilsētas valdi vēl pēc padomju laika likumiem. Jānis Bunkšs ir Latvijas Tautas frontes atbalstīts un demokrātiski ievēlēts Jelgavas Tautas Deputātu Padomes priekšsēdētājs. 1991. gadā Jānis Bunkšs bija pirmais Latvijas Pašvaldību Savienības vadītājs.

1989. gada 15. martā sāka iznākt Artūra Račinska un Andra Žukovska redīģēts nelegāls laikraksts *Jelgavnieks*.

1989. gadā 29. martā PSRS Tautas deputātu padomes vēlēšanas 304. Jelgavas nacionāli teritorialajā vēlēšanu apgabalā ievēlēja LTF atbalstīto juristu, LVU profesoru Andri Plotnieku.

1989. gadā no 8.–23. aprīlim notika Latvijas Republikas Pilsoņu kongresa vēlēšanas, Jelgavā notika pilsoņu un viņu pēcnācēju reģistrēšana sabiedriskā kārtā.

1989. gadā bijušo *Vienības birzi* pārveidoja par *Svētbirzi*, uzstādot piemiņas akmeni 1941.–1949. gada represiju upuriem. Projekta izstrādāja arhitekte Aija Ziemeļniece. 14. jūnijā piemiņas akmeni izsūtītajiem uzstādīja arī pie kultūras nama *Rota*.

1989. gadā bijušo Pionieru namu pārdēvēja par Jaunatnes namu *Junda*.

1989. gada 27. decembrī studenti nolēma atjaunot korporācijas *Ventonia* darbību, atjaunošanās darbu organizējot Jelgavā pie LLU. Korporācijas darbības vēsture aizsākās Tērbatā jau 1913. gadā.

1990. gada 22. februārī Jelgavā notika Latvijas mēroga pasākums, no visas Latvijas uz salidojumu ieradās dzejnieka Imanta Ziedoņa (1933–2013) vadītā Latvijas Kultūras fonda kopu pārstāvji.

Korporācijas Ventonija nams Jelgavā Filizofu ielā.

1990. gadā Jelgavas pili atkal tika atvērtas apskatei hercogu kapenes. Kapenes ir Rundāles pils muzeja filiāle, un tajās šobrīd atrodas 30 apbedījumi – 21 metāla sarkofāgs un deviņi koka zārki.

1990. gadā, pēc pilsētas kultūras nodaļas vadītāja Ivara Moroza apkopotām ziņām, Jelgavā darbojas 106 dažādi mākslinieciskās pašdarbības kolektīvi ar vairākiem tūkstošiem dalībnieku, trīs Latvijas PSR nopelniem bagātie un 10 tautas kolektīvi. Vidējā alga Jelgavas kultūras iestāžu darbiniekiem bija 115 rubļi un 58 kapeikas.

1990. gada 26. februārī, pēc Tautas deputātu padomes lēmuma pieņemšanas, virs Jelgavas pašvaldības ēkas tika pacelts Latvijas karogs. Laikraksts *Jelgavas Ziņotājs* par šo notikumu raksta: ...Dzirkstošas lāses lej saule. Pie izpildkomitejas ēkas pulcējas ļaudis, gan lieli gan mazi. Tepat arī skolēnu pūtēju orķestrīs. Visi satraukti. Atskan marss, un virs izpildkomitejas preti pavasarīgajai saulei kā sarkanbaltsarkana šautra uzvijas Latvijas valsts karogs. Skan Latvijas himna. Ľaužu acīs asaras. Šī diena nav aizmirstama.

Korporācijas
Ventonija pārstāvji
godinot Oskara
Kalpaka piemiņu
Airītēs 2013. gadā.

Latvijas Kultūras
fonda emblēma.

LTF II Novada
konference Jelgavas
Kultūras namā,
pirms pirmajām
demokrātiskajām
pašvaldību
vēlēšanām,
apstiprināja savu
deputātu kandidātu
sarakstu.

zatram jelgavniekam!

"Es dzīlāk zemojos, kā cilvēks drīkst,
Man augstāk jāceļas, kā cilvēks spēj!"
(Rainis)

LNNK
maijs

PĒC LATVIJAS NEATKARĪBAS
ATGŪŠANAS

*LLU studenti,
Kārļa Ulmaņa
stipendijas laureāti
2012./2013. studiju
gadā pie K.Ulmaņa
pieminekļa Pikšās.*

1990. gadā maijā, pēc Latvijas Neatkarības deklarācijas pieņemšanas, arī Jelgavā sākas lielas pārmaiņas, kas ietekmēja padomju laikos izveidojušos pilsētas saimniecisko dzīvi. Darbu beidza daudzas padomju laika rūpničas, līdz 1995. gadam no Latvijas tika izvests padomju karaspēks.

1990. gada 1.martā LLA pēc rektora Imanta Gronska (1932–2001) iniciatīvas tika iedibināta *Kārļa Ulmaņa stipendija*, ko no Latvijas lauksaimniecības biedrības līdzekļiem katru gadu maksā labākajiem studentiem. Līdz 2013. gadam šo stipendiju bija saņēmuši 95 studenti.

*Jelgavas Latviešu
biedrības
130. gadu jubilejā
pie Jāņa Čakstes
pieminekļa
akadēmīķis Jānis
Stradiņš, pilsētas
domes priekšsēdētājs
Andris Rāviņš un
Modris Ziemelis,
biedrības karoga
atjaunotājs.*

1992. gada 1.
septembrī pie Jelga-
vas Spīdolas skolas –
klasiskās ģimnāzijas
skolēniem viesojās
Latvijas
Valsts prezidents
Guntis Ulmanis.

1990. gada 10. jūnija tika atjaunota *Jelgavas Latviešu biedrība*, atjaunošanas sanāksmē piedalījās 86 cilvēki.

1990. gada 1. septembrī Jelgavas Kultūras namā durvis vēra, pēc Latvijas Kultūras fonda vadītāja Imanta Ziedoņa (1933-2013) un Spīdolas padomes priekšsēdētāja profesora Ilmāra Lazovska (1931-2003) ierosmes dibinātā, humanitārā skola – Jelgavas Spīdolas skola – klasiskā ģimnāzija. Vēlāk skola lietošanā ieguva bijušās Latvijas Komunistiskās partijas Jelgavas komitejas ēku, kas tika pielāgota skolas vajadzībām.

1990. gada 17. oktobrī Jelgavā demontēja Ķeņina pieminekli.

1991. gada 3. martā notika Tautas referendumums *Vai Jūs esat par demokrātisku un valstiski neatkarīgu Latviju?*

1991. gadā Zeļenogorskā pie Maskavas dzīvojošais jelgavnieks, izgudrotājs Aleksejs Knohs ar savu konstruēto auto *Minisol*, ko

Centrālajā laukumā
Ķeņina pieminekļa
demontāža.

Gads _____	Укажите(е) _____
Adrese _____	Адрес _____
Uzaicinātā Jūs svētdien, 1991. gada 3.martā, no plkst. 7:00 līdz 20:00 piedāvāties Latvijas Republikas iedzīvotāju aptieciņā par jautājumu	
Приглашаем Вас в воскресенье 3 марта 1991 года с 7 до 20 часов принять участие в опросе жителей Латвийской Республики по вопросу	
VAI JŪS ESAT PAR DEMOKRĀTIKU UN VALSTISKI NEATKARĪGU LATVIJAS REPUBLIKU?	
ВЫ ЗА ДИМОКРАТИЧЕСКУЮ И ГОСУДАРСТВЕННО НЕЗАВИСИМУЮ ЛАТВИЙСКУЮ РЕСПУБЛИКУ?	
Jūsu apdzīvotā vieta Nr. _____ atrodas	Ваш участок опроса № _____ находится
Apmaiņas biļetens tiks izsniegti tikai uzraudot pasī, iepriekšējā balsošana sākta 1991. gada 24. februārī.	
Бюллетени опроса будут выдаваться только после предъявления паспорта. Предварительное голосование — с 24 февраля 1991 года.	
Apmaiņas iecirkņa komisija	
Участковая комиссия по опросу	

*Uzaicinājums piedalīties
Tautas nobalsošanā 1991. gadā 3. martā.*

*Korporācijas
Fraternitas Imantica
vapenis.*

*Korporācijas Frater-
nitas Imantica nams
Jelgavā Kungu ielā.*

darbināja saules baterējas, piedalījās slavenajā *Tour de sol* pasaules čempionātā, kas notika Šveicē un Austrijā. Viņš ir izstrādājis arī konstrukciju invalīdu ratiņiem, ko darbina saules batererijas.

1991. gada 19. maijā Jelgavā notika *Vecpilsētas svētki*, lai pievērstu jelgavnieku uzmanību vecās Jelgas apbūves problēmām.

1991. gada 12. jūnijā pie Latvijas Lauksaimniecības universitātes Jelgavā tika pieeregistrēta 1947.gadā Vācijā Pinebergā dibinātā studentu korporācija *Fraternitas Imantica*. 1991. gada 3. septembrī korporāciju uzņema Latvijas Prezidiu Konventā. 1991. gada rudenī korporācija Jelgavā nopirka savu māju pasākumu rīkošanai. Korporācijas devīze: *Svešumā tēvzemei! Lai zobens nesa-
rūs! Scientiae, populo, patriae!*

Jelgavas 4.vidusskolas skolēnu grupa ar novadpētnieku Voldemāru Birznieku vecpilsētā Jāņa Asara ielā pie vecākās Jelgavā saglabājušās koka ēkas – noliktavas.

*Mākslinieks
Uldis Roga (no
kreisās) un skolotāji
Patriks Gross,
Ervīns Baumanis
1990. gada
1. septembrī Jelgavas
Spīdolas skolas
atklāšanas gājiens
priekšgalā.*

1992. gada 16. maijā pie Jelgavas LLU Ekonomikas fakultātes, bijušā Skolotāju institūta ēkas atklāja piemiņas plāksni mūzikim Jēkabam Mediņam (1885–1971), kurš no 1921.–1944. gadam strādāja Jelgavā, bija Jelgavas mūzikas skolas, Tautas konservatorijas dibinātājs.

1992. gadā grupa *Prāta Vētra* izlaida savu pirmo singlu *Jo tu nāc* kas 1992. gada Latvijā Mikrofona aptaujā ierindojas 9. vietā. 1993. gadā iznāca grupas pirmsais mūzikas albums *Vairāk nekā skaļi*. Grupa izveidojās 1989. gadā Jelgavā, un tās sastāvā bija pieci draugi no Jelgavas 1. vidusskolas: Renārs Kaupers, Jānis Jubalts, Gundars Mauševics (1975–2004), Kaspars Roga, Māris Mihelsons un no 2010. gada tajā muzicē arī Ingars Viļums. *Prāta Vētra*, starptautiski pazīstama kā Brainstorm, ir šobrīd komerciāli visveiksmīgākā Latvijas poproka grupa, kas līdz 2013. gadam pavisam kopā bija saņēmusi 22 Latvijas mūzikas ierakstu gada balvas. Viņi bija pirmie dalībnieki no Latvijas, kas pārstāvēja mūsu valsti Eirovīzijas dziesmu konkursā, un ar dziesmu *My Star* ierindojās trešajā vietā 2000. gadā konkursā, kas norisinājās Zviedrijā. 2006. gadā grupa ieguva Eirovīzijas MTV balvu kā labākā Baltijas grupa.

1992. gadā Jelgavas pareizticīgo draudze atguva savu īpašumu un uzsāka atjaunot savu baznīcu, nākamajos 10 gados paveicot katedrāles restaurācijas darbu. Pirmais dievkalpojums notika 1992. gada 26. oktobrī, priesterim Feofanam svētījot restaurācijas darbu sākumu.

1992. gada 1. novembrī Zālītes ceļā, tā sauktajā *Nāves mežā*, kur tika nobendēti Jelgavas ebreji 1941. gada jūlijā, atklāja piemiņas

Komponists
Jēkabs Mediņš.

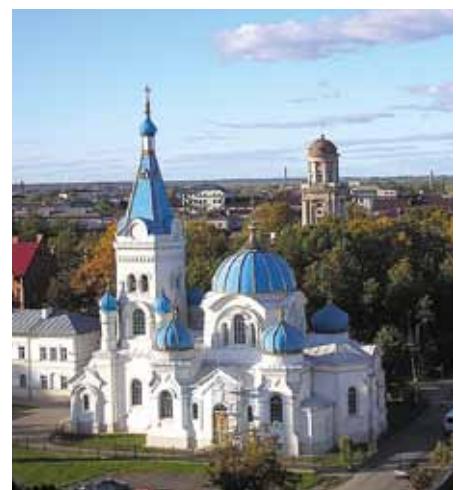

Renārs Kaupers –
Prāta Vētras solists
koncertā Jelgavā
2008. gadā.

Pareizticīgo
katedrāle
2010. gadā.

Pareizticīgo baznīca pirms restaurācijas 1990. gadā.

Piemineklis noslep-kavotajiem Jelgavas ebrejiem Zālītēs ceļā.

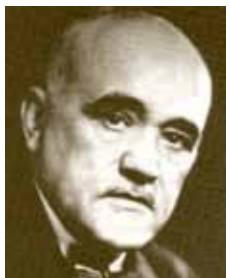
Piemiņas holokaustā bojā gājušajiem Jelgavas ebreju bērniem.

Izraēlas vēstniece Latvijā Hagit Ben-Yaakov (no labās) 2012. gadā apmeklējot Nāves mežā esošās piemiņas vietas.

Svētās Trīsvienības baznīcas tornis pēc nodošanas Jelgavas pašvaldības ipašumā.

Pauls Šimanis.

vietu. Piemiņas vietas izveidošanā lieli nopelni bija Jelgava ebreju kopienas vadītājai Fanijai Raģei (1924-2013). 1993. gada 5. septembrī atklāja pieminekli vecajos ebreju kapos Miera ielā.

1992. gadā Jelgavas katoļu draudze atjaunoja savai baznīcai torņa smaili.

1993. gada sākumā Jelgavā dzīvoja 72280 iedzīvotāji, pēc tautībām – latvieši 50,29%, krievi 34,45%, baltkrievi 5,96%, ukraiņi 3,70%, poli 1,70%, lietuvieši 1,24%, ebreji 0,28%, čigāni 1,08%, igauņi 0,11%.

1993. gadā no 25.-27.jūnijam notika Jelgavas Latviešu biedrības organizētais pirmais saiets pēckara pasaules ceļos izklīdušajiem jelgavniekiem.

1993. gadā Svētās Trīsvienības baznīcas tornis tika nodots pašvaldībai un tā 1994. gadā izstrādāja projektu tā atjaunošanai, sākotnēji paredzot tur izvietot Jelgavas dzimtsarakstu nodaļu, tūrisma informācijas centru un suvenīru tirdzniecību.

1994. gadā Rīgā Herdera laukumā atklāja piemiņas plāksni veltītu Jelgavā dzimušajam ievērojamajam baltvāciešu sabiedriskajam darbiniekam, juristam, žurnālistam, politiķim Paulam Šimanim (1876-1944), Satversmes sapulces un līdz 1934. gadam visu četru Saeimu deputātam, 1929. gadā Latvijas pārstāvim Ženēvā Tautu Savienībā.

1995. gadā Jelgavas Spīdolas skolas – ģimnāzijas skolēni no-organizēja *I Latvijas Skolēnu saeimu*, kuras laikā Latvijas skolēnu vēlēti pārstāvji Rīgā Saeimas namā pulcejās uz savu sēdi un izstrādāja ieteikumus jauno izglītības likumu redakcijām. Spīdolas skolas skolniece Solvita Masule vadījā *I Latvijas skolēnu saeimu*.

1995. gada 21. decembrī par Latvijas Republikas Ministru prezidentu apstiprināja Andri Šķēli, politiski un saimniecisku darbinieku, Jelgavas 1. vidusskolas un Latvijas Lauksaimniecības

Jelgavas Spīdolas skolas skolniece Inese Riežniece (otrā no kreisās) vada III Latvijas skolēnu saeimu.

akadēmijas Mehanizācijas fakultātes absolventu. Viņš ir otrs politiķis pēc Kārļa Ulmaņa, kas sastādījis un vadījis trīs reizes Ministru kabinetu.

1996. gada 25. martā Romas pāvests Jānis Pāvils II (1920–2006) par Jelgavas bīskapu iecēla Antonu Justu, piešķirot Jelgavas katoļu baznīcai katedrāles nosaukumu.

1996. gadā Atlantas olimpiskajās spēlēs piedalījās peldētāja Agnese Ozoliņa.

1998. gada 1. janvārī kādreizējo bijušo dzelzceļnieku bērnu pionieri nometni Lediņos nodeva Jelgavas Bērnu un jauniešu centra *Junda* rīcībā, kas tur atvēra bērnu vasaras atpūtas nometni, un 2008.–2010. gadā tur izveidoja bērniem ar īpašām vajadzībām daudzfunkcionālu atbalsta centru.

1998. gada 18. novembrī Jelgavas domes priekssēdētājs Uldis Ivens pasniedza jaundibinātās Jelgavas pilsētas *Godā zīmes* – apbalvojumus par izcilu darbu Jelgavas labā. Kā pirmie šo apbalvojumu saņēma aktrise Elza Radziņa-Šalkone; režisore Lūcija Nefedova; sabiedriska darbiniece, represētā Elza Raita; pedagoģi

Latvijas Republikas 5. Saeimas priekssēdētājs Alfrēds Čepānis uzrunā III Latvijas skolēnu saeimas dalībniekus 1997. gadā.

Latvijas katoļu baznīcas bīskapi pieņemšanā pie Romas pāvesta Jāņa Pāvila II, Jelgavas bīskaps Antons Justs stāv pirmsais no labās pusēs.

Ministru Prezidents Andris Šķēle ar Tautas partijas ministriem 2002. gadā.

*Bērnu un Jauniešu
centra Junda Lediņu
nometne.*

*Jelgavas pilsētas
apbalvojums
«Goda zīme».*

*Baltijas gumijas
fabrika, viens no
uzņēmumiem, kas
ir izveidots bijušās
rūpniecības RAF
teritorijā – Jelgavas
biznesa parkā.*

Gunta Paškovska; Rolands Čuhalovs; bibliotēkas darbiniece Paulīne Bartkeviča; sporta treneri Zelma Ozoliņa, Elza Krūmiņa.

2000. gadā beidzās ekonomiskās krīzes laiks pilsētā, palēnām sāka atjaunoties ražošana, tiek celti jauni uzņēmumi, ražotnes, renovētas izglītības, kultūras un sporta iestādes, sekmīgi izmantoti dažādos starptautiskos projektos iegūtie finanšu līdzekļi.

No 2000.–2007. gadam notika vērienīga pilsētas ūdens un kanalizācijas sistēmas rekonstrukcija, izbūvējot jaunus pazemes tīklus un ūdens attīrišanas ietaises.

2000./2001. gadā tika veikta Lielupes tilta rekonstrukcija. Atjaunoto tiltu atklāja 2001. gada 16. novembrī, klāt esot Satiksmes ministram Anatolijam Gorbunovam. Tilta galos uzstādīja tēlnieka Gleba Pantelejeva veidotas metāla piktogrammas.

2007. gadā
godinātie un ar
Godā zīmi apbal-
votie jelgavnieki:
aktieris Arvīds
Matisons (otrais no
krekās) un pedagogs
Alfrēds Holsts (otrais
no labās).

2000. gada Sidnejas Olimpiskajās spēlēs Latvijas izlasē startēja peldētāja Agnese Ozoliņa.

2001.–2003. gadā pirmo reizi Jelgavā notika arheoloģiskie izrakumi, ko Jelgavas pili vadīja Dr.hist. Guntis Zemītis.

2002. gada 19. septembrī Viļa Ķempēļa rosināti peldētāji nodināja ziemas peldēšanas klubu *Pārlielupes Roņi*.

2002. gada 11. jūlijā pieņemts Heraldikas komisijas lēmums par pašreizējā Jelgavas pilsētas ģerboņa aprakstu: *Purpura laukā
alņa galva dabiskā krāsā, uz kakla valsts mazais ģerbonis (bez
zvaigznēm)*.

Jelgavas pils
restaurācijas darbu
laikā atrastā
18. gadsimta
čuguna kolonna no
ieejas pili.

Jelgavas ģerbonis
pilsētas svētkos.

Pilsētas svētku gājienā 2010. gadā.

*Pilsētas svētku
gājienā 2009. gadā
pirms pašvaldības
vēlēšanām.*

2002. gadā, apvienojot Jelgavas domes kultūras centru, Jelgavas kultūras namu un kultūras namu *Rota*, tika nodibināta Jelgavas pilsētas pašvaldības iestāde *Kultūra*. Par nozīmīgākajiem JPPI *Kultūra* organizētajiem pasākumiem pilsētā kļuvuši – *Starptautiskais Ledus skulptūru festivāls* (no 1998), *Vispārējie Latvijas Piena, medus un maizes svētki* (no 2001), *Piena paku laivu regate* (no 2002), *Starptautiskais Smilšu skulptūru festivāls* (no 2006), *Starptautiskais tēlniecības festivāls Otrā elpa* (no 2011). Katru gadu notiek *Stādu dienas* un *Jelgavas pilsētas svētki*.

*Hercoga Jēkaba
laukumā starta
vietā pirms
II Velobrauciena
2007. gadā.*

Amatnieku gadatirgus 2009. gadā.

Lielupes tilts pēc rekonstrukcijas.

Pienā paku regates dalībnieki
2008. gadā

2009. gada
starptautiskajā smilšu
skulptūras festivālā.

Uzvaras parkā
gatavojoš skulptūras
starptautiskajam
tēlniecības festivālam
2011. gadā.

Top skulptūra no ledus 2011. gada
starptautiskajā ledus skulptūru festivālā.

EIROPAS SAVIENĪBĀ

*Nodibinājuma Jāņa
Bisenieka fonds
konkursa dalībnieki
Jelgavas pilī
2007. gadā.*

2003. gada 20. septembrī tautas nobalsošanā lielāka daļa Jelgavas balsstiesīgo iedzīvotāju 17546 – 64,40% atbalstīja Latvijas pievienošanos Eiropas Savienībai.

2004. gadā Atēnu olimpiskajās spēlēs Latvijas komandā startēja Jelgavas peldētāji Agnese Ozoliņa, Andrejs Dūda un Guntars Deičmanis.

*Jelgavā Uzvaras
parkā 2007. gadā
Starptautiskā
folkloras festivālā
Latvijas valsts
prezidente Vaira
Viķe Freiberga
uzrunāja festivāla
dalībniekus un
viesus.*

2004. gadā darbību uzsāka *Nodibinājums Jāņa Bisenieka fonds*, kas rīko konkursus, lai noskaidrotu mūsdienās slavenākā jelgavnieka – uzņēmēja Jāņa Bisenieka gara mantiniekus, kas ar savu darbu mūsdienās veicina ekonomikas un sabiedrības attīstību Jelgavā.

2007. gadā Belgijas Lasiljas observatorijas astronoms Ēriks Elsts savai atklātajai mazajai planētai Nr. 24709 iedeva nosaukumu *Mitau*, jo viņu bija ietekmējis astronoma Šappe Deteroša pirms 250 gadiem rakstītās piezīmes par zinātnisko ekspedīciju no Francijas uz Sibīriju – Toboļsku, kur tika novērota Venēras pāriešana pāri Saules diskam. Šajās piezīmēs *Cēlojums uz Sibīriju, veikts pēc karala rīkojuma 1761. gadā* bija aprakstīts arī kā notika zinātnieka cēlojums cauri Latvijai.

2007. gadā Jelgavā Starptautiskā folkloras festivāla laikā viesojās Latvijas Valsts prezidente Vaira Viķe Freiberga.

2008. gada 23. oktobrī Jelgavas domes deputāti apstiprināja nolikumu Par *Jelgavas domes priekšsēdētāja Amata zīmi*. Nolikums nosaka Jelgavas domes priekšsēdētāja amata zīmes – kēdes lietošanas kārtību. Amata zīme izgatavota 2008. gadā, atbilstoši 1938. gada vēsturiskajai Jelgavas pilsētas mēra amata kēdei. *Amata zīme sver 860,35 gramus un ir darināta no 925. proves apzeltīta sudraba un atbilstošas krāsas emaljas. Amata zīme ir ap kaklu nēsājama kēde, kas sastāv no divdesmit zeltītiem, savstarpēji saistītiem segmentiem. Desmit segmenti veidoti kā vārpas vainagā ietverts Jelgavas heraldiskais alnis, savukārt desmit segmenti ar piecām vārpām savstarpēji saistīti trīsstūri, kurus rotā simbolisks liesmu ornaments. Kēdē, pretēji*

Jelgavas domes priekšsēdētājs Andris Rāviņš pie Jelgavas karoga ar amata kēdi.

2009. gada 17. aprīlī Lielās talkas laikā Valsts prezidents Valdis Zatlers kopā ar folkloras kopu Dimzēns.

2009. gadā arhitekts Artūrs Lapiņš prezentēja Svētās Trīsvienības baznīcas torna atjaunošanas plānu

2009. gadā, veicot izrakumus bijušajā kapsētā Svētās Trīsvienības baznīcas teritorijā, arheologs

Mārtiņš Lūsēns mežināja atrast

Georga Mancela apbedījuma vietu.

viens otram, izvietoti divi Jelgavas pilsētas ģerboņi. Dominējošais ir lielais ģerbonis. Tas sastāv no zeltīta, ar vārpām un ozollapām rotāta, gredzna vainaga. Vainags aptver ar krāsainām emaljām pārklātu Jelgavas pilsētas ģerboni. Vainaga augšdaļu rotā stilizēts, ar atbilstošu krāsu pārklāts, emaljēts Jelgavas pilsetas karogs.

2009. gada aprīlī Lielās talkas laikā Jelgavā strādāt bija ieradies Latvijas Valsts prezidents Valdis Zatlers.

2009. gadā Svētās Trīsvienības baznīcas remonta laikā arheologs Mārtiņš Lūsēns un antropologs Guntis Gerhards veica zem baznīcas grīdas atklāto apbedījumu izpēti.

2009.–2010. gadā veikti darbi saglabājušās Jelgavas vecpilsētas daļas infrastruktūras atjaunošanā un pielāgošanā tūrisma vajadzībām.

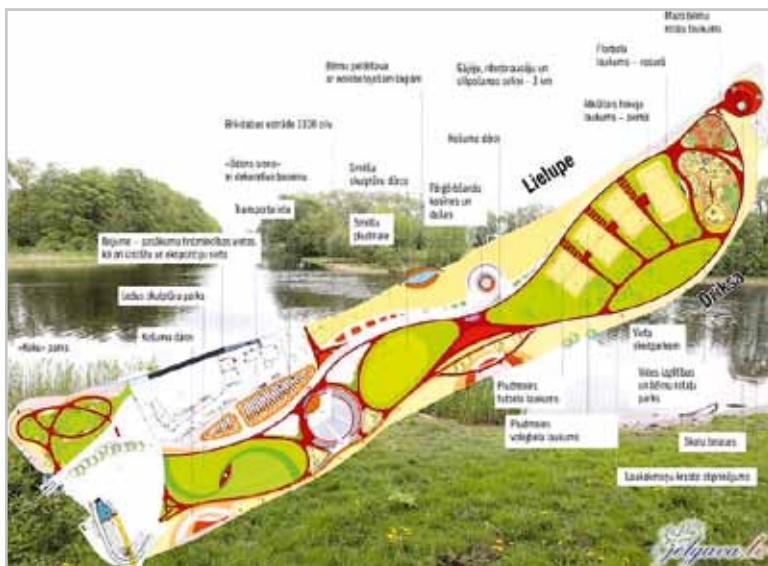
2009.–2011. gadā realizēts projekts – Ādolfa Alunāna memoriāla muzeja pakalpojumu dažādošana un koka fasādes restaurācija.

2009.–2011. gadam notika Lielupes gultnes tīrīšanas un Lielupes labā krasta aizsargdambja posmā no dzelzceļa tilta līdz Rīgas ielai atjaunošanas darbi.

Strūklakas «Svētā Trīsvienība» atklāšana
2011. gadā Muzeju nakts pasākuma laikā.

Skats uz Jelgavu no putna lidojuma 2012. gadā.

*Skats 2011. gadā uz
Driksas un Lielupes
krastiem, pirms
labiekārtosšanas
darbu uzsākšanas.*

*Pasta salas
labiekārtošanas
plāns.*

*Uzņēmuma
UAV Factory
izgatavotā
bezpilotu
lidmašīna.*

2010. gadā 16. novembrī atvērts, pēc arhitekta Artura Lapiņa projekta atjaunotais Svētā Trīsvienības baznīcas tornis, kas tiek izmantots kā Jelgavas Reģionālais Tūrisma centrs un izstāžu rīkošanas vieta. Pie Torņa 2011. gadā atklāja Jāņa Karlova veidotu strūklaku *Svētā Trīsvienība*.

*Latvijas jūras
spēku flotiles
patruļkuģis
«Jelgava» Brēmenē
pēc nolaišanas
ūdeni.*

2010. gadā Jelgavā tika uzsākts liels pilsētas centrālo ielu rekonstrukcijas projekts, rekonstruējot Raiņa, Lielo ielu un Jāņa Čakstes bulvāri. Pāri Driksai uzbūvēts un 2012. gada 15. novembrī atklāts jauns gājēju tilts, ko nosauca par *Mitavas tiltu*. Pasta sala pēc labiekārtošanas darbu pabeigšanas 2014. gadā kļūs par jelgavnieku centrālo brīvdabas atpūtas vietu pilsētā.

2011. gadā Jelgavā vietējais uzņēmums *UAV Factory* Jelgavas biznesa inkubatorā uzsāka bezpilota lidaparātu ražošanu. Uzņēmuma vadītājs Konstantīns Popikovs četrus gadus mācījās Liverpūles universitātē, lai kļūtu par diplomētu avioinženieri. Jelgavā ražotie lidaparāti tiek piegādāti klientiem ASV, Kanādā, Austrālijā.

2009.–2012. gadā notika Dobeles šosejas rekonstrukcija, ko veica vietējie uzņēmēji – *CBS IGATE*.

*Mītavas tilta
atklāšana
2012. gada
15. novembrī.*

*Tēlnieka
Kārļa Īles
veidotais piemineklis
Norai Bumbierei.*

2012. gada 20. oktobrī atklāja pieminekli dziedātājai Norai Bumbierei (1947–1994).

2012. gadā Jelgavā dzīvoja 63534 cilvēki – latvieši 35440 (55.8%), krievi 18176(28.6%), baltkrievi 3610(5.7%), ukraiņi 1769 (2.8%), poļi 1258 (2%), čigāni 1032 (1.6%), lietuvieši 917 (1.4%), citi 1341(2.1%).

2013. gada aprīlī Vācijā Brēmenes kuģubūvētavā *Abeking & Rasmussen* uz ūdens nolaida Latvijas jūras spēku flotiles patruļkuģi *Jelgava*. Tā kapteinis ir Ritvars Ozols, kuģa krustmāte Inta Englande – abi jelgavnieki.

Jelgava dzīvo savu intensīvo ikdienas dzīvi. Notiek jaunu uzņēmumu veidošanās, katram ir savi ikdienas darbi un svētki. Pilsetnieki sakopj savas mājas, gaida viesus un pamazām atgūst karos, okupācijas gados nīdēto un zudušo vēstures notikumu stāstus. Jelgava strauji attīstās un kļūst katru gadu interesantāka gan pašiem jelgavniekiem, gan mūsu viesiem. Visu, kas Jelgavā vairāk kā 750 gados noticis, vienā grāmatā nevar ierakstīt, bet vēlme uzzināt ko vairāk par savu pilsētu un tās ļaudīm mums ir. Un tas ir labs sākums nākamajiem pētījumiem.

*Jelgavas simbols
«Alnītis» bērnu
rotaļu laukumā
Lielajā ielā
ritenbraukšanas
sacensību laikā
2007. gadā.*